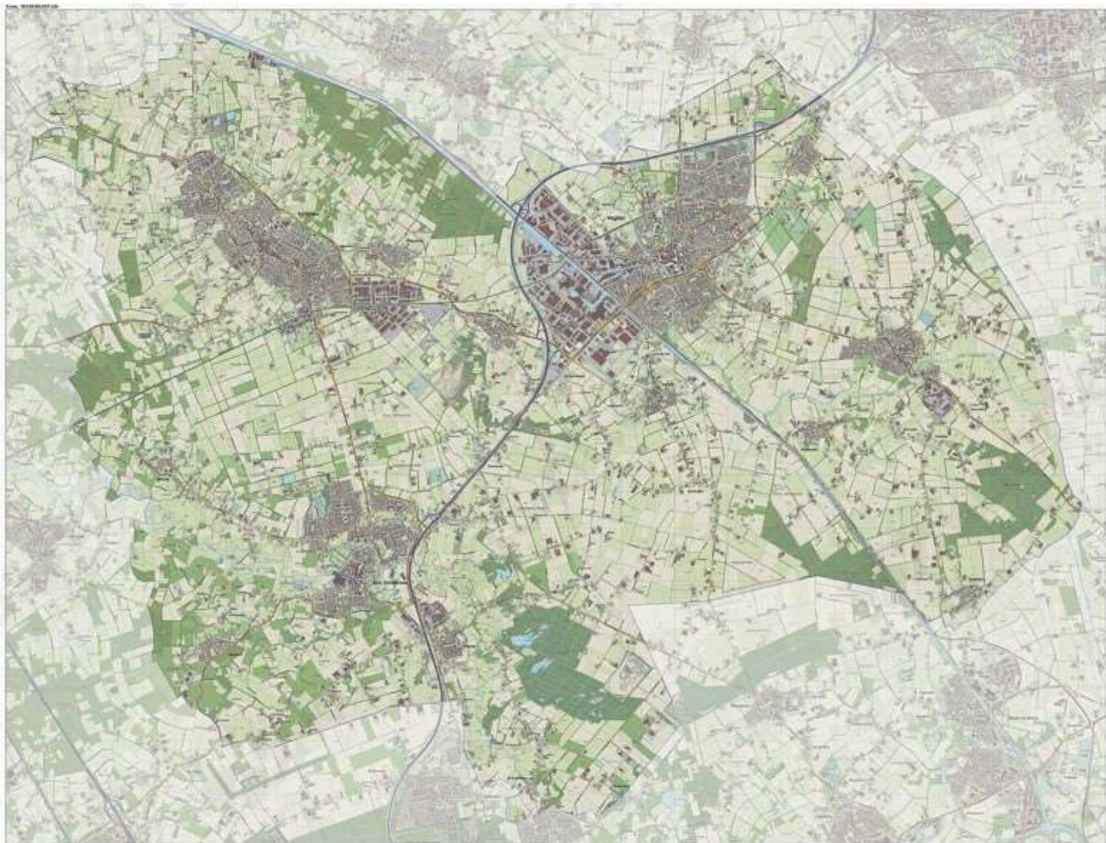

Omgevingsvisie Meierijstad

Hoofdnota

Voorontwerp van de omgevingsvisie
December 2020
Veghel: gemeente Meierijstad

Inhoudsopgave

<u>Hoofdnota</u>	
Inhoudsopgave	1
Planologische samenvatting van de omgevingsvisie	4
De basis voor het omgevingsbeleid	4
Gelaagd Meierijstad	4
Trends en ontwikkelingen	7
Voornemens en hoofdzaken	8
Uitwerking in gebiedstypologieën	9
Uitwerking landelijk gebied	9
Uitwerking stedelijk gebied	17
Beleidsuitvoering	30
Beleidsverantwoording	35
1. Omgevingswet en omgevingsvisie	38
1.1. Over de Omgevingswet	38
1.2. Over het instrument de omgevingsvisie	39
2. Omgevingsbeleid van eerder en elders	41
2.1. Inleiding: de achtergrond voor deze omgevingsvisie	41
2.2. Lokaal beleid	41
2.2.1. Schijndel: Structuurvisie Ruimte	41
2.2.2. Sint-Oedenrode: De Rooi(s)e draad versterkt	43
2.2.3. Veghel: Menu voor de toekomst	44
2.2.4. Meierijstad: toekomstvisie	46
2.3. Regionaal en provinciaal beleid	49
2.3.1. Noordoost-Brabant: regionale omgevingskoers	49
2.3.2. Provincie: De kwaliteit van Brabant	51
2.4. Rijksbeleid	52
3. Gelaagd Meierijstad	57
3.1. Over ondergrond, geschiedenis en landschappen	57
3.2. Over geschiedenis en cultuurhistorie	61
3.3. Stedelijke netwerken en hoofdinfrastructuur	66
3.4. Leven en werken	70
4. Trends en ontwikkelingen	72
4.1. Algemene trends en ontwikkelingen	72
4.2. Trends en ontwikkelingen in het landelijk gebied	78
4.3. Trends en ontwikkelingen in het stedelijk gebied	86
5. Voornemens en hoofdzaken van ons beleid	90
5.1. Van wettelijk doel naar voornemens en hoofdzaken	90
5.2. Over uitwerking van voornemens en hoofdzaken	95
5.3. Beeld aan de horizon	100
6. Onze visie voor het landelijk gebied	103
6.1. Structuren en waarden van het landelijk gebied	103
6.2. Gebiedstypologie i. landelijk gebied, hoofdfunctie natuur	110
6.2.1. Voornemens en hoofdzaken voor deze gebiedstypologie	111
6.2.2. Uitwerking van beleid voor deze gebiedstypologie	113
6.2.3. Veranderacties uit deze gebiedstypologie	120
6.3. Gebiedstypologie ii. landelijk gebied, agrarisch	121
6.3.1. Voornemens en hoofdzaken voor deze gebiedstypologie	122
6.3.2. Uitwerking van beleid voor deze gebiedstypologie	123

6.3.3. Veranderacties uit deze gebiedstypologie	134
6.4. Gebiedstypologie iii. landelijk gebied, verweving van functies	136
6.4.1. Voornemens en hoofdzaken voor deze gebiedstypologie	137
6.4.2. Uitwerking van beleid voor deze gebiedstypologie	138
6.4.3. Veranderacties uit deze gebiedstypologie	150
7. Onze visie voor het stedelijk gebied	152
7.1. Structuren en waarden van het stedelijk gebied	152
7.2. Gebiedstypologie iv. centrumdorps gebied	161
7.2.1. Voornemens en hoofdzaken voor deze gebiedstypologie	162
7.2.2. Uitwerking van beleid voor deze gebiedstypologie	163
7.2.3. Veranderacties uit deze gebiedstypologie	176
7.3. Gebiedstypologie v. centrumstedelijk gebied	177
7.3.1. Voornemens en hoofdzaken voor deze gebiedstypologie	178
7.3.2. Uitwerking van beleid voor deze gebiedstypologie	179
7.3.3. Veranderacties uit deze gebiedstypologie	187
7.4. Gebiedstypologie vi. verstedelijkt (woon)gebied	189
7.4.1. Voornemens en hoofdzaken voor deze gebiedstypologie	189
7.4.2. Uitwerking van beleid voor deze gebiedstypologie	190
7.4.3. Veranderacties uit deze gebiedstypologie	202
7.5. Gebiedstypologie vii. lichte bedrijvigheid	203
7.5.1. Voornemens en hoofdzaken voor deze gebiedstypologie	204
7.5.2. Uitwerking van beleid voor deze gebiedstypologie	205
7.5.3. Veranderacties uit deze gebiedstypologie	213
7.6. Gebiedstypologie viii. zware bedrijvigheid	214
7.6.1. Voornemens en hoofdzaken voor deze gebiedstypologie	214
7.6.2. Uitwerking van beleid voor deze gebiedstypologie	215
7.6.3. Veranderacties uit deze gebiedstypologie	225
8. Meierijstad in actie	228
8.1. Over sturing en dienstverlening	228
8.1.1. Onze klanten en het omgevingsbeleid	228
8.1.2. Onze sturing in het omgevingsbeleid	231
8.1.3. Omgevingsprincipes voor initiatieven	234
8.1.4. Veranderacties van sturing en dienstverlening	235
8.2. Over financiën	236
8.3. Over het omgevingsplan	241
8.4. Over programma's	242
8.5. Over monitoring	245
8.6. Over de adviescommissie	248
 <u>Bijlagen A</u>	
Gedetailleerde inhoudsopgave	1
Publiekssamenvatting van de hoofdnota	10
9. Toelichting en verantwoording	14
9.1. Leeswijzer bij de omgevingsvisie	14
9.2. Richtingwijzers Meierijstad	15
9.3. Analyse: lagen en gebiedstypologieën	16
9.4. Participatie en bestuurlijk overleg	26
9.5. Over de milieueffectrapportage	33
9.5.1. Doel en benadering van de milieueffectrapportage	33
9.5.2. Notitie reikwijdte en detailniveau	34
9.5.3. Milieueffectrapport	36
9.6. Voorzienbaarheid in het omgevingsbeleid	39

9.7. Status van bouwstenen, deze visie en nader beleid	41
9.7.1. Bestaand beleid als bouwstenen	41
9.7.2. Omgevingsvisie als combinatie van plannen	44
9.7.3. Verder omgevingsbeleid	45
10. Totaaloverzicht genoemde verbeteracties	49

Bijlagen B

11. Fotobijlage	1
11.1. Impressies van landelijk gebied, hoofdfunctie natuur	1
11.2. Impressies van landelijk gebied, agrarisch	7
11.3. Impressies van landelijk gebied, verweving van functies	11
11.4. Impressies van centrumdorps gebied	17
11.5. Impressies van centrumstedelijk gebied	22
11.6. Impressies van verstedelijkt (woon)gebied	25
11.7. Impressies van lichte bedrijvigheid	32
11.8. Impressies van zware bedrijvigheid	36
Colofon	39

Planologische samenvatting van de omgevingsvisie

Behalve deze samenvatting van de omgevingsvisie, is er een publiekssamenvatting van met name de hoofdnota. Die publiekssamenvatting is opgenomen als een bijlage bij de hoofdnota.

De basis voor het omgevingsbeleid

Samenvatting van de tekstdelen 1 en 2 van de hoofdnota

Omgevingsvisie

Met het oog op de Omgevingswet presenteert de gemeente Meierijstad haar omgevingsvisie. Een omgevingsvisie bevat volgens de wet:

- een beschrijving van de hoofdlijnen van de kwaliteit van de fysieke leefomgeving,
- de hoofdlijnen van de voorgenomen ontwikkeling, het gebruik, het beheer, de bescherming en het behoud van het grondgebied,
- de hoofdzaken van het voor de fysieke leefomgeving te voeren integrale beleid.

Vanuit de ambitie van integraal werken en omdat het omgevingsbeleid zoveel sectoren van de fysieke leefomgeving samenbrengt, wordt in deze omgevingsvisie een groot aantal onderwerpen behandeld. Die onderwerpen worden grondig behandeld:

- omdat Meierijstad als fusiegemeente meteen haar ruimtelijke en milieubeleid harmoniseert en actualiseert,
- omdat we met de omgevingsvisie goede aangrijpingspunten willen geven voor de uitwerkingen in het omgevingsplan en de programma's.

Evolutie en inspiratie van beleid

Het omgevingsbeleid van de omgevingsvisie evolueert uit de structuurvisies van de oude gemeenten Schijndel, Sint-Oedenrode en Veghel, en uit de toekomstvisie die zij opstelden voor hun fusie. Daarbij wordt ons omgevingsbeleid geïnspireerd door de regionale omgevingskoers van Noordoost-Brabant, de provinciale omgevingsvisie en de nationale omgevingsvisie.

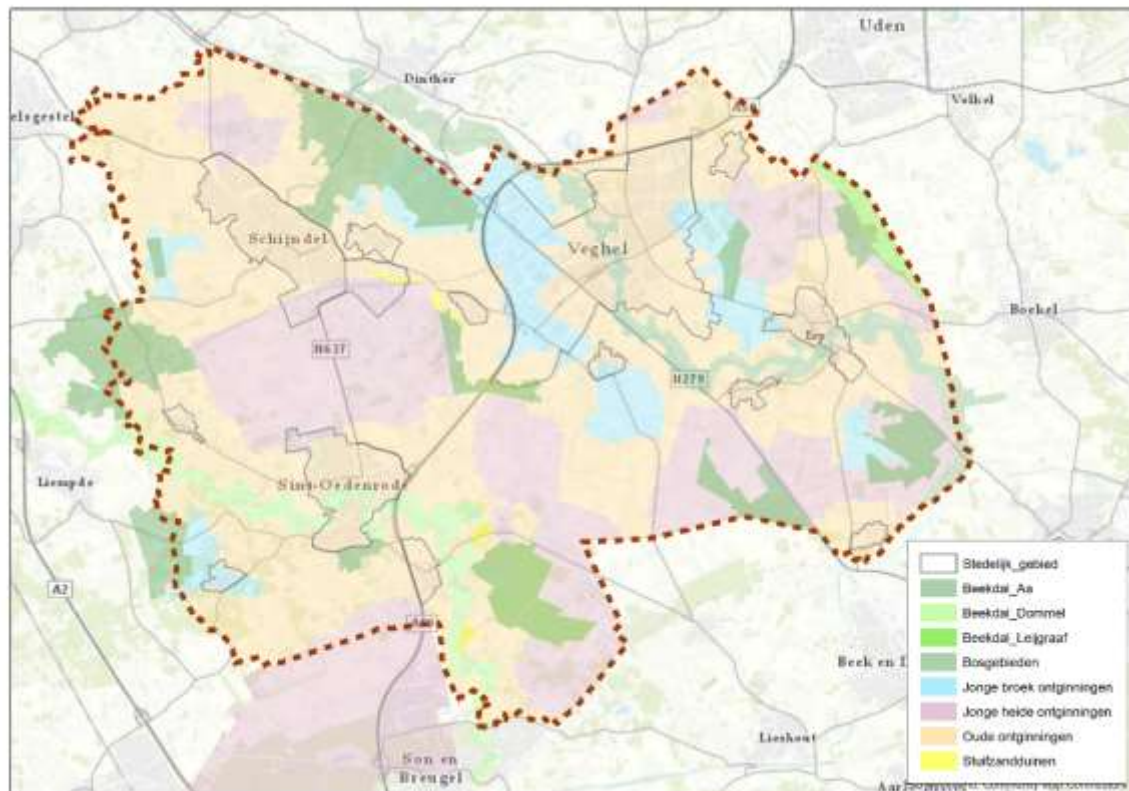
Gelaagd Meierijstad

Samenvatting van de tekstdelen 3, 6.1 en 7.1 van de hoofdnota

Ondergrond

Voor de beschrijving van de hoofdlijnen van de kwaliteit van de fysieke leefomgeving is een spatio-temporele lagenbenadering gevolgd. Wat de ondergrond betreft, bevindt Meierijstad zich in de Centrale Slenk en opzij van de Peelrandbreuk. In de laatste ijstijd is een groot deel van de Centrale Slenk opgevuld met dekzand. Vervolgens zijn de beekdalen van de Aa en de Dommel, de ontginning en de industrialisatie bepalend geweest voor ons landschap. De overheersende grondsoort is zand, oorspronkelijk arme grond. Maar er is in Meierijstad ook leem aanwezig, waardoor daar nattere gronden.

Kaart 3.4. Landschapsanalyse Meierijstad

Landschap

In de voorbije twee eeuwen zijn bos en heide ontgonnen, is er geploegd, zijn akkers en weiden ontwaterd, zijn er meststoffen en bestrijdingsmiddelen verspreid en door machinale bewerking is grond ingeklonken. De bodem heeft nu te kampen met verdroging, erosie, verminderd bodemleven en verminderde voedsaamheid, verhoogde concentraties van stoffen uit landbouw, veeteelt, industrie en verkeer. Aan de oppervlakte zien we grote, rechthoekige percelen, sloten en gekanaliseerde beken en monoculturen. De open, rationeel vormgegeven heideontginningen hebben intussen hun eigen landschappelijke en cultuurhistorische waarde. Van het oude landschap resteert soms een half open, grillige kampenverkaveling, een coulissenlandschap met populieren, hakhout of een onverharde weg. De behouden stuifzandruggen van het Vressels Bos en de Eerdse Bergen zijn aantrekkelijk voor natuurbeleving en ontspanning. Maar op veel plekken treedt een eigentijdse ontwikkeling op de voorgrond. Dat zijn met name de (verbrede) Zuid-Willemsvaart, het historische spoortracé van het Duits Lijntje, de verstedelijking en de industrie, de N279, voormalige vuilstortplaatsen en de A50.

Water

De voor Meierijstad kenmerkende waterlopen, die ruwweg naar het noordwesten stromen, zijn de Dommel, de Zuid-Willemsvaart, de Aa en de Leijgraaf. Het beekdallandschap heeft zowel historisch als actueel grote betekenis. Op een oeverwal kunnen nederzettingen gegroeid zijn. De bewoners weidden hun vee op het lager gelegen land. Op wat hoger gelegen land ontstonden bolle akkers en houtwallen. Tegenwoordig worden beekdalen gewaardeerd om hun natuurwaarden (ecologische verbindingzones) en hun belang bij klimaatadaptatie (waterberging in landelijk gebied en beperken hittestress in stedelijk gebied).

In Meierijstad wordt drinkwater gewonnen uit grondwater. In de waterwingebieden zelf is er naast de activiteit van waterwinning natuur aanwezig. In de grondwaterbeschermingsgebieden rondom de waterwingebieden, gelden er beperkingen voor activiteiten. Zo zijn er op ons grondgebied en in de omgeving enkele boringsvrije zones aangewezen:

- ten westen van Schijndel – ten noorden van Olland rondom het waterwingebied Achterste Hermalen,
- in de ruime vierhoek Veghel – Mariaheide – Erp – Keldonk rondom het waterwingebied Erpseweg,
- ten westen van de A50 – ten zuiden van het buurtschap Vernhout – ten noorden van Son rondom het waterwingebied Achterste Heistraat.

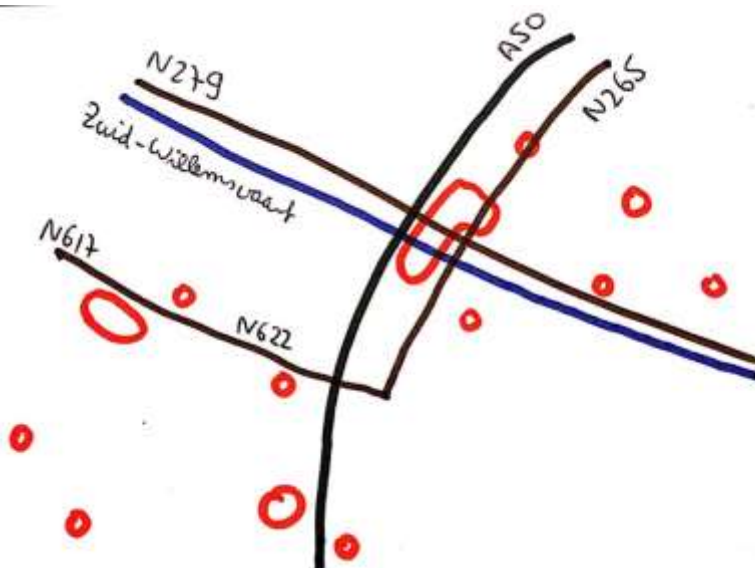
Geschiedenis

Brabant was in de Middeleeuwen een economisch, politiek en cultureel vooraanstaande provincie. Onze streek bloeide in de tweede helft van de negentiende eeuw weer op. De ontsluiting dankzij de Zuid-Willemsvaart en de spoor- en tramlijnen, en de modernisering van de landbouw maakten economische groei mogelijk. Boeren vormden kredietcoöperaties die investeringen en handel verder faciliteerden. In het moderne Nederland kon de Rooms-Katholieke Kerk zich medio negentiende eeuw opnieuw organiseren. Sindsdien sieren de neogotische kerken en de kloostergebouwen onze streek. Elk dorp kreeg zijn eigen kerk.

De Tweede Wereldoorlog heeft in onze streek sporen nagelaten. De herinnering aan operatie Market Garden van 1944 wordt hier levend gehouden. In de tweede helft van de twintigste eeuw ontwikkelde onze regio zich verder in economisch en demografisch opzicht. Zeker de dorpen Veghel en Schijndel zijn vergaand verstedelijkt. Onze ligging tussen 's-Hertogenbosch en Eindhoven, tussen Rotterdam en het Ruhr-gebied, was dan ook gunstig.

Tegenwoordig is Noordoost-Brabant een polycentrische regio met een goede positie in de economische en stedelijke netwerken van hogere schaalniveaus. In onze gemeente bieden de bedrijventerreinen ten westen van Veghel, en Duin in Schijndel, veel werkgelegenheid. Dat gaat gepaard met een grote inkomende pendel, waarbij knelpunten in de weginfrastructuur worden ervaren. In Meierijstad vervullen de kernen Veghel en Schijndel met hun voorzieningen een subregionale of lokale centrumfunctie.

Figuur 3.10. Hoofdwegen Meierijstad

Bevolking en welvaart

Meierijstad heeft een bevolking van iets meer dan 80.000 mensen. We houden een stabiele bevolkingsomvang voor ogen. Door de demografische ontwikkeling zal per saldo het aandeel van onze beroepsbevolking in de gehele bevolking, dalen. Onze streek is te karakteriseren met haar rijke dorps- en verenigingsleven. De sociale samenhang is groot en dat biedt veerkracht en organisatievermogen. De beroepsbevolking kent relatief veel middelbaar opgeleide inwoners. Bedrijven en instellingen in Meierijstad hebben minder arbeidsplaatsen voor wetenschappelijk opgeleiden dan een grootstedelijke economie. Maar onze gemeente kent wel een sterk bedrijfsleven, met relatief veel industrie, logistiek en (groot)handel. Ook leeft er in onze bevolking een geest van ondernemerschap. Dat alles maakt dat Meierijstad een relatief lage werkloosheid en relatief hoog niveau van welvaart kent. Het agro-complex is goed vertegenwoordigd in Noordoost-Brabant en zeker in onze gemeente. Dat varieert van afzonderlijke agrarische bedrijven en bescheiden transportondernemers, tot grote bedrijven die in het hele land of wereldwijd bekend zijn.

Plaatsen en gebouwen

In onze dorpen zijn de marktplaatsen met hun kerk en raadhuis, de (voormalige) kloosters, de molens zoals in Eerde, Keldonk en Schijndel, en de oude linten van bebouwing dragend voor het sociale leven en de identiteitsbeleving. Dat geldt in Veghel ook voor het gebied rondom de Oude Haven. In Sint-Oedenrode zijn de groene zones in de bebouwingsstructuur belangrijk voor de ruimtelijke kwaliteit. Waardevol zijn ook de oude boerderijen die verspreid aanwezig zijn in ons landelijk gebied en in de kernen.

Trends en ontwikkelingen

Samenvatting van het tekstdeel 4 van de hoofdnota

Het omgevingsbeleid van Meierijstad heeft in te spelen, of dient ten minste bedacht te zijn, op trends en ontwikkelingen die zich voordoen lokaal, regionaal, nationaal of internationaal. In deze samenvatting plaatsen we de gesignaleerde trends en ontwikkelingen in een schema.

Box 0.1. Trends en ontwikkelingen: algemeen

Algemene trends en ontwikkelingen
<ul style="list-style-type: none">• Uitputting fossiele brandstoffen en schaarste van andere grondstoffen• Opwarming van de Aarde en meer weersextremen• Ontwikkeling van een circulaire economie• Trend van materiële versobering• Voortschrijdende digitalisering• Trend van herwaardering van het lokale• Gemarginaliseerde arbeidsplaatsen• Nieuwe patronen op de kapitaalmarkt: lage rente, hoge schulden van nationale overheden en centrale banken, non-bancaire bedrijfsfinanciering• Lastige woningmarkt voor middeninkomens• Veroudering van woningen en bewoners, huishoudensverdunding• Diversiteit in bevolkingssamenstelling en leefstijlen van inwoners• Participatiesamenleving• Spanningen tussen industriële economie enerzijds en duurzaamheid en gezondheid anderzijds

Box 0.2. Trends en ontwikkelingen: landelijk en stedelijk gebied

Landelijk gebied	Stedelijk gebied
<ul style="list-style-type: none"> • Ruimteclaims voor natuur, duurzame energieopwekking, woningbouw, bedrijvigheid en infrastructuur • Cultuurhistorisch en natuurlijk landschap wordt een asset • Aanzetten tot agrarische systeemverandering en duurzame voedselconsumptie • Trend van agrarische bedrijfsbeëindiging • Opkomst van nieuwe economische dragers 	<ul style="list-style-type: none"> • Confrontaties met wateroverlast en hittestress • Leegstand van winkels en kantoren met baliefunctie, herbestemming • Druk op leefbaarheid in woonbuurten • Groei van een belevingseconomie • Duurzamer en gezonder tuinieren en eten • Komst van elektrische tweewielers en auto's • Meer samenhangend collectief vervoer

Voornemens en hoofdzaken

Samenvatting van het tekstdeel 5 van de hoofdnota

De voornemens en hoofdzaken van het omgevingsbeleid presenteren we in drie sets. De negentien voornemens en hoofdzaken zijn zo benoemd omdat ze aansluiten op een grondrecht, op een afzonderlijke, wettelijke taak, op een prominente, maatschappelijke sector, op een maatschappelijk en politiek thema of op een beleidsmatige prioriteit. Het formuleren van de voornemens en hoofdzaken is een stap in het operationaliseren van de doelstelling van de Omgevingswet, via het tekstdeel 5, dan in de gebiedstypologieën van de tekstdelen 6 en 7, naar uiteindelijk het omgevingsplan en programma's.

De wettelijke doelstelling is het met het oog op duurzame ontwikkeling, de bewoonbaarheid van het land en de bescherming en verbetering van het leefmilieu in onderlinge samenhang bereiken en in stand houden van een veilige en gezonde fysieke leefomgeving en een goede omgevingskwaliteit, ook vanwege de intrinsieke waarde van de natuur, en het doelmatig beheren, gebruiken en ontwikkelen van de fysieke leefomgeving ter vervulling van maatschappelijke behoeften.

Box 5.1. Voornemens en hoofdzaken omgevingsbeleid

Voornemens en hoofdzaken van het omgevingsbeleid	
Behoud en herstel van basale waarden	<ul style="list-style-type: none"> • Bodemkwaliteit • Waterkwaliteit • Waterkwantiteit • Biodiversiteit • Cultuurhistorische landschappen, ensembles, gebouwen en plaatsen
Werken met vliegwiel	<ul style="list-style-type: none"> • Duurzame ontwikkeling • Circulaire economie • Agrarisch systeem • Ruimtelijke kwaliteit in gebruikswaarde, belevingswaarde en toekomstwaarde • Toedeling van functies aan locaties • Innovatie • Energietransitie

Goede omgevingskwaliteit	<ul style="list-style-type: none"> • Gezondheid • Luchtkwaliteit • Bewoonbaarheid, woonkwaliteit en leefbaarheid • Veiligheid • Leefmilieu • Maatschappelijk behoeften • Bereikbaarheid
---------------------------------	--

Uitwerking in gebiedstypologieën

Samenvatting van het tekstdeel 9.3 van de bijlagen

De voornemens en hoofdzaken van het omgevingsbeleid zijn uitgewerkt in acht verschillende gebiedstypologieën:

- i. landelijk gebied, hoofdfunctie natuur (LGHN);
- ii. landelijk gebied, agrarisch (LGA);
- iii. landelijk gebied, verweving van functies (LGVF);
- iv. centrumdorps gebied (CDG);
- v. centrumstedelijk gebied (CSG);
- vi. verstedelijkt (woon)gebied (VG);
- vii. lichte bedrijvigheid (LB);
- viii. zware bedrijvigheid (ZB).

De inhoud van deze gebiedstypologieën komt aan bod in de volgende onderdelen van deze samenvatting.

De gebiedstypologieën zijn gebruikt om het omgevingsbeleid te ontwikkelen. Ze zijn gebruikt als perspectieven op de fysieke leefomgeving waarmee we waarden, opgaven en doelen scherper in beeld brachten. Zo'n typologie is een beschrijving van een soort gebied, zoomt in op een aantal beleidsonderwerpen, schetst een regime, en kan geassocieerd worden met concrete delen van ons grondgebied. Maar de gebiedstypologie blijft een abstractie en een hulpmiddel. Een gebiedstypologie biedt een denkrichting voor ontwerp, inrichting en beheer, voor functies en regels, maar kan niet één op één toegepast worden op locaties. Daar waar wel concrete gebieden of locaties genoemd worden, ontbreekt een detaillering die nodig is voor regelgeving of beleidsuitvoering. Het is dus zeker geen bestemming als in een bestemmingsplan.

Per gebiedstypologie wordt een impressie gegeven van verbeteracties of beleidswijzigingen. Dat gebeurt ook in tekstdeel 8 over beleidsuitvoering. Een totaaloverzicht van de verbeteracties staat in tekstdeel 10.

Uitwerking landelijk gebied

Samenvatting van de tekstdelen 6.2, 6.3 en 6.4 van de hoofdnota

Geen rood zonder groen en blauw, geldt in het landelijk gebied als motto. Bij activiteiten in het landelijk gebied vragen we dat die de waarden van bodem, water, landschap, natuur, milieu en gezondheid versterken (LGHN) of ten minste respecteren (LGVF, LGA).

Water, natuur en landschap

In de gebiedstypologie i. LGHN worden bodem, cultuurhistorische landschappen, monumenten, andere cultuurhistorisch waardevolle gebouwen en cultuurhistorisch waardevolle objecten gerespecteerd. Waterkwaliteit wordt er verbeterd en biodiversiteit wordt er hersteld.

Drinkwaterwinning wordt beschermd. Wateropvang en waterberging kunnen hier gerealiseerd worden. Waar dat met respect voor het landschap ingepast kan worden, kunnen houtproductie, extensieve dagrecreatie en energieopwekking plaatsvinden. Het is niet wenselijk om zandwegen te verharderen, woningen te bouwen, verblijfsrecreatie te ontwikkelen of om evenementen met geluidproductie te organiseren.

De randvoorwaarden van de gebiedstypologie i. LGHN hebben consequenties voor agrarische bedrijven. Er kan nog plaats zijn voor boeren die graag de rol van landschapsbeheerder vervullen, met bedrijven die natuurinclusief, biologisch of biodynamisch functioneren, die geen zwaar materieel laten rijden en bij voorkeur elektrische aandrijving gebruiken, bedrijven die ook beantwoorden aan het ideaal van kringlooplandbouw. In zulke bedrijven kunnen landschapsbeheer en energieopwekking zorgen voor neveninkomsten.

Meerijstad wil samen met partners investeren in natuur, landschap en watersysteem. Hiervoor richten we onze aandacht op:

- waterlopen en hun oeverzones, zowel Aa, Dommel en Leijgraaf als kleinere waterlopen;
- uitbreiding van bosgebieden zoals Het Hurkske en de Goorse Bossen;
- aanplant van bos rondom Boskant;
- sterkere natuur in een boog van het Vresselse Bos via de Moerkuilen naar de Dommelbeemden;
- betere verbindingen tussen het Vresselse Bos, de Mariahoutse Bossen, de weilanden en het bos van Lijnt en Gerecht, met uiteindelijk Het Hurkske.

De natuurwaarde en de cultuurhistorische waarde van het Duits Lijntje worden versterkt. De spoordijk wordt beschermd en dat geldt ook voor de beplanting en sloten opzij van de spoordijk. De resterende infrastructuur wordt behouden. Daar waar die gelegenheid bestaat, wordt een locatie tegen het Duits Lijntje bij de groene structuur betrokken om die robuuster te maken.

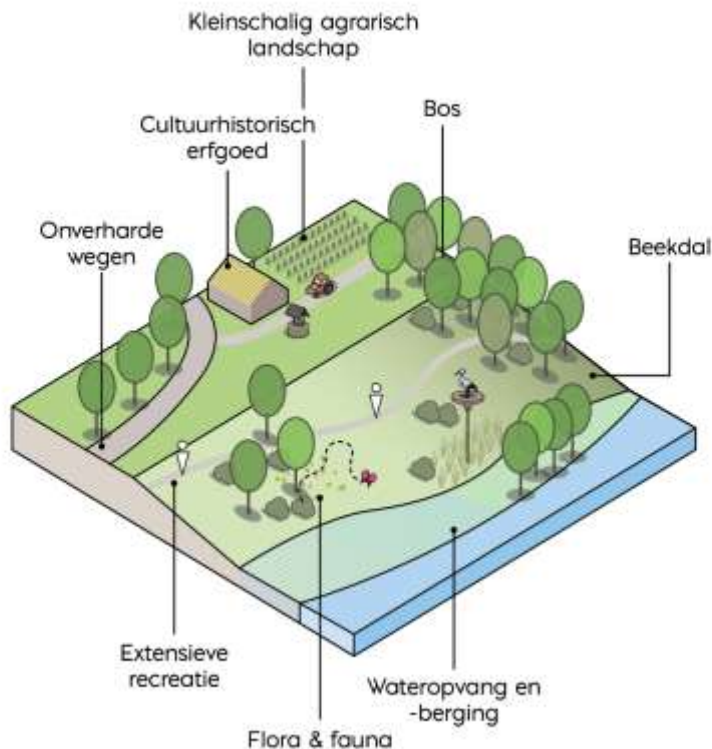
In een langgerekt gebied van het Wijboschbroek, het Duits Lijntje, de Vlagheide en de Eerdse Bergen geven we nadrukkelijk aandacht aan water, natuur, landschap, cultureel erfgoed en recreatie.

Het gebruik van chemische gewasbeschermingsmiddelen en biociden is onwenselijk. In een uiterste geval kan in de gebiedstypologie ii. LGA tegen invasieve exoten een chemisch bestrijdingsmiddel ingezet worden.

Het nachtelijk duister wordt hersteld in de gebiedstypologieën LGHN en LGA. In de gebiedstypologie iii. LGVF blijft meer openbare verlichting behouden.

Figuur 6.3. Verbeelding landelijk gebied, hoofdfunctie natuur

Landelijk gebied
hoofdfunctie natuur

Agrarische bedrijvigheid

We onderscheiden een agrarische systeemverandering met twee bewegingen. De eerste beweging is die van vergaande optimalisering. Dat betekent dat aspecten van de bedrijfsvoering zoals die nu bestaat, worden aangepast. Denk aan installaties en verlichting die minder energie gebruiken, een overstap van machines aangedreven door motoren op fossiele brandstof naar elektrische machines, nieuwe stalsystemen, dierenwelzijn, een betere zuivering van lucht en water, de toepassing van slimme technologie om gericht en daarmee minder te bemesten en sproeien (precisielandbouw), medicijnen toe te dienen, enz. Om daarvoor investeringen te kunnen opbrengen kunnen grootschaligheid en productie voor de wereldmarkt nodig zijn. Wat de op export gerichte bedrijven bij ons kunnen doen om niet mee te gaan met een mondiale 'race to the bottom', is kiezen voor kwalitatief goede producten met een hogere marge en hun technologie benutten voor kostenbeheersing. Dat een bedrijf zijn afzetgebied niet specifiek lokaal of regionaal ziet, betekent nog niet dat het zijn grond- en hulpstoffen ook van ver moet halen. Ook deze bedrijven kunnen gebruikmaken van een circulaire aanpak. De innovaties van een slimme agrarische sector hebben in Brabant voordelen voor ontwikkelaars, toeleveranciers, arbeidsmarkt en werknemers. Als gemeente ondersteunt Meierijstad deze beweging via de regio Noordoost-Brabant en AgriFood Capital.

Op een tweede beweging van agrarische systeemverandering duiden we hier met de term kringlooplandbouw. Een korte keten van grond tot mond kan negatieve effecten van transport beperken, maakt het bewaken van voedselveiligheid minder complex en biedt betere gelegenheid voor voedselbewustzijn en gezond en duurzaam consumentengedrag. Een bedrijf kan bijvoorbeeld een typisch streekproduct voortbrengen en daar via een substantiële marketing een regionale markt mee aanspreken, maar vooral verkopen aan wederverkopers. Een ander bedrijf kan een grote diversiteit aan producten voortbrengen, en vooral directe relaties onderhouden met

consumenten dichtbij de boerderij. Of een bedrijf legt zijn focus meer op het productieproces zelf. In deze verscheidenheid leven begrippen als kringloopboeren, streekboeren, herenboeren, stadsboeren, natuurboeren, biologische en biodynamische boeren. Die bedrijven kunnen gebruikmaken van bijvoorbeeld een coöperatie als organisatievorm, van permacultuur of een voedselbos als teeltconcept, van natuursubsidies of recreatie voor neveninkomsten. Mestverwerking is in te zetten voor natuurlijke bemesting van akkers en voor energievoorziening.

Lokale kwaliteitsproducten ondersteunen we met communicatie: streekmarketing en consumentenvoorlichting. Boeren en tuinders die overstappen naar biologisch willen we tegemoetkomen in hun overgangperiode. Dat geldt ook voor de investering in een voedselbos. Verder onderzoeken we hoe gemeente en regio kunnen faciliteren dat kringlopen korter worden, dat bedrijven en instellingen anders omgaan met afval-, hulp- en grondstoffen. Concreet zullen veehouders meer voer gebruiken van hun eigen land, van boeren uit de omgeving of op basis van reststromen uit de voedingsindustrie.

Randvoorwaarden voor bedrijvigheid

Hoewel watersysteem, natuur en volksgezondheid niet voorop staan in ii. LGA, is het wenselijk dat natuurlijke waarden en gezondheid er niet aangetast worden tenzij om een dwingende reden. Via sectororganisaties en erfbetreders is aan boeren en tuinders informatie te geven over waarden van bodem, water, landschap, natuur en gezondheid in hun gebied. Dat geldt ook voor randvoorwaarden die daarom gelden voor bedrijvigheid, en voor praktische oplossingen.

De bodemstructuur is te verbeteren door minder zware machines en organische verrijking in plaats van kunstmest. Met goede bodemzorg hangt ook samen dat teelten worden afgewisseld. Een betere bodemstructuur is positief voor infiltreren en vasthouden van water en voor vruchtbaarheid. In het landelijk gebied is met gebouwen, inrichting van percelen en bedrijfsvoering rekening te houden met droogte door klimaatverandering en met schaars grondwater.

We waarderen het dat boeren en tuinders de rol van landschapsbeheerders op zich nemen. De aanwezige sloten en houtwallen zijn te behouden. Daar waar struweel- en weidevogels voorkomen, zijn die populaties te ontzien. De weidegang van rundvee achten we vooralsnog per saldo positief.

In onze gemeente verlangen zowel het gezondheidsbeleid als de duurzaamheidsvisie dat de luchtkwaliteit wordt verbeterd. Daar komt bij dat het landelijk gebied in toenemende mate het toneel vormt voor andere activiteiten dan agrarische. Om schade, hinder en risico's te beperken, worden normen gesteld voor gewasbeschermingsmiddelen, geur, fijnstof en endotoxinen. Daarnaast stimuleren we veetelers om minder antibiotica te gebruiken.

Ons geurbeleid binnen het kader van de Wet geurhinder en veehouderij en ons beleid over agrarisch fijnstof en endotoxinen kennen de volgende normen:

- binnen een afstand tot 2 km van een geitenhouderij wordt liever geen gevoelig object toegevoegd;
- bij meer dan vijftien veehouderijen binnen een afstand van 1 km wordt liever geen gevoelig object toegevoegd;
- bij een afstand tot 1 km tussen een veehouderij en een gevoelig object, is gezondheid altijd nadrukkelijk mee te wegen bij het beoordelen van een initiatief;
- tussen een veehouderij en een gevoelig object is liefst een minimale afstand van 250 meter aan te houden;
- als geurnormen voor diercategorieën zonder geuremissiefactor geldt 2,0 OU_E/m³ voor de voorgrondbelasting van veehouderijen in de gebiedstypologieën iv. CDG, v. CSG en vi. VG;

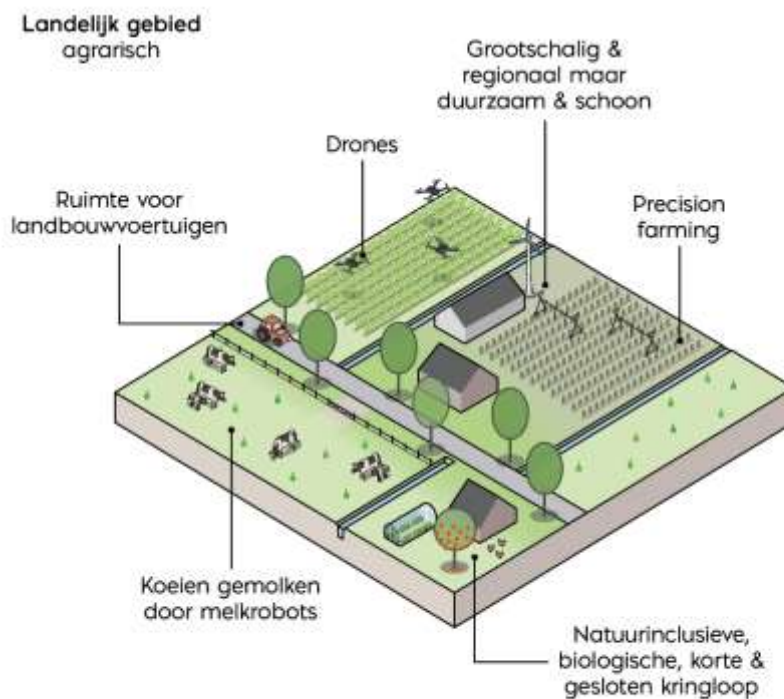
- als geurnormen voor diercategorieën zonder geuremissiefactor geldt 10,0 OUE/m³ voor de voorgrondbelasting van veehouderijen in de gebiedstypologieën i. LGHN, iii. LGVF en vii. LB;
- als geurnormen voor diercategorieën zonder geuremissiefactor geldt 12,0 OUE/m³ voor de voorgrondbelasting van veehouderijen in de gebiedstypologie ii. LGA en viii. ZB;
- als geurnorm voor de achtergrondbelasting van veehouderijen geldt een ideale grenswaarde van 5,0 OUE/m³ tot 10,0 OUE/m³ in de gebiedstypologieën iv. CDG, v. CSG en vi. VG;
- als geurnorm voor de achtergrondbelasting van veehouderijen geldt een ideale grenswaarde van 12,0 OUE/m³ tot 18,0 OUE/m³ in de gebiedstypologieën i. LGHN, ii. LGA, iii. LGVF, vii. LB en viii. ZB;
- voor fijnstof streeft Meerijstad naar waarden van maximaal 10 µg/m³ voor PM_{2.5} en 20 µg/m³ voor PM₁₀ als jaargemiddelden;
- voor stikstofdioxide streeft Meerijstad naar een waarde van maximaal 40 µg/m³ voor NO₂ als jaargemiddelde;
- als maximale waarde voor endotoxinen in de buitenlucht geldt 30 EU/m³.

Als geurgevoelige objecten gelden (burger)woningen en functies van onderwijs en zorg.

Bedrijven in Meerijstad en onze regio maken gebruik van tijdelijke werknemers. Op het perceel van een agrarisch bedrijf wenst onze gemeente alleen huisvesting van tijdelijke werknemers indien er een relatie is tussen het werk op dat bedrijf en de gehuisveste personen. Indien een agrarisch bedrijf gedurende zijn laagseizoen in zijn huisvesting een overcapaciteit heeft, kunnen er werknemers van andere bedrijven gehuisvest worden. Voor huisvesting van tijdelijke werknemers of 'short stay' kan ook gelegenheid gezocht worden aan de rand van een kern of in de gebiedstypologie vii. LB.

Er speelt een ontwikkeling dat veel agrarische ondernemers hun bedrijf beëindigen. Dan wil Meerijstad waken voor verloedering, ondermijning, helpen bij een verantwoorde herbestemming. We beseffen dat stoppen met boeren sociaal en persoonlijk grote impact heeft. Daarom is de gemeente betrokken bij begeleiding van stoppende boeren, en van mensen die een doorstart overwegen. Wat ons dan past zijn een luisterend oor, informatie, advies, eventueel doorverwijzen.

Figuur 6.8. Verbeelding landelijk gebied, agrarisch

Gemengd gebied

Een groot deel van ons landelijk gebied is geen beekdal, bos of kleinschalig landschap, en ook geen agrarisch kerngebied. In gemengd gebied zien we voedselproductie, energieopwekking, vasthouden van water, landschapsbehoud met gelegenheid voor enige ontwikkeling, nachtelijk duister maar wel met kruispuntverlichting, recreatie met veilige routes voor fietsers en wandelaars, en wonen onder voorwaarden. Juist omdat er nieuwe functies groeien in het landelijk gebied, willen we waken voor verrommeling.

In de grenszones van ons grondgebied behouden we graag een groen karakter zoals met natuur of agrarisch grondgebruik. En we willen tegengaan dat onze kernen tegen elkaar aangroeien.

De karakteristieke rijen eiken, populieren en wilgen langs wegen in het landelijk gebied willen we behouden. Wel is actief beheer daarvan nodig, om rekening te houden met bijvoorbeeld klimaatverandering, plagen en fietsverkeer.

Waar in de gebiedstypologie i. LGHN wellicht een terreinbeherende organisatie, een waterschap of onze gemeente het landschap beheert, en in de gebiedstypologie ii. LGA vaak boeren en tuinders, kan er in het beheer van de gebiedstypologie iii. LGVF meer variatie optreden. De gemeente onderhoudt bijvoorbeeld het openbaar gebied van veelgebruikte fietsroutes en vlakbij kernen. Verder ondersteunt Meerijstad particulieren die zich inzetten voor landschapselementen en tegen zwerfafval.

De transformatie van vrijkomende agrarische bebouwing speelt nadrukkelijk in de gebiedstypologie iii. LGVF. Een mogelijkheid is gebruik voor startende bedrijfjes. Dan zien we liever ambacht of productie, maar in LGVF is een klein kantoor zonder baliefunctie niet bezwaarlijk. Sommige voormalige agrarische bedrijfslocaties bieden potentie voor nieuwe woonvormen. Recreatie biedt ook een mogelijkheid voor transformatie, maar we zien weinig

ruimte voor meer horeca. Op basis van de centrum- en horecavisies is er in het landelijk gebied enige ruimte bij de recreatieve ontwikkeling van de Vlagheide en het parkgebied Kienehoef. Detailhandel in het landelijk gebied is toe te staan in de vorm van boerderijwinkels met eigen producten.

Evenementen

Meerijstad biedt ruimte voor evenementen in het landelijk gebied als die een meerwaarde hebben voor de gemeenschap lokaal of regionaal en niet slechts voor de organisatoren. Maar er gelden wel randvoorwaarden. Duurzaamheid en gezondheid zijn van groot belang.

De gevolgen voor milieu en natuur, de verkeersafwikkeling en de veiligheid vergen tal van maatregelen. We wijzen initiatieven voor nieuwe festivals niet bij voorbaat af als het gaat om de gebiedstypologieën ii. LGA, iii. LGVF, op bedrijventerreinen of grote buitensportaccommodaties.

Alle muziek-evenementen worden begrensd op 75 dB(A) en 90 dB(C). Het voorkomen van gehoorschade bij bezoekers en verminderen van geluidhinder voor omwonenden geven ons reden voor deze gelijktrekking.

In het landelijk gebied vinden ook sportevenementen plaats. Bij de afweging tussen enerzijds belangen van een voorgenomen sportevenement en anderzijds belangen van milieu, natuur, verkeer en veiligheid, betrekken wij ook de betekenis voor gezondheid. Dan geven we meer gewicht aan bijvoorbeeld een ronde voor hardlopers of fietsers dan aan een race voor motorfietsen. Overigens verwachten wij bij evenementen met gemotoriseerde voertuigen dat ook daar wordt overgestapt naar elektrische aandrijving.

Het evenemententerrein aan De Knokert in Veghel behoudt die functie niet. Het kan gebruikt worden voor (tijdelijke) huisvesting van arbeidsmigranten en/of voor duurzame energieopwekking. Op lange termijn kan het terrein betrokken worden bij de natuur van het Aa-dal.

Duurzame energieopwekking

Voor grote windturbines zijn omstandigheden en afwegingen in Meerijstad niet erg gunstig: vliegverkeer en luchtradars, beekdalen, oude ontginningen en stedelijk gebied. Toch is er potentie langs de A50, Zuid-Willemsvaart en N279, op bedrijventerreinen en enkele jonge ontginningen. In het landelijk gebied kunnen (agrarische) bedrijven in sommige gevallen een kleine windturbine plaatsen voor (vooral) hun eigen energiegebruik.

Zonne-energie wordt betrokken van daken, in landelijk en stedelijk gebied, voor eigen gebruik door het huishouden of als onderdeel van een zonnepark. Voor een zonnepark op de grond gelden strikte randvoorwaarden. Zonnevelden moeten landschappelijk verantwoord zijn en meerwaarde bieden (meer dan rendement voor de exploitant).

Molenheide

In het noorden van het gebied Molenheide zijn agrarische gronden en een klein bedrijventerrein gelegen. In het centrale en zuidelijke deel van het gebied bieden we ruimte aan verblijfsrecreatie, (sport)evenementen, paardenhouderij, grondgebonden landbouw en natuurontwikkeling. Meerijstad wil op de Molenheide de landschappelijke kwaliteit verbeteren, ruimte bieden aan oppervlaktewater van goede kwaliteit en de biodiversiteit versterken. Bij verdere ontwikkeling van recreatieve of bedrijfsmatige activiteiten vragen we versterking van deze groen-blauwe kwaliteiten. In het gebied bestaan beperkte kansen voor woningbouw. Dat zijn met name ruimte-voor-ruimtetoningen bij beëindiging van agrarische activiteiten. Resort De Molenheide is niet bedoeld voor permanente bewoning, maar voor verblijfsrecreatie.

Parkgebied Kienehoef

Voor het parkgebied Kienehoef stellen we landschappelijke en recreatieve waarden voorop. Wij voorzien hier geen grootschalige woningbouw of een uitbreiding van buitensportaccommodaties. Camping De Kienehoef kan zijn recreatieve voorzieningen verbeteren op zijn terrein en de vijver. Bij de horeca van De Helden van Kien zien wij geen gelegenheid voor een hotel of verstedelijking van het terrein. Bij de Hoeve Arbeidslust spelen ook de genoemde landschappelijke en recreatieve waarden, maar hier worden die aangescherpt in termen van cultuurhistorie, waterbeheer en biodiversiteit. Dat geldt voor de gebouwen en het erf van Hoeve Arbeidslust en voor enkele lanen en een boomgaard. Binnen dit kader is ontwikkeling van het landgoed Arbeidslust voorstelbaar.

Landelijk wonen

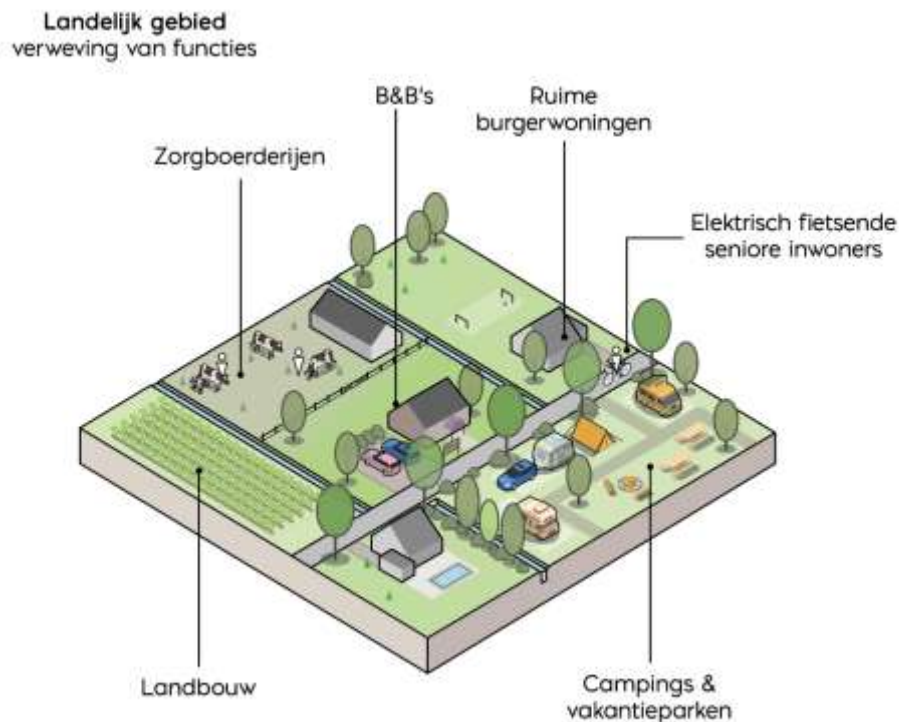
Onze boodschap over wonen in het landelijk gebied is genuanceerd. In beginsel niet in LGHN, liever niet in LGA en wel in LGVF. Hoewel na agrarische bedrijfsbeëindiging wonen een vervangend ruimtelijk programma kan bieden, zijn er ook binnenstedelijke transformatielocaties die aanspraak maken op het woningbouwprogramma. Het woningbouwprogramma heeft ook een inhoudelijke focus: op sociale woningen, en op woningen voor ouderen dan wel starters. Die focus is anders dan wat initiatiefnemers van woningbouw in het landelijk gebied meestal voorstellen. Als tegenhanger van de remmende factoren is te noemen dat Meierijstad haar (potentiële) inwoners een schakering van woonmilieus wil bieden. En wonen in een groene omgeving, landelijk wonen, een grote tuin, ruimte voor enkele dieren of een zwembad, dat zijn wel reële woonwensen waarin het landelijk gebied kan voorzien. Dat perspectief ligt aan de basis van de ontwikkeling van Scheifelaar II en Veghels Buiten.

De benadering van wonen – in beginsel niet in LGHN, liever niet in LGA en wel in LGVF, en maatwerk vanuit gebiedskwaliteiten – geldt ook voor bedrijfswoningen waarbij het bedrijf is beëindigd. Bouwwerken die werden gebruikt voor huisvesting vanwege mantelzorg maar die geen woonbestemming hadden, blijven in beginsel een bijgebouw of bedrijfsgebouw. Meer dan bij het uitoefenen van een agrarisch bedrijf is bij het gebruik om mantelzorg het tijdelijke karakter duidelijk.

Wie ervoor kiest te wonen in het landelijk gebied, past geen stedelijk verwachtingspatroon met betrekking tot de omgeving. In een woonwijk of dorpscentrum worden inwoners meer ontzien en beschikken ze over betere voorzieningen. Met ons omgevingsbeleid willen we de milieukwaliteit in het landelijk gebied wel verbeteren, maar woongenot zal het toch soms afleggen tegen de externe effecten van bedrijfsmatige activiteiten.

Incidentele houtstook zullen we niet tegengaan, maar Meierijstad geeft wel voorlichting over doelmatige en qua geur en fijnstof betere stook van hout. Wanneer gebouwen vooral door houtstook verwarmd worden en/of wanneer mensen stelselmatig hout stoken, kunnen wel algemene regels gesteld worden om emissie van (fijn)stof en geurhinder te beperken.

Figuur 6.15. Verbeelding landelijk gebied, verweving van functies

Uitwerking stedelijk gebied

[Samenvatting van de tekstdelen 7.2 t/m. 7.6 van de hoofdnota](#)

De gebiedstypologie iv. centrumdorps gebied associëren we met de centra van Schijndel, Sint-Oedenrode en Erp, en de dorpscherten van Boerdonk, Boskant, Eerde, Keldonk, Mariaheide, Nijnsel, Olland, Wijbosch en Zijtaart. In genoemde centra zien we bijvoorbeeld een supermarkt, restaurant en terras. Terwijl we in dorpscherten een café zien en misschien een winkeltje. De centra kennen evenementen met bezoekers uit omliggende kernen. In de dorpscherten vinden evenementen plaats die lokale betekenis hebben.

Omgevingskwaliteit

Uit oogpunt van ruimtelijke kwaliteit mogen verwachtingen gekoesterd worden over wat ontwerp, realisatie en beheer van gebieden, locaties, gebouwen, bouwwerken en beplantingen betekenen voor aanzicht en uitstraling. Bij deze ruimtelijke kwaliteit gaat het in eerste instantie om belevingswaarde, maar ook om toekomstwaarde (denk aan cultureel erfgoed) en soms zelfs om gebruikswaarde (denk aan toerisme). Het beantwoorden aan deze verwachtingen is om te beginnen aan eigenaren zelf, en aan ontwikkelaars, architecten en aannemers die professioneel betrokken zijn bij ruimtelijke kwaliteit. In specifieke situaties wil de gemeente eigenaren financieel tegemoetkomen. Aanvullend wordt omgevingsrecht ingezet om ruimtelijke kwaliteit te stimuleren of waarborgen.

De juridische zorg voor ruimtelijke kwaliteit varieert met wat we verwachten van een locatie. Bij de hoogste verwachtingen kunnen een vergunningstelsel en middelvoorschriften worden ingezet. Monumenten en cultuurhistorisch waardevolle objecten en locaties blijven beschermd. Bij minder hoge verwachtingen is een afweging te maken tussen een vergunnings- en een meldingsstelsel en kunnen doelvoorschriften volstaan. Een toegangsweg tot een kern, een kernrandzone, omgeving van een monument of molen, een wijk waar een specifiek woonmilieu wordt ontwikkeld,

een zichtlocatie op een bedrijventerrein, een plein, kruispunt en oude bebouwingsslinten of bosschages verdienen bijzondere aandacht voor hun ruimtelijke kwaliteit. Dat kan bijvoorbeeld betekenen dat er voor een hoekwoning verdergaande bouwregels gelden dan voor een rijwoning. Of dat een ruimtelijke ontwikkeling slechts wordt toegestaan als de aanvrager aantoont dat die ontwikkeling de voor het gebied beschreven waarden versterkt, of ten minste respecteert. Overigens koesteren we in het algemeen hogere verwachtingen voor een voorzijde dan voor een achterzijde.

We willen dat de fysieke leefomgeving gezondheid helpt beschermen. In sommige opzichten willen we ook dat de fysieke leefomgeving gezondheid bevordert. Met een beperkte inspanning kunnen we bevorderen dat mensen een gezonde keuze maken. Zo faciliteren we het oprichten van drinkwatertappunten. En we bevorderen dat een fietsparkeervoorziening minstens zo goed geplaatst en onderhouden is als parkeervakken voor personenauto's. Om fijn te bewegen let Meierijstad op aantrekkelijke speelplekken en aangename ommetjes voor inwoners.

Het is wenselijk dat voorzieningen en openbaar gebied toegankelijk zijn voor ouderen, mindervaliden en gehandicapten. Zelf zorgt de gemeente voor trottoirbanden die bij kruisingen geen onnodige drempel vormen. We dragen uit dat winkels en horeca-vestigingen geen of een lage drempel hebben. En we bevorderen dat in de horeca een rolstoeltoegankelijk toilet aanwezig is. Voor slechtzienden en blinden worden er geleidestroken aangelegd over trottoirs en pleinen.

Een centrum of dorpshart is de gezamenlijke leefruimte van bewoners van de betreffende kern en van belang voor bezoekers. Het openbaar gebied verdient het om schoon, heel en veilig te zijn. De gemeente is bereid om meer te doen aan het beheer van de centra dan aan dat van het overige stedelijk gebied. Winkeliers en horeca-ondernemers hebben een specifiek belang bij de kwaliteit van het openbaar gebied. We hopen dat zij blijven helpen om de stoep voor hun winkel, café of restaurant schoon te houden. Daar staat tegenover dat de gemeente centra aantrekkelijker aankleedt dan overig stedelijk gebied, juist om de vitaliteit van centra te bevorderen. Bij de inrichting van het openbaar gebied is meer aandacht te besteden aan klimaatadaptatie en biodiversiteit.

Commerciële voorzieningen

Detailhandel dient geconcentreerd te worden in de winkelcentra van Veghel, Schijndel en Sint-Oedenrode. Daarbuiten vrijkomend commercieel vastgoed kan een ander ruimtelijk programma krijgen. De gemeente hecht waarde aan goed functioneren van centrummanagement in de drie concentratiegebieden en actieve winkeliers- of ondernemersverenigingen in de vier centra.

Met concentratie van commerciële voorzieningen ontstaan er aanloopstraten waar nog enkele winkels, dienstverleners of horeca-bedrijven aanwezig zijn, of althans het bestemmingsplan dat nog toelaat. Dat geldt ook voor oude bedrijfslocaties en verspreide voorzieningen in kernen die een transformatie ondergaan. Voor een passende toekomst van aanloopstraten stimuleert de gemeente ondernemers, met bijvoorbeeld een verplaatsingssubsidie, maar ook herbesteden is hiervoor één van onze instrumenten.

Voor plaatselijke handel en duurzaamheid kan het goed zijn dat er stadsdistributie wordt georganiseerd en emissieloze bezorging plaatsvindt. Dat onderzoekt de gemeente graag samen met de relevante stakeholders.

De mooie kernen en het groene landschap van Meierijstad zijn een ideale bestemming voor bewuste bezoekers. Meierijstad en de openbare bibliotheek onderhouden een aantal VrijetijdsInformatiePunten. Toeristische informatie wordt daarnaast aangeboden bij ondernemers van recreatie en toerisme, culturele instellingen en via internet.

Bij uitwerking van het omgevingsbeleid voor recreatie en toerisme zoekt Meierijstad verbinding met streekmarketing, fietsroutes, natuurontwikkeling en andere landschappelijke verbeteringen. Daarbij werken we samen met regionale organisaties, bedrijfsleven en provincie.

Mobiliteit en openbaar gebied

We bevorderen dat een eerste keuze van bewoners voor een lokale verplaatsing, de keuze is om te wandelen of te fietsen. Daarvoor willen we fietsvoorzieningen verbeteren (onder andere fietsparkeren in centra en dorpsharten) en eventueel verkeersregelinstanties anders afstellen.

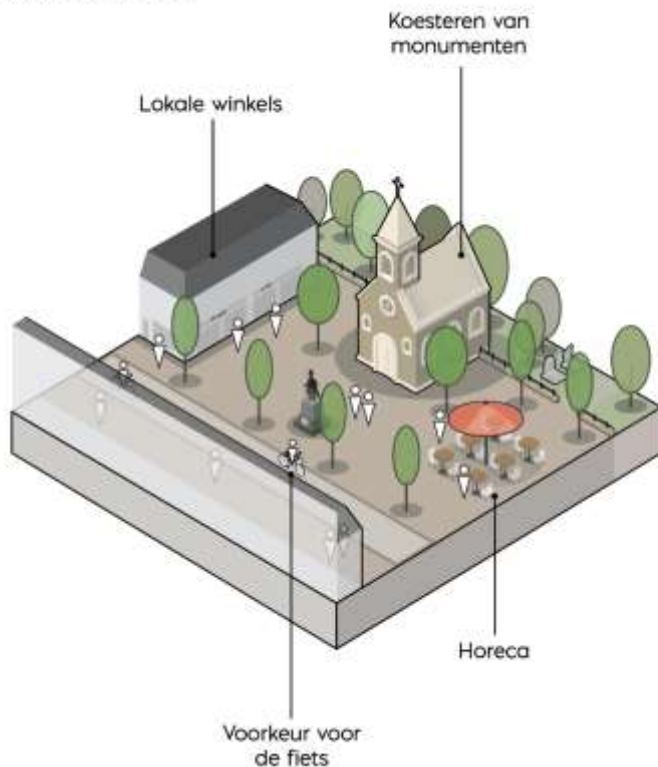
Gebruik van de personenauto heeft niet onze voorkeur. Maar we blijven wel reëel. Bij centra en dorpsharten blijven autoparkeerplaatsen beschikbaar in het openbaar gebied. Van grote bedrijven in of nabij centra verwachten we dat zij het parkeren van klanten en werknemers faciliteren.

We verduidelijken dat ruimte schaars is en dat autoparkeerplaatsen concurreren met leefruimte, met groen / blauwe voorzieningen, met ruimte voor langzame verkeersdeelnemers en het parkeren van hun fietsen. Bij gebruik van deze schaarse ruimte hanteren we blauwe zones in centrale gebieden. We zoeken naar gelegenheid om openbaar gebied te vergroenen en daarmee wordt ook parkeergelegenheid anders uitgevoerd. Verder is van belang dat onze parkeerruimte laadgelegenheid biedt aan elektrische auto's (en fietsen). De gemeente voegt een aantal laadpalen toe in de centra van Veghel, Schijndel, Sint-Oedenrode en Erp. En we moedigen bedrijven zoals supermarkten en bouwmarkten aan om in hun directe omgeving voor oplaadpunten te zorgen. Verder faciliteren we zulke initiatieven van commerciële exploitanten van laadstations, werkgevers en inwoners.

In een groot deel van onze kernen geldt een maximumsnelheid van 30 km/u. De gemeente let erop dat bij (grootschalig) wegenonderhoud de inrichting zo mogelijk wordt aangepast om automobilisten beter de veilige snelheid te doen respecteren. De gemeente ondersteunt verkeerslessen in basisonderwijs, in middelbaar onderwijs (algemeen vormend en voorbereidend beroepsonderwijs), voor immigranten en voor ouderen.

Figuur 7.6. Verbeelding centrumdorps gebied

Centrumdorps gebied

De gebiedstypologie v. centrumstedelijk gebied associëren we met Veghel-Centrum en het cultuur- en foodcluster aan de Noordkade.

In Meierijstad benutten we de potentie voor transformaties van prominente gebouwen met een industrieel of religieus verleden. Dankzij de cultuurhistorische factor ontstijgen we met een herontwikkeling het saneren of herstructureren van verouderde bedrijvigheid. De bedoelde gebouwen en hun directe omgeving kunnen transformeren tot aantrekkelijke plaatsen of gebieden voor ons stedelijke leven. We werken bij transformatieprojecten graag samen met eigenaren en initiatiefnemers en met de provincie. Hierbij zijn ons omgevingsbeleid, specifieke gebiedswaarden en de woningbouwprogrammering kaderstellend.

In Veghel is aan de Deken Van Miertstraat een kloostercomplex in verandering. Daar ontstaat ruimte voor wonen, zorg, welzijn, innovatie en verwante dienstverlening. De kloostertuin behoudt zijn waarden voor cultuurhistorie, klimaatadaptatie, natuur en rust. Daarnaast biedt de tuin mogelijkheden voor bewegen en ontmoeten. In het complex blijft ook de kloosterkapel behouden.

Havenkwartier

In Veghel is aan de Noordkade een cultuur- en foodcluster ontstaan. Hier is ruimte voor kunst, cultuureducatie, activiteiten rondom voeding, innovatie, evenementen en verwante dienstverlening. Tezamen met de *Centrumvisie Gemeente Meierijstad* is het *Masterplan CHV terrein Veghel* richtinggevend voor dit gebied. We verwachten nog nieuwe functies en activiteiten meer in de richting van het Heilig Hartplein. Meierijstad zet zich in voor betere bereikbaarheid van de Noordkade voor langzaam verkeer en met openbaar vervoer. De transformatie mag doorwerken aan de overzijde van de Oude Haven. Voor een nieuw ruimtelijk programma aan de Zuidkade is een goed woon- en leefklimaat in de Bloemenwijk een randvoorwaarde.

De Oude Haven heeft nu ook een functie voor recreatie. De productie en de logistiek aan de zijde van het kanaal en de N279 kunnen deze haven (blijven) gebruiken voor vrachtvervoer. Aan de zijde van het Heilig Hartplein is de draaikom voor binnenvaartschepen een jachthaven geworden. De faciliteiten voor pleziervaart en de horeca maken van de Oude Haven een verblijfsgebied.

Stedelijke woonmilieus

Met ons omgevingsbeleid gaan we niet de strijd aan met de hoogstedelijke voorzieningen, jonge bevolking en historische aantrekkingskracht van Eindhoven, 's-Hertogenbosch of Utrecht. Maar we willen weinig verhuisredenen laten bestaan voor jongvolwassenen of jonge gezinnen met een internationale oriëntatie. Delen van Sint-Oedenrode, goed verbonden met Brainport Eindhoven, nabij een rijk aanbod van horeca, kunnen een suburbaan woonmilieu bieden. Delen van Schijndel, goed verbonden met de dienstestad 's-Hertogenbosch, hebben ook die potentie. Veghel heeft met haar cultuur- en foodcluster een eigen stedelijke aantrekkingsfactor, en is goed verbonden met zowel 's-Hertogenbosch als Eindhoven. In Meerijstad lonkt voor jong talent ook een wooncarrière. Voor wie vasthoudt aan de levendigheid en voorzieningen van een centrum is doorgroei naar een ruimer appartement mogelijk in Veghel, Schijndel of Sint-Oedenrode. Voor wie suburbaan of landelijk wonen aantrekkelijk is, zijn er bijvoorbeeld Veghels Buiten, De Bolst in Erp, Zijtaart-Zuid en afzonderlijke locaties in het landelijk gebied.

We willen dat de belevingskwaliteit van ruimte zo min mogelijk wordt aangetast bij de plaatsing van antennes voor 5G.

Dankzij informatie- en communicatietechnologie kan de omgeving 'slim' gemaakt worden. Daar kunnen we gebruik van maken, bijvoorbeeld in verkeersmanagement en voor veiligheid. Wel vereisen het verzamelen, opslaan en delen van data voorzichtigheid.

In centrumgebieden en op bedrijventerreinen is bewaking wel ingeburgerd. Gemeente, centrummanagement, parkmanagement en afzonderlijke bedrijven gebruiken camerabewaking. Hoewel een verwittiging van bezoekers en medewerkers nodig blijft, vinden we niet dat een continue camerabewaking in een centrum, op een bedrijfsperceel, op een parkeerterrein, in een winkel of op een verkeersknooppunt bijzondere inbreuk maakt op de privacy van mensen.

Veiligheid in de fysieke leefomgeving is een gedeelde verantwoordelijkheid. Wie een melding doet van of een omgevingsvergunning aanvraagt voor een evenement wijzen we op haar of zijn verantwoordelijkheid voor een veilig verloop. De gemeente en zonodig hulpdiensten kunnen organisatoren adviseren over hoe zij hun particuliere verantwoordelijkheid opnemen.

Om het eenvoudiger te maken voor mensen om zonodig medeburgers vriendelijk en veilig aan te spreken op hun gedrag, bestaan er trainingen. Meerijstad wil zulke trainingen beschikbaar maken voor eigen medewerkers, voor winkeliers, voor vrijwilligers bij een evenement, voor deelnemers aan een buurtinformatienetwerk, voor vrijwilligers van dorps- en wijkraden en voor vrijwilligers van sportverenigingen.

Ruimte voor jeugd en jongeren

Kinderen, jeugd en jongeren hebben behoefte aan hun eigen plekken. In die behoefte wil Meerijstad voorzien. Zulke plekken worden niet afgezonderd, maar blijven verweven met de leefomgeving van andere mensen.

- Voor kinderen zijn er speelplekken, parken, kinderopvang, basisscholen, openbare bibliotheek, cultuureducatie en locaties waar verenigingen actief zijn. Natuur- en milieu-educatie, voedselbewustzijn en verkeerslessen dragen bij aan het opgroeien van kinderen.

- Voor jeugd die haar horizon al verlegt, komen er andere ruimten in beeld. Bijvoorbeeld een basketbalterrein of een skatebaan. De 30 km/u-zones en fietspaden maken het mogelijk dat deze kinderen zelf naar hun school, sportterrein of clubgebouw fietsen. Op verschillende plaatsen zijn jeugd en jongeren welkom in een jongerencentrum. Kennis van risico's van drank, drugs en seks, en respectvol gedrag onderling en in het openbaar gebied zijn zaken die opvoeders en begeleiders meegeven aan de jeugd. Tegen eventuele overlast gaan we liever het gesprek aan met een jeugdgroep of een gesignaleerd kind, dan dat direct juridische handhaving plaatsvindt.
- Jongeren in Meierijstad kunnen profiteren van het rijke aanbod aan algemeen voortgezet onderwijs en beroepsonderwijs, verenigingen, evenementen en (vanaf hun achttiende) horeca. Het is gezellig hier op het plein. Steden als Eindhoven en 's-Hertogenbosch zijn goed bereikbaar. Er zijn volop kansen op de arbeidsmarkt. En Meierijstad kent aantrekkelijke woonmilieus. We willen dat jongeren blijven bewegen ondanks gemotoriseerd vervoer en lange school- of werkdagen.

Evenementen

Evenementen hebben positieve betekenis sociaal, cultureel en economisch. Vanwege openbare orde en veiligheid gelden er regels voor evenementen. Daarvoor wordt de Algemene plaatselijke verordening Meierijstad gebruikt. Ook vanwege hinder, gezondheid en duurzaamheid gelden er normen voor evenementen, die krijgen hun plek in het omgevingsbeleid.

Meierijstad kent een duurzaam evenementenbeleid voor evenwicht tussen people, planet en profit, en draagvlak bij omwonenden. Wat de locaties van evenementen betreft, zijn enkele uitgangspunten te noemen:

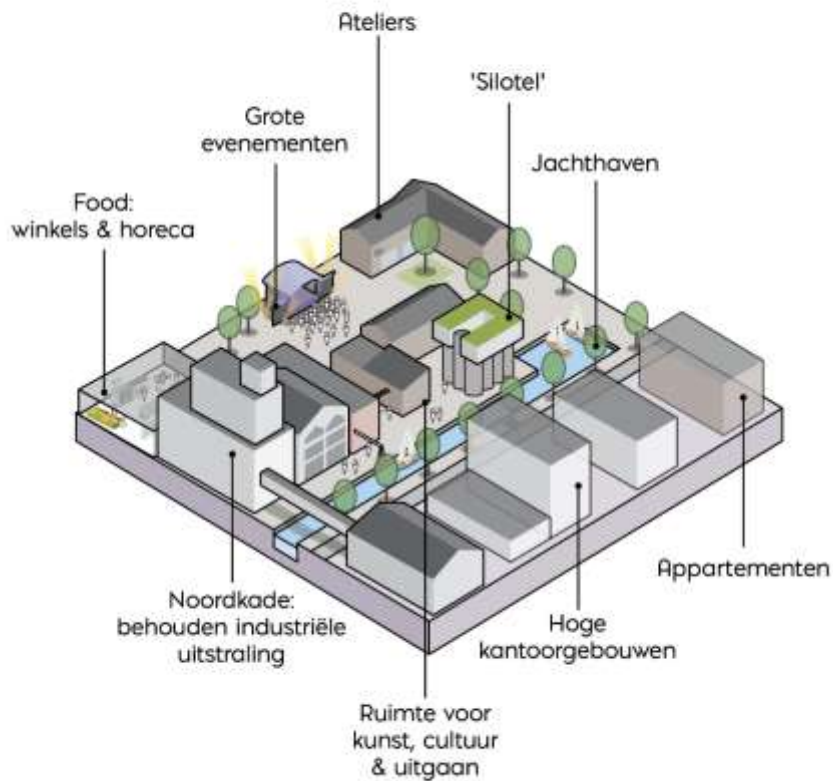
1. grote evenementen vinden plaats op daartoe aangewezen evenementenlocaties in het centrum van Veghel, Schijndel, Sint-Oedenrode of Erp, of op een evenementenlocatie daarbuiten;
2. alle dertien kernen beschikken over ten minste één evenementenlocatie voor ten minste evenementen met een lokaal bereik;
3. wie ervoor kiest te wonen in centrumstedelijk gebied aanvaardt reuring, en in centrumdorps gebied matige reuring;
4. gemeentegrond wordt ter beschikking gesteld voor evenementen die (ook) een publiek belang dienen;
5. gemeentelijke bijdragen voor evenementen, of het nou gaat om grond, elektriciteit, water, dranghekken of andere materialen, worden aan organisatoren in rekening gebracht (en voor sommige evenementen zal de gemeente die kosten weer (deels) subsidiëren).

Meierijstad wil een einde maken aan zwerfafval, maar de gemeente kan dat niet alleen. Waar bedrijven of instellingen een extra belang hebben bij een schone omgeving, of daarvoor een bijzondere verantwoordelijkheid voelen, waarderen we hun bijdrage aan het bestrijden van zwerfafval. Het is belangrijk dat scholieren vanuit hun school, sporters bij hun vereniging en vrijwilligers bij hun evenementen beseffen dat zwerfafval een probleem is waarvoor we collectief verantwoordelijk zijn.

Het gebruik van vuurwerk willen we beëindigen vanwege zwerfafval, vernielingen, milieuvervuiling, hinder en gevaar. Ook zien wij dat het gebruik van vuurwerk op gespannen voet staat met wettelijke beginselen zoals de intrinsieke waarde van de natuur, het voorzorgsbeginsel, en het bij de bron aanpakken van vervuiling. Voor professioneel gebruik bij een evenement kan een uitzondering gemaakt worden. Verder willen we het gebruik van lachgas beëindigen vanwege klimaatmitigatie, zwerfafval en gevaar.

Figuur 7.8. Verbeelding centrumstedelijk gebied

Centrumstedelijk gebied

Duurzaam bouwen en renoveren

Huizen en woonbuurten gaan anders functioneren in termen van water, warmte en elektriciteit. Bij nieuwbouw van meerdere woningen ineens kunnen er collectieve voorzieningen komen voor opvangen en benutten van hemelwater, verwerken van afvalwater, verwarmen en koelen van gebouwen, opwekken van elektriciteit en opslaan van die energie. Voor bestaande bouw is renovatie nodig. Voor grootschalige renovatie en verduurzaming is in te spelen op onderhoud of investeringen door woningcorporaties en door beheerders van nutsvoorzieningen en wegen. Wanneer individuele eigenaren niet meedoen met een programma in hun buurt, kunnen zij hun woningverbetering afstemmen op leeftijd en conditie van hun huis of op de levensfase van hun gezin. De gemeente is één van de actoren die huishoudens helpt om hun woning te verduurzamen.

Klimaatadaptieve gebouwen en omgeving

Gebouwen, terreinen en openbaar gebied zijn aan te passen aan klimaatverandering: hemelwater opvangen, anticiperen op wateroverlast, minder verstenen, meer bomen en ander groen. Openbaar groen en hopelijk ook particuliere tuinen zijn aan te passen om biodiversiteit te ondersteunen. Dat betekent dat kortgemaaid grasvelden en povere plantsoenen verrijkt worden. Om hittestress te beperken, biodiversiteit te ondersteunen en onze leefomgeving te verfraaien plant Meierijstad extra bomen in het openbaar gebied. Daarbij letten we erop dat de goede boom op de juiste plek komt. De gemeente ondersteunt groen / blauwe burgerinitiatieven voor de leefomgeving.

In het openbaar gebied wensen we geen hondenpoep. Daarom verlangen we van mensen dat ze zakjes meenemen en poep van hun honden opruimen. Op plaatsen waar veel mensen hun hond uitlaten, kunnen we een hondentoilet aanleggen.

Wonen

De centra en woonwijken van Schijndel, Sint-Oedenrode, Erp en Veghel, en de negen kerkdorpen bieden aantrekkelijke buurten om te wonen. Meierijstad biedt verschillende woonmilieus. Bijvoorbeeld een stedelijke omgeving met een hoge bebouwingsdichtheid, veel verhuisbewegingen, nabijheid van voorziening en aanwezigheid van omgevingsgeluid. Of een dorpse omgeving met families die daar al generaties wonen, vrijstaande huizen, minder voorzieningen en meer rust. In het stedelijk gebied kan een centrum of een getransformeerd historisch gebouw een bijzondere woonlocatie bieden. Tegen de rand van een kern kan er een bijzonder gebied zijn dat tegelijkertijd een suburbaan en een landelijke karakter heeft. Een evenwichtige situatie houdt dan in dat de verschillende woonmilieus en leefstijlen van bewoners op elkaar aansluiten.

In Meierijstad is er, in relatie tot de bestaande woningvoorraad, weinig vraag naar extra woningen die duur of groot zijn. Met de woonvisie uit 2018 is uitgegaan van bijna 1.000 sociale huurwoningen en 700 huurwoningen in de vrije sector extra tot en met 2028. Het ging om een totale bouwopgave van 3.940 woningen, waarvan 900 in Veghel. De provinciale prognose van woningbehoefte zoals geactualiseerd in het laatste kwartaal van 2020, biedt onze woningbouwprogrammering wat meer ruimte. De precieze uitvoering van het woningbeleid leent zich niet voor deze omgevingsvisie. Dat komt door grote dynamiek van demografische trends, daadwerkelijke bouw, transformatie en sloop, en nieuwe concepten. Beter is het om binnen het kader van de omgevingsvisie een twee- of driejarig programma wonen en leefbaarheid vast te stellen. Daarnaast zijn er jaarlijks prestatieafspraken te maken met woningcorporaties en hun huurdersorganisaties.

Bij uitwerking van het omgevingsbeleid voor wonen is aandacht te geven aan huishoudens met een laag inkomen, senioren en woonwagenbewoners, maar ook aan bijzondere woonvormen. Het woonbeleid speelt in op grote opgaven van vergrijzing, langer thuis wonen, immigratie en integratie, klimaatadaptatie, energie- en warmtetransitie, concentratie van detailhandel en transformatie van vastgoed.

We houden vast aan het principe van inbreiden vóór uitbreiden, zowel voor woningbouw als voor bedrijfsphuisvesting. Zelfs als we ruimte laten voor klimaatadaptatie, spelen en biodiversiteit, en als we onze dorpen niet vergaand willen verdichten, is er nog gelegenheid voor inbreiding. We vinden het belangrijk om het woningbouwprogramma te concentreren op binnenstedelijke herontwikkeling en transformatie. Wanneer grote woningen in kleine kernen verduurzaamd worden bij hun verbouwing, kunnen ze worden gesplitst.

Ontwikkelingsgebieden als Veghels Buiten en Scheifelaar II in Veghel, De Bolst in Erp en Zijtaart-Zuid worden voltooid. Bunderse Hoek in Veghel kan ontwikkeld worden voor grondgebonden, compacte woningen. Vervolgens biedt Schijndel gelegenheid tot ontwikkeling. Dat betreft het gebied Hooghekke en twee locaties (waaronder Plein 21) aan de westzijde. Voor die ontwikkelingen speelt mee dat groene wiggen in de structuur van de kern te behouden zijn. Bij een ontwikkeling van Hooghekke spelen ook mee het beperken van geluidhinder van de Structuurweg en het afstand houden tot het Duits Lijntje. In Sint-Oedenrode is een ontwikkeling mogelijk tussen de Zwembadweg en Koningsvaren, in aansluiting op de wijk Kinderbos.

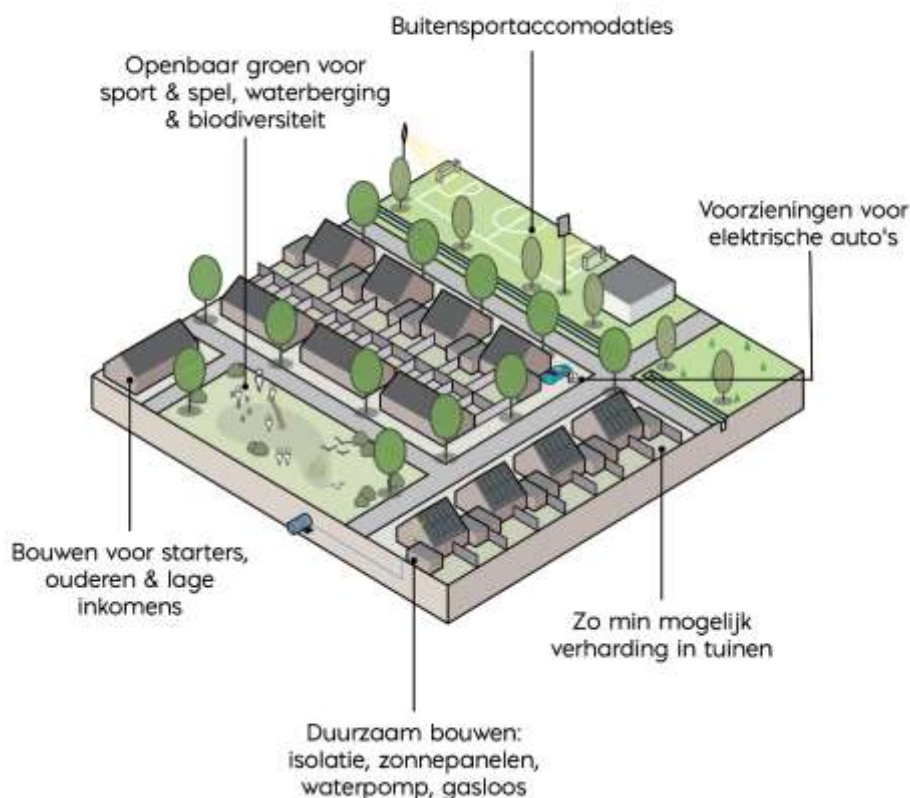
We streven naar minder energieverbruik en naar gebruik van duurzaam opgewekte energie. Daar zijn anders uitgeruste woningen voor nodig. Daar werken gemeente en partners aan in het verlengde van onze duurzaamheidsvisie. De gemeente maakt werk van informeren, stimuleren en ondersteunen van bewoners die hun woning willen verduurzamen. Dat is gericht zowel op individuele eigenaren, groepen van bewoners als op woningcorporaties en hun huurdersorganisaties, ontwikkelaars en bouwers.

Voor de warmtetransitie gaat Meerijstad via een visie in 2021 naar warmteplannen per wijk of dorp. Om zicht te houden op risico's voor bodem en water hanteren we een vergunningstelsel voor aanleg van warmtenetten en bodemenergiesystemen. Geschikte locaties en veilige technieken worden aandachtspunten van het beoordelingskader. Wanneer bij ordening van deze activiteiten keuzes gemaakt moeten worden tussen nieuwe projecten, hanteren we de volgende prioriteiten: drinkwaterwinning, natuur en grondwater, collectieve systemen, individuele systemen.

We richten aandacht op geluidhinder in de woonomgeving, of de bron daarvan nou gedragingen zijn waarbij machines worden gebruikt of installaties aan de woning. Met regels van het omgevingsplan en voorschriften van omgevingsvergunningen zal het gemeentebestuur geluidhinder in de woon- en leefomgeving tegengaan. Dat geldt vooral voor de gebiedstypologie vi. VG en ook wel voor de gebiedstypologieën iv. CDG en v. CSG, al is in centrumgebieden ook ruimte voor horeca en evenementen. Geluidhinder is echter maar één aspect van de leefbaarheid van buurten waar de gemeente samen met vele partners aan werkt.

Figuur 7.12. Verbeelding verstedelijkt (woon)gebied

Verstedelijkt (woon)gebied

Ruimte voor ondernemerschap

Meierijstad stimuleert bedrijven en helpt ze zo mogelijk om mee te veranderen met de wereld, niet alleen economisch, technisch en sociaal maar ook voor wat nodig en gewenst is voor de fysieke leefomgeving. De verbinding met technologie en ontwikkeling van recreatie, toerisme en persoonlijke dienstverlening zijn enkele aandachtspunten. In ons omgevingsbeleid letten we op ruimte voor startende en kleine ondernemers. Voor die ondernemers is te denken aan functiemenging in woongebied, binnenstedelijke transformatielocaties en vrijkomende agrarische bebouwing. Met het oog op de goede condities voor alle bedrijven onderkent Meierijstad het belang van voorzieningen voor dataverkeer en maatregelen tegen inbraak en diefstal.

Van bedrijven vragen we dat ze maatschappelijk verantwoord functioneren. Dat kent sociale aspecten, en aspecten van duurzaamheid, circulariteit, hinder en risico's.

De huidige beleidsnota's over buitenreclame worden geactualiseerd ten behoeve van omgevingskwaliteit onder de Omgevingswet. De inhoudelijke strekking blijft dat voor de gebiedstypologie v. CSG, bedrijventerreinen, buitensportaccommodaties, rotondes en grote toegangswegen buitenreclame mogelijk is. Ten opzichte van het huidige beleid kan uitstraling van licht verder beperkt worden. In de gebiedstypologie iv. CDG en voor bedrijven buiten bedrijventerreinen blijft terughoudende buitenreclame mogelijk.

Perifere detailhandel

Onze gemeente hecht eraan dat detailhandel wordt geconcentreerd in de centra van Veghel, Schijndel en Sint-Oedenrode. Voor volumineuze handelswaar zoals auto's en caravans, is een vestiging net buiten het centrum goed aanvaardbaar. Van de perifere locaties achten wij de volgende geschikt voor volumineuze handelswaar:

- de rand van De Dubbelen aan de Corridor te Veghel;
- de Poort van Veghel aan de Corridor te Veghel;
- de hoek Udenseweg – Erpseweg te Veghel;
- de rand van Duin aan de Nieuwe Eerdsebaan te Schijndel;
- de Jan Tinbergenstraat – Alfred Nobelstraat te Sint-Oedenrode.

In aanloopstraten die tot enkele jaren geleden tot het centrum gerekend werden, kan een vestiging met volumineuze handelswaar een passende opvolger zijn van reguliere detailhandel. Dan is wel vereist dat maatvoering en uitstraling van die vestiging het (dorpse) karakter van de betreffende aanloopstraat niet onder druk zetten. Detailhandel met volumineuze handelswaar is op andere locaties in beginsel ongewenst.

Niet alle perifere detailhandel betreft volumineuze handelswaar. Om vitale centra te behouden gelden er voor perifere detailhandel regels over maximale winkelvloeroppervlakte en branchering. Bestaande bouwmarkten en tuincentra willen we met het omgevingsplan respecteren, maar hun grootte en nevenassortiment worden (opnieuw) genormeerd.

Wonen op bedrijventerreinen heeft niet onze voorkeur. In de gebiedstypologie vii. LB zijn bedrijfswoningen en grootschalige huisvesting van arbeidsmigranten wel denkbaar.

Figuur 7.16. Verbeelding lichte bedrijvigheid

Lichte bedrijvigheid

Zware bedrijvigheid

We zien een toekomst en ruimte voor maakindustrie en logistiek in onze gemeente. Dat brengt zwaardere milieubelastende activiteiten met zich mee. Daarvoor hebben Veghelse en Schijndelse bedrijventerreinen ook een regionale functie. Naast randvoorwaarden over milieu, veiligheid en hinder is het voor zware bedrijvigheid in Meierijstad van belang om kansen te benutten die een circulaire economie en de transitie van energie en warmte ons bieden. Die transitie wordt ermee geholpen dat een bedrijventerrein functioneert als een samenhangend systeem. Ons omgevingsbeleid voor bedrijventerreinen ondersteunt niet alleen de meerwaarde voor bedrijvigheid en transitie, maar het bevat ook een ruimtelijke inkadering. Dat geeft redenen voor meervoudig ruimtegebruik op bedrijventerreinen.

Op bestaande bedrijventerreinen is ruimte beschikbaar voor nieuwvestiging of hervestiging van bedrijven. Het Foodpark in Veghel is nog niet uitontwikkeld. Op andere terreinen ontstaat ruimte dankzij vertrek van een bedrijf of transformatie van een locatie. Op de overgang van Duin in Schijndel naar de Vlagheide wordt het bedrijventerrein in een zone uitgebreid. Dat gebeurt wel met respect voor aanwezige waarden van natuur en cultuurhistorie.

Anders inrichten van bedrijventerreinen

Aanblik en functioneren van bedrijventerreinen veranderen. Doelen van klimaatadaptatie en biodiversiteit hebben consequenties voor de mate waarin bedrijfskavels en openbaar gebied verstedend kunnen zijn. Er is behoefte aan meer wateropvang en meer groen. Doelen van duurzame mobiliteit en gezondheid betekenen dat fietsers en wandelaars zich voldoende goed moeten voelen op een bedrijventerrein. Dat betreft niet alleen werknemers en bezoekers op weg naar een bedrijf, en weer terug, maar ook werknemers die wandelen tijdens hun lunchpauze.

We begrijpen dat het 'nieuwe bedrijventerrein' niet van vandaag op morgen ingericht is. Bedrijfskavels zijn schaars en duur. Dus als we enerzijds ruimte maken voor waterberging, groenstroken, faunapassages, fiets- en wandelpaden en fietsenstallingen, dan zijn anderzijds investeringen nodig in intensiever of meervoudig ruimtegebruik. Dan kunnen bedrijfsgebouwen hoger worden en zijn daken beter te benutten. Het kan vaker gebeuren dat een bedrijf 'inwoont' bij een ander bedrijf dat over ruimte beschikt. Inpandig parkeren mag geen uitzondering blijven.

Het herverdelen van ruimte op uitgegeven percelen en in openbaar gebied kan in fasen. De door een bedrijf gewenste uitbreiding op een perceel, herstructurering van een aantal percelen, vernieuwing van een weg en riool, ingebruikname van een net voor energie of warmte kunnen gelegenheid bieden voor herverdeling van ruimte. We hopen voor het herverdelen gebruik te maken van provinciale, nationale of Europese ondersteuning. Hoe dan ook zal de herverdeling studie en ontwerp vergen.

Over beheer van bedrijventerreinen willen we afspraken maken met parkmanagement en afzonderlijke bedrijven.

Externe veiligheid

Dat bedrijvigheid een bron kan zijn van brand, explosie en gevaarlijke stoffen die door lucht en water verspreid worden is een reden om bedrijven te concentreren op een bedrijventerrein. En om in nabijheid van zo'n bron geen kwetsbare objecten (zoals woningen) toe te laten. Dezelfde overweging geldt bij hoofdgasleidingen, hoogspanningslijnen en routes voor het vervoer van gevaarlijke stoffen. Inwaarts zoneren is een uitgangspunt van ontwerp en beheer van bedrijventerreinen zowel voor externe veiligheid als tegen geluidhinder. Nieuwe milieubelastende activiteiten met veiligheidsrisico's kunnen hun plek vinden op de bedrijventerreinen Amert, De Dubbelen, Doornhoek, Foodpark en Duin. Het kan zo zijn dat bijkomende, fysieke maatregelen nodig zijn voordat een nieuwe activiteit toegelaten wordt.

Voor geluidhinder op of van bedrijventerreinen willen we een reële benadering volgen. Dat kan betekenen dat we op sommige plekken een geluidsbelasting aanvaarden die theoretisch relatief hoog is, als de daadwerkelijke hinder daar beperkt is. Die nuancering geldt niet voor geluidsbelasting door wegverkeer.

Bij milieubelastende activiteiten zijn risico's en hinder van gif, stank, roet en stof tegen te gaan. Deels voorzien nationale regels daarin. Naleving van die regels is regionaal te handhaven. Lokaal willen we het milieu- en gezondheidsbeleid verfijnen.

Luchtkwaliteit

De luchtkwaliteit in Meerijstad voldoet meestal aan nu geldende normen, maar er is wel gezondheidswinst te boeken. De luchtkwaliteit in termen van roet en fijnstof is in onze regio niet optimaal. Dat leidt tot gezondheidsschade voor inwoners en vaste bezoekers. Zeker mensen met luchtwegklachten en kinderen hebben last van luchtvervuiling.

Meerijstad onderschrijft het Schone Lucht Akkoord (SLA). Met het SLA streven deelnemende partijen naar minimaal 50% gezondheidswinst uit binnenlandse bronnen in 2030 ten opzichte van 2016. Daarbij wordt toegewerkt naar waarden voor fijnstof en stikstofdioxide: als jaargemiddelden maximaal 10 µg/m³ voor PM_{2.5}, 20 µg/m³ voor PM₁₀ en 40 µg/m³ voor NO₂. Tegen die achtergrond gaat de gemeente onder andere voorlichting geven over verantwoorde houtstook, komt er een einde aan particulier afsteken van vuurwerk, en wordt luchtkwaliteit gemonitord.

Naast bedrijvigheid en houtstook zijn voertuigen een grote bron van luchtvervuiling. Overstappen naar nulemissievoertuigen kost tijd. We onderzoeken daarom de meerwaarde van het instellen

van lokale milieuzones. Daarbij maken we vergelijkingen met andere maatregelen tegen fossiele verkeersemmissies.

Afval, grondstoffen en energie

Het afvalbeleid kende al scheiding en recycling vanwege milieubeheer en doelmatigheid. Intussen benadrukt beleid van duurzaamheid en grondstoffen dat de hoeveelheid afval dient te verminderen, en dat voor hergebruik en recycling de scheiding van stoffen is te verbeteren. Er ligt de ambitie dat de hoeveelheid restafval per inwoner in 2025 maximaal 30 kg is.

Via onze regionale samenwerking in Noordoost-Brabant en in onze directe contacten met het lokale bedrijfsleven willen we bevorderen dat bedrijven meer aandacht besteden aan:

- tegengaan van onnodig gebruik van grond- en hulpstoffen, zowel in het fabricageproces als in het eigenlijke product en de verpakking;
- betrekken van grondstoffen uit afval;
- levensduur van hun producten;
- mogelijkheden van reparatie;
- combinatie of montage van verschillende materialen met oog op hun scheiding eenmaal het product zijn levensduur heeft volbracht.

Laten we bedrijventerreinen in Meierijstad beschouwen als voornamelijk knooppunten voor lokale en regionale stoffenstromen. Voor elektriciteit en warmte geldt dat trouwens ook. Bedrijven hoeven niet te wachten tot er een collectief stoffenbeheer ontstaat, maar kunnen zelf aan de slag met circulariteit. Meierijstad waardeert het dat hier mooie voorbeelden van zijn.

Als we vooruitblikken naar 2050, komt bijna alle energie van zonnepanelen, omgevingswarmte, biogas en windturbines. Het is noodzakelijk dat onze gemeenschap en niet in de laatste plaats onze bedrijven zich daarop instellen. Onze gemeente vraagt dat bedrijfsdaken worden gebruikt voor energieopwekking. Dat geldt op korte termijn zeker voor nieuwbouw, vervolgens voor alle bebouwing op bedrijventerreinen (met mogelijke uitzondering van cultuurhistorisch waardevolle gebouwen) en uiteindelijk voor alle bedrijfsgebouwen in Meierijstad. Bedrijventerreinen bieden ook kansen voor aquathermie en windenergie.

Verkeer en vervoer

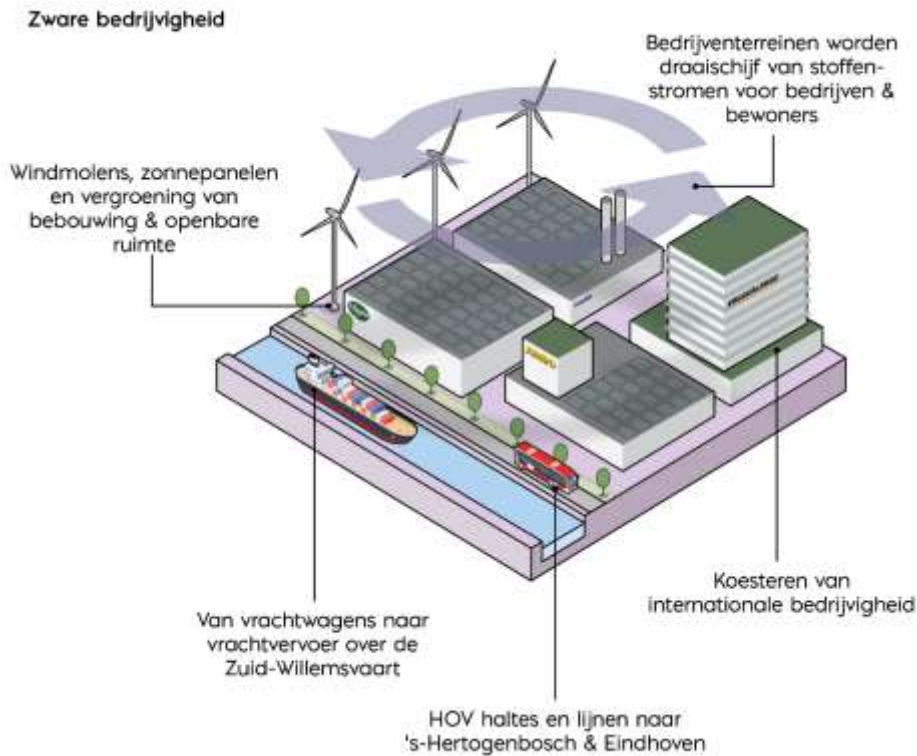
Meierijstad heeft een goede ontsluiting, maar is gevoelig voor congestie. Aan capaciteit en doorstroming op hoofdwegen hebben rijk, provincie en gemeente al aandacht besteed. Meierijstad neemt bijvoorbeeld deel aan SmartwayZ.NL dat in Noord-Brabant en Nederlands Limburg slimme oplossingen zoekt voor mobiliteit. Met logistieke planning en verkeersmanagement, en daarbij nieuwe technologie, zijn nog stappen te zetten. Meierijstad werkt aan een verbindingsweg N279 – bedrijventerreinen Veghel-Zuidwest als extra infrastructuur.

Om congestie tegen te gaan zijn de werkwijze van bedrijven en het reisgedrag van pendelaars belangrijk. Zo lang de meeste werknemers hun eigen auto nemen én rond hetzelfde tijdstip beginnen op hun bedrijventerrein, en er nadien weer vertrekken, zal er congestie zijn. Werknemers kunnen kiezen voor de fiets of voor de bus. En ze kunnen vaker thuiswerken. Met hun personeelsbeleid kunnen bedrijven fiets, openbaar vervoer en thuiswerken stimuleren.

Momenteel bieden carpool-locaties bij de A50 – Rooise Zoom in Sint-Oedenrode, de A50 – 't Ven in Veghel en de Rembrandtlaan – N265 in Veghel gelegenheid om samen te reizen. In het gebied van de Poort van Veghel, De Dubbelen en Foodpark is ook potentie om vervoersmodaliteiten, reizigersstromen en arbeidsplaatsen beter met elkaar te verbinden. Meierijstad wil haar hubs op een regionaal en lokaal schaalniveau verder ontwikkelen.

De kansen voor vervoer over de Zuid-Willemsvaart zijn beter te benutten.

Figuur 7.20. Verbeelding zware bedrijvigheid

Beleidsuitvoering

[Samenvatting van het tekstdeel 8 van de hoofdnota](#)

Informatievoorziening en dienstverlening

We willen klanten duidelijkheid bieden en ze hun eigen verantwoordelijkheid laten opnemen. Bij veel activiteiten in de fysieke leefomgeving verwachten we dat klanten zelf aan de slag kunnen. Dan helpt het Digitaal stelsel Omgevingswet (DSO) een klant om na te gaan of er voor haar of zijn activiteit op een bepaalde plaats een vergunningplicht, een meldplicht of een informatieplicht geldt en welke algemene regels er gelden voor die activiteit.

Misschien is 70% van de activiteiten relatief eenvoudig, zodat het DSO volstaat. Dan resteert er 30% van complexere zaken waarbij meer overleg wenselijk is. Daarvoor richten we een omgevingstafel in. Hierbij gebruiken we ervaringen die we opdoen met een pilot omgevingvergunning gericht op het werkproces. Vanuit de pilot geven we ook aandacht aan de publieksvoorlichting en de indieningsvereisten. De omgevingstafel helpt de initiatiefnemer aan duidelijkheid van de overheid, geeft andere belanghebbenden een rol en helpt de gemeente om tijdig te beslissen op de formele aanvraag. De gemeente faciliteert initiatieven met enkele varianten van procesontwerp voor de omgevingstafel, door specialisten van andere overheden te betrekken en door een handreiking voor burgerparticipatie of omgevingsdialoog.

We willen dat klanten inzicht krijgen in de omgevingskwaliteit van hun locatie of gebied in relatie tot hun voorgenomen activiteiten. Zeker als regels vaker een open norm bevatten, is begrip nodig van achterliggende ambities. Hiervoor is om te beginnen deze omgevingsvisie te gebruiken.

Onze klanten bieden we geen werkproces van een directe wijziging van het omgevingsplan (vergelijk de huidige 'postzegel'-bestemmingsplannen). We verwijzen naar de mogelijkheid een omgevingsvergunning aan te vragen, graag nadat gebruik is gemaakt van de omgevingstafel. De verleende (en onherroepelijke) omgevingsvergunningen waarmee van het omgevingsplan is afgeweken, worden door de gemeente verwerkt in het omgevingsplan. Meierijstad organiseert een periodieke actualisering van het omgevingsplan.

Verschillende beleidsinstrumenten

We onderscheiden communicatieve, juridische, economische en feitelijke instrumenten om beleidsdoelen te realiseren. Voor effectief beleid is het raadzaam om beleidsinstrumenten te combineren.

- Vanuit elk beleidsdoel vindt wel enige vorm van communicatie plaats. Dat kan oplopen van een ingetogen informatievoorziening naar een campagne gericht op gedragsverandering.
- Bijna altijd gelden er regels in relatie tot een beleidsdoel, zo niet van de gemeente dan toch Europees, nationaal of provinciaal. Het stellen van regels op zich is niet duur, maar regels leiden wel tot administratieve lasten en ze moeten maar nageleefd worden.
- Voor de gemeente zijn ook feitelijke acties vaak een aangewezen beleidsinstrument. Meierijstad is immers eigenaar of beheerder van gronden en gebouwen, de gemeente koopt in en besteedt uit. Het effect dat eigen acties kunnen hebben, varieert sterk voor verschillende beleidsdoelen.
- Hoewel elk beleidsinstrument wel zijn tekortkomingen kent, gelden er voor economische instrumenten in het omgevingsbeleid belangrijke praktische nadelen.

Bij de vraag of we rechtsnormen opleggen speelt niet alleen mee wat een effectieve en uitvoerbare mix van beleidsinstrumenten is, maar ook welke rol we passend vinden voor de gemeente. We zullen onszelf bewuster de vraag stellen of een particulier de verantwoordelijkheid kan dragen om rekening te houden met een publiek belang. Zelfs als er een maatschappelijk probleem onderkend wordt, en er daarin een publiek belang meespeelt waar particulieren onvoldoende rekening mee houden, en als voorlichting, financiële prikkels en fysieke maatregelen onvoldoende zijn om dat probleem aan te pakken, is niet vanzelfsprekend dat de gemeente regels stelt. We stellen ons dan de vraag hoe zwaarwegend dat publieke belang is.

Als één van de instrumenten van de Omgevingswet dient de raad een omgevingsplan vast te stellen. De inhoud van het omgevingsplan hangt af van de instructieregels van rijk en provincie, de bestaande lokale regels (bestemmingsplannen en verordeningen), het actueel ruimtegebruik, het actueel functioneren van inrichtingen, de actuele beleidsinzichten en van suggesties of zienswijzen vanuit de samenleving. De beleidsinzichten staan in deze omgevingsvisie.

Onder de Omgevingswet zullen andere soorten regels meer naar voren treden. Dan gaat het om het vervangen van een verbod tenzij vergunning door algemene regels, om meer open normen, om doelvoorschriften in plaats van middelvoorschriften, om scoremethodieken, om bredere toepassing van zorgplichten. Deze andere regels hebben consequenties voor onze inwoners en bedrijven. Op het eerste gezicht lijkt het alleen makkelijker als een vergunningplicht vervalt. Maar dan vergissen we ons. Wie meer vrijheid ziet ontstaan, dient ook grotere verantwoordelijkheid te voelen. Een verandering is ook dat activiteiten uit het ruimtelijke domein zoals bouwen en aanleggen, meer moeten beantwoorden aan eisen uit domeinen van water, natuur en gezondheid.

Dat alles maakt dat het omgevingsplan er anders uit zal zien dan nu de regels van een bestemmingsplan.

Inspraak, interactieve beleidsvorming of burgerparticipatie kennen we al in de huidige praktijk van ruimtelijke ordening, milieubeheer, stadsvernieuwing, wijkbeheer, enz. We worden uitgedaagd om daarmee verder te gaan.

Toezicht en handhaving

Als het gaat om bijvoorbeeld geluid, honden, zwerfvuil, parkeren, erfafscheidingen of geur dan is er kans op overlast in de buurt en conflicten tussen bewoners. Soms kan een gemeentelijk toezichthouder dan van dienst zijn, of ligt er een taak voor handhaving door het college van burgemeester en wethouders. Maar vaak ook niet. Een vraagstuk dat opspeelt kan te maken hebben met leefbaarheid van de buurt, welzijn en gezondheid van bewoners. Dan is er misschien veeleer een rol voor buurtbemiddeling, maatschappelijk werk of geestelijke gezondheidszorg. Een vraagstuk kan ook een civielrechtelijk karakter hebben.

Er zijn enkele gedragingen van inwoners of bezoekers waarvan Meierijstad al constateert dat die vragen om meer toezicht en handhaving. Daarnaast maakt de gemeente dan altijd intensiever gebruik van communicatieve instrumenten en soms fysieke maatregelen. De intensivering van toezicht en handhaving is nodig:

- tegen vervuiling van de woon- en leefomgeving door hondenpoep;
 - tegen verloedering en milieuschade door onjuist aangeboden huisvuil en zwerfafval;
 - tegen natuurschade en geluidhinder, en voor verkeersveiligheid, in verband met wildcrossen.
- Meierijstad blijft deelnemen aan het programma Samen Sterk in Brabant (SSiB). Met SSiB zetten overheden en terreinbeherende organisaties zich in tegen met name stroperij, wildcrossen en (drugs)afvaldumpingen.

Financiën en grondexploitatie

Vanuit een inhoudelijke doelstelling mogen we verwachten dat meer lasten ontstaan voor bepaalde werkzaamheden die geïntensiveerd worden. Denk aan het versterken van voorlichting omdat we wel gedragsverandering wensen maar niet alleen geboden en verboden willen en kunnen opleggen en ook financiële instrumenten hun beperkingen hebben. Onze aandacht voor zwerfafval en waterkwaliteit, en de aanleg van rijker groen, hebben consequenties voor de lasten van beheer. We denken ook aan intensiever toezicht en handhaving, niet omdat we graag kiezen voor de rol van 'controlerende overheid' maar omdat sturing die nu plaatsvindt via vergunningverlening deels verschuift naar sturing via algemene regels gevolgd door toezicht.

Vanuit een inhoudelijke doelstelling zullen nieuwe investeringen in met name klimaatadaptief en natuurvriendelijker openbaar gebied, fietsparkeervoorzieningen en laadpalen hun weg vinden naar programma's en de gemeentelijke begroting.

Voor het ontwikkelen van locaties maakt de gemeente kosten: voor aanleg van openbare voorzieningen (wegen, riolering, groen, verlichting) en voorbereiding van het juridische plan. Om ervoor te zorgen dat deze kosten niet voor rekening van de gemeente komen maar voor degene die initiatiefnemer is van de ontwikkeling, verhaalt de gemeente deze kosten op die partij. Naast gebiedseigen kosten wil Meierijstad gebiedsoverstijgende kosten verhalen. Dat zijn bijvoorbeeld kosten voor infrastructurele maatregelen, zoals een rotonde waarvan twee plangebieden profijt hebben. Of voor het realiseren van een ommetje voor bewoners. In lijn met de voorkeur van de nationale wetgever streeft ons college van burgemeester en wethouders naar goede afspraken met ontwikkelaars en dus kostenverhaal bij overeenkomst.

De gemeente legt nu opnieuw een verband tussen ruimtelijke ontwikkelingen en maatregelen buiten het betreffende exploitatiegebied. Ook die gebiedsoverstijgende kosten wil Meierijstad verhalen. Dan gaat het om investeringen in klimaatadaptatie en voor biodiversiteit. We willen een adaptatiefonds gebruiken om een deel van de hogere lasten te dekken bij realiseren van infiltratiezones, wateropvang en verrijkt openbaar groen in stedelijk gebied. Dat zijn maatregelen waar ook (uiteindelijk klanten van) ontwikkelaars baat bij hebben.

Het grondbeleid is een middel om gemeentelijke doelen te realiseren. Meierijstad voert een situationeel grondbeleid. Dit betekent dat de gemeente per gebiedsontwikkeling bepaalt welke vorm van grondbeleid wordt toegepast, actief of faciliterend of een mengvorm.

Het uitgangspunt voor door ons gehanteerde grondprijzen is dat die marktconform zijn. Daarbij faciliteren we ook woningcorporaties om hun publieke taak te vervullen. Bij onze uitgifte van woningbouw kavels speelt mee welk type woningen voor een doelgroep wordt gerealiseerd. Dan baseert de gemeente zich op het actuele woningbouwprogramma. Daarnaast is het van belang dat een woningbouwproject een bijdrage levert aan de omgevingskwaliteit.

Bij onze uitgifte van bedrijfskavels speelt mee dat op de schaarse bedrijventerreinen de meest passende activiteiten worden ondernomen. Voor Meierijstad is het van belang dat er ruimte is voor bedrijven met meerwaarde voor onze samenleving. Dan gaat het om werkgelegenheid, verduurzaming en 'spillover' voor andere bedrijven in onze gemeente of regio. Ook hinder en externe veiligheid zijn belangrijke onderwerpen.

Programma's

Als één van de instrumenten van de Omgevingswet kan het college van burgemeester en wethouders één of meerdere programma's vaststellen. Die programma's zijn uitvoeringsgericht. Het gebruik van andere beleidsinstrumenten naast regels kan een plek krijgen in een programma. Met een programma kan ook nadere detaillering worden gegeven aan de omgevingsvisie. Box 8.6 brengt samen wat we nu verwachten aan programma's de komende jaren.

Box 8.6. Verwachte programma's

Programma en thema's	Vergelijk tekstdeel
<i>indicatief</i>	
Duurzaamheid, milieu en energie <i>over afvalbeheer, circulair bouwen en ondernemen, energieopwekking en emissies</i>	VG: 7.4.2 ZB: 7.6.2
Water en klimaatadaptatie <i>over klimaatadaptatie, kwaliteit van grond- en oppervlaktewater, afvalwaterstelsel en aquathermie</i>	LGHN: 6.2.2 LGA: 6.3.2
Landgebruik en natuurontwikkeling <i>over natuurinclusief boeren, waterlopen en oevers, beekdalen, bossen, faunapassages, verrijkt openbaar groen, gewasbescherming, invasieve exoten, natuur- en milieu-educatie</i>	LGHN: 6.2.2 LGA: 6.3.2 VG: 7.4.2 8.2

Openbaar gebied <i>over voorzieningen voor fietsers, voetgangers en automobilisten, wegen, kunstwerken, gladheid, verlichting, speelplekken, beheer openbaar groen, meldingen, bewegwijzering, zitmeubilair en buitenreclame</i>	CDG: 7.2.2 VG: 7.4.2
Wonen en leefbaarheid <i>over woningbouw, renovatie, mantelzorg, doorstroming, integratie, buurtbemiddeling, inbraak, zwerfafval, hondenpoep, bewonersinitiatieven, groenadoptie en ommetjes</i>	CSG: 7.3.2 VG: 7.4.2 8.1
Bedrijvigheid en bedrijventerreinen <i>over ondernemen, centrumfuncties, evenementen, recreatie en toerisme, stadsdistributie, parkmanagement, kaveluitgifte en pendel</i>	CDG: 7.2.2 LB: 7.5.2 ZB: 7.6.2

Wonen onder de Omgevingswet

Het deel van de Woningwet dat gaat over woningcorporaties blijft in stand. Prestatieafspraken tussen gemeente, woningcorporaties en hun huurdersorganisaties kunnen dan ook in die vorm opnieuw gemaakt worden. Maar hoofdlijnen van het volkshuisvestingsbeleid gaan op in de omgevingsvisie. De omgevingsvisie heeft een meerjarige scope. Daarentegen dient het gemeentelijke woningbouwprogramma actueel te blijven. Daarom kan tussen enerzijds omgevingsvisie en anderzijds afspraken met corporaties een programma worden opgesteld waarin de woningbouwprogrammering, waarover ook regionaal overleg plaatsvond, wordt opgenomen.

In het kader van nationaal beleid en regionale afspraken stelt Meierijstad in 2021 een transitievisie warmte op. De idee is dat die transitievisie wordt uitgewerkt in warmteplannen per wijk of dorp. We geven we de uitwerking van de transitievisie warmte een plek in enerzijds een programma duurzaamheid, milieu en energie met het oog op bronnen en netwerken, en anderzijds een programma wonen en leefbaarheid met het oog op vastgoedeigenaren en bewoners.

Meierijstad heeft een commissie nodig die het college van burgemeester en wethouders ten minste adviseert over de aanvragen van een omgevingsvergunning rijksmonumentenactiviteit. Dezelfde adviescommissie kan tot taak krijgen te adviseren over andere aspecten van de fysieke leefomgeving.

Monitoring en evaluatie

De nationale wetgever verwacht dat we het omgevingsbeleid nadrukkelijker vormgeven als cyclus waarin de fase van beleidsuitvoering goed wordt verbonden met het zonedig opnieuw doorlopen van fasen van probleemanalyse en beleidsaanpassing. De gemeente wil een stelsel opbouwen dat monitoring en rapportage waarborgt voor de breedte van onze fysieke leefomgeving. Daarbij voorkomen we dat het stelsel teveel administratieve lasten met zich meebrengt. Bestaande monitors en participatie van vrijwilligers (bijvoorbeeld natuurliefhebbers) kunnen een plek krijgen in dit stelsel. Voor monitoring en evaluatie kunnen we samenwerken in de regio. Bijvoorbeeld met het Regionaal meetnet lucht en geluid Zuidoost-Brabant.

Voor monitoring en evaluatie zijn indicatoren nodig, bij evaluatie ook criteria om aan te toetsen.

- Het beoordelingskader van het milieueffectrapport bij de omgevingsvisie kan nog vaker toegepast worden. Dan gaat het om voorbereiden van programma's, monitoring bij

beleidsuitvoering volgens die programma's, periodieke evaluaties én milieueffectrapportage bij het omgevingsplan.

- Uiteindelijk maken de beleidsdoelen van het omgevingsbeleid het mogelijk om situaties te beoordelen.

Beleidsverantwoording

Samenvatting van het tekstdeel 9 uit bijlagen A

Hoewel de wetgever inhoud en vorm van de omgevingsvisie niet verder voorschrijft, is wel aangegeven dat dit beleidsdocument beschrijvende componenten bevat én richtingwijzende componenten. Beschrijvende componenten zijn tekstdeel 2 vanuit voorgaand beleid, tekstdeel 3 over basale lagen, tekstdelen 6.1 en 7.1 over structuren en waarden van eerst landelijk en dan stedelijk gebied. Richtingwijzende componenten zijn tekstdelen 5, 6 en 7. Wie zich vooral de vraag stelt 'Wat wil Meierijstad met haar fysieke leefomgeving?', kan zich dus concentreren op de tekstdelen 5, 6 en 7. Wie zich de vraag stelt 'Wat gaat Meierijstad doen voor haar fysieke leefomgeving?' kan zich richten op de tekstdelen 6, 7 en 8. Tekstdeel 8 is te beschouwen als de uitvoeringsparagraaf die het oude stelsel verlangde in een structuurvisie.

Omdat het stelsel van de Omgevingswet nog niet in werking is, is de omgevingsvisie formeel de structuurvisie, het gemeentelijk milieubeleidsplan, het voorgenomen volkshuisvestingsbeleid en het gemeentelijk verkeers- en vervoerbeleid. De omgevingsvisie krijgt een vervolg in andere beleidsdocumenten die een instrument zijn van de Omgevingswet.

Vooruitlopend op samensmelting van toen geldende bestemmingsplannen tot het omgevingsplan-van-rechtswege zijn in 2020-2021 bestemmingsplannen 'laaghangend fruit' voorbereid. Daarnaast zijn regels uit bestaande verordeningen samengebracht in de Verordening fysieke leefomgeving Meierijstad. Dat waren eerste herbeoordelingen van gemeentelijke regels. Zo lang het eigenlijke omgevingsplan er nog niet is, gelden in onze gemeente het omgevingsplan-van-rechtswege en de Verordening fysieke leefomgeving Meierijstad naast elkaar.

In relatie tot het instrument omgevingsvergunning is te benadrukken dat een vergunning waarmee wordt afgeweken van planregels, gemotiveerd kan worden vanuit deze omgevingsvisie. Dan mag van de onderbouwing van de vergunning verwacht worden, dat duidelijk wordt dat de vergunde activiteit ondanks strijd met planregels past in het beleidsinhoudelijke kader.

Beleidsontwikkeling

De raad heeft een koersdocument vastgesteld met richtingwijzers voor het omgevingsbeleid en richtingwijzers voor het proces van beleidsontwikkeling voor dat omgevingsbeleid.

- Voor beleidsontwikkeling golden de processuele richtingwijzers 'We zetten de kennis en ervaringen van ketenpartners in' en 'We voeren de Omgevingswet in met burgerparticipatie op maat', alsook de inhoudelijke richtingwijzers 'We gebruiken vastgestelde geharmoniseerde beleidsstukken als bouwsteen', 'We gebruiken de nationale en provinciale omgevingsvisie én regionale omgevingskoers ter inspiratie', 'We grijpen de kans om naast thema's als veiligheid, innovatie en leefbaarheid ook gezondheid en duurzaamheid een plek te geven' en 'We gaan denken in kwaliteitswaarden als basis voor ontwikkelingen'.
- Over het latere omgevingsbeleid werd al het volgende opgenomen: 'We gaan uit van vertrouwen en handhaven als het nodig is', 'We passen als invoeringsstrategie vooral "vernieuwend" en "onderscheidend" toe', 'We zetten de kennis en ervaringen van de

samenleving in', 'We faciliteren de samenleving als het proces vastloopt', 'We gaan verder met omgevingsdialogen' en 'We blijven gericht op leren'.

In het project omgevingsvisie-omgevingsplan is eerst gemeentelijk beleid geïnventariseerd. Dat bood enerzijds beleidsonderwerpen en anderzijds beleidsnota's, verordeningen en verwante documenten. Vervolgens vond een oriëntatie plaats op lagen en waarden. De analyse ging verder in een uitwerking per gebiedstypologie, gespiegeld door de milieueffectrapportage voor de omgevingsvisie.

Bij de beleidsvorming is een lagenbenadering gevolgd. Die benadering is zowel een theoretisch perspectief, een denkwijze, een ontwerpkeuze voor de volgorde van onderwerpen, als een afwegingskader. Ons gebruik van de lagenbenadering was nadrukkelijk spatio-temporeel. Geschiedenis is immers uitgedrukt in onze landschappen en speelt mee in hedendaagse beleving van ruimte. Als theoretisch perspectief onderscheidt de planologische lagenbenadering de ondergrond, de netwerken en de ruimtelijke occupatie. Als ontwerpkeuze betekent de lagenbenadering dat waarden van ondergrond, watersysteem, landschap en erfgoed zijn beschreven, voordat vervoersnetwerken en nadien bebouwing en menselijk gedrag aan bod kwamen.

Bij het ontwikkelen van het omgevingsbeleid gebruikten we gebiedstypologieën. Dat zijn perspectieven op de fysieke leefomgeving waarmee we waarden, opgaven en doelen scherper in beeld brachten.

Participatie

Bij de beleidsontwikkeling voor het omgevingsbeleid participeerden verschillende belanghebbenden en belangstellenden.

- We kunnen een eerste laag onderscheiden waar medewerkers van publieke ketenpartners welkom waren bij interne besprekingen van de beleidsontwikkeling. Bij het BinnenLab Omgevingswet verwelkomde ons project medewerkers van waterschappen, gemeenschappelijke regelingen en buurgemeenten.
- De beleidsontwikkeling kende een volgende laag van openbare dialoog tijdens bijeenkomsten van het BuitenLab Omgevingswet, gericht op publieksparticipatie, en het OpenLab Omgevingswet, met een focus op een meer abstract of juist technisch onderwerp. Door beperkingen vanwege de publieke gezondheid zijn in 2020 virtuele sessies van het ThuisLab Omgevingswet ingericht.

In aanvulling op de ambtelijke contacten over en weer gedurende de beleidsontwikkeling, vindt nog bestuurlijk overleg plaats.

Schema 9.14. Participatie in gradaties

Bijeenkomst of kennisgeving	Trede op ladder van burgerparticipatie
Kennisgeving, 13 mei 2019: voorbereiding van omgevingsvisie met plan-MER	1 ^e Informeren
BuitenLab Omgevingswet, 15 mei 2019: over bedrijventerreinen	3 ^e Adviseren
Beeldvormende avond gemeenteraad, 26 september 2019: over m.e.r. bij omgevingsvisie	1 ^e Informeren

OpenLab Omgevingswet, 24 oktober 2019: met concept van ontwerpNRD voor plan-MER bij omgevingsvisie	2 ^e Raadplegen
ThuisLab Omgevingswet, 12 mei 2020: over overgangsverordening fysieke leefomgeving	1 ^e Informeren
ThuisLab Omgevingswet, 14 mei 2020: over centrum- en detailhandelsbeleid	1 ^e Informeren
ThuisLab Omgevingswet, 19 mei 2020: over geurhinder veehouderij	2 ^e Raadplegen
ThuisLab Omgevingswet, 26 mei 2020: over bouwregels en welstand	1 ^e Informeren
ThuisLab Omgevingswet, 28 mei 2020: over beleid landelijk gebied	2 ^e Raadplegen
Beeldvormende avond gemeenteraad, 4 juni 2020: over omgevingsvisie	1 ^e Informeren
Beeldvormende avond gemeenteraad, 8 september 2020: over juridische producten omgevingsbeleid	1 ^e Informeren
OpenLab Omgevingswet, 14 september 2020: over regionale aansluiting	3 ^e Adviseren
ThuisLab Omgevingswet, 2 oktober 2020: met concept van plan-MER bij omgevingsvisie	2 ^e Raadplegen

Treden: 1^e informeren, 2^e raadplegen, 3^e adviseren, 4^e coproduceren, 5^e meebeslissen.

Milieueffectrapportage

Voor deze omgevingsvisie is een milieueffectrapport (plan-MER) opgesteld. Daarmee wilde het gemeentebestuur niet alleen voldoen aan een wettelijke plicht, maar ook de inhoudelijke kwaliteit van het omgevingsbeleid verbeteren.

In een notitie reikwijdte en detailniveau (NRD) is opgenomen welk beoordelingskader gebruikt zou worden om de omgevingsvisie te evalueren in het plan-MER. Voor de breedte van de fysieke leefomgeving is gezocht naar criteria en dan specifieke indicatoren. Na het opstellen van de NRD is de Commissie voor de milieueffectrapportage om advies gevraagd. Haar advies heeft meegewogen bij het opstellen van zowel het plan-MER als de omgevingsvisie. Een conceptversie van het plan-MER gaf al gelegenheid voor enkele aanscherpingen in deze omgevingsvisie. Bijvoorbeeld over bodembeheer, natuurontwikkeling, de relatie tussen cultuurhistorie en energieopwekking, en elektrisch rijden.

1. Omgevingswet en omgevingsvisie

De omgevingsvisie is een instrument uit de Omgevingswet en bevat het beleid voor de fysieke leefomgeving. In dit tekstdeel 1 wordt beschreven wat de Omgevingswet van ons verlangt en wat de rijksoverheid daarbij als verwachtingen heeft. Vervolgens geven we aan hoe we met onze omgevingsvisie willen tegemoetkomen aan die eisen en verwachtingen. Meer informatie over hoe de omgevingsvisie is voorbereid, staat in tekstdeel 9.

1.1. Over de Omgevingswet

Doelstelling Omgevingswet

De nationale wetgever laat per 2022 de Omgevingswet in werking treden. Die ‘wet is, met het oog op duurzame ontwikkeling, de bewoonbaarheid van het land en de bescherming en verbetering van het leefmilieu gericht op het in onderlinge samenhang:

- a. bereiken en in stand houden van een veilige en gezonde fysieke leefomgeving en een goede omgevingskwaliteit, ook vanwege de intrinsieke waarde van de natuur, en
- b. doelmatig beheren, gebruiken en ontwikkelen van de fysieke leefomgeving ter vervulling van maatschappelijke behoeften.’¹

De formulering van het doel drukt uit dat sectoraal of thematisch beleid wordt verbreed tot integraal beleid.

Geïntegreerd wettelijk stelsel

In de Omgevingswet worden tientallen wetten samengebracht en gemoderniseerd. Een dergelijke concentratie vindt ook plaats in de vier algemene maatregelen van bestuur en in de ene ministeriële regeling bij de Omgevingswet. We kunnen zeggen dat het stelsel van ruimtelijke ordening wordt verbreed met enkele andere sectoren van beleid. De voornaamste daarvan is het milieubeheer. In het nieuwe omgevingsbeleid is dus veel herkenbaar vanuit enerzijds de ruimtelijke ordening en anderzijds het milieubeheer. Waar in het stelsel van ruimtelijke ordening het centrale criterium was dat een besluit getuigt van ‘goede ruimtelijke ordening’,² moet voortaan sprake zijn van ‘een evenwichtige toedeling van functies aan locaties’.³ In het nieuwe stelsel zijn een zorgplicht en enkele beginselen opgenomen die we al kenden uit het milieurecht: ‘Een ieder draagt voldoende zorg voor de fysieke leefomgeving.’⁴ En het beschermen van gezondheid is nadrukkelijk genoemd als een belang om rekening mee te houden bij de evenwichtige toedeling van functies aan locaties.⁵

Verbeterdoelen

Voor de Omgevingswet gelden verbeterdoelen. Met de nieuwe wetgeving wilde de rijksoverheid de afwegingsruimte vergroten, meer inzicht bieden in wat wel en niet kan, snellere besluitvorming en een samenhangende benadering van de leefomgeving.⁶ Daarmee zijn flexibiliteit en maatwerk, transparantie en informatievoorziening, snelheid en integraal werken essentieel om de verbetering waar te maken die de nationale wetgever voor ogen had met de Omgevingswet. Naast de wetteksten leeft er een ‘geest van de Omgevingswet’. Daarmee worden we uitgedaagd om anders te gaan werken. Onze gemeente geeft in de omgevingsvisie meteen aan hoe zij denkt over dienstverlening in het beleid voor de fysieke leefomgeving (zie tekstdeel 8.1).

¹ Artikel 1.3 Omgevingswet.

² Artikel 3.1 lid 1 Wet ruimtelijke ordening.

³ Artikel 4.2 lid 1 Omgevingswet.

⁴ Artikel 1.6 Omgevingswet. De beginselen worden genoemd in artikel 3.3 Omgevingswet.

⁵ Artikel 2.1 lid 4 Omgevingswet.

⁶ Vergelijk *Welke koers kiest Meierijstad?* (2019) Veghel: gemeente Meierijstad, pagina 5.

Wettelijke instrumenten

Het nieuwe stelsel kent een aantal instrumenten voor de gemeente (zie box 1.1). Onder de Omgevingswet stelt de raad een omgevingsvisie en een omgevingsplan vast. En het college van burgemeester en wethouders stelt programma's vast. Het college van burgemeester en wethouders blijft het bestuursorgaan dat aanvragen van een omgevingsvergunning behandelt. Het instrument van de omgevingsvergunning kennen we uit het voorgaande stelsel. In sommige gevallen kan een meldplicht of een informatieplicht gehanteerd worden in plaats van een vergunningplicht.

Box 1.1. Wettelijke instrumenten van de gemeente

Instrument	Bevoegd orgaan	Juridische status
<ul style="list-style-type: none">• Omgevingsvisie• Omgevingsplan• Programma's• Omgevingsvergunningen	Raad Raad College van B&W College van B&W	Zelfbindend Algemeen verbindende voorschriften Zelfbindend Beschikkingen

De algemeen verbindende voorschriften die de gemeente maakt over de fysieke leefomgeving krijgen hun plek in het omgevingsplan. Daarmee wordt een uitwerking gegeven aan het beleid zoals beschreven in de omgevingsvisie. De relatie tussen de omgevingsvisie en het omgevingsplan wordt toegelicht in tekstdeel 8.3. Een uitvoeringsgerichte uitwerking van het beleid krijgt een plek in een programma. Dat komt verder aan bod in tekstdeel 8.4.

1.2. Over het instrument de omgevingsvisie

De wetgever en de omgevingsvisie

Wat verwacht de nationale wetgever van een omgevingsvisie? Een omgevingsvisie bevat:⁷

- een beschrijving van de hoofdlijnen van de kwaliteit van de fysieke leefomgeving,
- de hoofdlijnen van de voorgenomen ontwikkeling, het gebruik, het beheer, de bescherming en het behoud van het grondgebied,
- de hoofdzaken van het voor de fysieke leefomgeving te voeren integrale beleid.

Daarbij is een omgevingsvisie te richten op:⁸

- duurzame ontwikkeling,
- de bewoonbaarheid van het land,
- de bescherming en verbetering van het leefmilieu,
- het in onderlinge samenhang bereiken en in stand houden van:
 - een veilige en gezonde fysieke leefomgeving en een goede omgevingskwaliteit,
 - doelmatig beheren, gebruiken en ontwikkelen van de fysieke leefomgeving ter vervulling van maatschappelijke behoeften.

In de omgevingsvisie is rekening te houden 'met het voorzorgsbeginsel, het beginsel van preventief handelen, het beginsel dat milieu-aantastingen bij voorrang aan de bron dienen te worden bestreden en het beginsel dat de vervuiler betaalt.'⁹

⁷ Artikel 3.2 Omgevingswet.

⁸ Artikel 3.2 juncto 2.1 lid 1 juncto 1.3 Omgevingswet.

⁹ Artikel 3.3 Omgevingswet.

In het wettelijke stelsel vervangt de omgevingsvisie de structuurvisie, het waterplan, het milieubeleidsplan, het verkeers- en vervoerplan, en de ruimtelijke aspecten van de natuurvisie. We maken met deze omgevingsvisie een inhaalslag omdat Meierijstad, als jonge gemeente, nog geen van de plannen van het oude stelsel had opgesteld.

Ons veelzijdige beleid

Deze omgevingsvisie is veelzijdig: de visie toont inhoudelijke breedte en is soms gedetailleerd. Vanuit de ambitie van integraal werken en omdat het omgevingsbeleid zoveel sectoren van de fysieke leefomgeving samenbrengt, wordt in deze omgevingsvisie een groot aantal onderwerpen behandeld. Die onderwerpen worden grondig behandeld, ten eerste omdat Meierijstad als fusiegemeente meteen haar ruimtelijke en milieubeleid harmoniseert en actualiseert; ten tweede omdat we met de omgevingsvisie goede aangrijpingspunten willen geven voor de uitwerkingen in het omgevingsplan en de programma's.

Afbeelding F1. Sluis 4 in Veghel

2. Omgevingsbeleid van eerder en elders

2.1. Inleiding: de achtergrond voor deze omgevingsvisie

In dit tekstdeel 2 worden brede beleidsvisies behandeld die een achtergrond vormen voor de omgevingsvisie van Meierijstad. Hierbij kijken we zowel naar ons lokale bestuur, als naar regionaal, provinciaal en nationaal bestuur. De brede beleidsvisies die hier worden behandeld zijn eerst de ruimtelijke structuurvisies van de oude gemeenten en de toekomstvisie die werd opgesteld voor de fusie van Schijndel, Sint-Oedenrode en Veghel. In de aanloop naar de provinciale omgevingsvisie hebben de samenwerkende gemeenten en waterschappen van Noordoost-Brabant een regionale omgevingskoers opgesteld. Nadat die regionale omgevingskoers is behandeld, wordt de provinciale omgevingsvisie belicht. Nadien komt de nationale omgevingsvisie aan bod.

Evolutie van lokaal beleid

De hier genoemde visies zijn niet bepalend voor de omgevingsvisie van Meierijstad. Maar we voelen ons wel geroepen om inzichtelijk te maken in hoeverre we met de omgevingsvisie, via de toekomstvisie, andere accenten leggen en keuzes maken dan was gedaan met de structuurvisies. Dat inzichtelijk maken van een evolutie blijft hier beperkt tot hoofdlijnen, niet alleen uit praktisch oogpunt maar ook omdat er naast de structuurvisies over ruimte ook beleidsdocumenten zijn van andere sectoren die meewegen in de nieuwe omgevingsvisie. Bijvoorbeeld een gemeentelijk verkeers- en vervoerplan.

Bovenlokaal beleid als inspiratie

Ook de visies van hogere schaalniveaus zijn niet bepalend. De regionale omgevingskoers was nadrukkelijk bedoeld om gemeenten te inspireren bij het maken van hun eigen omgevingsvisies. En hoewel de provinciale en nationale omgevingsvisies alleen die bestuurslagen zelf binden, hebben die visies de ambitie om als gezaghebbend te worden gezien. Het is goed om te bedenken dat het provinciebestuur en de rijksoverheid hun inzet van wel bindende instrumenten zullen motiveren onder verwijzing naar hun eigen omgevingsvisie. Zo wordt de provinciale omgevingsverordening van belang voor het omgevingsplan van Meierijstad.

2.2. Lokaal beleid

In dit tekstdeel 2.2 worden behandeld de structuurvisies en toekomstvisies van Meierijstad en drie voorgaande gemeenten. In tekstdeel 9.7 wordt aangegeven in hoeverre deze omgevingsvisie eerdere beleidsdocumenten vervangt.

2.2.1. Schijndel: Structuurvisie Ruimte

De gemeente Schijndel beschikte sinds 2012 over de *Structuurvisie Ruimte*.¹⁰ Daarmee werd voortgebouwd op de strategische visie *Op weg naar 't skonste plekske in 2020*, een strategische visie die dateerde van 2005-2006. In de structuurvisie is uiting gegeven aan de volgende ambities:

- een evenwichtige (volks)huisvesting,
- een stabiele en sterke sociaal-economische positie,
- behoud van cultuurhistorie,

¹⁰ Verpoort, R. (red.) (4 april 2012) *Structuurvisie Ruimte*, Schijndel: gemeente Schijndel.

- een gezonde en robuuste natuur,
- adequate waterhuishouding,
- een acceptabele en aantrekkelijke woon- en leefomgeving met voldoende ruimte voor recreatie.

De toekomstkeuzes zijn samengebracht in box 2.1.

Box 2.1. Structuurvisie Ruimte gemeente Schijndel: toekomstkeuzes

Thema	Toekomstkeuze
Natuur, water en cultuurhistorie	<ul style="list-style-type: none"> • Duits Lijntje als ecologische verbindingzone • Combineren van wateropvang / wandelroutes in het kernrandgebied • Behoud cultuurhistorische woonbebouwing
Recreatie en toerisme	<ul style="list-style-type: none"> • Ontwikkeling gebied de Leemputten / buitengebied • Ontwikkeling Duits Lijntje • Ontwikkeling Vlagheide
Landbouw / buitengebied	<ul style="list-style-type: none"> • Niet ontwikkelen landbouwontwikkelingsgebied 't Woud • Kwaliteitsverbetering van het landschap
Voorzieningen	<ul style="list-style-type: none"> • Herontwikkeling vrijkomende schoollocatie Vossenbergh • Verbreding horeca-aanbod
Verkeer en vervoer	<ul style="list-style-type: none"> • Geen reactivering spoorlijn Duits lijntje • Externe veiligheid (transport)
Werken	<ul style="list-style-type: none"> • Ontwikkelruimte bedrijven • Onderzoek watergebonden bedrijvigheid Nieuwe Molenheide • Externe veiligheid (bedrijvigheid)
Wonen	<ul style="list-style-type: none"> • Afzien van Loosbraak (tussen Schijndel en Wijbosch) als uitbreidingslocatie • Afzien van Hooghekke (over het Duits lijntje tot aan de Structuurweg) als woningbouwlocatie

Schijndel: aanvulling op de structuurvisie

De gemeente Meierijstad heeft een aanvulling laten opstellen op de structuurvisie van de eerdere gemeente Schijndel.¹¹ De herijking van het woningbouwprogramma en de versnelling van de bouw van bepaalde typen woningen, of voor sommige doelgroepen, gaven aanleiding tot deze aanvulling (zie box 2.2). In de aanvulling zijn elf kernwaarden van Schijndel benoemd:

- compacte bebouwingsopzet op de smalle dekzandrug;
- groene wiggen;
- robuuste bomenstructuur;
- compacte dorpskern: huiskamer van Schijndel;
- 't Noord en 't Zuid herkenbaar als voormalige kernen;
- compleet aanbod van onderwijsvoorzieningen;
- bloeiend verenigingsleven;
- kunst en cultuur: uitvoerende kunst in 't Spectrum, kunst in het openbaar gebied, Museum Jan Heestershuis en het voormalige gemeentehuis;
- kleinschalige bedrijventerreinen ingebed in de dorpsstructuur: Rooiseheide en Molendijk;

¹¹ De ruimtelijke bouwsteen voor Schijndel, Voor de omgevingsvisie (24 maart 2020) zonder plaats: gemeente Meierijstad, Spacevalue & tlu landschapsarchitecten.

- dorpse bebouwing;
- zorgvuldige inrichting van de openbare buitenruimte met een heldere groen- en padenstructuur.

Box 2.2. Stedenbouwkundig kader Schijndel

Stedenbouwkundig kader voor bouwen in Schijndel
<p>Het college van burgemeester en wethouders stemde voorjaar 2020 in met een aanvulling op de Schijndelse structuurvisie uit 2012. Die aanvulling kreeg niet de juridische status van een van de planfiguren van de Wet ruimtelijke ordening. In de structuurvisie was ruimte gegeven om naast in te breiden ook uit te breiden teneinde te voldoen aan de plaatselijke woningbehoefte. Daarbij zijn kaders wenselijk om de Schijndelse identiteit te borgen. De uitbreiding in Schijndel kan worden aangewend voor de beoogde versnelling van de woningbouwopgave van Meierijstad. Feitelijk moeten alle initiatieven voldoen aan ruimtelijke kwaliteitscriteria. In dit aanvullende kader worden dit de elf kernkwaliteiten voor ontwikkelingen genoemd. Het aanvullende kader heeft 2028 als planhorizon.</p> <p>De elf kernkwaliteiten zijn vooral gebaseerd op de geomorfologie van Schijndel die in het kort als volgt is te omschrijven. Schijndel is ontstaan op een hoger gelegen dekzandrug tussen de beekdalen van de Aa en de Dommel. Inmiddels bestaat de kern Schijndel uit een lang gerekt lint met aan weerszijden woonwijken. Zowel aan de oostzijde als aan de westzijde dringt het landschap in de vorm van groene wiggen diep de bebouwde kom in. Door de rafelige dorpsrand liggen veel woningen aan het landschap. De sterke samenhang en de ontstaansgeschiedenis van Schijndel met het landschap is nog steeds herkenbaar. Het behoud van de groene wiggen is dan ook een voorwaarde voor het behoud van de identiteit en ruimtelijke kwaliteit van Schijndel. Ook bij nieuwe ontwikkelingen dient de lobbenstructuur, maar bijvoorbeeld ook de informele (vaak historische) padenstructuur, de dorpse maat en schaal en de Schijndelse ornamentiek, als integraal ontwerpprincipes te worden gerespecteerd. Deze aanvullende criteria borgen de ruimtelijke kwaliteit voor de komende jaren.</p>

2.2.2. Sint-Oedenrode: De Rooi(s)je draad versterkt

De gemeente Sint-Oedenrode beschikte sinds 2005 over een strategische visie *De Rooi(s)je draad* en die visie werd in 2012 herijkt.¹² De herijkte beleidsvisie had 2025-2030 als planhorizon. In de visie uit 2005 zijn kernkwaliteiten van de toenmalige gemeente benoemd: welgelegen, karakteristiek en aantrekkelijk (zie ook box 2.3). Het groene karakter van Sint-Oedenrode, met een nauwe verweving van natuur, landschap en landbouw, werd opgevat als een contramal tussen stedelijke regio's.¹³ In de zeven jaar die sindsdien verstreken, werd een aantal trends en ontwikkelingen gesignaleerd. Dat waren bijvoorbeeld de digitalisering en minder fysieke winkels, de participatiesamenleving en decentralisatie, de vergrijzing en uitzicht op krimp van de bevolkingsomvang, en aandacht voor duurzaamheid. Met de herijking is daarop ingespeeld. In de strategische visie zijn drie thema's onderscheiden waarvoor de herijking het meest van belang was:

- woningbouw en leefbaarheid,

¹² *De Rooi(s)je draad versterkt* (september 2012) Sint-Oedenrode: gemeente Sint-Oedenrode.

¹³ *Landschapsonwikkelingsplan Sint-Oedenrode* (31 maart 2009) Rosmalen: Croonen adviseurs, pagina's 18-19.

- vitaal platteland,
- economie en ruimtelijke ontwikkeling.

De bijstellingen hielden ondermeer in dat na afronding van lopende projecten in de kleine kernen, nieuwe woningbouw werd geconcentreerd in de hoofdkern Sint-Oedenrode. En dat de ambitie werd geformuleerd om jongeren aan te trekken of vast te houden als inwoners van de gemeente. Voor het buitengebied wees de herijking op de transitie in de landbouw. Voor bedrijvigheid concentreerde de gemeente zich op bestaande bedrijfslocaties en vrijkomende agrarische bebouwing, liever dan een nieuw bedrijventerrein te ontwikkelen. Het historische centrum en het toeristisch-recreatieve potentieel werden opnieuw belicht.

Box 2.3. De Rooi(s)e draad versterkt: kernkwaliteiten

Gemeenschap	Gebied	Bestuur
<ul style="list-style-type: none"> • Saamhorig • Betrokken • Actief 	<ul style="list-style-type: none"> • Welgelegen • Karakteristiek • Aantrekkelijk 	<ul style="list-style-type: none"> • Aanspreekbaar • Georganiseerd • Eigenzinnig

Het groene karakter komt voor de kern Sint-Oedenrode tot uitdrukking in het concept van de groene long. Dit betekent dat bestaande, onbebouwde gebieden in de kern niet bebouwd zouden worden. Dit betrof het gebied tussen de Corridor en de Markt, de Neul en een deel van het gebied ten noorden daarvan, het gebied tussen de Lindendijk en de Valstraat en de groene entree komende vanuit Schijndel. Om te voorzien in de woningbouwbehoefte en om het centrum te ontlasten, werd naast een aantal verdichtingslocaties gekozen voor de realisatie van de nieuwe wijk Heikant (woningbouw en bedrijventerrein) en de aanleg van de Noordelijke Randweg. Afbeelding F2 toont de sterke verwevenheid tussen rood en groen / blauw.

Afbeelding F2. Verweving van rood en groen / blauw in Sint-Oedenrode

2.2.3. Veghel: Menu voor de toekomst

De gemeente Veghel beschikte sinds 2013 over de *Structuurvisie Veghel 2030, Menu voor de toekomst*.¹⁴ Met de ambities van de structuurvisie is voortgebouwd op de *Visie Smaakmakend*

¹⁴ Boersma, J.H., W. Keijers, J.W. Tap & M. Witberg (2013) *Structuurvisie Veghel 2030, Menu voor de toekomst*, Veghel: gemeente Veghel.

Veghel 2030, met name de programma's van die toekomstvisie waarin de basiskwaliteiten van de gemeente waren vervat (zie box 2.4).

Box 2.4. Visie Smaakmakend Veghel 2030: programma's

Stedelijk centrum	Bedrijvig	Goed leven
'Het programma Stedelijk centrum Veghel richt zich met name op het verbeteren van de verblijfskwaliteit in het Veghelse centrumgebied en het versterken van het aanbod van stedelijke voorzieningen. Het gaat daarbij zowel om detailhandel, als om culturele voorzieningen.'	'Met het programma Bedrijvig Veghel wordt ingezet op differentiatie van de aanwezige bedrijventerreinen, een gevarieerde en goed opgeleide beroepsbevolking en een goede bereikbaarheid.'	'Het derde programma richt zich op het behouden en realiseren van een prettig leefklimaat in de dorpen, de wijken en het landelijk gebied. Het heet dan ook Goed leven in Veghel.'

Overgenomen van *Poster hoofdlijnen Structuurvisie 2030* (2013) Veghel: gemeente Veghel, pagina 1.

De ruimtelijke uitgangspunten en keuzes van de Veghelse structuurvisie laten zich samenvatten tot de volgende acht punten (zie box 2.5):

- stedelijke voorzieningen concentreren,
- dagelijkse voorzieningen in de buurt,
- bouwen met dorpse kwaliteiten,
- investeren in infrastructuur,
- leefbaarheid,
- groenblauwe ruggengraat versterken,
- gedifferentieerd buitengebied,
- gevarieerd aanbod aan bedrijventerreinen.

In aanvulling op de uitgangspunten belichtte de structuurvisie duurzaamheid, energiewinning en energiebesparing (met name in gebieden met veel oudere woningen) en biodiversiteit (als aandachtspunt voor de inrichting van het buitengebied).

Box 2.5. Structuurvisie Veghel 2030: ruimtelijke uitgangspunten

Stedelijke voorzieningen concentreren	'Veghel zet er [...] op in de aanwezige voorzieningen zo veel mogelijk te concentreren op een beperkt aantal locaties Een onderscheidend profiel is daarbij van groot belang, zodat onderlinge concurrentie wordt uitgesloten. Met name in het centrum van de kern Veghel wordt daarbij ook ingezet op verbetering van de verblijfskwaliteit. Ook is het ontwikkelen van het kunst-, cultuur- en foodcluster op de Noordkade in volle gang.'
Dagelijkse voorzieningen in de buurt	'Investeren in voorzieningen "in de buurt" is erg belangrijk voor het realiseren van aantrekkelijke woongebieden. In alle kerkdorpen is een multifunctioneel centrum aanwezig, in de vorm van een gemeenschapshuis of een multifunctionele accommodatie [...]. Deze leveren een belangrijke bijdrage aan de sociale samenhang en de maatschappelijke betrokkenheid van inwoners.'

Bouwen met dorpse kwaliteiten	'Er is veel meerwaarde te behalen door nieuwe locaties in lagere dichtheden te ontwikkelen, of (deels) groen in te vullen.'
Investeren in infrastructuur	Bereikbaarheid is cruciaal voor een werkgemeente als Veghel. Als gevolg van de dagelijkse files op de N279, vastlopende afritten van de A50 en knelpunten bij bruggen en sluizen in de Zuid-Willemsvaart staat die bereikbaarheid [...] onder druk. Veghel kiest, samen met de regio, er [...] voor om te werken aan de infrastructuur. Ingezet wordt op een goede bereikbaarheid van werklocaties per openbaar vervoer, fiets en water.'
Leefbaarheid	'Daarnaast is op een aantal plaatsen de invloed van infrastructuur op de leefbaarheid in de kernen een punt van aandacht. Op dat vlak zet deze structuurvisie in op verbeteringen, bijvoorbeeld voor Zijtaart, Erp en Keldonk en de omgeving van de Rembrandtlaan in de kern Veghel.'
Groenblauwe ruggengraat versterken	Aa, Leijgraaf en bijbehorende beekdal. 'Uitgangspunt van deze structuurvisie is om deze groenblauwe ruggengraat waar mogelijk te versterken en nog meer [...] als kwaliteit naar buiten toe uit te dragen. Dat kan bijvoorbeeld door mee te liften op de wateropgaven waarvoor we ons in toenemende mate gesteld zien en de mogelijkheid om via Veghels grondgebied verschillende verbindingen te realiseren tussen de Maashorst en Het Groene Woud.'
Gedifferentieerd buitengebied	'De bestaande landschappelijke identiteit en de aanwezige functies vormen de leidraad voor een hoofdindeling in vijf gebiedstypen.' <ul style="list-style-type: none"> • Aa en Leijgraaf als groenblauwe ruggengraat. • Veghels mozaïek: functiecombinaties en clusters in het landschap in een ring rond Veghel, met daarin Eerde, Zijtaart, Mariaheide, Veghels Buiten en Foodpark. • Buitenlandschap Erp: landbouw, wonen, werken en recreatie ten noorden en zuiden van Erp. • Agrarisch kerngebied: landbouw en veeteelt in het meest zuidelijke deel van de gemeente. • Agrarisch landschap noordflank Veghel.
Gevarieerd aanbod aan bedrijventerreinen	'Uitgangspunt van de structuurvisie [...] is [...] een duidelijke differentiatie van bestaande én nieuwe bedrijventerreinen. De locatie Amert II zal niet als bedrijventerrein worden ontwikkeld.'

Overgenomen van *Poster hoofdlijnen Structuurvisie 2030* (2013) Veghel: gemeente Veghel, pagina's 1-2.

2.2.4. Meierijstad: toekomstvisie

In het wettelijke proces van de fusie van de gemeenten Schijndel, Sint-Oedenrode en Veghel is een toekomstvisie opgesteld voor de nieuwe gemeente.¹⁵ Die toekomstvisie had 2025 als planhorizon. In de toekomstvisie zijn vier thema's onderscheiden:

- sociaal / maatschappelijk,
- economie,
- ruimtelijk,
- besturingskenmerken.

Een ambitieuze en bestuurskrachtige gemeente werkt in het belang van haar inwoners, bedrijven, instellingen en verenigingen. Iedere inwoner kan meedoen binnen sterke sociale netwerken en

¹⁵ *Herindelingsadvies Meierijstad* (26 maart 2015) Schijndel: gemeente Schijndel, Sint-Oedenrode: gemeente Sint-Oedenrode & Veghel: gemeente Veghel, pagina's 25-38.

een rijk vrijwilligers- en verenigingsleven. Meierijstad maakt zich samen met het bedrijfsleven sterk voor een gezonde lokale en regionale economie met voldoende werkgelegenheid. Food is de verbindende factor: de productie in het buitengebied, de voedingsindustrie en nieuwe productontwikkeling. In Meierijstad is het genieten in de vele restaurants en op de terrassen. De beroepsbevolking is aan het werk. Wonen en werken trekt jeugd aan. Er is een goede ruimtelijke balans tussen werken, wonen en leven. Meierijstad koestert de unieke waarden van natuur, landschap, cultuur en onderwijs.

Het thema sociaal / maatschappelijk van de toekomstvisie belichtte onder andere het volgende:

- vitaliteit, gezondheid en bewegen,
- bewegingsvrijheid en zelforganiserend vermogen,
- bereikbare zorg- en sociaal-culturele voorzieningen met deels een regionaal verzorgingsgebied,
- uitdagende ontspanningsmogelijkheden en een gunstig vestigingsklimaat voor creatieve mensen.

Van het thema economie zijn uit de toekomstvisie de onderstaande citaten overgenomen (zie box 2.6). Die geven blijk van een ambitie om te vernieuwen met een verwijzing naar het verleden. Na de fusie heeft het gemeentebestuur de ambitie van een regionaal winkelaanbod naar beneden bijgesteld in vergelijking met de toekomstvisie.

Box 2.6. Toekomstvisie Meierijstad: economie

Economie
<p><u>Een 24-uurs economie; veranderd ondernemerschap</u> Meierijstad is een typische werkgelegenheidsgemeente. Ondernemingszin en een hoge arbeidsmoraal zijn kenmerkend. We hebben een stevige economische positie met een breed scala aan bedrijven. Meierijstad is een toonaangevende gemeente in AgriFood Capital. [...] Voor (nieuwe) bedrijven bieden we een aantrekkelijk vestigings- en werkklimaat. Het buitengebied vormt een proefgebied. Kennis is niet langer plaats- of tijdgebonden. Voor veel diensten en producten kunnen onze inwoners altijd en overal ter wereld terecht. [...] De kernen Schijndel, Sint-Oedenrode, Veghel en Erp hebben een regionaal winkelaanbod en in de overige kernen is voldoende winkelaanbod voor de plaatselijke inwoners. De detailhandel kenmerkt zich door digitale dienstverlening. Onze winkelgebieden vormen ware belevingsconcepten met onderscheidende dienstverlening. [...]</p> <p><u>Veranderende bevolking</u> De groep senioren beschikt over veel vrije tijd en vaak ook geld. [...] Door de vergrijzing staan zorg, voeding en beweging centraal. Er zijn minder jongeren waardoor er ook minder aanbod van arbeidskrachten is. Daarnaast zijn zij hoger opgeleid. Hierdoor is er spanning op de arbeidsmarkt. Om jongeren aan de gemeente te binden is er een intensieve samenwerking tussen overheid, ondernemers en onderwijs. [...]</p> <p><u>Groeiende werkgelegenheid in onze nieuwe gemeente</u> Het gebied Meierijstad is van oudsher gericht op de landbouw als primaire producent, de maakindustrie en de logistiek. [...] Meierijstad maakt onderdeel uit van AgriFood Capital. AgriFood Capital heeft een spilfunctie in de samenwerking met Brainport, Greenport Venlo en Food Valley Wageningen. Meierijstad is toonaangevend op het gebied van gezonde voeding. Recreatie en toerisme zijn economische speerpunten binnen de stedendriehoek Eindhoven,</p>

Tilburg, 's-Hertogenbosch. Sint-Oedenrode is de toegangspoort tot Het Groene Woud met de historische Markt, de Knoptoren en het gebied rondom kasteel Henkenshage. Meierijstad heeft een uitgebreid netwerk van fiets- en wandelpaden en kunst in het openbaar gebied. Meierijstad is actief op het gebied van duurzaamheid. Daarbij staat hergebruik centraal en zijn alternatieve energiebronnen populair. Meierijstad faciliteert initiatieven op dat gebied. Groei is gevonden in de circulaire economie.

Overgenomen uit *Herindelingsadvies Meierijstad* (26 maart 2015) Schijndel: gemeente Schijndel, Sint-Oedenrode: gemeente Sint-Oedenrode & Veghel: gemeente Veghel, pagina's 33-34.

Van het thema ruimtelijk zijn uit de toekomstvisie uit 2015 de onderstaande citaten overgenomen (zie box 2.7).

Box 2.7. Toekomstvisie Meierijstad: ruimtelijk

Ruimtelijk

Het is 2025: Een ruimtelijke balans tussen werken, wonen en leven

Een optimale inrichting van de ruimte: we reserveren ruimte voor...

In de gemeente Meierijstad zijn stad en land met elkaar verweven. Het gebied kenmerkt zich door drie hoofdkernen met daar omheen tien kerkdorpen, elk met hun eigen karakter en identiteit. Er is duidelijk onderscheid tussen de bebouwde en groene omgeving. Het voorzieningenniveau is afgestemd op de omvang van onze gemeente met haar 80.000 inwoners. Het water, spoor en wegennet zorgen voor de bereikbaarheid en leefbaarheid van onze hele gemeente.

Landschapskenmerken

De Dommel en Aa zijn beeldbepalend in de kernen Sint-Oedenrode en Veghel. In Schijndel en Sint-Oedenrode is de natuur overal dichtbij. In specifieke landschappelijk waardevolle gebieden staan we bebouwing niet toe, wat de landschaps- en natuurwaarden van het buitengebied versterkt. De landbouw in de gemeente Meierijstad heeft een belangrijke plaats in het landelijk gebied. Het landelijk gebied kent nog altijd grote intensieve veehouderijen en concentraties van bedrijven. Bij de (her)inrichting en revitalisering van het landelijk gebied wegen de (gezondheids)risico's mee. Daarnaast is er in het landschap ruimte voor (nieuwe) natuur, water en mogelijkheden voor recreatie. De verbinding tussen de Maashorst en Het Groene Woud, het Dommeldal en Aadal zijn hier voorbeelden van. Een belangrijk aantal bedrijven heeft de agrarische activiteiten beëindigd. De gemeente geeft ruimte aan andere vormen van economie in het buitengebied, passend bij de aard, schaal en gewenste kwaliteit van het landelijk gebied.

Woonomgeving

Onze inwoners verblijven in een veilige woon- en werkomgeving. Zij zijn betrokken en hebben direct invloed op de woonomgeving en de eigen woning. Maatwerk is de norm, met flexibiliteit en ruimte voor nieuwe ideeën. Er is een duurzame leefomgeving en een divers woningaanbod: koop, huur, meer-generatie-wonen (levensloopbestendig) en zorgconcepten. Het (hoogwaardig) openbaar vervoer is verbeterd en daardoor is de bereikbaarheid tussen de kernen goed.

Bedrijvigheid

Bedrijventerreinen kenmerken zich door efficiënt ruimtegebruik, goede ontsluiting en zijn gefaciliteerd naar de eisen van de tijd. We beschikken over verschillende vervoersmogelijkheden voor goederen: het water, spoor en vrachtverkeer over de weg.

Overheid

De nadruk ligt op kwaliteit. Duurzaam ruimtegebruik is het uitgangspunt. De gemeente Meierijstad stimuleert afwisselend ontwikkelingen, stelt kaders, biedt experimenteerruimte en bewaakt de over-all kwaliteit.

Overgenomen uit *Herindelingsadvies Meierijstad* (26 maart 2015) Schijndel: gemeente Schijndel, Sint-Oedenrode: gemeente Sint-Oedenrode & Veghel: gemeente Veghel, pagina's 35-36.

Het thema besturingskenmerken van de toekomstvisie belichtte onder andere het volgende:

- de gemeente stimuleert zelfsturing en het zelforganiserend vermogen van inwoners,
- de organisatie werkt efficiënt, transparant, servicegericht en levert kwaliteit,
- verantwoordelijkheden liggen laag in de organisatie,
- aanspreekpunten voor onze inwoners, bedrijven en verenigingen hebben een herkenbare plaats in de organisatie.

2.3. Regionaal en provinciaal beleid

De provincie Noord-Brabant onderscheidt in haar overleg met lokale overheden vier regio's. De regio Noordoost-Brabant is er daar één van. Meierijstad en de andere zestien gemeenten plus de twee waterschappen van Noordoost-Brabant overleggen dus met de provincie, maar ze hanteren ook een eigen omgevingskoers en uitvoeringsagenda.

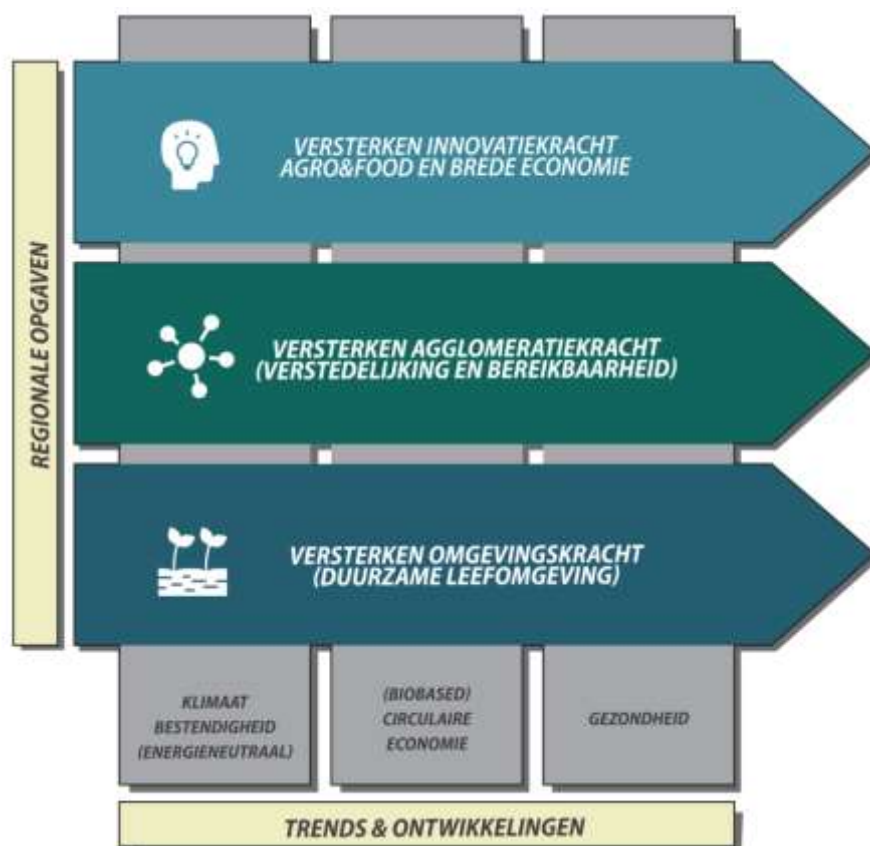
2.3.1. Noordoost-Brabant: regionale omgevingskoers

De regio Noordoost-Brabant heeft in 2017 een omgevingskoers¹⁶ opgesteld als bijdrage aan de voorbereiding van de provinciale omgevingsvisie en als inspiratie voor gemeentelijke omgevingsvisies. Noordoost-Brabant wil in 2030 een innovatieve topregio zijn in agrifood, met slimme crossovers met andere sectoren, en in een aantrekkelijke en duurzame leefomgeving. Daarvoor zijn drie regionale kernopgaven benoemd (zie ook figuur 2.8):

- versterken van de innovatiekracht van de topsectoren van de regio, waaronder agrifood, health, life sciences, bio-based industrie, high-tech systems and materials, en logistiek;
- versterken van de agglomeratiekracht om schaalvoordelen beter te kunnen benutten;
- versterken van de omgevingskracht door het verbeteren van een duurzame leefomgeving.

¹⁶ *Omgevingskoers Noordoost-Brabant, Samen sterker maken wat sterk is!, Bouwstenen voor omgevingsvisies* (2017) 's-Hertogenbosch: regio Noordoost-Brabant.

Figuur 2.8. Regionale kernopgaven Noordoost-Brabant

Bij het begrip agrifood is toe te lichten hoe breed dat is: het strekt zich uit van boer tot cateraar, met onder andere onderwijs, laboratoria, veevoerproductie, vrachtvervoer, internationale handel, financiële dienstverlening en marketing. In die breedte vormt agrifood een groot deel van de Noordoost-Brabantse economie. Dat geldt zeker voor Meierijstad, met haar agrarische bedrijven, levensmiddelenindustrie, groothandel, logistieke en transportbedrijven.

Goed wonen, werken en leven

Noordoost-Brabant actualiseerde haar agenda in 2020 en formuleerde dan als ambitie om richting 2030 samen te werken 'aan een regio waar het goed wonen, werken en leven is, nu én in de toekomst'. Daarbij formuleerde de regio de volgende hoofdopgaven:¹⁷

1. vitale leefomgeving;
2. duurzaam bereikbaar;
3. aantrekkelijk vestigen;
4. behoud van talent;
5. een sterk verhaal.

In dezelfde periode konden de regio en de provincie aansluiten bij de zogenoemde regiodeals van de rijksoverheid (zie box 2.9).¹⁸ Ook werd door Noordoost-Brabant met de provincies Noord-

¹⁷ www.samenwerkingsagendarnob.nl/agenda-2030/samenvatting d.d. 1 december 2020.

¹⁸ *Regio Deal Noordoost Brabant, Nu aan de slag voor goed leven, fijn wonen en anders werken!* (2020) zonder plaats: zonder uitgever.

Brabant en Limburg een Zuidnederlandse omgevingsagenda voorbereid in aansluiting op de nationale omgevingsvisie.

Box 2.9. Regio Deal Noordoost-Brabant

Goed leven, fijn wonen en anders werken

'De Regio Deal kent drie pijlers waarlangs projecten en activiteiten worden uitgevoerd:

1. *Goed leven* – verbeteren van het blijfklimaat,
2. *Fijn wonen* – slim inrichten van de leefomgeving, en
3. *Anders werken* – ontwikkelen van een economisch perspectief.

De eerste pijler *Goed leven* richt zich op het versterken van de leefbaarheid en vitaliteit van steden, dorpen en platteland samen met en door de inwoners en bedrijven in de regio. Centraal staat het zorgen voor voldoende en bereikbare voorzieningen, ontwikkelen van nieuwe vaardigheden en voorbereiding op de banen van de toekomst om zo talent en daarmee bedrijvigheid voor de regio te behouden. In de tweede pijler *Fijn wonen* ligt de focus op het anders en duurzaam inrichten van de leefomgeving waar de gevolgen van klimaatverandering, energietransitie en de omslag naar kringlooplandbouw om vragen. De derde pijler *Anders werken* bevordert de omslag naar voedselketens die precies, circulair, waardevol en verbonden zijn.'

Overgenomen uit de kamerbrief van de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit van 13 juli 2020 waarmee de Regio Deal Noordoost-Brabant werd aangeboden (TK 2019-2020, 29.697, nr. 2020Z13917).

2.3.2. Provincie: De kwaliteit van Brabant

Net als bij gemeenten vervangt bij provincies de nieuwe omgevingsvisie de eerdere structuurvisie en verwante beleidsplannen. De provincie Noord-Brabant heeft eind 2018 een omgevingsvisie vastgesteld. De provincie heeft diep, rond en breed willen kijken om tot de visie te komen. Dat diepe kijken komt ver overeen met de lagenbenadering in de aanpak voor de Meierijstadse omgevingsvisie.¹⁹ En het ronde kijken komt ver overeen met de ambities van duurzaamheid in ons omgevingsbeleid (zie box 5.2).

In zijn visie benoemde het provinciebestuur het werken aan veiligheid, gezondheid en omgevingskwaliteit als basisopgave. De ambitie is gericht op 2050, met tussendoelen voor 2030.²⁰

- Doel 2030: 'Brabant heeft een aanvaardbare leefomgevingskwaliteit doordat wij voor alle aspecten voldoen aan de wettelijke normen. Natuurgebieden zijn ingericht, de afname van biodiversiteit is naar een positieve trend omgebogen, waardevolle cultuurhistorische landschappen zijn behouden en er is breed draagvlak voor de nieuwe energie- en klimaatadaptieve landschappen door de ontwerpende aanpak.'
- Doel 2050: 'Brabant heeft een goede leefomgevingskwaliteit doordat wij op alle aspecten beter presteren dan wettelijk als minimumniveau is bepaald. Brabant staat met zijn TOP-

¹⁹ De lagenbenadering is geborgd in artikel 3.7 Interim omgevingsverordening Noord-Brabant. Vergelijk bijvoorbeeld de rapporten Runia, L.T. & P.J. Verhoeven (24 januari 2020) *Waterbeheerplan 2022-2027 Waterschap Aa en Maas, Reikwijdte en detailniveau voor de milieueffectrapportage*, Oosterhout: Antea Group, pagina 15. Studio 1:1 (14 maart 2017) *Water in Brabant 2030, Wateragenda voor de Brabantse omgevingsvisie*, zonder plaats: waterschap Aa en Maas, waterschap Brabantse Delta, waterschap De Dommel, waterschap Rivierenland, provincie Noord-Brabant & Brabant Water, pagina 23.

²⁰ *De kwaliteit van Brabant, Visie op de Brabantse leefomgeving* (2018) 's-Hertogenbosch: provincie Noord-Brabant.

landschap van oude en nieuwe landschappen in de top 5 van Europa. De biodiversiteit binnen en buiten de natuurgebieden is op orde, de lucht- en waterkwaliteit voldoet en de bodem is vitaal.'

Na de uitwerking van de basisopgave zijn in de provinciale omgevingsvisie vier hoofdogaven benoemd: energietransitie, klimaatproof, slimme netwerkstad en concurrerende, duurzame economie.

Box 2.10. Noordbrabants klimaat en water

Klimaat en water
<p>In maart 2020 presenteerden Gedeputeerde Staten een uitwerking van de omgevingsvisie om Noord-Brabant klimaatproof te maken. Daarin speelt water een belangrijke rol. Zo zijn er principes benoemd voor een robuust watersysteem:²¹</p> <ol style="list-style-type: none">1. 'Er wordt aan het oppervlaktewater, ondiepe en diepe grondwater niet meer onttrokken dan er ook is aangevuld. [...]2. Het (regen)water in hoger gelegen gebieden wordt niet afgevoerd, maar wordt vastgehouden in de bodem en infiltreert naar het grondwater. [...]3. Lager gelegen terreinen en gebieden zijn structureel natter en hebben hogere peilen of grondwaterstanden dan hoger gelegen gedeelten. Ontwatering zorgt immers voor de afvoer van water van hoger gelegen gebieden en is daarom niet wenselijk.4. Als er extreme weersituaties zijn (piekbuien, droogte) ontstaat minder, minder snel of minder ernstige overlast of schade, omdat het systeem "ruimte" biedt om de pieken op te vangen. Dit kan gaan om ruimte in oppervlakte, ruimte in de bodem en ruimte in de tijd.5. Waterkwaliteit is overal op orde, om geschikt te zijn voor de functies die water nodig hebben.'

In de nasleep van de nationale stikstofcrisis kwam in het provinciebestuur in mei 2020 een nieuwe coalitie tot stand. Die coalitie onderschreef de provinciale omgevingsvisie.

2.4. Rijksbeleid

Net als gemeenten en provincies integreert de rijksoverheid haar beleid voor de fysieke leefomgeving in een omgevingsvisie. Die visie wordt aangeduid als de NOVI: nationale omgevingsvisie.

Suggestie van opgaven voor de NOVI

Voordat de rijksoverheid in 2019 het ontwerp van haar omgevingsvisie presenteerde, waren al van verschillende kanten suggesties gedaan voor dat nieuwe rijksbeleid. Bij de komst van de Omgevingswet bracht het College van Rijksadviseurs naar voren dat een ruimtelijk perspectief, ontwerp zelfs, behulpzaam is op onze weg naar de toekomst. In *Panorama Nederland* bepleitte het College van Rijksadviseurs dat de complexe maatschappelijke opgaven van onze generatie een kans bieden om Nederland rijker, hechter en schoner te maken. Zij noemden in dat rapport de vier meest omvangrijke opgaven met een grote ruimtelijke impact:²²

- de klimaatadaptatie, een opgave met inbegrip van het verbeteren van de omgevingskwaliteit;

²¹ *Visie klimaatadaptatie, Inclusief uitwerking bestuursopdracht 'stoppen van de verdroging met een waterrobuuste inrichting van Brabant'* (31 maart 2020) 's-Hertogenbosch: provincie Noord-Brabant, pagina 16.

²² Loos, H. (red.) (december 2018) *Panorama Nederland, Rijker Hechter Schoner*, Den Haag: College van Rijksadviseurs, pagina 124.

- de hervorming van de landbouw, ook aangeduid als een New Deal tussen boer en maatschappij;
- de verstedelijkingsopgave, met huishoudens, functies en mobiliteit;
- de energietransitie.

Nationale belangen

In de nationale omgevingsvisie is een aantal nationale belangen onderscheiden:²³

1. bevorderen van een duurzame ontwikkeling van Nederland als geheel en van alle onderdelen van de fysieke leefomgeving;
2. realiseren van een goede leefomgevingskwaliteit (denk aan milieu, veiligheid, gezondheid, ruimtelijke kwaliteit);
3. waarborgen en versterken van grensoverschrijdende en internationale relaties;
4. waarborgen en bevorderen van een gezonde en veilige fysieke leefomgeving (denk behalve aan milieu, veiligheid en gezondheid ook aan ordening van de ondergrond), met onder andere de opgaven 'gericht op het permanent verminderen van het aantal mensen dat blootgesteld is aan geluidhinder', 'permanente verbetering van de kwaliteit van lucht' en 'terugdringen en voorkomen van geurhinder';
5. zorg dragen voor een woningvoorraad die aansluit op de woonbehoeften;
6. waarborgen en realiseren van een veilig, robuust en duurzaam mobiliteitssysteem (onder andere vanuit de volgende gedachte: 'De druk op wegen- en spoorwegennet wordt vooral in het gebied grofweg omsloten door de zeshoek Amsterdam – Zwolle – Arnhem – Eindhoven – Breda - Den Haag groot.'²⁴ Meierijstad ligt in die zeshoek);
7. in stand houden en ontwikkelen van de hoofdinfrastructuur voor mobiliteit (denk niet alleen aan snelwegen zoals de A50, maar ook aan vrijwaring van militaire en civiele vliegvelden);
8. waarborgen van een goede toegankelijkheid van de leefomgeving (denk aan grondrechten, bouwregels en sociaal en woonbeleid);
9. zorg dragen voor nationale veiligheid en ruimte bieden voor militaire activiteiten;
10. beperken van klimaatverandering (denk aan broeikasgassen);
11. realiseren van een betrouwbare, betaalbare en veilige energievoorziening, die in 2050 CO₂-arm is, en de daarbij benodigde hoofdinfrastructuur (hierbij gelden niet alleen kwantitatieve doelen voor hernieuwbare elektriciteitsopwekking en het uitgangspunt van doelmatigheid voor de maatregelen, maar ook de opdracht zo goed mogelijk aan te sluiten bij gebiedsspecifieke ruimtelijke kwaliteit);
12. waarborgen van de hoofdinfrastructuur voor transport van stoffen via (buis)leidingen;
13. realiseren van een toekomstbestendige, circulaire economie (denk aan het minimaliseren van abiotisch grondstofgebruik door hergebruik en onder voorwaarde van een ecologisch stabiel systeem van voldoende biodiversiteit) (zie box 2.11);
14. waarborgen van de waterveiligheid en de klimaatbestendigheid, inclusief vitale infrastructuur voor water en mobiliteit (bedenk dat voor Meierijstad het toepasselijke beleidsbegrip niet is waterveiligheid maar wateroverlast);
15. waarborgen van een goede waterkwaliteit, duurzame drinkwatervoorziening en voldoende beschikbaarheid van zoetwater;
16. waarborgen en versterken van een aantrekkelijk ruimtelijk-economisch vestigingsklimaat;
17. realiseren en behouden van een kwalitatief hoogwaardige digitale connectiviteit;
18. ontwikkelen van een duurzame voedsel- en agroproductie (denk aan circulariteit, gewasbescherming, waterkwaliteit, mest, nitraat, stikstof en fijnstof);

²³ *Nationale omgevingsvisie, Duurzaam perspectief voor onze leefomgeving* (september 2020) Den Haag: Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, pagina 46.

²⁴ *Ontwerp Nationale Omgevingsvisie, Toelichting* (juni 2019) Den Haag: Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, pagina 22.

19. behouden en versterken van cultureel erfgoed en landschappelijke en natuurlijke kwaliteiten van (inter)nationaal belang;
20. verbeteren en beschermen van de biodiversiteit;
21. het ontwikkelen van een duurzame visserij (bedenk dat Meierijstad niet bekendstaat om haar zeevisserij, maar dat er wel in Veghel drie grote bedrijven zijn gevestigd uit de sector supermarktketen / levensmiddelengroothandel).

Box 2.11. Uitvoeringsprogramma circulaire economie

Kabinet: 'Helpt minder grondstoffen gebruiken in 2030'
<p>'Nieuwsbericht 08-02-2019 15:30</p> <p>Minder grondstoffen gebruiken en beter omgaan met de materialen die we al hebben. Op die manier wil het kabinet gezamenlijk al in 2030 de helft minder primaire grondstoffen gebruiken. Het uiteindelijke doel is om in 2050 een volledig circulaire economie tot stand te brengen.</p> <p>De ministerraad heeft op voorstel van staatssecretaris Van Veldhoven van Infrastructuur en Waterstaat ingestemd met het Uitvoeringsprogramma circulaire economie. Het programma was aangekondigd in de kabinetsreactie op de transitie-agenda's circulaire economie op 29 juni jongstleden.</p> <p><u>Slim omgaan met grondstoffen</u></p> <p>Van Veldhoven: "Slim en zuinig omgaan met onze grondstoffen scheelt CO₂-uitstoot en helpt dus bij het halen van de klimaatdoelen uit het Regeerakkoord. Daarnaast is bijvoorbeeld circulair ontwerpen en bouwen big business en liggen daar grote kansen voor Nederlandse bedrijven. Inzetten op een circulaire economie is op die manier goed voor het klimaat en goed voor de portemonnee."</p> <p><u>Uitvoeringsprogramma circulaire economie</u></p> <p>Het Uitvoeringsprogramma staat bol van de kansrijke projecten, veelbelovende activiteiten en goede voorbeelden. Vijf sectoren krijgen extra aandacht: biomassa en voedsel, kunststoffen, maakindustrie, bouw en consumptiegoederen. Deze gebieden zijn belangrijk voor onze economie en kennen een hoge belasting van het milieu. Een paar voorbeelden van projecten:</p> <p>Bio-asfalt van hout: de natuurlijke lijmstof die bomen hun stevigheid geeft, komt vrij bij het maken van karton en papier. Het kan in de toekomst gebruikt worden bij het maken van asfalt.</p> <p>Beter hergebruik en ontwerp matrassen: project dat inzet op recyclen van afgedankte matrassen (95% in 2025) en het duurzamer ontwerpen van nieuwe matrassen – 75% van de nieuwe matrassen in 2025 is gemakkelijk uit elkaar te halen om de materialen opnieuw te gebruiken.</p> <p>Plastic Pact: samenwerking tussen de overheid en het bedrijfsleven om minder plastic afval te maken en het overige afval beter te hergebruiken en te recyclen. Presentatie nog in februari 2019.</p> <p>De Rijksdienst voor Ondernemend Nederland heeft een grondstoffenscan ontwikkeld zodat bedrijven kunnen waar en hoe zij hun risico's op schaarste kunnen verkleinen.</p> <p>Het Rijksvastgoedbedrijf en Rijkswaterstaat zijn grote opdrachtgevers en beheerders van vastgoed en infrastructuur. Het doel is dat beide organisaties in 2030 circulair werken. Recent werd het eerste circulaire viaduct geopend.'</p>

Overgenomen van <https://www.rijksoverheid.nl/regering/nieuws/2019/02/08/kabinet-%E2%80%98helpt-minder-grondstoffen-gebruiken-in-2030%E2%80%99>.

Prioriteiten en afwegingsprincipes volgens de NOVI

In de nationale omgevingsvisie heeft de ministerraad enkele prioriteiten benoemd:²⁵

1. ruimte voor klimaatadaptatie en energietransitie,
2. duurzaam economisch groeipotentieel,
3. sterke en gezonde steden en regio's,

²⁵ *Nationale omgevingsvisie, Duurzaam perspectief voor onze leefomgeving* (september 2020) Den Haag: Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, pagina 16.

4. toekomstbestendige ontwikkeling van het landelijk gebied.
Onder de prioriteiten zijn in de nationale omgevingsvisie beleidskeuzes gepresenteerd.

Binnen de vier prioriteiten zijn drie afwegingsprincipes bedoeld om beleidskeuzes te maken:²⁶

1. combinaties van functies gaan voor enkelvoudige functies;
2. kenmerken en identiteit van een gebied staan centraal;
3. afwentelen wordt voorkomen.

Milieueffectrapportage en monitoring

De rijksoverheid is niet alleen een bron van wensen of ideeën voor lokaal beleid, maar we kunnen er ook lessen trekken en gewaarschuwd worden. Uit het milieueffectrapport bij het ontwerp van de nationale omgevingsvisie leren we bijvoorbeeld dat het bestaande beleid de negatieve trend van biodiversiteit in Nederland niet keert.²⁷ Daarbij wordt gewezen op schaalvergroting van de landbouw, verstedelijking, mobiliteit, bodemkwaliteit, klimaatverandering en zwakke verbindingen tussen natuurgebieden. Enkele andere aandachtspunten zijn luchtkwaliteit en ongezond gedrag, de staat (de beschikbaarheid) van natuurlijke hulpbronnen, bereikbaarheid en energietransitie in verhouding tot het welzijn voor alle delen van de bevolking.

Het rijksbeleid voor klimaatmitigatie, met het doel van 49% minder broeikasgas in 2030 ten opzichte van 1990, lijkt niet gerealiseerd te kunnen worden.²⁸

Aanvullende keuzes bij de NOVI

In aanvulling op het ontwerp van de nationale omgevingsvisie noemde de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties in een kamerbrief van april 2020 enkele nieuwe richtinggevende keuzes.²⁹

1. Bouwen aan Stedelijk Netwerk Nederland, met meer woningbouw voor de hogere bevolkingsgroei, toegenomen mobiliteit, ruimtebehoeften voor bedrijvigheid en knelpunten van luchtkwaliteit, omgevingsveiligheid en algehele leefomgevingskwaliteit. Hierbij kijkt het rijk naar het brede midden van Nederland: een band van de Deltametropool via Amersfoort – Nijmegen en via de Brabantse stedenrij naar Duitsland en naar België. Meierijstad is gesitueerd in dat brede midden.
2. Nationale strategie voor landelijk gebied, met meer aandacht voor natuur, landschap, water en milieukwaliteit, met emissiearme en kringlooplandbouw en aanpak van vrijkomende agrarische bebouwing.
3. Goede inpassing energietransitie, met investeringen in de infrastructuur en opwek van duurzame energie, maar ook energiebesparing.
4. Zorgvuldige keuzes maken voor het landschap, gezien de genoemde ruimteclaims.
5. Voorkeursvolgorde voor (regionaal) waterbeheer, om zoet water te verdelen bij droogte en om wateroverlast te voorkomen.

NOVI en de regio

In de NOVI benoemt de ministerraad (voorlopig) acht gebieden met een urgente opgave waar ook de nationale overheid zich aan committeert. Eén van die (voorlopige) NOVI-gebieden is De Peel,

²⁶ *Nationale omgevingsvisie, Duurzaam perspectief voor onze leefomgeving* (september 2020) Den Haag: Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, pagina 16. Zie ook *Praktijkproef afwegingskader omgevingsvisie, Vanuit de perspectieven milieueffectrapportage en global goals* (mei 2020) Den Haag: Vereniging van Nederlandse Gemeenten, pagina 11.

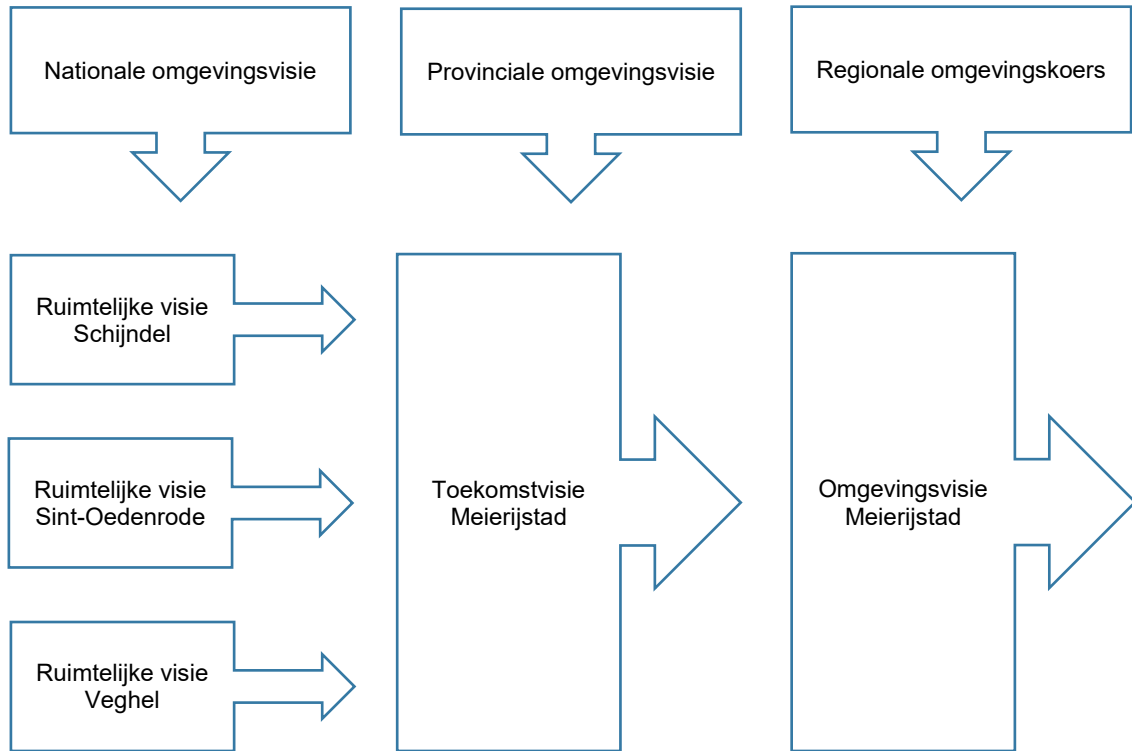
²⁷ Maronier, V., et al. (6 juni 2019) *Samenvatting Milieueffectrapport Nationale Omgevingsvisie*, Amersfoort: Royal HaskoningDHV, pagina's 9-10.

²⁸ Hammingh, P., M. Menkveld, B. Daniëls, P. Koutstaal, K. Schure & M. Hekkenberg (red.) (2020) *Klimaat- en Energieverkenning 2020*, Den Haag: Planbureau voor de Leefomgeving. En bijvoorbeeld Stellinga, M. & E. van der Walle (31 oktober 2020) 'Klimaatdoel 2030 ver weg, zegt PBL', *NRC Handelsblad*, pagina 13.

²⁹ TK 2019-2020, 34.682, nr. 48.

met het oog op een toekomstbestendige ontwikkeling van de landbouw.³⁰ Samen met de regio stelt het rijk een plan van aanpak op voor elk NOVI-gebied. Voor De Peel is Noord- en Midden-Limburg betrokken, maar ook onze regio Noordoost-Brabant.

Figuur 2.12. Visies fysieke leefomgeving

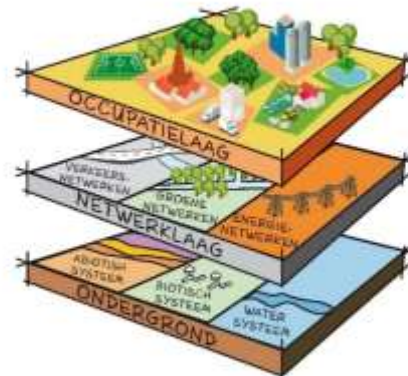

³⁰ *Nationale omgevingsvisie, Duurzaam perspectief voor onze leefomgeving* (september 2020) Den Haag: Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, pagina 168.

3. Gelaagd Meerijstad

Een omgevingsvisie bevat 'een beschrijving van de hoofdlijnen van de kwaliteit van de fysieke leefomgeving', aldus de nationale wetgever.³¹ Daarmee wordt in dit tekstdeel 3 een begin gemaakt. De tekstdelen 6.1 en 7.1 geven hier een nadere uitwerking aan.

Dit tekstdeel 3 biedt een feitelijke beschrijving van het grondgebied, de geschiedenis, de bevolking en de maatschappelijke context van de gemeente Meerijstad. Omdat we een lagenbenadering volgen voor ons omgevingsbeleid, beginnen we vooraan in de omgevingsvisie met de ondergrond en het verleden. De lagenbenadering wordt toegelicht in tekstdeel 9.3 (zie ook figuur 3.1).

Figuur 3.1. Meerijstadse lagenbenadering

3.1. Over ondergrond, geschiedenis en landschappen

De aardkorst kent in Brabant een aantal breuken. Die breuken zijn aan het aardoppervlak terug te vinden. Een hoger deel wordt horst genoemd, een lager deel slenk. Meerijstad bevindt zich in de Centrale Slenk, ook wel Roerdalslenk genoemd. Dat is het lagere deel tussen enerzijds de Peelhorst en Peelrandbreuk (een lijn Roermond – Deurne – Uden – Lith) en anderzijds de Kempenhorst (een lijn Luyksgestel – Gilze-Rijen – Oosterhout).³² De hoofdbreuk van de Peelrandbreuk loopt niet over ons grondgebied, maar door het oosten en midden van Meerijstad lopen wel nevenbreuken.³³ Gedurende de laatste ijstijd is een groot deel van de Centrale Slenk opgevuld met dekzand. Vervolgens zijn de beekdalen van de Aa en de Dommel, de ontginning en de industrialisatie bepalend geweest voor ons landschap.

Ondergrond: grondsoorten en landgebruik

De bodem is meer dan de fysieke drager van activiteiten op en onder de oppervlakte. Kijken we naar de bodem, dan zien we sediment, structuur en water. De grondsoort bij ons biedt zand met wat veen en rivierklei. Die zandgrond laat van nature wat lucht door, geeft niet snel wateroverlast, maar bevat weinig voedingstoffen. Met de agrarische technologie is de bodem veranderd. In de voorbije twee eeuwen zijn bos en heide ontgonnen, is er geploegd, zijn akkers en weiden ontwaterd, zijn er meststoffen en bestrijdingsmiddelen verspreid en door machinale bewerking is grond ingeklonken. In dezelfde negentiende en twintigste eeuw van bodemverandering, hebben bevolkingsgroei en verstedelijking ervoor gezorgd dat er minder grond onbebouwd is. De bodem

³¹ Artikel 3.2 aanhef en onder a Omgevingswet.

³² Zie bijvoorbeeld *Landschapsontwikkelingsplan Sint-Oedenrode* (31 maart 2009) Rosmalen: Croonen adviseurs, pagina 3.

³³ Royal HaskoningDHV (juli 2019) *Landschapsanalyse Meerijstad*, Veghel: gemeente Meerijstad, pagina 52.

heeft nu te kampen met verdroging, erosie, verminderd bodemleven en verminderde voedsaamheid, verhoogde concentraties van stoffen uit landbouw, veeteelt, industrie en verkeer. Wat hiermee samenhangt is aan de oppervlakte zichtbaar. Denk aan grote, rechthoekige percelen, sloten en gekanaliseerde beken, monoculturen en waterkanonnen. Enkele reacties die op deze verschijnselen zijn gegeven, zijn een uitroep van landschapspijn,³⁴ een vraag om de transitie van de landbouw en om duurzaam bodembeheer.³⁵ De opgetreden veranderingen doen er niet aan af dat nog veel inwoners houden van het landschap als hun leefomgeving.

Box 3.2. Noordbrabantse bodemkwaliteit

Bodemkwaliteit
<p>'De kwaliteit van de bodem in Brabant scoort slecht. In het landelijke gebied heeft de intensivering en schaalvergroting in de landbouw de bodem verontreinigd. Vooral zware metalen en vermisting van de bodem door nitraat en fosfaat zijn schadelijk. Maar ook nieuwe verontreinigingen zoals hormonen en geneesmiddelen leiden steeds vaker tot problemen.'³⁶</p>

Water

De (diepe) ondergrond en het aardoppervlak zijn met elkaar verbonden via het watersysteem. Van nature wordt hemelwater, dat meestal neervalt in de vorm van regen, opgenomen in het grondwater en afgevoerd via beken en rivieren, uiteindelijk naar zee. Tussen de neerslag en de uiteindelijke afvoer wordt het water gebruikt door de natuur en de menselijke samenleving. Er zijn in het watersysteem sloten, kanalen en bekkens ingebouwd. Bijvoorbeeld de Leijgraaf en de Zuid-Willemsvaart. Veel natuurlijke waterlopen zijn door mensen veranderd. In voorbije eeuwen kan een rivier al bedijkt zijn, waarmee overstromingen en meandering zijn tegengehouden. Onze gemeente ligt echter op behoorlijke afstand van de Maas, zodat waterveiligheid hier niet direct een opgave is. Bijrivieren en beken zijn evenzeer veranderd. In bijvoorbeeld de Dommel waren er watermolens en is daar het landschap gevormd met het oog op het goede functioneren van die molens. Zo is er nu sprake van een soms nog herkenbare watermolenbiotop, als cultuurhistorisch geheel, met een bovenloops nog verdergaande hydrologische invloedssfeer. Om wateroverlast van het regionale watersysteem te voorkomen, zijn de Dommel en zeker de Aa genormaliseerd (gekanaliseerd). Bij de Aa was dat in de eerste helft van de twintigste eeuw ook een tewerkstellingsproject.

In voorbije eeuwen bestond ook wel besef van schoon of vervuild water, maar tegenwoordig gelden er voor waterkwaliteit duidelijke normen. Nederland wil in 2027 aan de Kaderrichtlijn Water voldoen. In 2019 waren er nog geen waterlichamen die aan alle eisen voldeden.³⁷

³⁴ Boer, J. de (2017) *Landschapspijn, Over de toekomst van ons platteland*, Amsterdam: Atlas Contact.

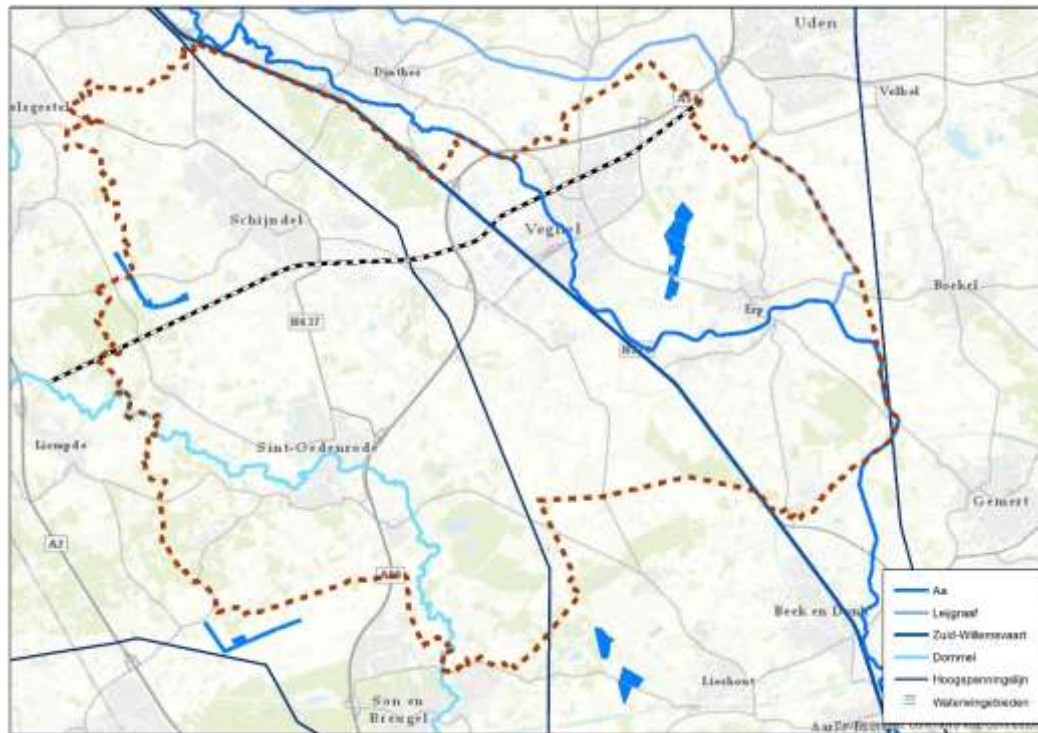
³⁵ De minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit hanteert als streefdoel dat 'alle Nederlandse landbouwbodems duurzaam beheerd [worden] in 2030' volgens haar kamerbrief van 25 april 2019. TK 2018-2019, 30.015, nr. 58.

³⁶ *Provinciaal Milieu- en Waterplan 2016-2021, Samen naar een duurzaam gezonde en veilige leefomgeving in Brabant* (2015) 's-Hertogenbosch: provincie Noord-Brabant, pagina 19.

³⁷ Postma, R. (red.) (2020) *De staat van ons water, Rapportage over de uitvoering van het waterbeleid in 2019*, zonder plaats: Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, Unie van Waterschappen, Vereniging van Waterbedrijven in Nederland, Interprovinciaal Overleg & Vereniging van Nederlandse Gemeenten, pagina's 15-16.

Aan het watersysteem is onze waterketen gekoppeld: drinkwaterwinning, drinkwaterleidingnet, riolering en afvalwaterzuivering. Op het grondgebied van Meierijstad vindt openbare drinkwaterwinning plaats (zie tekstdeel 6.1). En in het hele oosten van Noord-Brabant zijn nog grondwaterreserves aanwezig.³⁸ Daarom zijn er waterwingebieden, omvattende grondwaterbeschermingsgebieden en boringsvrije zones aangeduid.

Kaart 3.3. Water en hoogspanningsleidingen

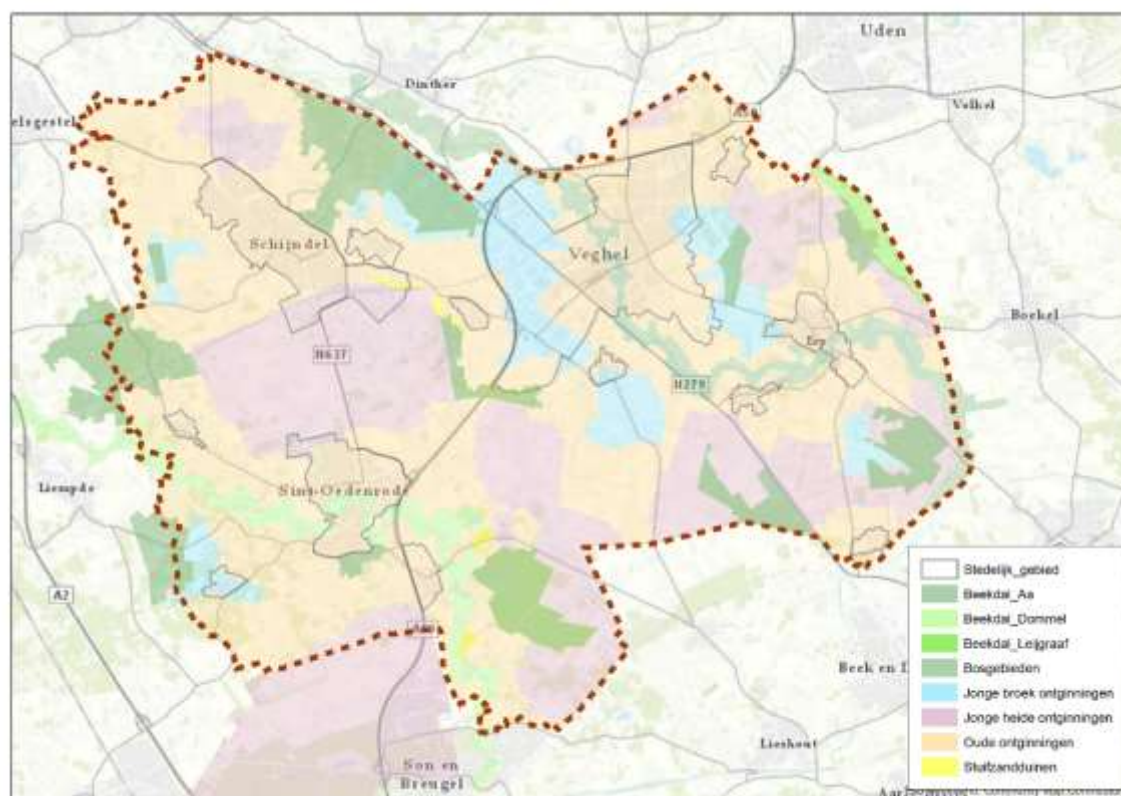

Ondergrondse netwerken

De putten voor drinkwaterwinning en het waterleidingnet vormen tezamen met het aardgasnet en alle kabels en leidingen netwerken in onze bodem. In een grootstedelijk gebied kan ook een vervoersnetwerk ondergronds zijn gebracht. In Meierijstad zijn er enkele tunnels voor langzaam verkeer en een aantal parkeerkelders. Van een metronet is hier geen sprake.

³⁸ *Structuurvisie Ondergrond* (juni 2018) Den Haag: Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat & Ministerie van Economische Zaken en Klimaat.

Kaart 3.4. Landschapsanalyse Meierijstad

Landschappen

De landschappen in Meierijstad zijn gevormd op dekzanden en in beekdalen.³⁹ De dekzandruggen laten goed toe dat hemelwater binnendringt en doorsijpelt en deze gronden zijn daardoor relatief droog. Op sommige plekken was of is leem aanwezig, waardoor daar meer water werd of wordt vastgehouden. De aanwezige hoogteverschillen en de variatie in de waterhuishouding zijn al eeuwenlang van betekenis voor menselijke activiteiten. En menselijke activiteiten hebben op hun beurt bijgedragen aan de vorming van verschillende bodemtypen. Denk bijvoorbeeld aan ontbossing en jarenlang vanuit stallen bemesten van akkers. Of aan ontginning van heidegrond en moderne, machinale bewerking van landbouwgrond. De variatie in ondergrond en de historische fasen van grondgebruik zijn nog herkenbaar in landschappen. Zo zien we de half open, grillige kampenverkeveling, het coulissenlandschap met populieren, en open, rationeel vormgegeven heideontginningen.

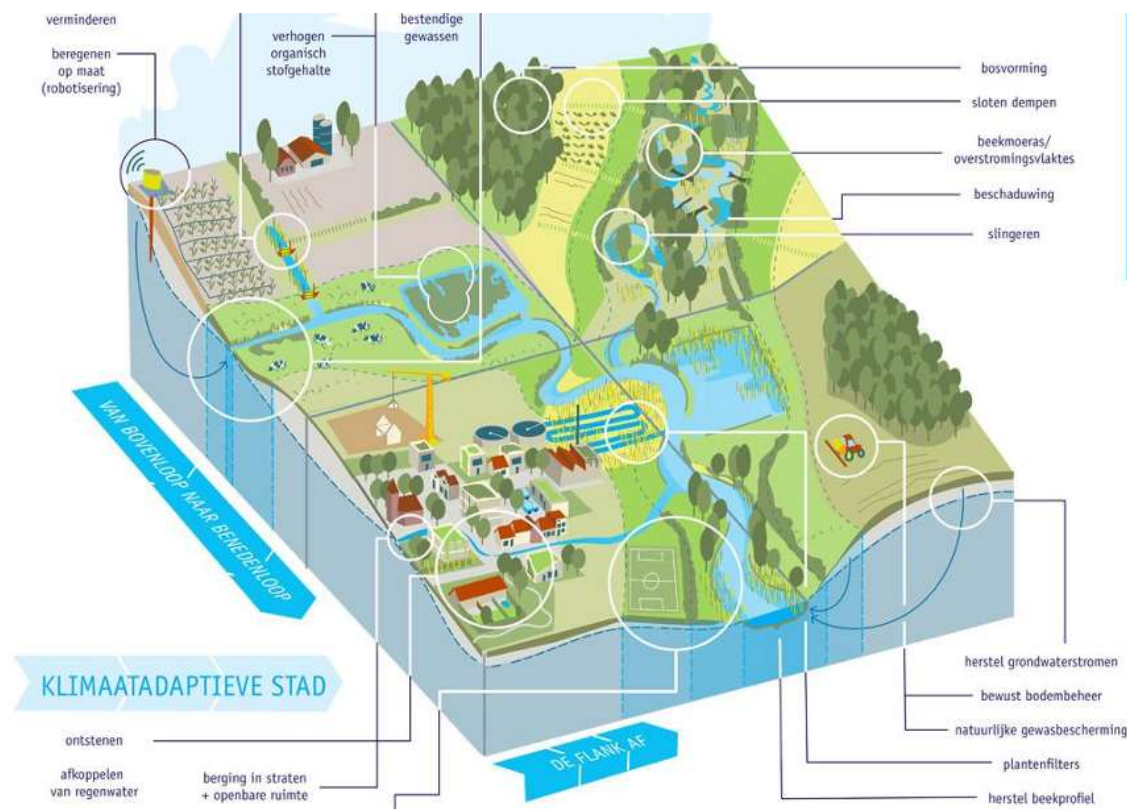
Met de verschillende factoren is een indeling in vier landschapstypen gemaakt (vergelijk kaart 3.4):

- beekdalen,
- oude ontginningen,
- stuifzandduinen,
- jonge ontginningen (broek en heide).

³⁹ Maes, B. (red.) (2016) *Atlas van het landschappelijk groen erfgoed van Nederland, Cultuurhistorisch waardevolle bossen, houtwallen en heggen*, Amersfoort: Rijksdienst voor het Cultureel erfgoed, pagina 40. In meer detail is de ondergrond beschreven in een rapport voor het gemeentelijke project Vitaal buitengebied: Royal HaskoningDHV (2019) *Landschappelijke analyse Meierijstad*, Veghel: gemeente Meierijstad.

Op veel plekken treedt een eigentijdse ontwikkeling op de voorgrond. Dat zijn met name de Zuid-Willemsvaart, het Duits Lijntje, de verstedelijking en de industrie, de N279, voormalige vuilstortplaatsen en de A50. Zulke ontwikkelingen, maar ook de aanplant van bossen, hebben het oudere landschap ter plaatse vervangen.

Figuur 3.5. Beekdallandschap

Door studio Ronald van der Heide. Overgenomen van www.stowa.nl.

3.2. Over geschiedenis en cultuurhistorie

Het gelaagde Meierijstad kent niet alleen fysisch-geografische lagen maar ook historische lagen die betekenis hebben voor onze fysieke leefomgeving of de beleving daarvan. In dit tekstdeel 3.2 komt die geschiedenis aan bod.

Centrum en periferie in de geschiedenis

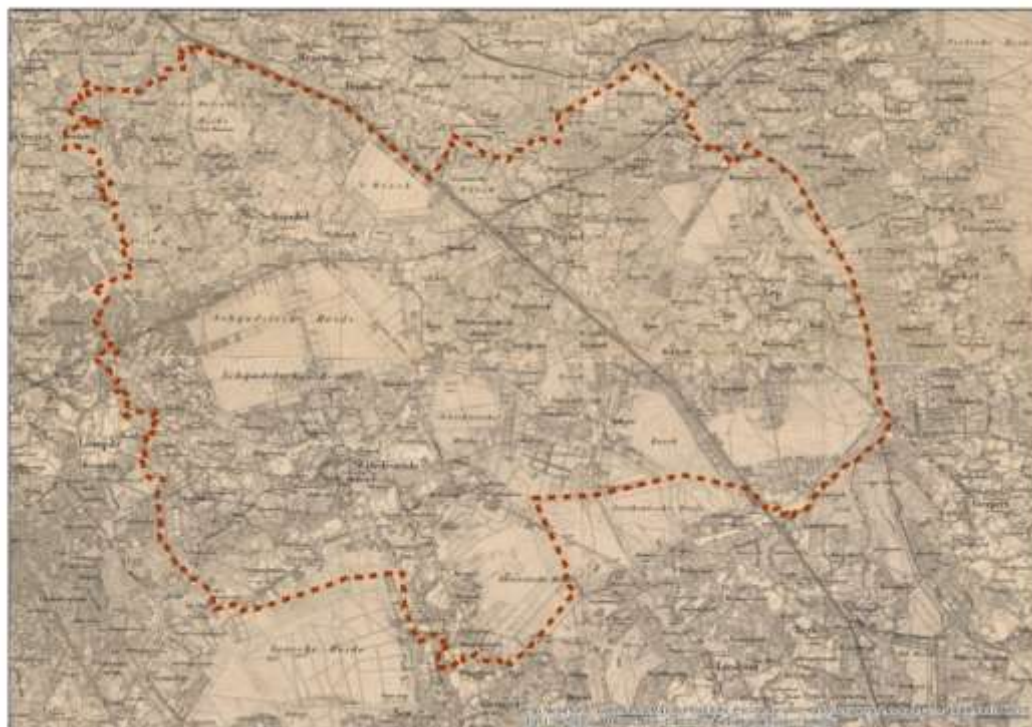
In de Middeleeuwen namen het graafschap Vlaanderen en het hertogdom Brabant economisch en cultureel een vooraanstaande positie in binnen Europa. De hertog van Brabant stelde voor het bovenlokale bestuur in het noordoosten van het hertogdom de meierij van 's-Hertogenbosch in. Vroeg in het eeuwenlange proces van Europese staatsvorming hadden onze gewesten in het Bourgondische Rijk nog steeds een gunstige ligging. De latere staatsvorming leidde ertoe dat onze provincie excentrisch kwam te liggen. Voor een keizer in Duitsland of Spanje was Brabant ver weg. De Opstand van de Nederlanden in de zestiende eeuw eindigde ermee dat Brabant een grensgebied werd, relatief ver van Amsterdam en 's-Gravenhage. In de oorlogen die de Republiek voerde met Spaanse, Franse en Duitse vorsten was Brabant herhaaldelijk het strijdtoneel. Zulke

strijd trof de lokale bevolking en remde een economische ontwikkeling op de toch al arme zandgronden.

Kaart 3.6. Historische topografische kaart 1821

Kaart 3.7. Historische topografische kaart 1900

Over Staats-Brabant en de negentiende eeuw

In de Republiek der Verenigde Provinciën hadden de Brabantse en Limburgse gewesten geen volwaardige status. Deze gewesten met een overwegend rooms-katholieke bevolking waren geen lid van de confederatie,⁴⁰ maar stonden onder het gezag van de Staten-Generaal: de generaliteitslanden. Na de vorming van het Koninkrijk der Nederlanden in 1815 met een groot aantal rooms-katholieke provincies in het zuiden en (vanaf de jaren veertig) de idee van een liberale rechtsstaat, kwam aan de formele achterstelling een einde. Ook na de onafhankelijkheid van België in de jaren dertig kwamen Noord-Brabant en Limburg niet meer in dezelfde positie als onder het oude regime. Naast de politieke rechten trad in de negentiende eeuw een heropleving van het rooms-katholicisme naar voren. In 1853 kon de bisschoppelijke hiërarchie hersteld worden. Die geschiedenis is nu nog van belang, in zoverre dat de heropleving leidde tot de bouw van honderden kerken en kloosters in Zuid-Nederland. Ook in de kernen van Meierijstad staat de neogotische kerk in het hart van het dorp. Deze kerken en kloosters komt een cultuurhistorische betekenis toe als 'reliëken' van een cruciale periode in de geschiedenis en als brandpunten van identiteitsbeleving. De Zusters Franciscanessen zijn innig verbonden met de geschiedenis van Veghel, de Zusters van Liefde met die van Schijndel.

De negentiende eeuw kende niet alleen een politiek-bestuurlijke emancipatie en culturele opleving van Noord-Brabant, maar ook grote ontwikkelingen op het vlak van verkeer, landbouw en industrie. Vanaf de Franse Tijd zijn verharde wegen en kanalen aangelegd waardoor verkeer en handel veel betere mogelijkheden kregen. Bedenk dat onverharde wegen voor zwaarbeladen karren in de herfst en winter moeilijk begaanbaar zijn als er modder of sneeuw liggen, en in de zomer als er droog, rul zand ligt. En scheepvaart over rivieren is 's winters moeilijk met hoog water, snelle stroming en ijs, en 's zomers met laag water (het peil werd minder gereguleerd dan tegenwoordig). De toegenomen mogelijkheden leidden tot ontginning van woeste gronden. Zo nam het landbouwareaal toe. De realisatie van de Zuid-Willemsvaart maakte het mogelijk om mest te vervoeren waarmee arme zandgronden werden verrijkt.

Zuid-Willemsvaart

Koning Willem I liet in de jaren 1822-1826 de Zuid-Willemsvaart aanleggen van Maastricht naar 's-Hertogenbosch. Het beeld De kanaalgraver in Keldonk memoreert die geschiedenis. Pas in de tweede helft van de negentiende eeuw werd volop gebruik gemaakt van de transport- en handelsmogelijkheden die het kanaal bood. Het kanaal kwam langs Veghel en vanuit die gemeente werd het initiatief genomen voor een binnenhaven. De combinatie van de haven en het kanaal, de toenmalige tramlijn en het Duits Lijntje bood aan het einde van de negentiende eeuw gunstige omstandigheden voor de ontwikkeling van nijverheid en handel in Veghel. Zo staan er bij de draaikom nog het kantoorgebouw van een voormalige rederij, aan de Noordkade een voormalige veevoerfabriek met monumentale silo, en op de Zuidkade een actieve diervoerfabriek.

⁴⁰ Zelfs geen lid zonder stemrecht zoals Drenthe.

2004. In tekstdeel 6.1 worden de huidige waarden van het Duits Lijntje beschreven. In tekstdeel 6.2 komt ons beleid met betrekking tot het Duits Lijntje aan bod.

Boerencoöperaties

Voor de economische, sociale en politieke ontwikkeling van West-Nederland kan een elite van stadsburgers een brandpunt vormen: handelaren, reders en bestuurders in de steden van Holland en Zeeland, veelal protestants en niet van adellijke afkomst. Maar bij de economische en sociale ontwikkeling van Noord-Brabant springen boerencoöperaties in het oog. Naar Duits voorbeeld ontstonden vanaf de laatste decennia van de negentiende eeuw kredietcoöperaties: boeren werkten samen om spaargeld op te halen en te voorzien in hun financieringsbehoeften.⁴¹ Deze financiering stelde boeren in staat om te investeren in de modernisering van hun bedrijven. Het bankbedrijf dat ontstond uit de boerenleenbank heeft in onze regio nog het grootste marktaandeel. Melkveehouders werkten sinds het einde van de negentiende eeuw samen voor het afzetten van hun productie. Uit die samenwerking ontstond in Zuid-Nederland de zuivelcoöperatie Campina. Van het tegenwoordige bedrijf FrieslandCampina staat nog altijd een grote fabriek in Veghel. Veetelers werkten ook samen om aan mengvoer en kunstmest te komen. In onze regio ontstond zo de Coöperatieve Handelsvereniging (CHV) als tak van de Noordbrabantse Christelijke Boerenbond (NCB). Het hoofdkantoor en een mengvoederfabriek van de CHV kwamen in Veghel. De CHV is door fusies opgegaan in het huidige Agrifirm. In Veghel wordt nog veevoer geproduceerd, maar niet meer aan de NCB-laan en de Noordkade. De herontwikkelde Noordkade voert de naam Cultuur Haven Veghel (zie verder tekstdelen 7.1 en 7.3).

Afbeelding F4. Re-enactment operatie Market Garden in Sint-Oedenrode

⁴¹ Mooij, J. (2018) *De Rabobank door de tijd*, Utrecht: Rabobank.

Corridor 1944

Tijdens de Tweede Wereldoorlog waren na de Geallieerde landing in Normandië nog grote inspanningen nodig om de bezette landen te bevrijden en Nazi-Duitsland te verslaan. Amerikanen, Britten en Polen lanceerden in september 1944 operatie Market Garden om de bruggen over de grote rivieren veilig te stellen: vanuit België door het oosten van Noord-Brabant, dan via Nijmegen en tot en met Arnhem. Die operatie slaagde niet door onverwacht felle tegenstand van Duitse troepen en doordat sommige paratroepen niet op de gewenste landingsplaats terechtkwamen. Onze streek vormde de landingszone voor de Amerikaanse 101ste Luchtlandingsdivisie. De grondtroepen van het Britse 30ste Legerkorps richtten zich op de Corridor die het huidige Meierijstad doorkruiste. De felle gevechten hier ter plaatse hadden burgerslachtoffers en materiële schade tot gevolg. Bijvoorbeeld de dorpskern van Schijndel werd zwaar beschadigd. Nadat de operatie Market Garden het verder oprukken van de Geallieerden niet mogelijk had gemaakt, namen de Duitsers de gelegenheid om het Ardennenoffensief te ondernemen en beleefde West-Nederland de Hongerwinter.

Box 3.9. De 100 mooiste van Meierijstad

M100

De mooiste plekken

Op de overgang van 2019 naar 2020 schreef Meierijstad een wedstrijd uit met de oproep aan inwoners om de plek te kiezen die volgens hun de mooiste van de gemeente is. Na de nominatie van meer dan 200 locaties en objecten, en meer dan 600 uitgebrachte stemmen, gaven de organisatoren inzicht in de opbrengst. Het viel de organisatoren op dat veel inwoners groen en natuur nomineerden, bijvoorbeeld het Aa-dal, de Aa-broeken, het Dommel-dal, de Hazenputten, de waterloop in het Wijboschbroek of de rode beuken bij de Sint-Martinuskerk in Olland. Daarnaast zijn iconen genoemd zoals het Duits Lijntje, de Schaapskooi en de Glazen Boerderij in Schijndel, de Knoptoren in Sint-Oedenrode en de CHV Noordkade in Veghel. Maar ook een recent gebouw als het kantoor van VanderLande op De Dubbelen in Veghel kwam naar voren. Over de gerenoveerde arbeiderswijk Oranjewijk in Veghel werd opgetekend: 'monument van een tijdperk en ook nog eens ontworpen door een Veghelse architect.' De winnende plek was de Schaapskooi bij Wijbosch.

3.3. Stedelijke netwerken en hoofdinfrastructuur

In dit tekstdeel 3.3 wordt behandeld hoe Meierijstad zich verhoudt tot economisch-geografische netwerken. Zulke netwerken kennen betekenissen die mensen eraan toekennen, maar er vinden ook feitelijke uitwisselingen plaats van gegevens, mensen en zaken. Voor die uitwisselingen zijn infrastructuren nodig. De hoofdlijnen van onze wegestructuur, dat is een belangrijke soort van infrastructuur, worden hier dan ook genoemd.

Ons Brabant in de wereld

Op mondiaal niveau is Noordwest-Europa een prominente regio. Het zuiden van Engeland, de Benelux, Noord-Frankrijk en het Ruhr-gebied zijn relatief verstedelijkt en welvarend. Er wordt veel geproduceerd en geconsumeerd, we vinden hier onderzoek, ontwikkeling en kennisverspreiding, er zijn grote zeehavens, een verfijnde autowegenstructuur, kanalen en datanetwerken. In het

wereldsysteem laten de Deltametropool (Randstad) en de Vlaamse Ruit (Brussel – Antwerpen – Gent – Leuven), die via het havennetwerk Vlissingen – Terneuzen met elkaar verbonden zijn, zich tezamen vergelijken met metropolen als Londen en Parijs. Van die positie in de wereld profiteert ook Meierijstad.

Op Europees niveau ligt het oosten van Noord-Brabant, met het zuiden van Gelderland en het noorden van Limburg, op de as van de Deltametropool naar Duitsland en Midden-Europa. In Nederland wordt de rijksweg A2 al ruime tijd erkend als as van economische ontwikkeling. Dat gebeurt nu ook voor de A50 tussen Eindhoven en Nijmegen.⁴²

Afbeelding F5. Nachtelijk Europa

Noordoost-Brabant: verspreide verstedelijking

In Noordoost-Brabant wonen circa 650.000 mensen en zijn er ongeveer 330.000 banen. Op basis van haar zogenoemde regionaal product kan Noordoost-Brabant opgevat worden als de zesde economische regio van Nederland. Onze regio toont een patroon van verspreide verstedelijking. De secundaire sector mocht zich in de vorige eeuw ontwikkelen nabij een groot aantal dorpen. Dat bood werkgelegenheid aan degenen wier arbeidskracht niet meer nodig was in het boerenbedrijf, zonder dat die Brabanders hun dorp en parochie hoefden te verlaten.⁴³ Met de gestuurde industrialisatie (in gebundelde deconcentratie) na de Tweede Wereldoorlog is in Noordoost-Brabant een reeks middelgrote steden ontstaan. Oss, Uden, Veghel, Schijndel en Boxtel bevinden zich op korte afstand van elkaar. Tussen de grote steden 's-Hertogenbosch,

⁴² Vergelijk de multiregionale en publiek-private propositie bij de rijksoverheid *A50 Corridor, Van losse kralen naar sterke corridor* (2019) Arnhem: provincie Gelderland.

⁴³ Joks Janssen (2006) *Vooruit denken en verwijlen, De (re)constructie van het platteland in Zuidoost-Brabant, 1920-2000*, Tilburg: Zuidelijk Historisch Contact, pagina's 106-155.

Nijmegen, Eindhoven en Tilburg ligt er geen stad die in alle opzichten boven de andere middelgrote steden uitsteekt. Daarmee is Noordoost-Brabant een polycentrische regio met diverse middelgrote gemeenten. De steden in onze regio Noordoost-Brabant die de meeste inwoners hebben, 's-Hertogenbosch en Oss, zijn kleiner dan steden direct buiten onze regio. Denk aan Eindhoven, maar ook aan Tilburg en Nijmegen. Voor werkgelegenheid en tal van voorzieningen bestaat er een grote wederzijdse afhankelijkheid tussen de gemeenten van onze regio. Zo staan er ziekenhuizen in Uden en 's-Hertogenbosch. En is er veel bedrijvigheid in 's-Hertogenbosch, Oss en Veghel. Voor wetenschappelijk onderwijs en onderzoek moeten we voorbij de grenzen van Noordoost-Brabant: Eindhoven, Nijmegen, Utrecht, Tilburg. Binnen de wederzijdse afhankelijkheden in de regio vervullen Meierijstadse kernen enkele centrumfuncties. In het geheel van dagelijkse verplaatsingen en bestemmingen van oostelijk Noord-Brabant zijn Veghel en het oosten van Schijndel relatief belangrijk.⁴⁴ Dat geldt voor Veghel ook voor onderwijs.⁴⁵ En voor Veghel specifiek voor werk.⁴⁶

Figuur 3.10. Hoofdwegen Meierijstad

Hoofdwegen

Door onze gemeente lopen de A50 en de Zuid-Willemsvaart die beide in beheer zijn bij Rijkswaterstaat (zie figuur 3.10). De weginfrastructuur van de A50, de N279 en de N617 biedt ruimte aan de grootste aantallen vervoersbewegingen door Meierijstad. Ook de voornaamste wegen binnen onze kernen kunnen hier genoemd worden.

- Voor Schijndel is dat door de kom de as Boschweg – Hoofdstraat – Europalaan – Rooiseweg (N637), en parallel daaraan (tegen de kom) de as Boschweg (N617) – Structuurweg –

⁴⁴ Tordoir, P.P. (oktober 2017) *Netwerken in Brabant, Sociaalgeografische systeemwerking in Noord-Brabant*, 's-Hertogenbosch: provincie Noord-Brabant, pagina 17.

⁴⁵ Tordoir, P.P. (oktober 2017) *Netwerken in Brabant, Sociaalgeografische systeemwerking in Noord-Brabant*, 's-Hertogenbosch: provincie Noord-Brabant, pagina 19.

⁴⁶ Tordoir, P.P. (oktober 2017) *Netwerken in Brabant, Sociaalgeografische systeemwerking in Noord-Brabant*, 's-Hertogenbosch: provincie Noord-Brabant, pagina 23.

(Nieuwe) Eerdsebaan (N622). Dankzij de Structuurweg en de Nieuwe Eerdsebaan hoeft veel van het doorgaande verkeer niet door de kommen van Schijndel en Wijbosch.

- Voor Sint-Oedenrode zijn de voornaamste wegen de as van noord naar zuid Schijndelseweg (N637) – Lindendijk – Corridor - Nijnselseweg. Randwegen ontzien de kom van Sint-Oedenrode.
- Voor Veghel zijn de voornaamste wegen de as Udenseweg (N265) – Rembrandtlaan – Corridor, en dwars daarop de as Vorstenboscheweg – Populierlaan – Erpseweg (N616).

Behalve het wegennet voor auto's en schepen vormen ook de lijnen van het openbaar vervoer, de fietspaden voor doorgaand verkeer en bepaalde fiets- en ruiterroutes een netwerk dat het lokale schaalniveau overstijgt.

Figuur 3.11. Midsize Brabant en B5

Midsize Brabant is weergegeven met rode stippen. De B5 zijn weergegeven met zwarte stippen.

Midsize Brabant

De gemeenten Bergen op Zoom, Roosendaal, Oosterhout, Waalwijk, Oss, Uden en Veghel werkten sinds 2014 aan het analyseren van opgaven en potenties van middelgrote gemeenten, aan het uitwisselen van ervaringen en aan hun aansluiting op het provinciale beleid. Dat leidde in 2017 tot het rapport *Potenties en proeftuinen van Midsize Brabant*.⁴⁷ In de informele samenwerking van Midsize Brabant is enkele jaren aandacht besteed aan de sociale veerkracht, de dynamiek van de binnenstad, de logistiek, de economie van morgen, de mobiliteitsagenda en de transformatie van leegstaand vastgoed. In 2020 werd beslist om de samenwerking te focussen op de drie thema's slimme mobiliteit, binnenstedelijke transformatie (inclusief centrum) en sterke samenleving.

De samenwerking van Midsize Brabant en andere middelgrote gemeenten leverde enkele analyses en aanbevelingen op voor de betrokken gemeenten. De essentie van het middelgrote is dat de sociaal-economische problemen die zich voordoen in de grote steden, ook voorkomen in middelgrote gemeenten.⁴⁸ Maar middelgroot heeft niet dezelfde ontwikkelingsmogelijkheden. Dus

⁴⁷ *Potenties en proeftuinen van Midsize Brabant* (2017) zonder plaats: Midsize Brabant.

⁴⁸ Lekkerkerker, J., H. Buijtsels & A. Wagemans (red.) (april 2015) *Midsize Brabant, Verkenning van de toekomst voor Brabantse middelgrote steden*, zonder plaats: BrabantKennis & Ruimtevolk.

dan speelt een wel moeten maar niet altijd kunnen. Dat vraagt van middelgrote gemeenten om selectief te zijn én om netwerkkracht aan te wenden (samenwerking en 'borrowed size'). Enkele aanbevelingen voor de strategie van middelgrote gemeenten die zich bevinden in een polycentrisch sociaal-geografisch netwerk, zoals Meierijstad (zie tekstdeel 3.3), zijn:⁴⁹

- het inzetten op een complete regio in plaats van op een complete stad,
- het maken van regionale afspraken vanuit een gedeelde visie of ambitie,
- het elkaar gunnen van successen en die samen vieren,
- het focussen op het 'daily urban system' van inwoners.

3.4. Leven en werken

Bevolking

Meierijstad heeft een bevolking van iets meer dan 80.000 mensen. Gedurende de planperiode voor deze omgevingsvisie verwachten we een heel lichte bevolkingstoename, tegen de 5%.⁵⁰ We houden een stabiele bevolkingsomvang voor ogen. Onze gemeente trekt niet veel jongeren en immigranten aan zoals de grote steden doen. Maar we kennen ook geen leegloop zoals gebieden met weinig economische activiteiten. Wel vergrijsst onze bevolking. En binnen de groep ouderen neemt het aandeel van oude ouderen toe. Daar staat tegenover dat veel van de jongere ouderen lang sociaal en ook wel economisch actief blijven. Door de demografische ontwikkeling zal per saldo het aandeel van onze beroepsbevolking in de gehele bevolking, dalen.

Educatie, arbeid en welvaart

Onze beroepsbevolking kent relatief veel middelbaar opgeleide inwoners. Het is in de grote steden dat relatief veel laagopgeleiden wonen met een hoger risico op een sociaal-economisch precair bestaan. Het is ook in die steden dat relatief veel hoogopgeleiden wonen, namelijk studenten die er zijn blijven wonen en arbeidskrachten van daar gevestigde hoogwaardige dienstverlening. Bedrijven en instellingen in Meierijstad hebben minder arbeidsplaatsen voor wetenschappelijk opgeleiden dan een grootstedelijke economie. Maar onze gemeente kent wel een sterk bedrijfsleven, met relatief veel industrie, logistiek en (groot)handel. Ook leeft er in onze bevolking een geest van ondernemerschap. Dat alles maakt dat Meierijstad een relatief lage werkloosheid en relatief hoog niveau van welvaart kent.

Agrifood

De primaire sector is in Nederland als geheel relatief klein in economische zin: circa 2% van het inkomen en tezamen met de voedingsmiddelenindustrie circa 3,5% van de werkgelegenheid.⁵¹ Maar het omvattende agro-complex met toeleveranciers, dienstverleners en verwerkers is zo'n 7,5% in de economie en circa een procentpunt hoger qua werkgelegenheid. Daarbij zijn import en verwerking van grondstoffen zoals cacao inbegrepen. Dat agro-complex is goed vertegenwoordigd in Noordoost-Brabant en zeker in onze gemeente. Dat varieert van afzonderlijke agrarische bedrijven en bescheiden transportondernemers, tot grote bedrijven die in het hele land of wereldwijd bekend zijn.

⁴⁹ Dijken, K. van, N. Gastkemper & M. Hoogerbrugge (april 2017) *Naar een strategie voor middelgrote steden*, Den Haag: Platform31.

⁵⁰ Zie bijvoorbeeld Dijken, K. van (6 februari 2020) *Trends, ontwikkelingen en opgaven voor de G40-steden Zuid-Nederland, Regiobijeenkomst*, zonder plaats: Platform31.

⁵¹ Berkhout, P., A. van Doorn, F. Geerling-Eiff, H. van der Meulen, G. Tacken, G. Venema & T. Vogelzang (september 2019) Wageningen: Wageningen University & Research / Wageningen Economic Research, *De landbouw en het landelijk gebied in Nederland in beeld, Een houtskoolschets van de SWOT voor het GLB*, pagina's 13-15.

Dorps- en verenigingsleven

Met de ontwikkeling van Noord-Brabant sinds de negentiende eeuw heeft de provincie haar eigen maatschappelijke karakter behouden. Er was voor de bevolking een gezamenlijke geschiedenis aan de periferie van de Nederlanden, een geloofsrichting die niet de dominante richting was van de Republiek of het jonge Koninkrijk, een waaier aan dialecten. Aan de industrialisatie werd vormgegeven niet slechts in de Noordbrabantse steden die groeiden, maar ook in de vele dorpen die zich moderniseerden. Brabant bleef een land van dorpen. En in de dorpen kwamen de mensen samen: op de markt, in de kerk, in het café, bij de fanfare, de schutterij, de voetbal, de wielerveders, het carnaval. En als de traditionele verenigingen nu minder centraal staan, dan ontstaan er nog steeds vriendengroepen van jongeren die jarenlang met elkaar blijven optrekken. De sociale samenhang is groot en dat biedt veerkracht en organisatievermogen.

Afbeelding F5. Schapen bij Sint-Oedenrode

4. Trends en ontwikkelingen

In tekstdeel 2 is de beleidsmatige context geschetst voor ons omgevingsbeleid. In tekstdeel 3 is vanuit de lagenbenadering een basis gelegd voor ons omgevingsbeleid. Nu in tekstdeel 4 worden trends en ontwikkelingen verkend. Hierna wordt in tekstdeel 5 gestart met het formuleren van ons omgevingsbeleid. De gesignaleerde trends en ontwikkelingen zijn in schema's gezet in de planologische samenvatting van de omgevingsvisie.

Box 4.1. Trends en ontwikkelingen voor de fusie

Waarmee wilde de nieuwe gemeente rekening houden?

Voor het herindelingsontwerp van Meierijstad zijn trends en ontwikkelingen bekeken door de toenmalige gemeenten. Hierbij zijn er in 2014 rondetafelgesprekken gehouden met ruim 150 inwoners en andere stakeholders. Vervolgens zijn zeven trends aangeduid als de meest belangrijke:⁵²

1. van verzorgingsstaat naar participantensamenleving (zelfredzaamheid);
2. schaalvergroting en maatwerk (schaalvergroting van instituties, maar herkenbaarheid en individualiteit als maatschappelijke behoeften);
3. 24/7-samenleving in relatie tot technologische ontwikkelingen (verminderd belang fysieke afstand, veranderende arbeidsvraag, informatisering en dienstverlening);
4. veranderende bevolking (aandacht voor zilveren economie en gezonde leefstijl, minder vaste waardepatronen en meer diversiteit);
5. duurzaamheid (grondstoffen, energiebronnen, korte ketens en transitie intensieve veehouderij);
6. netwerksamenleving (nieuwe technische en sociale netwerken, dynamiek en complexiteit, alliantievorming);
7. van meer naar beter (beheer en verbetering in plaats van uitbreiding).

Voor het herindelingsontwerp zijn deze meest belangrijke trends in verband gebracht met vier thema's: sociaal / maatschappelijk, economie, ruimtelijk, besturingskenmerken.

4.1. Algemene trends en ontwikkelingen

Nadat in dit tekstdeel 4.1 algemene trends en ontwikkelingen zijn behandeld, gaan de volgende tekstdelen eerst in op trends en ontwikkelingen voor het landelijk gebied (4.2) en dan voor het stedelijk gebied (tekstdeel 4.3).

Fossiele brandstoffen en klimaatverandering

Een ontwikkeling die al decennia in beeld is, is de uitputting van fossiele brandstoffen. Die ontwikkeling is fors vertraagd doordat aardolie uit de diepzee, teerzanden en schaliegas in exploitatie zijn genomen. Toch komt er een einde aan gas, olie en kolen. De resterende voorraad fossiele brandstoffen wordt benut terwijl nieuwe energiebronnen en -dragers tot ontwikkeling komen. Het gebruik van fossiele brandstoffen draagt fors bij aan opwarming van de Aarde.⁵³ De

⁵² Projectorganisatie fusie (19 november 2014) *Bijlagenboek bij het Herindelingsontwerp Meierijstad*, zonder plaats: gemeente Schijndel, gemeente Sint-Oedenrode & gemeente Veghel.

⁵³ Luttikhuis, P. (2 oktober 2020) 'Het klimaat redden kan nog net, Klimaatrapporten', *NRC Handelsblad*, pagina 15.

klimaatverandering gaat gepaard met meer hitte, droogte,⁵⁴ storm, heftige regenval en met een stijging van de zeespiegel. Dat zijn verschijnselen die ook in Nederland gepaard gaan met hinder, oversterfte en grote economische schade. In het kader van het Deltaplan Ruimtelijke adaptatie, een nationaal en interbestuurlijk programma (vergelijk figuur 4.2), zijn wel schadebedragen van tientallen miljarden euro genoemd.

Figuur 4.2. Ambities van het Deltaplan Ruimtelijke adaptatie

Bron: <https://ruimtelijkeadaptatie.nl>.

Grondstoffen

Schaarste en instabiliteit door prijsschommelingen doen zich niet alleen voor bij olie en gas. Vanwege onze elektronische apparaten zijn we mede afhankelijk van enkele schaarse metalen. Voor zulke metalen kan hetzelfde gelden als voor olie: de vindplaatsen maken ons vatbaar voor negatieve effecten van oorlogen en gespannen handelsrelaties. Aandacht verdient bijvoorbeeld ook fosfaat, dat wordt gebruikt in kunstmest. Terwijl het gebruik van fossiele brandstoffen leidt tot stof en fijnstof, heeft ook het gebruik van fosfaat negatieve effecten. Het fosfaat afkomstig uit de agrarische sector, maar ook wel uit vaatwastabletten, draagt (via bloei en afbraak van algen) bij aan minder zuurstof in oppervlaktewater. Als grondstoffen uitgeput raken en de aanvoer meer onzeker wordt, is het aantrekkelijk om ze te vervangen of om ze zelf te maken. De trend van 'biobased' beantwoordt daaraan. Het was millennia lang normaal om producten te vervaardigen uit organisch materiaal. Daar kunnen we opnieuw aandacht aan besteden: niet alleen om hout, hennep of vlas weer toe te passen, maar ook om bijvoorbeeld zeewier en algen te verwerken en 'bioplastics' te fabriceren. Hiermee ontstaan nieuwe kansen voor de primaire (agrarische) en de secundaire (fabricage-) sectoren.

In het algemeen geldt dat het aanvoeren van grond- en hulpstoffen voor een productieproces, en het afvoeren en verwerken van afval na gebruik van het product, negatieve effecten hebben. Het

⁵⁴ Brugh, M. aan de (16 mei 2020) 'Wéér is het te droog. Wat gaan we eraan doen?', *NRC Handelsblad*, pagina's W2-W3.

transport draagt bij aan verbruik van fossiele brandstoffen, luchtvervuiling, geluidhinder en verkeerscongestie. En voor het transport moeten ook kosten gemaakt worden, zoals het loon van chauffeurs. Het productieproces en de afvalverwerking vergen zelf ook energie. Dan is nog te bedenken dat een deel van dat alles niet is gericht op het eigenlijke product, maar op de verpakking daarvan. De ontwikkeling van kostenbesparing uit bedrijfseconomische overwegingen is nu verbreed naar minder gebruik van stoffen of materialen omwille van duurzaamheid. Daar komt een ideaal van hergebruik bij, zo niet van het hele product dan toch van zijn onderdelen of stoffen. Met dat ideaal komen we aan een circulaire economie. Intussen staan sommige consumenten open voor een trend van 'refurbished' (na herstel weer in circulatie gebrachte producten) of een trend van ontspullen (wegdoen en minder kopen). En met een soberder huishouden pas je wellicht in een 'tiny house' (zeer kleine woning).

Digitalisering

Technologie en handel zijn krachtige bronnen van trends en ontwikkelingen. Onze samenleving, aanvankelijk met name de economie maar intussen de breedte van het menselijke samenleven, raakt doordrongen van automatisering, digitalisering, informatisering, robotisering. We zien daarvan effecten in welke arbeid we verrichten en hoe, in ontspanning en cultuur, in zorg en welzijn. Een krimpende vraag naar werknemers in administratieve beroepen is een voorbeeld van zulke effecten. Maar ook de groei van het internetwinkelen en de krimp bij fysieke winkels. Of de toegenomen risico's bij gebruik van persoonsgegevens. Als enkele internetcriminelen een keer de beveiliging van het collectieve digitaal betaalsysteem doorbreken, kunnen in het hele land de winkels dicht voor de rest van de dag. Natuurlijk kunnen we ook positieve verschijnselen zien. Drones zijn behulpzaam bij waarnemingen, van bijvoorbeeld verdroogde delen van akkers of verborgen wietplantages. Kleine robots houden ouderen in tehuizen gezelschap en stimuleren hun geheugen en spraak. Rijhulpsystemen en voertuigen zonder menselijke bestuurder kunnen gunstig zijn voor verkeersveiligheid en vlotte doorstroming.

Terug van schaalvergroting

Hoewel arbeidsdeling, specialisatie en mondialisering kosten hebben verlaagd en bijdroegen aan een hoog niveau van welvaart, heeft deze wereldeconomie ook nadelen. Er zijn grote wederzijdse afhankelijkheden die een kwetsbaarheid betekenen. Productieketens zijn lang, waardoor de consument ook in andere zin dan fysiek een afstand krijgt tot de oorsprong van het product. Die lange ketens vereisen ook veel vervoer, en dat bijna volledig op fossiele brandstoffen. Tegen die achtergrond zijn er tegengestelde trends. Bijvoorbeeld eerlijke handel en certificering daarvan. Consumenten staan in toenemende mate open voor eerlijk, biologisch en vegetarisch. Een tegengestelde trend is ook dat ambachten opnieuw gewaardeerd worden. Een voorbeeld hiervan is de belangstelling voor een boerderijwinkel: we kopen de boerenkaas, we zien waar en hoe die gemaakt is en we kennen de familie die de productie en verkoop verzorgt. Nabijheid en ambachtelijkheid spelen ook bij trends van kleine bierbrouwerijen (craft beers) en stokerijen. Zelfs grote bedrijven getuigen soms van een tegenbeweging: het gebeurt dat productie die was gedelocaliseerd naar een lagelonenland, wordt teruggehaald (reshoring). Redenen daarvoor van bedrijven zijn een grotere commerciële en logistieke wendbaarheid, en het beter kunnen sturen op productkwaliteit.

Arbeidsmarkt

In bedrijven kunnen door toepassing van technologie hogere eisen worden gesteld aan arbeiders. De afname van eenvoudig kantoorwerk is al eerder genoemd.⁵⁵ Dat kan betekenen dat lager opgeleiden buiten schoonmaakwerk en logistiek weinig kansen meer krijgen. Wanneer in de mondiale economie bedrijven hun kosten willen besparen en snel inspelen op bewegingen in de

⁵⁵ Vergelijk Lekkerkerker, J., H. Buijtsels & A. Wagemans (red.) (april 2015) *Midsized Brabant, Verkenning van de toekomst voor Brabantse middelgrote steden*, zonder plaats: BrabantKennis & Ruimtevolk.

markt, kan dat doorwerken in onze economie. Denk aan de flexibele schil van een bedrijf of zelfs werknemers die alleen tijdelijke banen kunnen krijgen. Gemarginaliseerde werknemers kunnen kwetsbaarder zijn ook bij ziekte en pensioen, en minder kansrijk op de woningmarkt.

Financiering

Door de financiële crisis van 2007-2008 en de jarenlange, zeer lage rente is de financiële sector sterk veranderd. Banken moeten bijvoorbeeld meer kapitaal aanhouden. Tegelijkertijd moeten ze kredietaanvragen strenger beoordelen en ze verdienen weinig aan de kredietverlening. De bancaire financiering van de economie staat dus onder druk. Ook technologie heeft voor verandering gezorgd. Internet kan een alternatief platform bieden voor ondernemers die contact zoeken met een investeerder of niet-bancaire kredietverstrekker. En crowd funding kan zowel ondernemers helpen bij hun investeringen, als particulieren bij hun zoektocht naar rendement voor hun spaargeld.

Woningmarkt

De financiële wereld is verbonden met vastgoed en dus ook wonen. Het was al decennia zo dat in Nederland voor particulieren hypothecair krediet een grote rol speelt bij de aankoop van hun woning. In veel andere landen is het aandeel van financiering kleiner. Maar door de financiële crisis van 2007-2008 moesten leningen verbeterd worden. Als consequentie moeten particulieren om een huis te kopen nu meer eigen geld inleggen én hun kredietverstrekker een beter inkomen laten zien. In deze periode werden ook woningcorporaties meer ingesnoerd. De rijksoverheid verlangde een hogere belastingafdracht van corporaties. Daarnaast wordt van corporaties verlangd dat zij zich meer beperken tot de huisvesting van mensen met een laag inkomen. De combinatie van een hogere drempel voor een hypotheek en minder middenhuur bij corporaties, laat al vermoeden dat middeninkomens problemen ondervinden op de woningmarkt. Andere ontwikkelingen op de woningmarkt zijn het verouderen van de bestaande woningvoorraad (zeker in het licht van eisen als goede isolatie en van het aardgas af), de stijging van de gemiddelde leeftijd van bewoners, het kleiner worden van het gemiddelde huishouden (huishoudensverdunding) en dat ouderen, gehandicapten en geesteszieken minder in tehuizen opgenomen worden (extramuralisering van de zorg). Een schaarste aan woningen en een noodzaak om te investeren in verduurzaming en klimaatadaptatie geven reden om te vrezen voor hogere woonlasten.

Bevolking en diversiteit

Immigratie heeft een fors aandeel gekregen in de bevolkingsgroei van Nederland. Kort na de Tweede Wereldoorlog speelde emigratie nog een rol (landverhuizers). En in die jaren kwamen er mensen uit Zuidoost-Azië (terug) naar Nederland (de onafhankelijkheid van Indonesië werd in 1945 uitgeroepen). Korte tijd later werden er gastarbeiders naar Nederland gehaald (Italië, Marokko, Turkije). Een volgende trend was dat Surinamers zich in Nederland vestigden (Suriname werd in 1975 onafhankelijk), al had die trend weinig effect op Noordoost-Brabant. Intussen werden in Nederlandse gezinnen minder kinderen geboren. Daarmee werd Nederland voor bevolkingsgroei langzaamaan afhankelijk van immigranten. De turbulentie in de wereld leidde sinds het laatste kwart van de twintigste eeuw tot de aankomst van vluchtelingen uit Aziatische en Afrikaanse landen, en van de Balkan. In recente jaren bestaat immigratie voor onze regio ook uit arbeidsmigranten uit Midden- en Oosteuropese landen.

Door immigratie is ook in Meierijstad een diversiteit aan talen, culturen en religieuze stromingen ontstaan. Maar een toegenomen diversiteit is eveneens een autonome, Nederlandse ontwikkeling. De toename van welvaart, ontkerkelijking en ontzuiling hingen namelijk samen met meer verschillende opvattingen en gedragingen van mensen. Er worden door onderzoekers nu leefstijlen onderscheiden om mensen te benaderen met marketing, maar ook wel voor productontwikkeling, bij kiezersonderzoek of voor overheidscommunicatie. Een recente trend is

dat mensen in een 'bubble' van gelijkgestemden verkeren in hun gebruik van sociale media en de televisieprogramma's die ze bekijken. Dan kan pluraliteit ook fragmentatie worden.

Participatiesamenleving

In de tweede helft van de twintigste eeuw is inspraak opgekomen als maatschappelijk verschijnsel en vastgelegd in het bestuursrecht. Rond de millenniumwisseling ontwikkelde inspraak verder via interactieve beleidsvorming naar burgerparticipatie. Er zijn ervaringen opgedaan met het soms vergaand delen van publieke verantwoordelijkheid, in contrast met inspraak waarbij een overheidsorgaan slechts een beperkte invloed toekende. Deze ontwikkeling kan verklaard worden met toegenomen welvaart, emancipatie, een hoger educatiepeil van de bevolking en een minder vasthouden aan representatie als de beste vorm van democratie.

De ontwikkeling van burgerparticipatie is intussen aangevuld met een heroriëntatie van de verzorgingsstaat. Door een gedaald geboortecijfer, langere schoolloopbanen en gestegen levensverwachting is de beroepsbevolking relatief kleiner. Door de verzorgingsstaat komen arbeidskosten, medicijnprijzen en hoogwaardige medische technologie als hoge lasten te drukken op de beroepsbevolking. De grootschalige infrastructuur van bejaardenhuizen, verpleeghuizen, psychiatrische en gehandicapteninstellingen en de brede volksverzekeringen zijn dan ook aangepast. In de alinea over de woningmarkt kwam het al aan de orde: verwacht wordt dat oudere mensen langer zelfstandig thuis wonen. Eveneens wordt verwacht dat kwetsbare mensen eerst zoeken naar hulp van hun familie, burens of sociaal netwerk. Mantelzorg verlenen is nu ook een betekenis van participatie.

Kanttekeningen bij de industriële economie

Hoewel de industriële economie in haar kapitalistische vorm al eerder kritiek kreeg uit de zogenoemd linkse politiek, kwam daar in het laatste kwart van de twintigste eeuw nieuwe kritiek bij. Lucht, land en water werden vervuild, en daar ondervonden de natuur en mensen zelf nadelige effecten van. Maatregelen zoals het plaatsen van filters en het aanleggen van een gezondeer industrieterrein kunnen duur zijn, maar laten de industriële economie in wezen onaangetast. Er klonken echter stemmen op die pleitten voor verdergaande veranderingen: transities van industrie, landbouw en veeteelt, mobiliteit, energievoorziening. In de samenleving werd door sommigen opgeroepen om te kiezen voor alternatieven voor fossiele brandstoffen, bestrijdingsmiddelen en agrarisch hormoongebruik, concentraties van vee nabij de bevolking, en ongezonde gedragspatronen van mensen zelf.

Box 4.3. Redenen voor duurzaamheid in energievoorziening en grondstoffengebruik

Energie

De samenleving schakelt over van fossiele brandstoffen naar alternatieven zoals vergisting, waterstofgas, elektriciteit uit zon, wind en water, warmte uit zon, water en bodem, en koelte uit water en bodem. Daarvoor is een reeks redenen. Fossiele brandstoffen zijn eindig, hun verbranding is vervuilend en ongezond voor mens en natuur, de Nederlandse gaswinning veroorzaakt aardshokken en schade, terwijl de import van gas en olie het land geopolitieke risico's en dilemma's oplevert. Deze transitie is niet alleen mondiaal, Europees en nationaal. Het is ook een opgave voor Meierijstad, de bedrijven waar we werken, de buurten waar we wonen en voor afzonderlijke huishoudens.

Grondstoffen

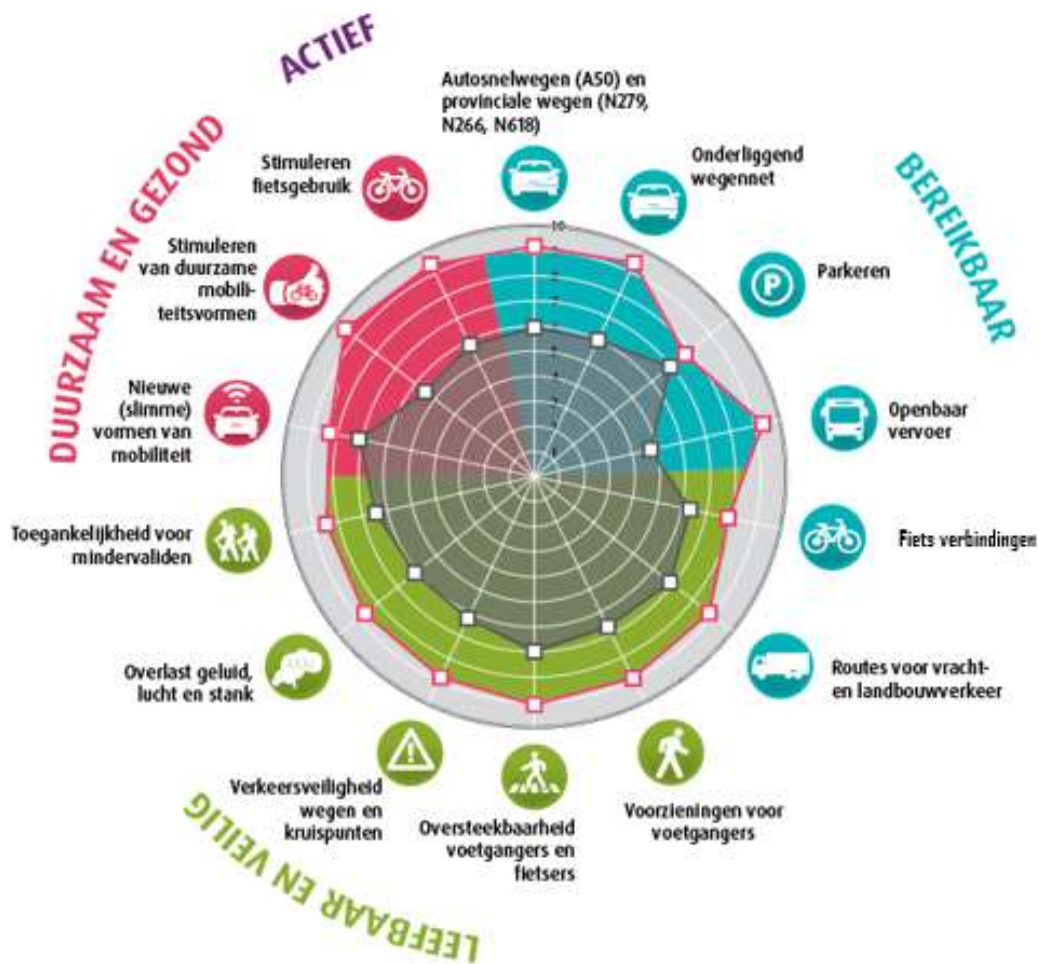
Het eenmalige gebruik van grondstoffen en het over grote afstand vervoeren van stoffen en producten kan in het huidige model rendabel zijn, maar het is niet duurzaam. Door energie niet onnodig te verbruiken, beperken we de opgave van duurzame energieopwekking. Voor grondstoffen geldt dat ook die eindig

kunnen zijn. De mondiale groei van bevolking en economie leiden alvast tot grondstoffenschaarste. Daarom gaat nu aandacht uit naar besparingen en het inrichten van nieuwe kringlopen.

Ongezonde omgeving

Onze omgeving is niet altijd goed voor ons. Momenteel meent de GGD dat gemiddeld bijna 6% van de ziektelast toe te schrijven is aan milieufactoren.⁵⁶ Zoals aangegeven heeft de industriële economie, haar systeem van voedselproductie inbegrepen, nadelige effecten. Die effecten doen zich voor onder andere in de volksgezondheid. Daar komen negatieve effecten bij als gevolg van ongezonde keuzes van mensen in hun eigen gedrag. We bewegen te weinig, roken tabak, eten teveel, vooral teveel suiker, vet en dierlijk eiwit. Hierbij wordt van welvaartsziekten gesproken. Een deel van het (on)gezonde gedrag hangt samen met de fysieke leefomgeving.

Figuur 4.4. Thema's voor de duurzame mobiliteitsvisie

Overgenomen uit de presentatie *Een nieuw tijdperk, een nieuwe mobiliteitsaanpak* voor de focusgesprekken ten behoeve van de duurzame mobiliteitsvisie van Meierijstad.

⁵⁶ Werkgroep Ruimtelijke Ordening (2020) *Kernwaarden gezonde leefomgeving*, Utrecht: GGD GHOR Nederland, pagina 4.

4.2. Trends en ontwikkelingen in het landelijk gebied

LG

Het landelijk gebied is lang gedomineerd door landbouw en veeteelt. Daarmee zijn geweldige prestaties geleverd voor onze voedselvoorziening. In onze tijd is het besef doorgedrongen dat de agrarische sector negatieve effecten heeft op de omgevingskwaliteit. Zo zijn grote delen van het landschap gerationaliseerd, is er stank, zijn populaties vogels kleiner geworden en worden er minder insecten gezien.⁵⁷ Schaalvergroting, emissies van de veeteelt, zwaarder materieel voor de akkerbouw, afname van biodiversiteit en droogte door snelle afvoer van hemelwater leiden intussen tot tegenreacties. Verschillende trends en ontwikkelingen zijn te verklaren als zulke tegenreacties. Maar het is niet allemaal kommer en kwel. Inderdaad gaat het bij diverse trends en ontwikkelingen om problemen, beperkende regels en herstelmaatregelen. Er zijn echter boeren en andere ondernemers die vanuit een eigentijds bewustzijn enthousiast gebruikmaken van nieuwe mogelijkheden die ontstaan door technologie of maatschappelijke evolutie. Er speelt dus zowel een nieuwe benadering van het bekende buitengebied als een ontdekking van het nieuwe buitengebied.

Afbeelding F6. Bedrijfsperceel op De Dubbelen in Veghel

Ruimteclaims

De trends en ontwikkelingen van tekstdeel 4 kunnen van belang zijn voor de hele breedte van de fysieke leefomgeving en het omgevingsbeleid. Bij wijze van spreken van ecologie tot economie, of van onkruid tot ondermijning. Maar van sommige ontwikkelingen is duidelijk dat ze in ieder geval

⁵⁷ Zie bijvoorbeeld Schreuder, A. (6 februari 2020) 'Op de hei bloeit ooit weer duivelsnaaigaren', *NRC Handelsblad*, pagina's 10-11. Venhuizen, G. (9 mei 2020) 'Meer groen en toch minder insecten', *NRC Handelsblad*, pagina's W2-W3. Venhuizen, G. (1 november 2019) 'Insectensterfte door landbouw', *NRC Handelsblad*, pagina 3.

een forse ruimtelijke impact krijgen. Zeker drie maatschappelijke ontwikkelingen leggen ruimteclaims op het landelijk gebied.

- Tegen de achtergrond van internationale verplichtingen die Nederland is aangegaan, en Unierecht, is er een opgave van natuurbescherming en -ontwikkeling. Het natuurnetwerk Nederland moet nog verder ontwikkeld worden naar zijn planhorizon van 2027 volgens het natuurpact⁵⁸ dat rijksoverheid en provincies in 2013 overeenkwamen (zie box 4.5). De grootste opgave van natuurontwikkeling ligt nog in Noord-Brabant, terwijl in onze provincie al voor een relatief groot deel van haar landelijk gebied restricties gelden.⁵⁹ Vanwege de ambities voor biodiversiteit, ook internationale verplichtingen,⁶⁰ kan verwacht worden dat natuurontwikkeling ook na 2027 is voort te zetten.
- De opwekking van duurzame energie – met zonnepanelen, windturbines, mestvergistings- en biogas-installaties, houtteelt, installaties voor aqua- en geothermie en nieuwe verbindingen en schakels in het elektriciteitsnetwerk – heeft consequenties voor zowel stedelijk als landelijk gebied. Maar in het landelijk gebied lijken voor grootschalige opwekking de kansen beter en de drempels lager.
- Ondanks de afname van de bevolkingsgroei brengt verstedelijking nog altijd ruimteclaims met zich mee. De behoefte is voor woningbouw buiten bestaand stedelijk gebied beperkt, maar ook bedrijvigheid, infrastructuur en voorzieningen vragen nog ruimte.⁶¹ Op de ontwikkeling van versterking, en de trend van meer of grotere distributiecentra, wees bijvoorbeeld de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties in haar aanvulling op de ontwerp-NOVI.⁶²

Box 4.5. Decentralisatie, natuur en landschap

Achterblijvend natuur- en landschapsbeleid

Het natuur- en landschapsbeleid heeft het rijk in de jaren 2010-2012 aan de provincies overgelaten.⁶³ Daarop vond in 2013 enige correctie plaats nadat bleek dat de natuurontwikkeling achterbleef bij de ambitie. Tot de decentralisatie sprak het rijksbeleid van een ecologische hoofdstructuur (EHS) die robuust moest worden. De EHS-gebieden moesten met ecologische verbindingzones (EVZ) met elkaar verbonden worden met het oog op evenwichtige en gezonde populaties. Nu de provincies het primaat hebben voor dit beleid, spreken we van het natuurnetwerk Nederland (NNN) dat wordt ontwikkeld volgens het natuurpact⁶⁴ dat rijksoverheid en provincies in 2013 overeenkwamen. Hierbij geldt 2027 als planhorizon. Binnen Noord-Brabant spreken we van het natuurnetwerk Brabant (NNB). Nog vóór de decentralisatie van het landschapsbeleid bleken aspecten als beleidsmatig of organisatorisch eigenaarschap en financiële middelen al problematisch.⁶⁵

⁵⁸ TK 2013-2014, 33.576, nr. 6.

⁵⁹ Dam, F. van, A. Tisma & J. Diederiks (2019) *Transities, ruimteclaims en landschap*, Den Haag: Planbureau voor de Leefomgeving, pagina's 14-17, 27, 33. Tisma, A., J. Diederiks & F. van Dam (29 augustus 2019) *Nederlands landschapsbeleid in kaarten en cijfers, Een overzicht van het huidige landschapsbeleid*, Den Haag: Planbureau voor de Leefomgeving, pagina's 16-17.

⁶⁰ Met name de Vogel- en Habitatrichtlijnen en de Kaderrichtlijn water.

⁶¹ Dam, F. van, A. Tisma & J. Diederiks (2019) *Transities, ruimteclaims en landschap*, Den Haag: Planbureau voor de Leefomgeving, pagina's 4, 12-13.

⁶² TK 2019-2020, 34.682, nr. 48.

⁶³ Tisma, A., J. Diederiks & F. van Dam (29 augustus 2019) *Nederlands landschapsbeleid in kaarten en cijfers, Een overzicht van het huidige landschapsbeleid*, Den Haag: Planbureau voor de Leefomgeving, pagina's 51-53.

⁶⁴ TK 2013-2014, 33.576, nr. 6.

⁶⁵ Kuiper, R. (red.) (december 2008) *Landschap beschermen en ontwikkelen, Evaluatie en beleidsopties*, Bilthoven: Planbureau voor de Leefomgeving.

Oplevende diersoorten

Hoewel de biodiversiteit als geheel zich niet gunstig ontwikkeld, ervaren sommige soorten wel succes. Dankzij verminderd gebruik van gifstoffen en wellicht minder stroperij leven er in onze regio meer roofvogels dan tientallen jaren geleden. Er is kans om zelfs een passerende zeearend te zien.⁶⁶ Herten en zwijnen zijn er soms ergens teveel. Vanuit de menselijke samenleving kunnen exoten ongepland geïntroduceerd worden, bijvoorbeeld de wasbeer.⁶⁷ Andere diersoorten kunnen terugkeren dankzij natuurbescherming, geleidelijk meer verbindingen en contacten tussen natuurgebieden. Daar is de wolf een voorbeeld van.

Landschap in ontwikkeling

Het Brabantse landschap met van oudsher woeste gronden, beekdalen en kleinschalige, gemengde boerenbedrijven biedt tegenwoordig een basis voor processen van identiteitsbeleving, recreatie en toerisme, marketing, economische ontwikkeling én van landschapsbehoud en natuurontwikkeling. Er zijn ondernemers die hier inspelen op de aanwezige kansen. En overheden, met inbegrip van de Europese Unie, ondersteunen dit. Drie initiatieven van deze ontwikkeling raken de westelijke helft van Meierijstad, een vierde de oostelijke zijde.

- Het Nationaal Landschap Het Groene Woud, in de stedendriehoek Eindhoven – Tilburg – 's-Hertogenbosch, kent landschappelijke, cultuurhistorische, natuurlijke en recreatieve waarden. In beleid van rijksoverheid en provincie en in samenwerking tussen lokale overheden en met particuliere organisaties is in de loop van enkele decennia gewerkt aan landschapsbehoud, natuurbescherming en -ontwikkeling, recreatiemogelijkheden en streekmarketing.⁶⁸ Het gebied met onze kernen Schijndel, Wijbosch, Sint-Oedenrode, Nijnsel, Olland en Boskant maakt deel uit van Het Groene Woud.
- Het gebied en het landschapsnetwerk van Het Groene Woud overlapt deels, namelijk met Sint-Oedenrode en Son en Breugel, met het Rijk van Dommel en Aa. Dat Rijk van Dommel en Aa is gepresenteerd als landschapspark voor Brainport Eindhoven: een gebied voor recreatie tussen Eindhoven en Helmond.
- Cultuurhistorie komt weer meer in beeld bij het Van Gogh Nationaal Park in oprichting.⁶⁹ Dat gaat om een gebied en netwerk dat grotendeels overlapt met Het Groene Woud. Dankzij de verwijzing naar Van Gogh, die immers Brabantse boeren, akkers, en molenlandschappen schilderde, komt het landschap naar verwachting meer op de (inter)nationale kaart. En aangezien voor de toeristenmassa's van de Amsterdamse binnenstad, Giethoorn en de molens van Kinderdijk wordt gezocht naar betere spreiding over Nederland, kunnen we in Noord-Brabant misschien meer Aziatische en Amerikaanse toeristen verwachten.
- Rondom de Peulrandbreuk (zie tekstdeel 3.1) wordt gewerkt aan Geopark Peelhorst en Maasvallei. Meierijstad is voornamelijk niet één van de hierbij betrokken gemeenten, waterschappen en provincies. De partijen streven ernaar om de geologische en landschappelijke waarden door de UNESCO te laten erkennen.

⁶⁶ Dijksterhuis, K. (27 februari 2020) 'De ondoorgrondelijke wegen van zeearend WN14', *NRC Handelsblad*, pagina 20.

⁶⁷ Venhuizen, G. (21 december 2019) 'Nederland is een ideaal wasberenland', *NRC Handelsblad*, pagina's W6-W7.

⁶⁸ Zie bijvoorbeeld *Landschapsonwikkelingsplan Sint-Oedenrode* (31 maart 2009) Rosmalen: Croonen adviseurs, pagina's 5-8. Pols, L., L. Bijlsma, M. Breedijk & M. van Schie (december 2018) *Stadsranden, Schakelzones tussen stad en land*, Den Haag: Planbureau voor de Leefomgeving, pagina's 29, 58.

⁶⁹ West 8 & Overland (maart 2020) *Masterplan Van Gogh Nationaal Park Brabant, Schetsboek van het landschap van de 21^e eeuw*, 's-Hertogenbosch: Stuurgroep Van Gogh Nationaal Park.

Figuur 4.6. Impressie Van Gogh Nationaal Park door West 8

Bron: www.vangoghnationalpark.com.

Box 4.7. Van Gogh Nationaal Park

Van Gogh

‘De basisgedachte is dat het Van Gogh National Park als vliegwiel werkt voor de gezamenlijke integrale ontwikkeling van natuur, landschap, cultuur en regionale economie in relatie tot de grote ruimtelijke opgaven.’

Overgenomen uit een raadsinformatiebrief van het college van burgemeester en wethouders van Meierijstad van 14 april 2020.

Boeren in beweging

Natuurontwikkeling en streekmarketing zijn niet goed te begrijpen zonder aandacht te besteden aan de agrarische sector. In de twintigste eeuw zijn de agrarische percelen groter en het landgebruik intensiever geworden. Dieraantallen namen toe, stallen werden opgetrokken uit moderne materialen en ze werden groter. Nederlandse boeren werden succesvolle spelers op de wereldmarkt. Tegelijkertijd daalde de agrarische werkgelegenheid dankzij mechanisering en automatisering. De schaalvergroting en de intensivering hadden negatieve effecten op landschap, natuur, milieu, dierenwelzijn en volksgezondheid. En tegelijkertijd kwam er voor iedereen, in Nederland in ieder geval, voldoende voedsel tegen betaalbare prijzen. Er ontstonden tegenreacties uit de samenleving en van de overheid, maar ook van boeren zelf. We noemen hier enkele van die reacties.

- De aanpak van afvalwaterlozingen en mest, betere waterzuivering en landschapsbeheer moesten zorgen voor een betere waterkwaliteit.
- Om geurhinder, fijnstof, endotoxinen en zoönosen te beperken, kwamen er eisen aan stallen, regels over mest en dieraantallen.

- Om het ontstaan van antibiotica-resistentie af te remmen werden er afspraken gemaakt om het medicijngebruik in de veeteelt te verminderen.⁷⁰
- Voor insecten, vogels,⁷¹ kleine zoogdieren en zoetwaterleven kwamen er inspanningen om voorzichtiger te maaien of dorsen, houtwallen te bewaren, bloemen en kruiden in te zaaien, en om beken hun meandering terug te geven.⁷² Een volgende stap die nu soms genomen wordt voor natuurherstel, is het minder verlagen van het grondwaterpeil.
- Bij journalisten en consumenten is het bewustzijn toegenomen dat aan voedselproductie aspecten van milieu, natuur, dierenwelzijn en volksgezondheid kleven. De kritiese of alternatieve consumenten van vroeger die marginaal bleven, zijn nu bewuste consumenten die een substantiële voorhoede vormen. Het importeren van voedsel uit landen waar genetische modificatie, gebruik van hormonen of chemische middelen zijn toegelaten, stuit op weerstand. Er is meer vraag naar biologische producten en er wordt vaker vegetarisch gegeten. Er is gelegenheid en begrip voor 'framing' als plofkip of kiloknaller, al vertaalt zich dat niet altijd in het winkelmandje.
- Om aan de kaak te stellen dat schaalvergroting, massaproductie, commercie en lange ketens in sommige gevallen negatief zijn voor de inkomenspositie van boeren die zijn meegesleurd in een 'race to the bottom', ontstond er soms boerenprotest. Zeker als een dip in de markt samenvalt met nieuwe beperkende regels en een gevoel van afwijzing door de afkalvende maatschappelijke 'license to operate' is er een voedingsbodem voor protest. De traumatiserende (aanpak van de) varkenspest van 1997 en de stikstofcrisis van 2019 bieden voorbeelden van boerenprotest.⁷³

De afname van agrarische emissies verloopt moeizaam. Minder uitspoeling van nutriënten kan maatregelen vergen van voederproductie, voedingspatroon, bemesting, grondbewerking tot aanleg van natuurranden. Voor stikstof geldt dat het op zich niet vervuילend is, maar de uitstoot hoopt zich wel op in de natuur en heeft daar ongewenste gevolgen. Giftstoffen van gewasbescherming kunnen lang aanwezig blijven en verspreid raken ten opzichte van de locatie waar ze werden gebruikt.⁷⁴ Voor het tijdig behalen van de KRW-doelen van waterkwaliteit dalen diverse emissies nog onvoldoende.⁷⁵ Van antibiotica is de daling gestokt.⁷⁶ En de uitstoot van broeikasgassen als methaan en lachgas toont een trend in verkeerde richting. Met name het

⁷⁰ Vergelijk de fipronilcrisis van de pluimvee- en eiersector van 2017 die illustreert dat er mensen blijven die een bocht willen afsnijden, alsook mensen die naïef zijn. In een geparfumeerd middel tegen bloedluis bij kippen was een verboden middel gebruikt. Veel bedrijven konden lange tijd hun eieren niet afzetten.

⁷¹ Over insectenpopulaties bestaat wel enige onduidelijkheid, maar de teruggang in biodiversiteit is zeker sterk bij boerenlandvogels. Berkhout, P., A. van Doorn, F. Geerling-Eiff, H. van der Meulen, G. Tacken, G. Venema & T. Vogelzang (september 2019) *De landbouw en het landelijk gebied in Nederland in beeld, Een houtskoolschets van de SWOT voor het GLB*, Wageningen: Wageningen University & Research / Wageningen Economic Research, pagina 23.

⁷² Vergelijk Brugh, M. aan de (11 april 2020) 'Meanderen? Dat is niks voor Nederland', *NRC Handelsblad*, pagina's W10-W11.

⁷³ Een verbinding tussen de ontwikkeling van consumentenbewustzijn en de trend van boerenprotest wordt gevormd door de organisatie Farmers Defence Force. Zij werd in 2019 opgericht in verdediging tegen stalbezetting door extremistische dierenactivisten, maar stond ook vooraan op het Malieveld in de stikstofcrisis.

⁷⁴ 'Bestrijdingsmiddelen midden in de natuur' (juli-augustus 2020) *ROM, Ruimtelijke ontwikkeling, infrastructuur & milieu*, jaargang 38, nr. 7-8, pagina 6.

⁷⁵ Berkhout, P., A. van Doorn, F. Geerling-Eiff, H. van der Meulen, G. Tacken, G. Venema & T. Vogelzang (september 2019) *De landbouw en het landelijk gebied in Nederland in beeld, Een houtskoolschets van de SWOT voor het GLB*, Wageningen: Wageningen University & Research / Wageningen Economic Research, pagina's 24-25, 29-30.

⁷⁶ Berkhout, P., A. van Doorn, F. Geerling-Eiff, H. van der Meulen, G. Tacken, G. Venema & T. Vogelzang (september 2019) *De landbouw en het landelijk gebied in Nederland in beeld, Een houtskoolschets van de SWOT voor het GLB*, Wageningen: Wageningen University & Research / Wageningen Economic Research, pagina's 28-29.

verruimen (2007) en het vervallen (2015) van melkquota verklaren dat: meer koeien, grotere emissie.⁷⁷

Box 4.8. Toetsingscriteria volgens de nationale landbouwvisie

Kringlooplandbouw
<p>De rijksoverheid geeft in haar landbouwvisie een reeks criteria waarmee beoordeeld kan worden of initiatieven tegemoetkomen aan haar ambities.⁷⁸</p> <ol style="list-style-type: none">1. 'Dragen ze bij aan het sluiten van kringlopen, het terugdringen van emissies en het verminderen van verspilling van biomassa in het gehele voedselsysteem?2. Dragen ze wat betreft visserij bij aan een duurzaam bestandsbeheer zonder schade aan de natuurlijke omgeving?3. Versterken ze de sociaal-economische positie van de agrarisch ondernemer in de keten?4. Leveren ze een bijdrage aan de klimaatopgave voor landbouw en landgebruik?5. Bevorderen ze de aantrekkelijkheid en vitaliteit van het platteland en dragen ze bij aan een bloeiende regionale economie?6. Leveren ze winst op voor ecosystemen (water, bodem, lucht), biodiversiteit en de natuurwaarde van het boerenlandschap?7. Is het dierenwelzijn meegewogen?8. Leveren ze een bijdrage aan de erkenning van waarde van voedsel en het versterken van de relatie tussen boer en burger?9. Versterken ze de positie van Nederland als ontwikkelaar en exporteur van integrale oplossingen voor klimaatslimme en ecologisch duurzame voedselsystemen? <p>Naast deze toetsingscriteria gelden voedselveiligheid en -kwaliteit altijd als basisvoorwaarden.'</p>

⁷⁷ Berkhout, P., A. van Doorn, F. Geerling-Eiff, H. van der Meulen, G. Tacken, G. Venema & T. Vogelzang (september 2019) *De landbouw en het landelijk gebied in Nederland in beeld, Een houtskoolschets van de SWOT voor het GLB*, Wageningen: Wageningen University & Research / Wageningen Economic Research, pagina's 26-27.

⁷⁸ *Landbouw, natuur en voedsel: waardevol en verbonden, Nederland als koploper in kringlooplandbouw* (september 2018) Den Haag: Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, pagina 37.

Afbeelding F7. Sloop agrarische opstallen in Mariaheide

Stoppers en VABs

De schaalvergroting van agrarische bedrijven en de dalende arbeidsvraag krijgen tegenwoordig hun vervolg in een groot aantal bedrijfsbeëindigingen. Daar zijn meerdere verklaringen voor. Een eerste verklaring is de leeftijd van de boer en de afwezigheid van een opvolger: geen kind dat ervoor kiest het bedrijf voort te zetten. Andere verklaringen zijn de druk op prijzen vanuit de markt, de druk van financiering en de druk van regels die zich blijven ontwikkelen. Ten slotte zijn er soms maatregelen van buitenaf om een agrarisch bedrijf te beëindigen. Dat kan een specifieke maatregel zijn, zoals om een nieuwe weg te kunnen aanleggen. Maar er zijn ook meer algemene overheidsmaatregelen om bedrijven met hoge emissies uit te kopen.

Waar agrarische bedrijven stoppen, blijven stallen, silo's, gierkelders en voerkuilen achter: de vrijkomende agrarische bebouwing (VABs). De voormalige boer woont dan meestal in een huis dat is bestemd als bedrijfswoning. Dat betekent een grote opgave van saneren en herbestemmen. Groot in de zin dat het alle betrokkenen veel tijd en moeite kost, en dat er veel geld mee gemoeid is. In de tussentijd brengen VABs risico's met zich mee: het risico op verloedering allicht, maar ook het risico op hergebruik voor illegale activiteiten. Een stoppende boer in Brabant kan helaas verwachten dat een drugs crimineel bij hem langskomt om hem een aanbod te doen.

Afbeelding F8. Folder VAB-impuls op gemeentelijke informatiebalie

Box 4.9. Scenariostudie agrarische bedrijvigheid

Ontwikkelrichtingen naar 2050

In een verkennend onderzoek naar ontwikkelrichtingen voor agrarische bedrijvigheid zijn vier scenario's opgesteld.⁷⁹ Die scenario's zijn opgesteld aan weerszijden van een eerste as met productiviteit gedreven bedrijvigheid en met natuurinclusieve bedrijvigheid, en een tweede as met de voorgenomen milieugebruiksruimte en met striktere beleidsdoelen van milieugebruiksruimte. Het onderzoek illustreert dat om klimaatdoelen te behalen in Nederland veranderingen nodig zijn in de omvang van de veestapel en de aard van het landgebruik. Bij dat landgebruik gaat het niet alleen om teeltkeuze, intensief of extensief, en beweiding, maar ook om bosaanplant.

Emissies kunnen aangepakt worden door het verminderen van de economische activiteit, zoals het inkrimpen van de veestapel, hetgeen leidt tot minder inkomsten. Emissies kunnen ook aangepakt worden door het verbeteren van de emissie-efficiëntie, dus nieuwe techniek toepassen, hetgeen investeringslasten met zich meebrengt. Om de economische effecten op te vangen zal schaalvergroting aanhouden, al was het maar doordat gronden van wijkers overgaan naar blijvers. Maar ook een lage marge zet aan om de productie op te schalen.

Bij de ontwikkelingen betekent een eis van grondgebonden veehouderij een ruimteclaim. Daarnaast is bosaanplant nodig. Dat zet per saldo druk op het aandeel akkerbouw.

⁷⁹ Lesschen, J.P., J. Reijs, T. Vellinga, J. Verhagen, H. Kros, M. de Vries, R. Jongeneel, T. Slier, A. Gonzalez, I. Vermeij & C. Daatselaar (februari 2020) *Scenariostudie perspectief voor ontwikkelrichtingen Nederlandse landbouw in 2050*, Wageningen: Wageningen University & Research.

Nieuwe economische dragers

In het landelijk gebied werden inkomens van oudsher verdiend met landbouw en veeteelt. Daarbij werd ook het landschap beheerd. Het kleinere aandeel van boeren in de beroepsbevolking hing in de twintigste eeuw samen met een trek van boerenzonen en -dochters naar industriedorpen en steden. Er wonen wel zogenoemde burgers, maar de totale suburbanisering van het landelijk gebied wordt in Nederland tegengehouden. Bij de vele agrarische bedrijfsbeëindigingen die nu plaatsvinden, wordt de vraag actueel wat de economische dragers van het landelijk gebied zullen zijn. Waarmee kan een rurale bevolking zich een inkomen verschaffen en hoe ontstaat er dekking voor de lasten van het landschapsbeheer?

Vanuit agrarische bedrijven zijn in het verleden al andere activiteiten voortgekomen. Bijvoorbeeld loonwerkbedrijven, maneges en bedrijven in de grond-, weg- en waterbouw. Het kamperen bij de boer heeft al jaren een plek in het Nederlandse beleid van recreatie en toerisme, en in de ruimtelijke ordening. Tegenwoordig ontstaan er met name zorgboerderijen, B&B's, boerderijwinkels en theetuinen. Ook festivals strijken neer in het landelijk gebied. Dat varieert van een muziekfestival met kampeersers in weidegebied tot een thematische fair op een landgoed. De recreatieve voorzieningen in het landelijk gebied hangen samen met een netwerk dat wordt ontplooid: er worden recreatieve routes uitgezet, er komen parkeerplaatsen en er vinden streekmarketing en toeristische promotie plaats.

Klimaat en energie in het landelijk gebied

De klimaatverandering heeft impact op natuur en agrarische bedrijvigheid. Planten en dus ook gewassen hebben last van droogte en hitte. De afgelopen jaren kenden zeker verdroging. Om toch in te spelen op soms hevige neerslag en hoge waterstand in de beken, zijn her en der waterbergingen aangelegd. En als een waterschap het peil van het grondwater ergens hoog houdt, heeft dat consequenties voor de teelt en de bodembewerking door boeren. Niet alleen zulke klimaatadaptatie of natuurbehoud werkt door in het landgebruik, dat geldt ook voor de energietransitie. Het is niet zo duurzaam, maar er wordt wel eens gekozen voor de teelt van biomassa. En er zijn initiatieven voor zonnevelden. Windturbines worden wel solitair geplaatst door een individuele grondeigenaar, of grootschaliger in een lijnopstelling of windpark. Met meer koolzaad, productiebos, zonnepanelen en windturbines zou ons landschap er toch anders uit gaan zien.

4.3. Trends en ontwikkelingen in het stedelijk gebied

SG

Consequenties van klimaatverandering

De klimaatverandering die in tekstdeel 4.1 werd genoemd, kan in stedelijk gebied pijnlijk zichtbaar worden. Als na extreme neerslag een gewas wegrot op een akker, valt dat de meeste mensen minder op dan een beeld van regenwater dat in straten blijft staan en auto's die van hun parkeerplaats afdrijven. En hoewel extreem weer natuurschade kan veroorzaken, agrarische bedrijven kan ruïneren en boeren tot wanhoop drijven, kan in stedelijk gebied met zijn bedrijventerreinen, grote aantallen woningen en voertuigen de economische schade hoger oplopen. Tegen extreme neerslag is op het moment zelf niets te doen. Maar het aantal huishoudens dat er rekening mee houdt, is nog beperkt.

Bebouwd gebied is ook gevoeliger voor opwarming dan landelijk gebied en open water. Zowel bedrijventerreinen, centra als wijken met een hoge concentratie woningen en weinig openbaar groen kunnen hitte-eilanden worden. Oudere inwoners en chronisch zieken lopen extra

gezondheidsrisico bij hitte. Op warme dagen stijgt de drinkwaterconsumptie. Er zijn intussen vele particuliere zwembaden. Dat extra water verlicht de hinder van hitte een beetje, maar het is niet behulpzaam tegen de droogte die in zo'n periode ook dreigt of optreedt. In de samenleving zijn het patroon van dagbesteding, de inrichting van tuinen en openbaar gebied, en het ontwerp van gebouwen nog weinig toegesneden op hitte en droogte.

Afbeelding F9. Wateropvang in het Julianapark in Veghel

Voorzieningen in kleine en middelgrote centra

Digitalisering heeft de groei van bezorgdiensten mogelijk gemaakt. Dat internetwinkelen draagt bij aan winkelleegstand in zeker middelgrote steden. Maar er spelen ontwikkelingen die langer lopen en veelzijdiger zijn. Het ontstaan van supermarkten, en dat consumenten daar kennelijk de voorkeur aan geven, betekende decennia geleden al dat levensmiddelen minder werden verkocht in een kleine kern of in een woonwijk. En dat in stadscentra groentenwinkels, slaggers, poeliers en bakkers verdwenen. In plaats daarvan verschenen in centra meer grote winkelketens, horeca en dienstverlening. Technologie ondermijnt intussen de mogelijkheden voor muziekwinkels, kledingwinkels, assurantiemakelaars en banken.

De ontwikkelingen met betrekking tot voorzieningen zijn niet beperkt tot commerciële functies. Bij vernieuwing of schaalvergroting van maatschappelijke voorzieningen kan het gebeuren dat functies wegtrekken uit een centrum. Denk aan fusies van scholen en zorgaanbieders. Vaak zijn de nieuwe instellingen aan de rand van het centrum gevestigd of nog verder daarbuiten. Ziekenhuis Bernhoven, ROC De Leijgraaf en het Zwijsen College zijn voorbeelden hiervan. Politiebureaus vormen ook een voorbeeld. Andere voorzieningen worden niet verplaatst maar verdwijnen, zoals postkantoren (door technische en economische ontwikkelingen) en kloosters (door sociale en demografische ontwikkelingen). Per saldo is er door deze ontwikkelingen een minder omvangrijk ruimtelijk programma voor de meeste centra. Daarop volgen leegstand en hopelijk herbestemming of herontwikkeling.

Leefbaarheid

Wanneer verschillende ontwikkelingen samenkomen bij groepen mensen of in gebieden kunnen problemen van leefbaarheid naar voren komen. Trends en ontwikkelingen van extramuralisering van de zorg, langer thuis wonen van ouderen, immigratie uit niet-Westerse en uit Midden-Oosteuropese landen en flex-arbeid zijn in tekstdeel 4.1 genoemd. Daar kwam ook aan de orde dat de woningmarkt niet optimaal functioneert. Huizen uit de periode van wederopbouw en de jaren zeventig en tachtig zijn aan renovatie toe. Ook de warmtetransitie zal doorwerken in particuliere huishoudens (van het aardgas af). In recente jaren kwamen er voor woningcorporaties meer financiële en juridische hindernissen om te werken aan stadsverbetering en leefbaarheid. Voor gemeenten hebben opeenvolgende decentralisaties en bezuinigingen in het sociaal domein nadelige financiële gevolgen. Die financiële situatie kan een rem zijn op preventief jeugd- en jongerenwerk, buurthuizen, ondersteuning van sportverenigingen en bibliotheken. Zo kan samenkomen dat inwoners ondersteuning nodig hebben, en dat hun woonomgeving investeringen nodig heeft, maar dat acties worden beperkt.

Belevingseconomie

In onze samenleving hebben voedselproductie en industrie aan economisch belang ingeboet met de groei van dienstverlening. Bij die dienstverlening lijkt het accent te verschuiven van noodzakelijke verzorging en zakelijke dienstverlening naar culturele diensten en amusement zoals van mediabedrijven, recreatie en toerisme, wellness. Particuliere consumptie en dus het consumentenvertrouwen zijn nu essentieel voor economische groei. Producenten richten zich meer op beleving. Dat kan een merk-identiteit zijn, een breed en weldadig winkelconcept of een evenement. Nederland heeft doorgaans een volle evenementenkalender en daar blijft Meierijstad zeker niet bij achter.

Tuinieren en eten

Tuinprogramma's en kooktelevisie zijn populair, maar er speelt een ontwikkeling die meer maatschappelijk is. De trend van 'slow food' (lokaal, seizoensgebonden, thuis) past daarin. Maar ook stadslandbouw wordt voorgesteld om de relatie tussen consument en voedselproductie sterker en duurzamer te maken. Er ontstaat bij stadslandbouw soms gelegenheid voor ontmoeting en samenwerking van mensen. Moestuinen en daktuinen vormen ook 'stapstenen' voor diersoorten en ze verbinden dan leefgebieden. In deze maatschappelijke ontwikkeling onderscheiden we nog een trend om voedselverspilling tegen te gaan. Doelmatiger boodschappen doen, eten bereiden en bewaren, verlangen natuurlijk voedselbewustzijn.

Veranderend personenvervoer

De elektrische auto is aan een opmars bezig. Er is een trend geweest van hybride lease-auto's die fiscaal aantrekkelijk waren, maar de bredere ontwikkeling van elektrisch rijden zal doorzetten. We hoeven echter niet te verwachten dat ons wagenpark in 2030, de planhorizon van deze omgevingsvisie, vergaand geëlektrificeerd is. Toch vragen de elektrische auto's die nu en de komende jaren verschijnen al om aanpassingen van infrastructuur: oplaadpunten. En nieuwe kansen, bedreigingen en vragen spelen op. Batterijen van auto's kunnen een teveel aan elektriciteit uit zon of wind opnemen. Maar is het wel veilig om oplaadpunten aan te leggen in (parkeer)garages? En hoe is parkeerruimte te verdelen over gehandicapten, elektrisch en overig?

Dankzij technologie is automobilititeit de afgelopen decennia veiliger geworden. Die ontwikkeling kan doorzetten, maar het beeld van verkeersveiligheid is niet in alle opzichten positief. We kunnen

minder verkeersdoden verwachten; het aantal zwaargewonden kan echter hoog blijven.⁸⁰ De vergrijzing uit zich immers ook in oudere en daarmee kwetsbare verkeersdeelnemers. De populariteit van de elektrische fiets helpt ouderen om aan het verkeer te blijven deelnemen. Nieuwe vervoermiddelen kunnen ook veiligheidsrisico's betekenen voor een jongere doelgroep, denk aan pendelaars op een speed pedelec of recreanten op een Segway.

Bij de maatregelen van 2020 tegen de verspreiding van het corona-virus SARS-CoV-2 ontstond de mogelijkheid van een trend tot meer thuiswerken. En van pendelaars die bus of trein in de spits vermijden en kiezen voor hun fiets. Hygiëne kan een bijkomende reden zijn om het openbaar vervoer dat in de spits fors belast is, te vermijden. Of om er met je werkgever voor te kiezen dat je het moment van je woon / werk-verkeer aanpast.

Bij het openbaar vervoer is er de ontwikkeling om meer aandacht te geven aan het voortransport (verplaatsing naar halte of station), de overstap en het natransport (van halte of station naar eindbestemming). De afstemming tussen bus- en treintijden weegt mee bij OV-aanbestedingen. Informatie- en communicatietechnologie maakt reisinformatie beter beschikbaar. Het ontstaan van een netwerk van (geautomatiseerde) fietsverhuurpunten faciliteert het natransport. Voor reizigers verbeteren reistijd en comfort dankzij deze ontwikkeling. Voor bedrijven ontstaan er extra kansen wanneer de reizigersstroom door een station groter wordt. Stations hervinden hun verblijfskwaliteit en verhogen hun commerciële waarde. Een recente trend is 'mobility as a service' (MaaS): consumenten betalen voor verschillende vervoersdiensten in plaats van voor het bezit van een vervoermiddel, de traditionele gezinsauto.

Afbeelding F10. Leegstand in de Frisselsteinstraat te Veghel

⁸⁰ Hilbers, H., J. van Meerkerk, D. Snellen, R. Euwels, T. Hendrich, K. van Ruijven & P. Verstraaten (14 april 2020) *Ontwikkeling mobiliteit, PBL / CPB-notitie ten behoeve van de werkgroep Toekomstbestendige mobiliteit van de Brede maatschappelijke heroverwegingen 2020*, Den Haag: Planbureau voor de Leefomgeving & Centraal Planbureau.

5. Voornemens en hoofdzaken van ons beleid

De voornemens en hoofdzaken van het omgevingsbeleid worden in dit tekstdeel 5 behandeld. Ze worden daarna uitgewerkt in de tekstdelen 6 en 7.

5.1. Van wettelijk doel naar voornemens en hoofdzaken

Dit tekstdeel 5 biedt, in de termen van de Omgevingswet,⁸¹ de hoofdlijnen van de voorgenomen ontwikkeling, het gebruik, het beheer, de bescherming en het behoud van het grondgebied, en de hoofdzaken van het voor de fysieke leefomgeving te voeren integrale beleid. Daarmee geven we in Meierijstad de eerste uitwerking van de doelstelling van de Omgevingswet zoals behandeld in tekstdeel 1.1. De nadere uitwerkingen krijgen gestalte met de gebiedstypologieën van de tekstdelen 6 en 7.

Deze voornemens en hoofdzaken presenteren we in drie sets, in zowel box 5.1 als in de daaropvolgende alinea's. De genoemde voornemens en hoofdzaken overlappen elkaar soms. Toch zijn deze negentien voornemens en hoofdzaken elk zo benoemd omdat ze daarmee aansluiten op een grondrecht, op een afzonderlijke, wettelijke taak, op een prominente, maatschappelijke sector, op een maatschappelijk en politiek thema of op een beleidsmatige prioriteit (vergelijk de tekstdelen 2.3 en 2.4 en zie de voetnoten in dit tekstdeel 5). Het formuleren van deze voornemens en hoofdzaken is een stap in het operationaliseren van de doelstelling van de Omgevingswet, via dit tekstdeel 5, dan in de gebiedstypologieën van de tekstdelen 6 en 7, naar uiteindelijk het omgevingsplan en programma's.

Box 5.1. Voornemens en hoofdzaken omgevingsbeleid

Voornemens en hoofdzaken van het omgevingsbeleid	
Behoud en herstel van basale waarden	<ul style="list-style-type: none">• Bodemkwaliteit• Waterkwaliteit• Waterkwantiteit• Biodiversiteit• Cultuurhistorische landschappen, ensembles, gebouwen en plaatsen
Werken met vliegwiel	<ul style="list-style-type: none">• Duurzame ontwikkeling• Circulaire economie• Agrarisch systeem• Ruimtelijke kwaliteit in gebruikswaarde, belevingswaarde en toekomstwaarde• Toedeling van functies aan locaties• Innovatie• Energietransitie

⁸¹ Artikel 3.2 Omgevingswet.

Goede omgevingskwaliteit	<ul style="list-style-type: none"> • Gezondheid • Luchtkwaliteit • Bewoonbaarheid, woonkwaliteit en leefbaarheid • Veiligheid • Leefmilieu • Maatschappelijk behoeften • Bereikbaarheid
---------------------------------	--

Behoud en herstel van basale waarden

Deze eerste set van voornemens en hoofdzaken benoemt basale waarden die dragend zijn voor andere waarden en waar onomkeerbaarheid in het spel is voor wat betreft effecten van interventies.⁸²

- Bodemkwaliteit:⁸³ we streven naar een bodem die schoon is voor de natuur, voor drinkwaterwinning en ander menselijk gebruik, die hemelwater laat infiltreren en koolstof kan opslaan, die vruchtbaar is voor de landbouw en waarin bijzondere aardkundige waarden behouden blijven.
- Waterkwaliteit:⁸⁴ we werken aan schoon water door vervuiling aan de bron aan te pakken, door zwerfafval op te ruimen en te voorkomen, door de afvoer van hemelwater en afvalwater van elkaar te scheiden, en met ons stelsel van riolering.
- Waterkwantiteit:⁸⁵ het beheer van de waterkwantiteit is permanent in ons land. Hierbij streven we enerzijds naar voldoende water voor de drinkwatervoorziening, de natuur, en om hittestress tegen te gaan. Anderzijds gaan we wateroverlast tegen door de manier waarop we de ruimte inrichten en bouwen.
- Biodiversiteit:⁸⁶ we beschermen en herstellen de biodiversiteit in het landelijk gebied en we beschermen en bevorderen de biodiversiteit in het stedelijk gebied.
- Cultuurhistorie:⁸⁷ we beschermen de archeologische waarden en de cultuurhistorische landschappen, ensembles, gebouwen en plaatsen in de fysieke leefomgeving, bevorderen het onderhoud en zonodig (en mits verantwoord) het hergebruik, en we faciliteren de beleving van deze cultuurhistorie door het publiek.

⁸² Een voorbeeld van een waarde die dragend is voor andere waarden, is bodemkwaliteit. Die is immers essentieel voor succesvolle landbouw en het beperken van wateroverlast. Een voorbeeld van onomkeerbaarheid is het vervuilen van diep grondwater.

⁸³ Artikel 1.2 lid 2 aanhef en onder e Omgevingswet.

⁸⁴ Richtlijn 2000/60/EG tot vaststelling van een kader voor communautaire maatregelen betreffende het waterbeleid (Kaderrichtlijn water). Artikelen 1.2 lid 2 aanhef en onder c, d (watersystemen, water), 2.1 lid 3 aanhef en onder d (openbare drinkwatervoorziening), 2.1 lid 3 aanhef en onder n, o, p (systeembeheer), 2.16 lid 1 aanhef en onder a, 3.14 (rioleringsprogramma) Omgevingswet.

⁸⁵ Artikelen 1.2 lid 2 aanhef en onder c, d (watersystemen, water), 2.1 lid 3 aanhef en onder n, o, p (systeembeheer), 2.16 lid 1 aanhef en onder a Omgevingswet.

⁸⁶ Artikelen 1.2 lid 2 aanhef en onder h (natuur), 1.3 aanhef en onder a (intrinsieke waarde natuur), 2.1 lid 3 aanhef en onder h (natuurbescherming), q (natuurgebieden), 2.44 (natuurgebieden) Omgevingswet. In de duurzaamheidsvisie is vergroten van leefbaarheid met onder andere meer biodiversiteit en groen één van de vijf prioriteiten. HetEnergieBureau (september 2018) *Duurzaamheidsvisie Meierijstad, Samen werken aan een duurzaam Meierijstad in 2050*, Veghel: gemeente Meierijstad, pagina 8.

⁸⁷ Overeenkomst inzake het behoud van het architectonische erfgoed van Europa (Granada, 1985), Europees Verdrag inzake de bescherming van het archeologische erfgoed (Valletta, 1992), Europees landschapsverdrag (Florence, 2000). Artikelen 1.2 lid 2 aanhef en onder i, 2.1 lid 3 aanhef en onder e, f, 2.44 (landschappen) Omgevingswet.

Werken met vliegwielen

Deze tweede set van voornemens en hoofdzaken wijst op vliegwielen van onze ambities. Deze zaken hebben een zowel fundamenteel als instrumenteel karakter en ze bieden verbinding.

- Duurzame ontwikkeling:⁸⁸ we maken ons samenleven duurzaam. Dat betekent dat we willen voorzien in de behoeften van de huidige generaties zonder dat dit ten koste gaat van de mogelijkheden van toekomstige generaties om in hun behoeften te voorzien. Zo komt er een evenwicht tot stand tussen mens (people), natuurlijke omgeving (planet) en profijt (profit). In de *Duurzaamheidsvisie Meierijstad* zijn hiervoor ambities benoemd (zie box 5.2).
- Circulaire economie:⁸⁹ we streven naar minder gebruik van grondstoffen en energie. Daarvoor bevorderen we dat er minder verpakkingsmateriaal wordt gebruikt, dat de levensduur van producten en het hergebruik van materialen toenemen totdat die materialen opnieuw grondstoffen worden.
- Agrarisch systeem: we bevorderen de invoering van duurzame productiewijzen in de agrarische sector. Daarbij stimuleren we die werking van de voedselketen en dát gedrag van consumenten die de verduurzaming van de agrarische sector versterken.
- Ruimtelijke kwaliteit in gebruikswaarde, belevingswaarde en toekomstwaarde:⁹⁰ we behouden het professionele richtsnoer van kwaliteit vanuit architectuur, stedenbouw, landschapsontwerp en planologie.
- Toedeling van functies aan locaties:⁹¹ een evenwichtige toedeling van functies aan locaties is het nieuwe richtsnoer voor ordening door onze gemeente en voor de rechterlijke toetsing daarvan.
- Innovatie:⁹² we faciliteren de innovatie die nodig is om de verschillende transities naar het duurzame samenleven te realiseren en voor het succes van onze bedrijvigheid.
- Energie:⁹³ we zorgen voor de overstap naar duurzame bronnen van energie met het opwekken van elektriciteit, het opslaan van energie uit zon en wind, en ook warmtevoorziening anders dan op basis van fossiele bronnen.

⁸⁸ Artikel 1.3 aanhef Omgevingswet. Duurzaamheid is één van de vijf centrale thema's van het collegewerkprogramma *Mijlpalen van Meierijstad 2017-2022, Meierijstad zijn we samen!* (16 mei 2017) Veghel: gemeente Meierijstad.

⁸⁹ Artikel 2.1 lid 3 aanhef en onder p Omgevingswet (natuurlijke hulpbronnen). In de duurzaamheidsvisie zijn energiebesparing, verduurzamen van bedrijvigheid en tegengaan van verspilling en restafval drie van de vijf prioriteiten. Circulair en schoon is één van drie thema's waarin de prioriteiten zijn samengevoegd. HetEnergieBureau (september 2018) *Duurzaamheidsvisie Meierijstad, Samen werken aan een duurzaam Meierijstad in 2050*, Veghel: gemeente Meierijstad, pagina 8.

⁹⁰ Artikelen 1.3 aanhef en onder a (omgevingskwaliteit), 2.1 lid 3 aanhef en onder e (landschappelijke of stedenbouwkundige waarden), 2.1 lid 3 aanhef en onder j (kwaliteit bouwwerken) Omgevingswet. Vergelijk Vitruvius' basisprincipes voor goede architectuur 'firmitas' (stevigheid), 'utilitas' (gebruiksvriendelijkheid) en 'venustas' (schoonheid) uit zijn *De Architectura libri decem* uit de eerste eeuw voor Christus. Zie bijvoorbeeld W. Oosten (2005) *Ruimte voor een democratische rechtsstaat, Geschakelde sturing bij ruimtelijke investeringen*, Den Haag: Sociotext, pagina's 129-130.

⁹¹ Artikelen 2.1 lid 3 aanhef en onder k, 4.2 lid 1 Omgevingswet.

⁹² Innovatie is één van de vijf centrale thema's van het collegewerkprogramma *Mijlpalen van Meierijstad 2017-2022, Meierijstad zijn we samen!* (16 mei 2017) Veghel: gemeente Meierijstad.

⁹³ Artikel 2.1 lid 3 aanhef en onder i (tegengaan klimaatverandering), p (natuurlijke hulpbronnen) Omgevingswet. In de duurzaamheidsvisie is energiebesparing in gebouwde omgeving, toename opwekking van duurzame energie één van de vijf prioriteiten. HetEnergieBureau (september 2018) *Duurzaamheidsvisie Meierijstad, Samen werken aan een duurzaam Meierijstad in 2050*, Veghel: gemeente Meierijstad, pagina 8.

Duurzaamheid en transitie

Voor de energievoorziening, de volksgezondheid, het natuurbehoud, het grondstoffengebruik, de leefbaarheid en de aantrekkelijkheid van onze omgeving is een verstrekkende ommekeer nodig. Die ommekeer wordt een transitie genoemd. De *Duurzaamheidsvisie Meierijstad, Samen werken aan een duurzaam Meierijstad in 2050* geeft vijf prioriteiten voor deze transitie.⁹⁴

- Energiebesparing in de gebouwde omgeving en meer opwekking van duurzame energie.
- Verduurzamen van de bedrijvigheid.
- Tegengaan van de verspilling en het restafval.
- Vergroten van de leefbaarheid, met name door het voorkomen van zwerfafval en afvaldump, maar ook met grotere biodiversiteit, meer groen en goede voorbereiding op klimaatveranderingen.
- Vergroten van de bewustwording.

Doelstelling duurzaamheidsvisie

De duurzaamheidsvisie is gericht op CO₂-neutraliteit in 2050. Dat betekent dat de emissies van CO₂, mogelijk na compensatie, ten hoogste nul zijn. Andere broeikasgassen, bijvoorbeeld methaan, zijn hier buiten beschouwing gelaten. Om dat doel te bereiken zijn de onderstaande eerste vier ambities geformuleerd. De duurzaamheidsvisie bevat twaalf ambities.

- In 2025 is 20% van het totale energieverbruik duurzaam opgewekt.
- In 2030 is al het maatschappelijk vastgoed voor zover mogelijk CO₂-neutraal.
- In 2030 is het energiegebruik bij bedrijven en in de gebouwde omgeving met 30% verminderd ten opzichte van dat in 2018. De woningvoorraad heeft gemiddeld een energielabel van ten minste B.
- In 2030 is bij de bedrijven maatschappelijk verantwoord ondernemen de standaard.
- In 2030 is de leefomgeving vrij van zwerfafval.
- In 2050 zijn er geen (rest)afval en verspilling meer. Alle materialen en gebouwen komen uit en keren terug in gezonde kringlopen.
- In 2050 is de mobiliteit innovatief en schoon. Vervoersbewegingen zijn zonder emissies en vrij van fossiele brandstof.
- In 2050 is de bedrijvigheid schoon en emissieloos.
- In 2030 is de groenindex gestegen met 25% tot 0,5 (de groenmonitor geeft een waarde tussen 0 en 1).
- In 2030 zorgen we dat bij alle activiteiten de biodiversiteit per saldo minimaal gelijk blijft.
- In 2030 zorgen we dat bij alle activiteiten de bodem- en waterkwaliteit per saldo minimaal gelijk blijft.
- In 2050 is Meierijstad volledig klimaatbestendig voor wateroverlast, verdroging en hittestress.

⁹⁴ HetEnergieBureau (september 2018) *Duurzaamheidsvisie Meierijstad, Samen werken aan een duurzaam Meierijstad in 2050*, Veghel: gemeente Meierijstad, pagina 8.

Goede omgevingskwaliteit

Deze derde set van voornemens en hoofdzaken benoemt wat mensen dagelijks ervaren in hun directe leefomgeving. De voornemens en hoofdzaken uit de twee eerdere sets komen hierin tot uitdrukking.

- Gezondheid:⁹⁵ we beschermen mensen tegen risico's van gevaarlijke situaties en van emissies door industrie, verbrandingsmotoren, veeteelt en gewasbescherming. Daarnaast stimuleren we gezond gedrag, met name meer bewegen.
- Luchtkwaliteit: we werken aan minder geurhinder door veeteelt en industrie, en aan minder (fijn)stof en endotoxinen. Ook de luchtkwaliteit binnen gebouwen verdient aandacht.
- Bewoonbaarheid, woonkwaliteit en leefbaarheid:⁹⁶ we faciliteren een goed functioneren van de woningmarkt, zorgen voor aantrekkelijke en passende woonmilieus, goede inrichting en voldoende onderhoud van het openbaar gebied. De kwaliteiten van Meierijstad dragen we ook uit.
- Veiligheid:⁹⁷ we beperken risico's van brand, explosie, gif en vervuiling, en van wegverkeer. Daarbij onderhouden we ons verweer tegen brand, ongevallen en ongeregelde heden, en voor beheersing van crises.
- Leefmilieu:⁹⁸ we zorgen voor een meer schone, gezonde en aangename omgeving voor de natuur, voor onszelf en volgende generaties.
- Maatschappelijk behoeften:⁹⁹ we hebben oog voor de behoeften van eenieder aan voeding, onderdak, inkomen, zorg, ontspanning en ontmoeting, en we houden rekening met specifieke behoeften vanwege de lichamelijke of de geestelijke conditie van mensen. Hierbij richten we ons zowel op de woning en directe leefomgeving van inwoners, als op stedelijke voorzieningen.
- Bereikbaarheid:¹⁰⁰ we zorgen voor de infrastructuur en daarbij de nodige informatie en organisatie voor een voldoende maar verantwoorde ontsluiting en bereikbaarheid.

⁹⁵ Artikelen 11 (onaantastbaarheid van het lichaam) en 22 lid 1 (volksgezondheid) Grondwet, artikelen 1.3 aanhef en onder a (veilig en gezond), 2.1 lid 3 aanhef en onder b, lid 4, 2.11a (industriegeluid), 2.16 lid 1 aanhef en c (verkeersgeluid) Omgevingswet. Gezondheid is één van de vijf centrale thema's van het collegewerkprogramma *Mijlpalen van Meierijstad 2017-2022, Meierijstad zijn we samen!* (16 mei 2017) Veghel: gemeente Meierijstad. De geboden bescherming tegen risico's wordt geen resultaatsverplichting; nul risico bestaat niet.

⁹⁶ Artikelen 21 en 22 lid 2 Grondwet (voldoende woonegelegenheid), artikelen 1.3 aanhef, 2.1 lid 3 aanhef en onder j (kwaliteit bouwwerken), 2.43 (binnengeluid) Omgevingswet. Leefbaarheid is één van de vijf centrale thema's van het collegewerkprogramma *Mijlpalen van Meierijstad 2017-2022, Meierijstad zijn we samen!* (16 mei 2017) Veghel: gemeente Meierijstad. In de duurzaamheidsvisie is vergroten van leefbaarheid met voorkomen van zwerfafval en afvaldump, meer biodiversiteit en groen en voorbereid zijn op klimaatveranderingen één van de vijf prioriteiten. HetEnergieBureau (september 2018) *Duurzaamheidsvisie Meierijstad, Samen werken aan een duurzaam Meierijstad in 2050*, Veghel: gemeente Meierijstad, pagina 8.

⁹⁷ Artikelen 1.3 aanhef en onder a Omgevingswet (veilig en gezond), 2.1 lid 3 aanhef en onder a Omgevingswet.

⁹⁸ Artikel 21 Grondwet, artikelen 1.3 aanhef en 2.1 lid 3 aanhef en onder c Omgevingswet.

⁹⁹ Artikel 9 Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap (toegankelijkheid). Artikel 22 lid 3 Grondwet (maatschappelijke en culturele ontplooiing en vrijetijdsbesteding), artikelen 1.3 aanhef en onder b (maatschappelijke behoeften), 2.1 lid 3 aanhef en onder r, s (gebruik bouwwerken, toegankelijkheid openbare buitenruimte) Omgevingswet.

¹⁰⁰ Artikelen 2.1 lid 3 aanhef en onder l, m (infrastructuur), 2.16 lid 1 aanhef en onder b (openbare wegen) Omgevingswet.

Box 5.3. Voornemens en hoofdzaken van andere overheden

Opgaven van rijk en provincie

De voornemens en hoofdzaken van Meierijstad passen in de context van de opgaven volgens de rijksoverheid en de provincie Noord-Brabant (vergelijk de tekstdelen 2.3 en 2.4).

Ministerraad

In het ontwerp van de nationale omgevingsvisie zijn vier prioriteiten opgenomen: ruimte voor klimaatadaptatie en energietransitie, duurzaam economisch groeipotentieel, sterke en gezonde steden en regio's, toekomstbestendige ontwikkeling van het landelijk gebied. Die prioriteiten hebben een hoger abstractieniveau dan de voornemens en hoofdzaken van onze gemeente.

College van Rijksadviseurs

Onze voornemens en hoofdzaken kunnen gezien worden als een verfijning van de vier leidende thema's van *Panorama Nederland*: de wateropgave, het boerenland, de verstedelijking en duurzame energie. Daarbij noemde het College van Rijksadviseurs solidariteit als overkoepelend thema.¹⁰¹ Het werk van dat College is gebaseerd op ruimtelijk ontwerp.

Provinciale Staten

In de provinciale omgevingsvisie is het werken aan veiligheid, gezondheid en omgevingskwaliteit benoemd als basisopgave. Daarna zijn als hoofdopgaven genoemd energietransitie, klimaatproof, slimme netwerkstad en concurrerende, duurzame economie. Daarmee lijkt de provincie uitdrukking te hebben gegeven aan haar verantwoordelijkheid voor met name klimaat en energie, economie en mobiliteit. In vergelijking daarmee is de gemeentelijke verantwoordelijkheid wat breder, met name naar het sociale domein.

5.2. Over uitwerking van voornemens en hoofdzaken

De voornemens en hoofdzaken van tekstdeel 5.1 worden in deze omgevingsvisie nog uitgewerkt. In dit tekstdeel 5.2 bieden box 5.4 en box 5.5 daarvan een overzicht. Dat is eerst een overzicht in de variant vanuit de doelstelling naar de uitwerking (box 5.4). En dan een variant met een indicatie van thema's per gebiedstypologie (box 5.5). Met acht gebiedstypologieën worden de voornemens en hoofdzaken concreter en toegelicht. Elke gebiedstypologie wordt afgesloten met een impressie van veranderacties: ons menselijke gebruik van de ruimte en ruimteclaims. In tekstdeel 10 worden alle veranderacties samengebracht. Behalve in deze omgevingsvisie kan de uitwerking nog plaatsvinden in het omgevingsplan (zie tekstdeel 8.3) of in een programma (zie tekstdeel 8.4).

Box 5.4. Verwijzing naar uitwerking van voornemens en hoofdzaken: operationaliserend

Vanuit doelstelling naar uitwerking

Met het oog op duurzame ontwikkeling, de bewoonbaarheid van het land en de bescherming en verbetering van het leefmilieu in onderlinge samenhang bereiken en in stand houden van een veilige en gezonde fysieke leefomgeving en een goede omgevingskwaliteit, ook vanwege de intrinsieke waarde van de natuur, en doelmatig beheren, gebruiken en ontwikkelen van de fysieke leefomgeving ter vervulling van maatschappelijke behoeften.¹⁰²

¹⁰¹ Loos, H. (red.) (december 2018) *Panorama Nederland, Rijker Hechter Schoner*, Den Haag: College van Rijksadviseurs, pagina 7.

¹⁰² Artikel 1.3 Omgevingswet.

Voornemens en hoofdzaken van het omgevingsbeleid	Nadere uitwerking in gebiedstypologieën
Bodemkwaliteit	i. LGHN
Waterkwaliteit	i. LGHN
Waterkwantiteit	i. LGHN (waterberging) vi. VG (klimaatadaptief bouwen)
Biodiversiteit	i. LGHN (natuur) vi. VG (stedelijk groen)
Cultuurhistorie	i. LGHN (landschap) iv. CDG (monumenten)
Duurzame ontwikkeling	ii. LGA (emissies) iii. LGVF (energie) vi. VG (energie, warmte) viii. ZB (energie, circulariteit, emissies)
Circulaire economie	viii. ZB
Agrarisch systeem	ii. LGA
Ruimtelijke kwaliteit	ii. LGA (landschappelijke inpassing, transformatie) iii. LGVF (verrommeling) iv. CDG (welstand) v. CSG (transformatie) vi. VG (klimaatadaptief bouwen) vii. LB (reclame)
Toedeling van functies aan locaties	Alle gebiedstypologieën
Innovatie	vii. LB
Energie	iii. LGVF vi. VG viii. ZB
Gezondheid	ii. LGA (luchtkwaliteit) iv. CDG (bewegen) vi. VG (geluid) viii. ZB (luchtkwaliteit, geluid)
Luchtkwaliteit	ii. LGA (agrarische emissies) viii. ZB (industriële en verkeersemisies)
Bewoonbaarheid, woonkwaliteit en leefbaarheid	iv. CDG (toegankelijkheid) vi. VG (wonen, geluid)
Veiligheid	iv. CDG (verkeersveiligheid) v. CSG (bewaking) viii. ZB (externe veiligheid)
Leefmilieu	i. LGHN (waterkwaliteit) ii. LGA (luchtkwaliteit) vi. VG (geluid) viii. ZB (luchtkwaliteit, geluid)
Maatschappelijke behoeften	ii. LGA (voedsel) iv. CDG (detailhandel, horeca) v. CSG (kunst, cultuureducatie, evenementen, jeugd en jongeren) vi. VG (wonen) vii. LB viii. ZB

Bereikbaarheid	iv. CDG (stadsdistributie, mobiliteit, parkeren) v. CSG (hoogwaardig openbaar vervoer) viii. ZB (vrachtvervoer, pendel)
----------------	---

Box 5.5. Verwijzing naar uitwerking van voornemens en hoofd zaken: thematisch

Met clustering van thema's	
Gebiedstypologieën	Thema's <i>alfabetisch, niet-limitatief</i>
i. Landelijk gebied, hoofdfunctie natuur LGHN	Bodem Drinkwaterwinning Landschap Natuur Recreatie Waterkwaliteit
ii. Landelijk gebied, agrarisch LGA	Agrarische bedrijven Gezondheid Landbouw Milieu Tuinbouw Veeteelt
iii. Landelijk gebied, verweving van functies LGVF	Energie Landschap Niet-agrarische bedrijven Openbaar gebied Wonen
iv. Centrumdorps gebied CDG	Bewegen Cultureel erfgoed Detailhandel Horeca Parkeren Stadsdistributie Verkeersveiligheid Welstand
v. Centrumstedelijk gebied CSG	Cultuureducatie Evenementen Hoogwaardig openbaar vervoer Kunst Transformatie Veiligheid Wonen Zwerfafval Jeugd en jongeren
vi. Verstedelijkt (woon)gebied VG	Bouwen Energie Geluid Klimaatadaptatie Openbaar gebied Sport Warmte

		Wonen
vii. Lichte bedrijvigheid	LB	Bedrijventerreinen Detailhandel Reclame Startende bedrijven
viii. Zware bedrijvigheid	ZB	Bedrijventerreinen Circulariteit Energie Externe veiligheid Geluid Luchtkwaliteit Vervoer

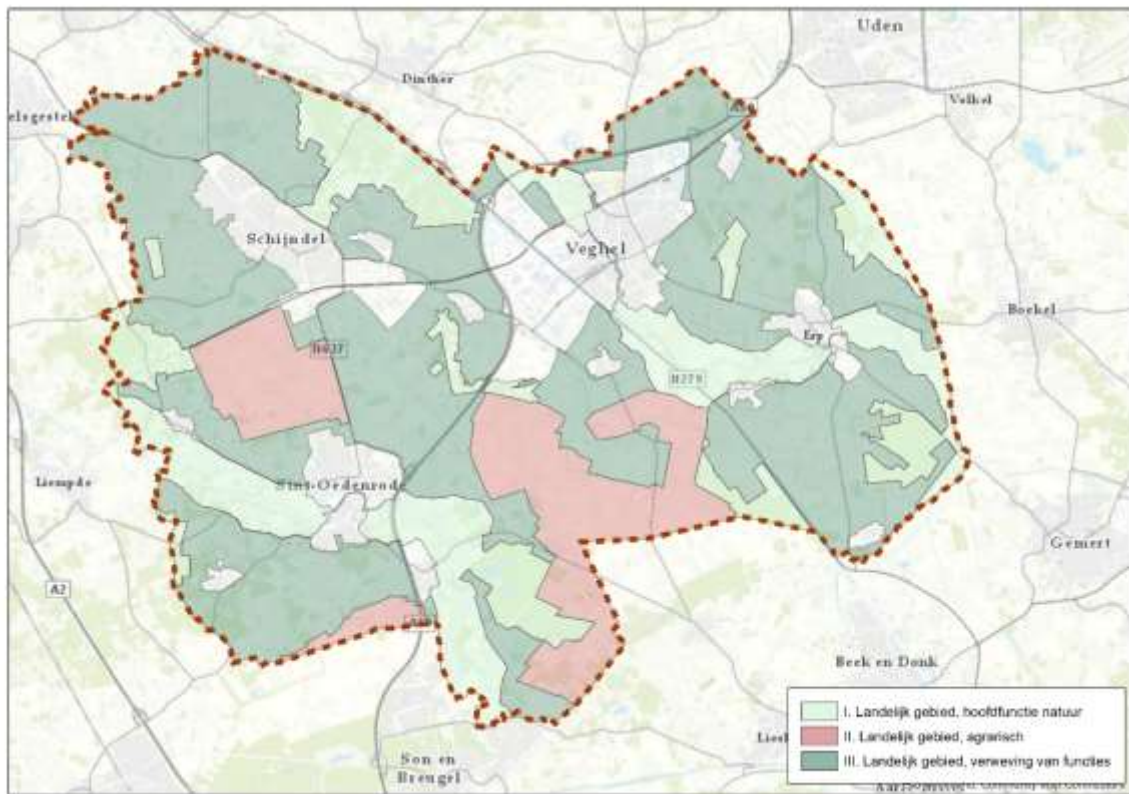
Gebiedstypologieën op een kaart

Omdat de gebiedstypologieën niet alleen thematisch maar ook gebiedsgericht zijn gebruikt (zie verder tekstdeel 9.3), is de associatie van gebiedstypologieën met het grondgebied op kaart gezet. Dat kan helpen om het begrip van ons omgevingsbeleid te verduidelijken. Maar we waarschuwen tegen verwarring die ook kan ontstaan. De gebiedsgerichte aspecten van een gebiedstypologie kunnen over concrete gebieden en locaties gaan, maar gaan meestal over een soort gebied in het algemeen. Dat blijkt uit de betreffende tekst. Daarom noemen we de relatie tussen de tekst van een gebiedstypologie en de aanduiding op de kaart een associatie. Zeker bij de thematische aspecten van een gebiedstypologie is de relatie niet direct, maar ook niet exclusief. Dus een thema is behandeld in de ene gebiedstypologie, maar kan ook van belang zijn in de andere gebiedstypologie. Ook dat kan blijken uit de betreffende tekst.

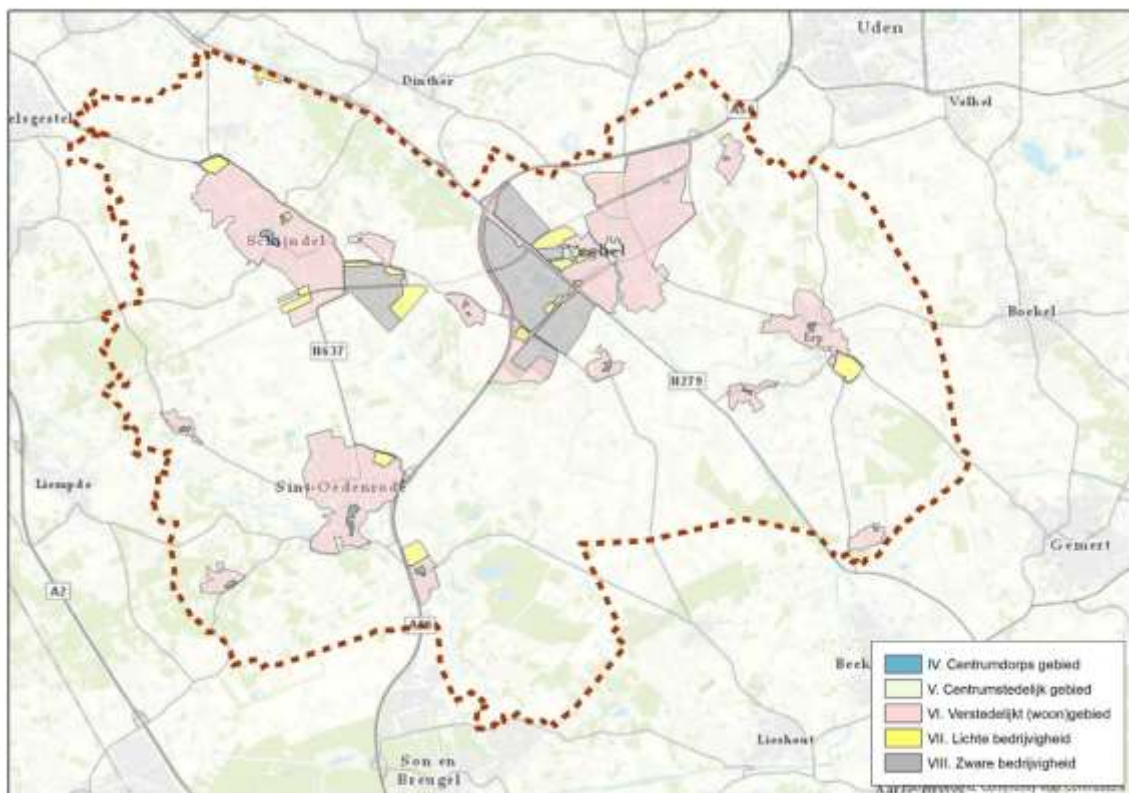
De kaart met de gebiedstypologieën is online beschikbaar:

<https://meerijstad.maps.arcgis.com/apps/webappviewer/index.html?id=7f3b41c3a66e488bbd433028fa913c8b>. Van de kaart zijn hierna twee kleine weergaven opgenomen in dit document.

Kaart 5.6. Gebiedstypologieën i. LGHN, ii. LGA en iii. LGVF

Kaart 5.7. gebiedstypologieën iv. CDG, v. CSG, vi. VG, vii. LB en viii. ZB

5.3. Beeld aan de horizon

In wat voor wereld leven we wanneer in 2030 onze voornemens en hoofdzaken gerealiseerd zijn? Die vraag proberen we in dit tekstdeel 5.3 te beantwoorden. Dat is niet bedoeld als een toekomstvisie die het hart van de omgevingsvisie zou zijn. Het verhaal van dit tekstdeel is bedoeld om voorbij de abstracte trends en ontwikkelingen een concreter beeld te krijgen, om de brede begrippen van onze doelstelling tastbaar te maken, maar zonder uit te waaiëren over de veelheid aan gebieden, thema's en locaties die we aantreffen in de acht gebiedstypologieën. Een kort verhaal dat als een strijklicht een diepgaander begrip biedt.

In de voorbije tien jaar hebben we geleerd om beter om te kijken naar het land. 'Omkijken naar' in de betekenis van 'zorgen voor'. Er is een breder gedeeld besef dat we ons grondwater nodig hebben, dat de bodem water en voedingsstoffen moet kunnen vasthouden en lucht doorlaten. Maar ook 'omkijken naar' in de betekenis van 'terugblikken'. Er zijn meer inwoners en bezoekers van Meierijstad die met waardering in het landschap zien dat de natuurlijke en de menselijke geschiedenis daarin hun sporen achterlaten. Dit beter kijken naar het land heeft al geleid tot gedragsaanpassing. Dat is enerzijds een forse opgave geweest. De systeemverandering van de agrarische sector is goed op gang gekomen dankzij inspanningen van boeren en tuinders, en met steun en sturing door de verschillende bestuurslagen. Voedselconsumenten en de vele bedrijven tussen boer en bord hebben daar ook hun bijdragen aan geleverd. We kijken nu bewuster naar producten van de streek en het seizoen, en naar de productiewijze. We zijn ook anders gaan tuinieren in stad en dorp. Anderzijds biedt het beter kijken naar het land ook kansen. Heel praktisch, in onze streek vond een groei plaats aan recreatieve activiteiten, ook in toeristisch verblijf. Maar de voorbije tien jaar zijn we als inwoners van streek en dorp ook beter geworteld. Tegenover de onzekerheden van de wereldpolitiek, de economische conjunctuur en de klimaatverandering voelen we een sterkere zekerheid over wie wij hier zijn: in ons dorp, in ons beekdallandschap, op onze zandgrond en in ons bos.

Dat we onze blik richten op het land direct om ons heen, wil niet zeggen dat we ons afwenden van de wijdere wereld. In onze regio maken we voor diverse voorzieningen gebruik van een stad verderop, ook nu we meer diensten online afnemen. In de steden om ons heen vinden we hoger onderwijs, medische specialisten en werk voor hoogopgeleiden. In die kenniscentra vinden bedrijven uit Meierijstad partners: zowel gespecialiseerde dienstverleners voor de reguliere bedrijfsvoering als vliegwielen voor hun innovatie en groei. Tegelijkertijd is Meierijstad een gemeente waar anderen graag naartoe komen. Dat geldt niet alleen voor middelbare scholieren uit nabije dorpen en voor werknemers uit de regio die hier hun school of arbeidsplaats vinden. Mensen weten Meierijstad ook te vinden voor innovatieve en duurzame agrifood, voor circulair ondernemen en slimmer gebruik van grond- en hulpstoffen. De prominente bedrijven die tien jaar geleden al de troeven leken in het economische spel, zijn succesvol meegegaan met hun tijd. Er zijn buiten de regio ook mensen die de naam Meierijstad niet direct kunnen plaatsen, maar die wel weten dat ze op de Noordkade in Veghel iets bijzonders kunnen vinden. Dat kunnen de bijzondere faciliteiten zijn voor kunst en ambacht, het iconische hotel of het museum van gemechaniseerd erfgoed. Na de lastige corona-jaren 2020 en 2021 is het cultuur- en foodcluster mooi verder ontwikkeld. Er vinden op de Noordkade zakelijke, populaire en artistieke evenementen plaats en de gemengde bedrijvigheid heeft zich ontplooid aan de oostzijde richting Heilig Hartplein. Deze stedelijke transformatie werkt aanstekelijk voor de Zuidkade.

Om onze uitwisseling met de regio en ver daarbuiten mogelijk te maken, heeft mobiliteit de afgelopen jaren veel aandacht gekregen. Daar zijn velen van ons zelf actief in geweest. De jongeren die meer zijn blijven wandelen en fietsen, voor wie de scooter en de eigen auto niet meer altijd aantrekkelijk zijn. De scooters en bromfietsen zijn intussen elektrisch. Actief mobiel zijn ook ouders die niet meer de auto gebruiken om hun kinderen naar school of club te brengen, en

de mensen die vaker met de fiets hun boodschappen doen en naar het werk gaan. De fietstechnologie maakt het ons makkelijker om comfortabel behoorlijke afstanden af te leggen. Daar is ook een netwerk van goede fietspaden voor: goed onderhouden, breed genoeg en met prettige kruisingen. In het openbaar gebied is de verandering groot geweest. Fietsstroken, fietspaden en fietsenstallingen zijn prominenter aanwezig in de centra, in woonwijken en op bedrijventerreinen. In de 30 km/u-zones zijn de wegen, bermen en visuele beleving beter aangepast om automobilisten te helpen respectvol te rijden. Er zijn tal van laadpalen geplaatst voor auto's en fietsen, zowel door de gemeente als door particulieren. Het aantal inwoners dat geen (tweede) auto meer hoeft, neemt toe. Dat biedt gelegenheid om wat parkeerruimte in wijken om te vormen voor groen of om buiten te spelen. Op de parkeerterreinen in centra en bij bedrijven is extra groen geplant, onder andere bomen voor schaduw en verkoeling. Veel parkeervakken hebben tegenwoordig een halfverharding. Sommige parkeerterreinen zijn verdiept heraangelegd: om er bij stortbuien water op te vangen. Intussen is er een samenspel van openbaar vervoer met verschillende soorten buslijnen, flexibele taxibusjes en fietsverhuurpunten om laagdrempelig, snel en gebiedsdekkend te voorzien in collectief vervoer. Wie vanuit onze grote kernen naar 's-Hertogenbosch, Eindhoven of Oss wil, is er zo. En wie in een kleinere kern woont, hoeft zich daar niet geïsoleerd te voelen.

Het lijkt wel of het wonen in Meierijstad opnieuw wordt uitgevonden. Eigenaren-bewoners, woningcorporaties, particuliere verhuurders, huurders, energie- en installatiebedrijven, ontwikkelaars en aannemers... voor iedereen is wonen echt een werkwoord geworden. Duizenden huizen die hier al een paar decennia staan, zijn opgeknapt met een betere isolatie. De woningcorporaties namen hierbij het voortouw en andere eigenaren volgen dat voorbeeld. Zodra eigenaren-bewoners toe zijn aan een nieuwe keuken of een opvolger voor de cv-ketel, stappen ze over: gasloos, elektrisch, zonne-energie. De rijksoverheid en financiële instellingen faciliteren die overstap. De gemeente maakt informatie en subsidiemogelijkheden toegankelijk voor inwoners, brengt partijen bij elkaar en zorgt voor een warmtevoorziening in delen van Meierijstad.

Het aantal woningen is behoorlijk gegroeid. Scheifelaar II, Veghels Buiten en De Bolst zijn volgroeide woonbuurten. Her en der in de kernen is een oud bedrijfsperceel herontwikkeld met een paar woningen. Voormalige winkels buiten de concentratiegebieden zijn omgevormd tot woningen. Dat geldt ook voor enkele horeca-panden buiten de centra, voor verouderde kantoren en soms een kerkgebouw. Vaak bood een inbreidingslocatie of een transformatieproject goede gelegenheid om de stedelijke omgeving bij de tijd te brengen: hemelwater ter plaatse verwerken, betere toegankelijkheid, meer groen en ruimte om te spelen. Ook buiten de centra en de wijken van de grote kernen is gewerkt aan wonen. De trend om boerderijen te splitsen heeft doorgezet. Een aantal grote huizen in het landelijk gebied en in de kleine kernen is verbouwd tot twee of drie compacte woningen. Bij het beëindigen van een agrarisch bedrijf is vaak na sloop van stallen en silo's een nieuwe woning gerealiseerd.

De voormalige agrarische bebouwing is niet overal snel ingewisseld voor een extra woning. Soms bleken de boerderij en een schuur de ideale plek voor ambachtelijke productie, voor een kunstenaar of voor een makerslab met een 3D-printer. Andere bedrijvige starters hebben hun plek gevonden in een voormalige winkel, of gewoon in een bedrijfsverzamelgebouw.

De afgelopen tien jaar zijn veel agrarische bedrijven beëindigd omdat de boer ouder werd en geen opvolger had, omdat de omgeving en de markt nieuwe eisen stellen, en omdat er investeringen nodig waren om te voldoen aan randvoorwaarden voor natuur, milieu en gezondheid. Op andere agrarische bedrijven bleken wel het enthousiasme en de mogelijkheden aanwezig om verder te gaan. In enkele agrarische kerngebieden hebben boeren en tuinders stallen vernieuwd, meer slimme techniek toegepast, land bijgekocht en andere gewassen gekozen. Zij hebben geïnvesteerd om aan randvoorwaarden te voldoen, maar ook om in te spelen op kansen:

producten met een goede marge, eigen energie-opwekking, doelmatigheid als het gaat om water, meststoffen en gewasbeschermingsmiddelen. Deze boerderijen gebruiken elektrische werktuigen op het erf en in de stal; op het land rijden machines op waterstof, licht maar krachtig. Een enkele tuinder heeft het landelijk gebied achter zich gelaten: zij heeft een kas gebouwd bovenop een bedrijfshal en benut proceswater, warmte en CO₂ afkomstig van anderen op dat bedrijventerrein.

Elders in Meierijstad hebben de resterende agrariërs hun bedrijf vernieuwd in andere richtingen. Vlakbij woonkernen zijn er ondernemers die een veelheid aan biologische groenten en fruit telen en een klein aantal dieren houden. Zij verkopen direct aan consumenten. Op sommige van deze bedrijven worden zorgbehoevenden opgevangen. Terwijl er ook zijn die een weide openstellen voor kampeerdere of waar mensen hun paard kunnen onderbrengen. Andere boeren en tuinders laten zich vergoeden als landschapsbeheerder. Zij ontvangen misschien geen consumenten of recreanten, maar hun producten zijn in de winkel wel herkenbaar als afkomstig uit onze streek.

De economische verandering van het platteland heeft veel begeleiding gekregen. Sectororganisaties, overheden, fondsen, banken en terreinbeherende organisaties gaven informatie en praktische hulp. Tussen een oude vorm van agrarische bedrijvigheid en een nieuwe vorm, zijn tijdelijke oplossingen gevonden. Stallen waar 's winters caravans en kampeerwagens staan totdat die gebouwen gesloopt worden. Minder productieve gronden waar gedurende een jaar of vijftien zonne-energie wordt opgewerkt, waarna er natuurontwikkeling plaatsvindt.

Afbeelding F11. Maïs tussen Veghel en Keldonk

6. Onze visie voor het landelijk gebied

6.1. Structuren en waarden van het landelijk gebied

LG

Een omgevingsvisie heeft een beschrijving van de hoofdlijnen van de kwaliteit van de fysieke leefomgeving nodig.¹⁰³ In onze omgevingsvisie is daarmee een begin gemaakt in tekstdeel 3. De kwaliteiten van de fysieke leefomgeving worden verder beschreven in de tekstonderdelen 6.1 over het landelijk gebied en 7.1 over het stedelijk gebied.

Waardevolle ondergrond en landschappen

In het landelijk gebied zijn aardkundige, landschappelijke en archeologische waarden aanwezig (vergelijk de tekstdelen 3.1 en 3.2) die beschermenswaardig zijn. Enkele gebieden waar zulke waarden prominent zijn, zoals de stuifzandruggen van het Vressels Bos en de Eerdse Bergen, zijn tegelijk aantrekkelijk voor natuurbeleving en ontspanning. Van de arme heide is na ontginning en verstedelijking weinig over. En bijvoorbeeld het hakhout van zomereik op de zandgronden, of van zwarte els in het Groene Woud, heeft cultuurhistorische betekenis.¹⁰⁴

In tekstdeel 3.1 kwamen transitie van de landbouw en duurzaam bodembeheer al ter sprake. Die opgave verlangt dat we verder kijken dan extensiveren, akkerranden herstellen, overbemesting en gif tegengaan. Dan gaat het ook om behoud van het bodemleven en van de sponswerking van de grond, respecteren van archeologische resten, infiltratie van hemelwater, verhogen van de grondwaterstand, bufferen bij zware regenval en vastleggen van koolstof. Dat is essentieel voor de bescherming van natuur en landschap, van milieu en gezondheid, en voor het tegengaan van wateroverlast, maar het is ook van belang om de bodem op langere termijn agrarisch productief te houden.

¹⁰³ Artikel 3.2 Omgevingswet.

¹⁰⁴ Maes, B. (red.) (2016) *Atlas van het landschappelijk groen erfgoed van Nederland, Cultuurhistorisch waardevolle bossen, houtwallen en heggen*, Amersfoort: Rijksdienst voor het Cultureel erfgoed, pagina 40.

Afbeelding F12. A50 en Logtenburg nabij Zijtaart

Beekdallandschap

Ons Brabantse land is soms nog herkenbaar als natuurlijk en cultuurhistorisch beekdallandschap. Nabij een rivier of beek kunnen op een oeverwal nederzettingen gegroeid zijn. De bewoners weidden hun vee op het lager gelegen land. Op wat hoger gelegen land ontstonden bolle akkers en houtwallen. Voorbeelden van bolle akkers bieden Borne en Venushoek in Schijndel.¹⁰⁵ Wat verder van de waterloop bleef het land lang onontgonnen. Al boden heide en bos daar wel pluggen, weidegrond voor schapen en hakhout. Moderne infrastructuur en verstedelijking kunnen het beekdallandschap naar de achtergrond verdrongen hebben, maar klimaatverandering maakt het hydrologisch functioneren van dat landschap opnieuw van belang. Het beekdal zelf is nu van belang als ecologische verbindingszone, voor waterberging, aquathermie en recreatie. Op het hoger gelegen, onbebouwde land is hemelwater vast te houden, kan het infiltreren en zo het grondwater aanvullen. Op de ontginningen is met de teeltkeuze rekening te houden met zowel hitte en droogte, als een verhoogd grondwaterpeil.

Van onze landschappen zijn tal van elementen te behouden: bolle akkers, houtwallen, enkele typische, historische verkavelingen, onverharde wegen, historische bebouwingslinten, beken, sloten en singels.¹⁰⁶ In dit landschap is soms nog oorspronkelijk genetisch materiaal aanwezig. Dan gaat het om bomen en andere planten die konden bestaan op het oude boerenland en op woeste grond. De ene eik is de andere niet. De diversiteit van het genetische boom- en plantmateriaal is van belang bij stress van klimaatverandering en plagen, en om de teloorgang van ook populaties dieren en schimmels te stuiten. Het landschap kent nog een andere waarde

¹⁰⁵ Verpoort, R. (red.) *Structuurvisie Ruimte* (4 april 2012) Schijndel: gemeente Schijndel, pagina 15.

¹⁰⁶ Zie verder Royal HaskoningDHV (juli 2019) *Landschapsanalyse Meierijstad*, Veghel: gemeente Meierijstad.

die net als het genetische materiaal slecht te zien is: rust. Hoewel er geen provinciale stiltegebieden zijn aangewezen in Meierijstad, is rust een waarde van het landelijk gebied.

In tekstdeel 7.1 wordt beschreven dat heel Meierijstad verstedelijkt is. Toch is de primaire sector van de economie hier nog aanwezig en zelfs van grote betekenis voor ook de secundaire (ambacht en industrie) en tertiaire (dienstverlening) sectoren. Daar komt bij dat boeren en tuinders een groot deel van onze landschappen beheren. Ongeveer 11.000 van de 80.000 inwoners van Meierijstad wonen buiten de bebouwde kom.

Waterwinning

In Meierijstad wordt drinkwater gewonnen uit grondwater. Daarvoor zijn schoon grondwater en daarmee ook bescherming nodig.¹⁰⁷ In de waterwingebieden zelf is er naast de activiteit van waterwinning natuur aanwezig. In de grondwaterbeschermingsgebieden rondom de waterwingebieden, gelden er (provinciale) beperkingen voor activiteiten. Zo zijn er op ons grondgebied en in de omgeving enkele boringsvrije zones aangewezen:

- ten westen van Schijndel – ten noorden van Olland rondom het waterwingebied Achterste Hermalen;
- in de ruime vierhoek Veghel – Mariaheide – Erp – Keldonk rondom het waterwingebied Erpseweg;
- ten westen van de A50 – ten zuiden van het buurtschap Vernhout – ten noorden van Son rondom het waterwingebied Achterste Heistraat.

Duits Lijntje

De spoorlijn het Duits Lijntje loopt in Nederland nu van de grens met de Bondsrepubliek Duitsland bij Gennep tot in Boxtel. De lijn dateert van de jaren zeventig van de negentiende eeuw. Eigenlijk ging het om een verbinding tussen het Duitse achterland en Vlissingen, er wordt wel gezegd van Wladiwostok tot Londen. Voor Meierijstad gaat het om een as van Uden, langs Mariaheide, door de wijken 't Ven en De Bunders, langs het natuurgebied Dorshout en het bedrijventerrein de Amert, over de bedrijventerreinen De Dubbelen en Duin, langs de Dierenriem-buurt en over het bedrijventerrein Rooiseheide verder door het landelijk gebied naar Boxtel. Daarmee verbindt de oude spoorlijn heel verschillende gebieden van Veghel en Schijndel met elkaar. Het Duits Lijntje is aangewezen als ecologische verbindingzone voor droge natuur met toeristisch recreatief medegebruik.¹⁰⁸ In 2005 vonden afscheidsritten

Afbeelding F13. Duits Lijntje bij Schijndel

naar Veghel plaats en dan werd de aansluitwissel in Boxtel verwijderd. Hoewel niet overal nog rails en bielzen liggen, en sommige overgangen ontmanteld zijn, is de spoordijk wel aanwezig. De

¹⁰⁷ Zie bijvoorbeeld Studio 1:1 (14 maart 2017) *Water in Brabant 2030, Wateragenda voor de Brabantse omgevingsvisie*, zonder plaats: waterschap Aa en Maas, waterschap Brabantse Delta, waterschap De Dommel, waterschap Rivierenland, provincie Noord-Brabant & Brabant Water, pagina's 24-25. *Nota bodembeheer 2019-2024* (maart 2019) zonder plaats: Omgevingsdienst Brabant-Noord, pagina 14.

¹⁰⁸ Boersma, J.H., W. Keijsers, J.W. Tap & M. Witberg (19 december 2013) *Structuurvisie Veghel 2030, Menu voor de toekomst*, Veghel: gemeente Veghel, pagina's 36-37. Verpoort, R. (red.) (4 april 2012) *Structuurvisie Ruimte*, Schijndel: gemeente Schijndel, pagina's 28-29.

laatste spoorbrug is verplaatst van de Zuid-Willemsvaart (tussen de Amert en De Dubbelen) naar eerst het terrein aan de Noordkade (bij de historische machines van Siemei). Een volgende bestemming voor deze spoorbrug wordt gezocht aan het snelfietstracé Veghel – Uden. Op een groot deel van het Duits Lijntje liggen nog rails. De spoorwegovergang Populierlaan – Vorstenboscheweg in Veghel is hersteld. Daarnaast, op het emplacement aan de Parallelweg-Zuid, staat wat rollend materieel. Bij dat emplacement in Veghel, tegenover de Langedonk, is ook een spoorhuis bewaard. Er staat ook een spoorhuisje verscholen op het bedrijventerrein De Dubbelen.

Bossen

Natuurgebieden met bos zoals Het Hurkske, het Vresselse Bos, De Scheeken en De Geelders worden doorgaans hoog gewaardeerd door mensen. Daar is ook wel reden voor. Bos biedt zuurstof, luchtzuivering, biodiversiteit, koolstofvastlegging, waterregulering, houtproductie, recreatiegelegenheid. En dit is geen limitatieve opsomming. Een openbaar bos is multifunctioneel, maar er is voor te waken dat de recreatiedruk niet te hoog wordt. Op sommige plekken kunnen natuurwaarden dusdanig hoog en bedreigd zijn, dat recreatie en houtproductie daar beter worden uitgesloten. Overigens zijn er natuurtypen zoals heide en stuifduin die het waard zijn om tegen verbossing te worden beschermd. Daarbuiten kunnen er goede redenen zijn om het areaal bos uit te breiden. Dan gaat het om milieukwaliteit, biodiversiteit, klimaatmitigatie en belevingskwaliteit. Maar ook houtproductie kan redenen geven voor het aanplanten van nieuw bos. Er komt nu immers slechts circa 10% van het in Nederland gebruikte hout uit eigen land.¹⁰⁹ De houtproductie kan helpen bij de financiële dekking van de investering in het bos, maar levert ook duurzaam bouw- en gebruiksmateriaal en kan een bijrol spelen in de energietransitie. Omwonenden en bezoekers kunnen in een bos wandelen, fietsen, spelen, fruit plukken en hout sprokkelen, natuurlijk voor zover het betreffende bos zulk gebruik verdraagt. Daarmee kunnen mensen een band opbouwen met het bos, en met landschap en natuur in het algemeen.

¹⁰⁹ www.staatsbosbeheer.nl/over-staatsbosbeheer/dossiers/bos-en-hout/visie-en-beleid d.d. 1 augustus 2019.

Kaart 6.1. Bosgebieden

Wilde dieren

De gemeente bereidt zich erop voor dat signaleringen van in Nederland teruggekeerde roofdieren zoals de wolf, de lynx en de goudjakhals tot een (piek van) meldingen en vragen kunnen leiden. Houders van klein vee zoals schapen, geiten en kippen wordt aangeraden de hoogte en stevigheid van hun afrastering in ogenschouw te nemen. Van de teruggekeerde roofdieren wordt geen gevaar voor de veiligheid of gezondheid van mensen verwacht.

Een inheems dier zoals de wolf is beschermd. Maar op bijvoorbeeld de wasbeer, een exoot, kan gejaagd worden. Overigens zijn jacht en wildschade aangelegenheden van de rijksoverheid en van de provincie, niet van de gemeente. De waterschappen zijn actief in het bestrijden van muskus- en beverratten. Bewoners, ondernemers, recreanten en andere gebruikers van het landelijk gebied kunnen samenhangende voorlichting krijgen over de aanwezige fauna en de bescherming daarvan en daartegen, ongeacht de achterliggende taakverdeling tussen overheden en particulieren.

Afbeelding F14. Hoeve Arbeidslust bij Sint-Oedenrode

Markante plaatsen en gebieden

In het landelijk gebied bevinden zich plaatsen of gebieden die een bijzondere waarde hebben in de zin van natuur of cultuurhistorie. Dat zijn waarden die ook planologisch beschermd zijn. We vermelden hier enkele van die plaatsen en gebieden. Deze hebben ook een recreatieve functie voor in ieder geval de nabije bevolking.

- Bij de kern Sint-Oedenrode bevindt zich aan de Ollandseweg de toegangspoort tot een landgoed. Daar is aan het einde van een laan de monumentale Hoeve Arbeidslust te zien. Het landgoed is terug te voeren tot Jacobus Kien, een regent uit 's-Hertogenbosch eind achttiende eeuw. Iets ten noordoosten van de hoeve is nu het Streekpark Kienehoef gesitueerd. Een deel van het recreatieterrein daar is aangelegd als project van werkverschaffing in de jaren dertig van de twintigste eeuw. Nog iets verder naar het noordoosten, aan de Schijndelseweg (N637) boven Sint-Oedenrode, ligt in een park een voormalig kleinseminarie. Het is een imposant gebouw dat dateert uit de jaren twintig van de twintigste eeuw. Dit Damianencollege was in recenter jaren in gebruik voor gezondheidszorg.
- Ten noorden van de kern Schijndel bevindt zich het Wijboschbroek. Het geldt tegenwoordig als een natte natuurparel: een leemhoudende bodem zorgt er voor vochtige grond. In het gebied is de Schaapskooi Schijndel gevestigd. Daar zijn niet alleen schapen te vinden, maar ook horeca en diverse activiteiten. Er worden oude rassen in stand gehouden en er is gelegenheid om ambachten uit te oefenen.
- Tussen de Nieuwe Eerdsebaan en Wijbosch bevindt zich het gebied Kapeleind – Loosbraak. Het is een restant van kleinschalig landschap met grote cultuurhistorische waarde. Er staan boerderijen en een kapel. Hun bescherming is opgenomen in het monumenten- en welstandsbeleid.

- Waar de Aa de kern Veghel verlaat, bevindt zich op de linker oever het Dorshout. Dat biedt een kleinschalig agrarisch landschap met een aantal karakteristieke boerderijen. Op de rechter oever vinden we de Aa-broeken, met natte natuur en een natuurisbaan.
- Het gebied van Lijnt en Gerecht ten zuiden van Keldonk, maar links van de Zuid-Willemsvaart, is na de aanleg van het kanaal ontgonnen. Dat ging om agrarisch land maar ook om productiebos. Bij het kanaal staan nog bomen die dateren van de aanleg. De percelen ingericht met de ontginning hebben nu cultuurhistorische en natuurwaarden. Op sommige plekken hebben soorten van de oorspronkelijke heide standgehouden. Aan het Lijnt staat een reeks monumentale boerderijen (zie afbeelding F15).

Afbeelding F15. Boerderij aan het Lijnt bij Keldonk

Luchtkwaliteit

In het oosten van Noord-Brabant laat de luchtkwaliteit te wensen over, hoewel de afgelopen decennia al veel verbeterd is. Volgens recente monitoring wordt in Meierijstad voldaan aan de nu geldende Europese en nationale normering voor fijnstof.¹¹⁰ Maar ook beneden die norm blijft er (kans op) gezondheidsschade. De luchtkwaliteit beperkt zich niet tot fijnstof, want er kan ook sprake zijn van stank, ziektekiemen en gif. En bij sommige bronnen treden zowel emissies van fijnstof als geluid op. Al met al is de luchtkwaliteit een minpunt voor gezondheid en leefbaarheid.

- Afhankelijk van de windrichting komt er industrieel fijnstof uit het Rijnmond- of uit het Ruhr-gebied.
- Daar komen bij roet, fijnstof, geur- en geluidhinder van auto's en vrachtwagens aangedreven op basis van fossiele brandstoffen (ook elektrische auto's zijn niet geheel emissievrij: ze rijden nog op banden die slijten op het wegdek, en ook remmen slijten). Zulke emissies zijn er ook

¹¹⁰ NSL-monitoring met etmaalnormen PM₁₀.

van het vliegverkeer en de scheepvaart. Deze regio is zowel een doorgangsgebied als zelf relatief dichtbevolkt, wat bijdraagt aan de verkeersemmissies.

- In onze regio is de agrarische sector goed vertegenwoordigd. Afhankelijk van de bedrijfsvoering zijn er drift van bestrijdingsmiddelen, geurhinder van stallen en bemesting, fijnstof en endotoxinen.

Box 6.2. Luchtkwaliteit

Luchtig beleid
Bij de kwaliteit van lucht kunnen giftige gassen, roet of stof, fijnstof, ziekteverwekkende deeltjes en stank van belang zijn. Vanuit de sectoren van milieu, landbouw, gezondheid en ruimtelijke ordening is er belangstelling voor luchtkwaliteit. In het omgevingsbeleid komen deze sectorale benaderingen beter samen en ontstaan er nieuwe mogelijkheden om juridische instrumenten in te zetten.

Het stikstofvraagstuk dat het Nederland van boeren, bouwers, massamedia, politiek en overheid overheerste totdat Covid-19 in 2020 de aandacht opeiste, is te onderscheiden van het thema luchtkwaliteit. Het probleem van stikstof is dat het neerslaat en de natuur overmatig voedt. Dat gaat ten koste van de biodiversiteit, met name inheemse soorten van arme zandgrond. De manier waarop stikstof vrijkomt, onder andere uit urine en uitwerpselen van vee, hangt wel samen met vraagstukken van geurhinder, fijnstof en endotoxinen. Het gaat immers om dezelfde stallen.

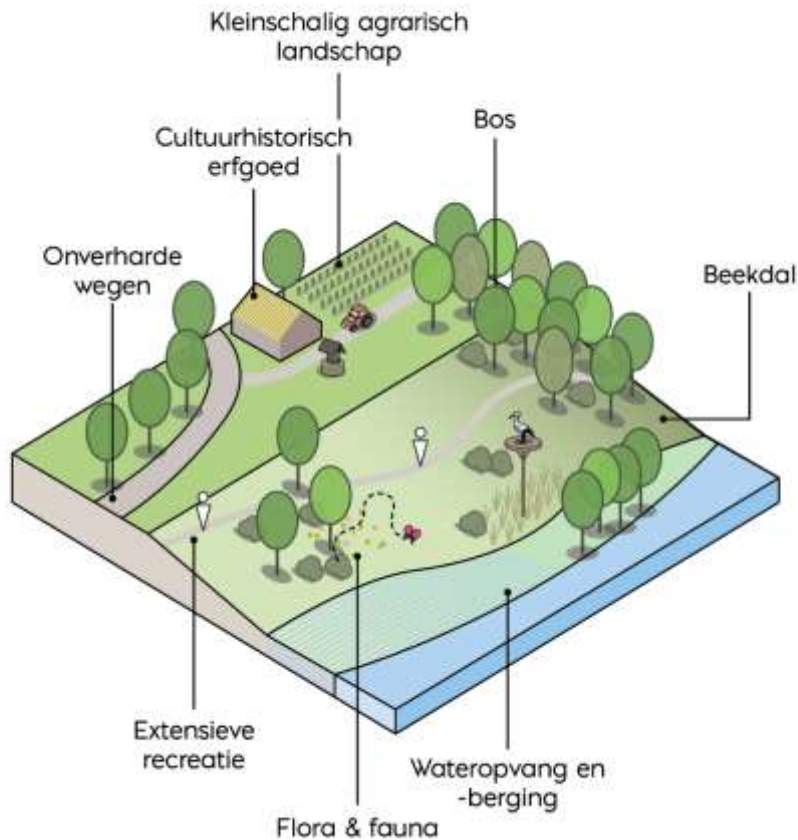
6.2. Gebiedstypologie i. landelijk gebied, hoofdfunctie natuur

LGHN

Het landelijk gebied komt in deze omgevingsvisie op verschillende plaatsen aan bod. De tekstdelen 4.1 en 4.2 waren gericht op trends en ontwikkelingen; en tekstdeel 6.1 op structuren en waarden. Nu wordt het omgevingsbeleid ingevuld voor een eerste gebiedstypologie van het landelijk gebied. Hoe de gebiedstypologieën zijn gebruikt in het proces van beleidsontwikkeling wordt toegelicht in tekstdeel 9.3.

Figuur 6.3. Verbeelding landelijk gebied, hoofdfunctie natuur
(vergelijk figuur 9.4 in tekstdeel 9.3)

Landelijk gebied
hoofdfunctie natuur

6.2.1. Voornemens en hoofdzaken voor deze gebiedstypologie

LGHN

In box 5.4 en 5.5 is aangegeven waar de voornemens en hoofdzaken van ons omgevingsbeleid worden uitgewerkt. Voor de gebiedstypologie landelijk gebied, hoofdfunctie natuur is daarbij het volgende genoemd:

- operationaliserend: bodemkwaliteit, waterkwaliteit, waterkwantiteit (met name waterberging), biodiversiteit, cultuurhistorie (met name landschappen) en leefmilieu (met name waterkwaliteit);
- thematisch: bodem, drinkwaterwinning, landschappen, natuur, recreatie en waterkwaliteit.

Voor hun operationalisering zijn de voornemens en hoofdzaken in tekstdeel 5 al verder uitgeschreven dan de hierboven vermelde termen.

Het omgevingsbeleid van de gebiedstypologie i. LGHN houdt in kort bestek het volgende in. De bodem, de cultuurhistorische landschappen, monumenten, andere cultuurhistorisch waardevolle gebouwen en cultuurhistorisch waardevolle objecten worden er gerespecteerd. De waterkwaliteit wordt er verbeterd en de biodiversiteit wordt er hersteld. De drinkwaterwinning wordt beschermd. Wateropvang en waterberging kunnen hier gerealiseerd worden. Waar dat met respect voor het

landschap ingepast kan worden, kunnen houtproductie, extensieve dagrecreatie en energieopwekking plaatsvinden.

Waarden versterken of respecteren

In het landelijk gebied geldt vaak al een benadering die onder de Omgevingswet meer voorop komt te staan. Namelijk niet (alleen) afvinken of een activiteit past in een reeks verbodsbepalingen en voorschriften, maar (ook) aantonen dat een initiatief kwaliteit toevoegt. Dan gaat het meestal om het verbeteren van de milieukwaliteit en het verrijken van landschaps- en natuurwaarden, en dat op aangeven van de provinciale verordening.¹¹¹ In ons omgevingsbeleid willen we deze benadering beter benutten. In het landelijk gebied vragen we bij activiteiten dat die de waarden van bodem, water, landschap, natuur, milieu en gezondheid versterken (LGHN) of ten minste respecteren (LGVF, LGA).

De aangeduide waarden en beleidskeuzen betekenen dat er serieuze randvoorwaarden gelden voor andere functies of activiteiten. Het is voor deze gebiedstypologie bijvoorbeeld niet wenselijk om zandwegen te verharderen, woningen te bouwen, verblijfsrecreatie te ontwikkelen of om evenementen met geluidproductie te organiseren. De randvoorwaarden van de gebiedstypologie i. LGHN hebben consequenties voor agrarische bedrijven. Er kan nog plaats zijn voor boeren die graag de rol van landschapsbeheerder vervullen, met bedrijven die natuurinclusief, biologisch of biodynamisch functioneren, die geen zwaar materieel laten rijden en bij voorkeur elektrische aandrijving gebruiken, bedrijven die ook beantwoorden aan het ideaal van kringlooplandbouw. In zulke bedrijven kunnen landschapsbeheer en energieopwekking zorgen voor neveninkomsten.

Afbeelding F16. Boomgaard Arbeidslust bij Sint-Oedenrode

¹¹¹ Artikelen 3.8, 3.9, 3.20, 3.32, afdeling 3.7 Interim omgevingsverordening Noord-Brabant.

6.2.2. Uitwerking van beleid voor deze gebiedstypologie

LGHN

Bodembeheer

Voor een schone bodem is eerst van belang dat nieuwe verontreinigingen voorkomen worden. Bij incidenten is dan ook direct in te grijpen. Er bestaan verontreinigingen en verdachte locaties die bijzondere zorg verdienen. Denk aan voormalige vuilstortplaatsen en fabrieksterreinen. Daarnaast komt de bodemkwaliteit aan de orde zodra zich ruimtelijke ontwikkelingen voordoen. Dit bodembeheer wordt regionaal benaderd.¹¹²

Geen rood, tenzij

Geen rood zonder groen en blauw, geldt in het landelijk gebied als motto. Voor de gebiedstypologie i. LGHN vormt een zogenoemde rode functie een uitzondering. Daarmee doelen we op bebouwing, economische exploitatie, gemotoriseerd verkeer, geluidproductie. Die functie kan op een locatie toegestaan zijn omdat die daar al legaal gevestigd was, of omdat die via een uitruil een bijdrage levert aan zogenoemd groen of blauw. Ergens wordt bijvoorbeeld een tijdelijke zonneweide toegestaan, omdat meteen is geborgd dat ter plaatse natuurontwikkeling plaatsvindt na de exploitatieperiode. Een ander voorbeeld is dat de economische exploitatie van een monument of ander cultuurhistorisch waardevol gebouw of ensemble wordt toegestaan om het behoud van de cultuurhistorie financieel mogelijk te maken.

Drinkwaterwinning

Een te beschermen waarde zoals drinkwaterwinning is ook van betekenis voorbij de grens van de gebiedstypologie i. LGHN zoals weergegeven op de kaart. Zeker als die drinkwaterwinning is ingeklemd tussen enkele kernen, zoals tussen Veghel en Erp. De drinkwaterwinning daar stelt beperkingen aan het gebruik bovengronds en ondergronds aan de randen van de kernen Veghel en Erp. Denk aan gebruik van bestrijdingsmiddelen in particuliere tuinen en in het openbaar gebied, riooloverstorten, oppervlakkige geothermie of warmte- / koude-opslag.

Box 6.4. Gewasbescherming

Zie hierover verder tekstdeel 6.3.2.

Gewasbescherming in overweging

In het uitvoeringsprogramma bij de duurzaamheidsvisie uit 2018 wordt voorgehouden dat we meer biodiversiteit willen, onder andere door meer natuurinclusieve landbouw.¹¹³ Die ambitie wordt, in gradaties, verwerkt in de gebiedstypologieën i, ii en iii. Zo kiezen we ervoor om te werken zonder het chemische gewasbeschermingsmiddel glyfosaat. Dat is namelijk giftig en ook voor mensen gevaarlijk. We vinden ook neonicotinoïden ongewenst.

Het gebruik van middelen waarvan niet zeker is dat ze ongevaarlijk zijn voor mensen, natuur en milieu, ook op langere termijn, is volgens onze gemeente niet te rijmen met de algemene zorgplicht van artikel 2a Wet gewasbeschermingsmiddelen en biociden, het voorzorgsbeginsel van artikel 1.1a Wet milieubeheer, en de artikelen 1.6-1.7a Omgevingswet.

Voor gewasbescherming geldt dat als er een biologisch middel is dat redelijk effectief is, er zeker geen ander chemisch middel meer te gebruiken is. Overigens kunnen een vitale bodem, het beperken van monoculturen en gezonde populaties van (roof)insekten, (insekt-etende) vogels en kleine roofdieren al helpen om plantziekten en dierplagen tegen te gaan.

¹¹² Nota bodembeheer 2019-2024 (maart 2019) zonder plaats: Omgevingsdienst Brabant-Noord.

¹¹³ Project 39 volgens *Uitvoeringsprogramma en projecten op hoofdlijnen duurzaamheidsvisie Meierijstad* (2018) Veghel: gemeente Meierijstad, pagina 11.

Afbeelding F17. Dommel bij Nijnsel

Natte natuur

De drinkwaterwinning is cruciaal, maar het belang van voldoende water van goede kwaliteit is van bredere betekenis. Ook voor de natuur, de agrarische sector, de recreatie en de landschapsbeleving is water van belang. De klimaatverandering confronteert ons met droogte.¹¹⁴ Daarom willen we investeren in de robuustheid van het watersysteem. Een robuust watersysteem zal voldoende flexibel zijn als er plots veel hemelwater is. Waterschappen, boeren, tuinders en terreinbeherende organisaties kunnen met kleine stuwen meer water vasthouden op het land. Sloten, poelen, vennen, vijvers, moerassen, broekbossen en drassige weides kunnen water vasthouden en zonodig bergen. Van daaruit kan het grondwater aangevuld worden. Het natte land en het oppervlaktewater bieden meteen kansen voor flora, fauna en vaak ook voor recreatie. Als indirect effect hopen we dat een aantrekkelijk, groen-blauw landschap mensen mede motiveert om hier te blijven wonen en leven en zelfs nieuwe bewoners aantrekt.

Waterlopen zijn essentieel voor zowel het watersysteem als de natuur. We hechten hierbij niet alleen aan de Dommel en de Aa, maar ook aan de Leijgraaf ten noordoosten van Erp, aan de Goorloop rechts van de Zuid-Willemsvaart langs Boerdonk en Keldonk, aan de Beekgraaf ten noorden en noordwesten van Erp en aan de Molenheideloop ten noorden van Schijndel. Samen met de partners van de betreffende gebieden wil Meierijstad daar ecologische verbindingzones robuuster maken of realiseren.

Bomen planten

Zoals in tekstdeel 6.1 is benoemd, hebben bossen betekenis voor lucht, klimaat, biodiversiteit, recreatie en ook een economische functie. Daarom behouden we bestaande bossen. Door

¹¹⁴ Schreuder, A. (28 mei 2020) 'Grote zorgen over vroege droogte, Droogtemonitor', *NRC Handelsblad*, pagina 3.

klimaatverandering, verdroging en de letterzetter (*Ips typographus*) kan de samenstelling van bossen wel veranderen. In het gebied Het Hurkske tussen Erp, Gemert en Boerdonk, zien we ten westen en ten noorden van het bestaande bos kansen om het bos uit te breiden en gelegenheid voor meer natuurinclusieve landbouw. Dat maakt het natuurgebied robuuster. Bij dat gebied is ook de linkeroever van de Aa natuurvriendelijker te maken (vergelijk figuur 6.5).

We verwelkomen het aanplanten van bomen voor nieuw (productie)bos. Mits de waarden van het landschap en de natuur dat ter plaatse toelaten. Begin 2020 meldden gedeputeerde staten hun ambitie dat er de komende tien jaar 13.000 ha nieuw bos wordt aangeplant in Noord-Brabant. Een deel van die ontwikkeling kan plaatsvinden in Meierijstad. We zien kansen voor meer bos bijvoorbeeld rondom Boskant en aan de zuidoostelijke zijde van de Goorse Bossen tussen Erp en Uden.¹¹⁵ Een beekdal, een oud coulissenlandschap of een locatie die van groot belang is voor weidevogels zijn niet passend om er een bos aan te planten.

We duiden hier wel op een bos, ook als dat wordt gebruikt voor houtproductie. Het gaat dan om inheemse bomen die langere tijd blijven staan, en om struweel en kruiden. De gebiedstypologie i. LGHN leent zich niet voor boomteelt op akkers. In met name het Dommeldal waken we ervoor dat de grootschalige boomteelt die al bestaat in dat gebied, minder negatieve effecten heeft op landschaps- en natuurwaarden.

Nachtelijk duister

Kunstlicht is een grote verworvenheid. Verlichting, ook in de buitenruimte, draagt bij aan comfort, veiligheid en productiviteit. Gerichte verlichting van een erf of deur is een relatief effectieve maatregel van inbraakpreventie. Maar waar blijft al dat licht? Op satellietbeelden is goed te zien dat de Deltametropool, Noord-Brabant, de noordelijke helft van België en Rijsel een lichtvlek vormen in een nachtelijk Noordwest-Europa. Het vele licht dat we laten schijnen, is moeilijk aan de aardoppervlakte te houden. Het is (nog) niet zo dat de buren erover komen klagen, maar licht dat onnodig in de ruimte verdwijnt had wellicht niet opgewekt hoeven worden. Daar kan energie bespaard worden. Bovendien heeft het doorbreken van het ritme van dag en nacht, door het terugvallen van duisternis, effecten op dieren en planten. Voor de natuur zijn dat per saldo negatieve effecten. Energiebesparing en natuurbescherming zijn redenen voor het heroverwegen van kunstlicht in de buitenruimte. Deze heroverweging zal het meest verstrekkend zijn voor de gebiedstypologie i. LGHN, maar ze heeft een bredere betekenis.

Wie 's nachts een ongebruikte parkeerplaats, een erf of een grote tuin wil verlichten, zal dat allicht doen omwille van de veiligheid. Zulke verlichting kan afhankelijk gemaakt worden van bewegingsmelders. Ook straatverlichting kan heroverwogen worden. Natuurlijk is het ongepast om aan een paal of gevel een armatuur te gebruiken waardoor het lamplicht naar boven wegstraalt. Maar laat ons nadenken of het midden in de nacht, in tegenstelling tot 's avonds en 's morgens vroeg, wel overal verlicht moet zijn waar er nu straatverlichting is langs wegen, in straten en op pleinen. Er zijn maatregelen mogelijk zoals het afkoppelen van lantaarns waar ze geen effectieve bijdrage leveren aan sociale of verkeersveiligheid, het doven van verlichting midden in de nacht, het invoegen van bewegingssensoren voor verlichting van weinig gebruikte wegen of fietspaden, het kiezen voor amberkleurig licht dat nachtdieren minder stoort.

Insekten in het ecosysteem

Insekten hebben onze zorg nodig. Behalve dat we een einde kunnen maken aan het gebruik van insecticide, willen we insecten grotere leefgebieden en meer voedsel bieden. Een

¹¹⁵ Boven de Goorse Bossen, op de rechteroever van de Leijgraaf, schenkt ook de gemeente Uden aandacht aan landschap en natuur.

verscheidenheid aan inheemse¹¹⁶ struiken, kruiden en bloemen is dan behulpzaam.¹¹⁷ En zulke begroeiing draagt bij aan een aantrekkelijk landschap en ondersteunt de bestuiving van gewassen.¹¹⁸

Het houden van bijen geniet een bescheiden populariteit. Dat willen we niet ontmoedigen, maar we willen wel waken voor een eventueel negatief effect. Het plaatsen van bijenkasten in de gebiedstypologieën LGHN en LGVF, anders dan op het eigen perceel van de imker, wordt meldingsplichtig. Dat laat toe om bij te sturen indien bij droogte en een kwetsbare populatie inheemse bijen, schade kan ontstaan door een extra bijenvolk.

Natuurlijk partnerschap

De provincie, de beide waterschappen, de publieke en particuliere terreinbeherende organisaties, boeren, tuinders en verenigingen van natuurliefhebbers zijn onze partners bij het beschermen, beheren en gericht ontwikkelen van i. LGHN. Onze gemeente werkt graag mee aan de realisatie van het Natuurnetwerk Brabant en ecologische verbindingzones, natte natuurparels, natuurinclusieve oevers, houtwallen, verantwoorde akkerranden of een voedselbos. Het stimuleren en verder ondersteunen van natuurinclusiviteit vergt een structureel budget. Daarnaast zijn investeringen nodig in een robuust watersysteem en natuurontwikkeling.¹¹⁹

Investeringen in natuur, landschap en watersysteem kunnen een natuurgebied robuuster maken. Een voorbeeld daarvan vinden we direct ten zuiden van de kern Sint-Oedenrode. Daar wordt het gebied Diependaal verbeterd.¹²⁰ En er is potentie voor een ecologische verbinding ten zuiden van de Zuidelijke Randweg verder in de richting van Boskant.

Een ander voorbeeld van zulke investeringen in robuuste natuur lonkt ten noorden van het Vresselse Bos in een boog via de Moerkuilten naar de Dommelbeemden (zie figuur 6.5). We denken ook aan de verbindingen tussen gebieden. Verbindingen die versterkt kunnen worden zijn van het Vresselse Bos, via de Mariahoutse Bossen (gemeente Laarbeek) naar de weilanden en het bos van Lijnt en Gerecht. En ook tussen enerzijds Lijnt en Gerecht en anderzijds Het Hurkske. Voor die laatste verbinding zijn de opwaardering van de N279 en het agrarische gebied ten noorden en noordwesten van Boerdonk wel uitdagingen.

¹¹⁶ Dijksterhuis, K. (28 maart 2020) 'Fleurige zaadmengsels bedreigen Nederlandse flora', *NRC Handelsblad*, pagina's W10-W11.

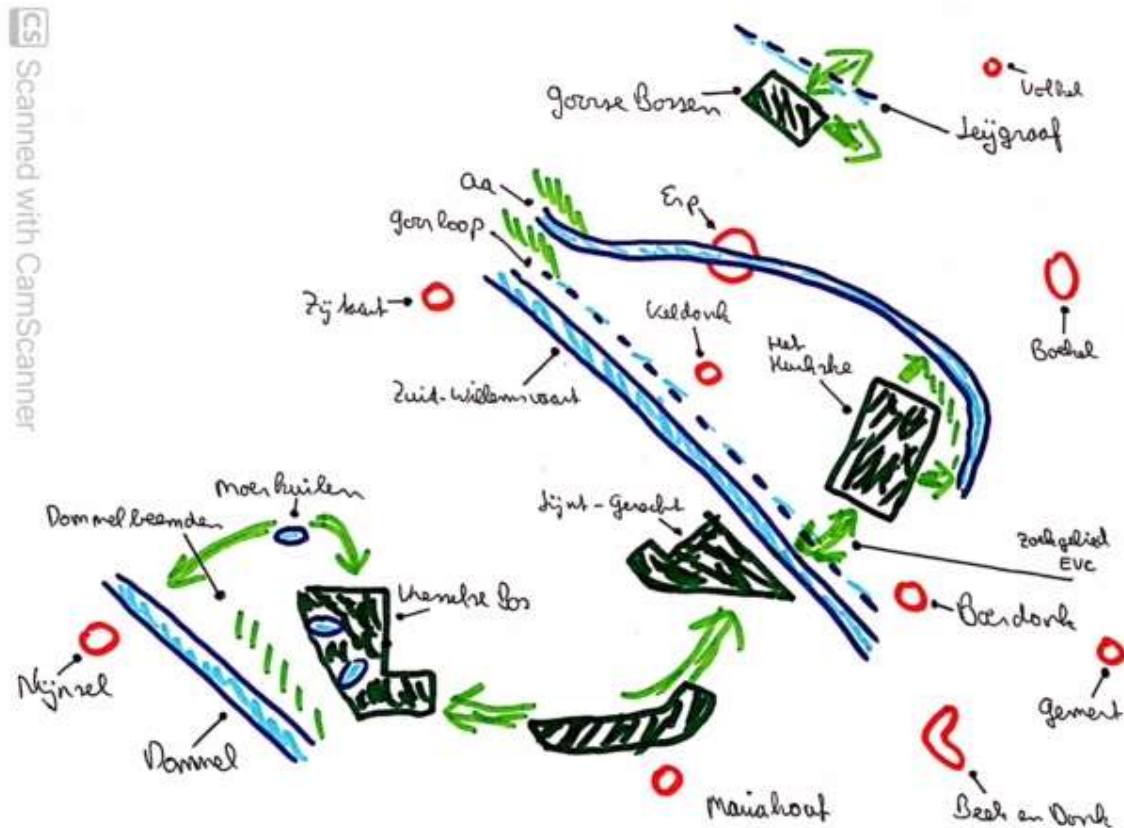
¹¹⁷ Luske, B., M. Hospers-Brands & L. Janmaat (2015) *Aanleg en onderhoud van akkerranden, Onkruid de baas blijven*, Driebergen: Louis Bolk Instituut.

¹¹⁸ Brugh, M. aan de (9 oktober 2020) 'Akkers met een nuttige bloemenkrans, Duurzame landbouw', *NRC Handelsblad*, pagina 16.

¹¹⁹ Denk aan het vervolg op het raadsbesluit van 19 september 2019 over een uitvoeringskrediet 2019-2022 voor robuuste, groen-blauwe structuren.

¹²⁰ Het provinciale programma Landschappen van allure gaf aandacht aan onder andere Het Groene Woud en de Maashorst. Een project in dat programma was de aansluiting tussen enerzijds een Roois zorgwooncomplex bij het Dommeldal en anderzijds het landgoed en natuurgebied Diependaal. Dat is aangeduid als ecologisch opgewaardeerde struinnatuur. Bij zowel initiatieven van locatieontwikkeling (aan de Nijnselseweg) als gemeentelijke maatregelen voor het gebied wordt het groene perspectief voor Diepeldaal meegenomen. Vergelijk Tekstbureau Door Lotje Getikt (2019) *Landschappen van Allure, Investeren in het landschap geeft een blijvende meerwaarde*, 's-Hertogenbosch: provincie Noord-Brabant, pagina 23.

Figuur 6.5. Verbonden groen en waterlopen in Zuidoost-Meierijstad

Wijboschbroek – Vlagheide

In een langgerekt gebied van het Wijboschbroek, het Duits Lijntje, de Vlagheide en de Eerdse Bergen geven we nadrukkelijk aandacht aan water, natuur, landschap, cultureel erfgoed en recreatie. In het noorden van het gebied, tegen de Zuid-Willemsvaart, ligt het Wijboschbroek. Daar zijn natte natuur en extensieve recreatie gesitueerd. Ten zuiden van de Veghelsedijk ligt het Duits Lijntje vrij in het agrarische landschap tot de spoorwegovergang van de Eerdsebaan. In dit deel wordt het open landschap behouden. Het gebied wordt doorsneden door de N622, een weg die zijn verkeersfunctie behoudt. Aan de zuidoostelijke zijde van Schijndel verhoudt het gebied zich tot het bedrijventerrein Duin. Het Duits Lijntje rekenen we omwille van zijn cultuurhistorische en ecologische waarden tot de gebiedstypologie i. LGHN. Maar een deel van zijn tracé doorsnijdt het bedrijventerrein Duin. Op de jonge ontginning van de Schijndelse Heide breidt het bedrijventerrein Duin zich uit tussen de wegen Koeveringsedijk en Vlagheide (zie figuur 7.17 in tekstdeel 7.5.2). De locatie Vlagheide 6c valt buiten die uitbreiding en deze locatie valt dus in de gebiedstypologie iii. LGVF. De watergang tussen het bestaande bedrijventerrein en de percelen voor de uitbreiding blijft behouden en er wordt geborgd dat natuurwaarden (bijvoorbeeld de ijsvogel) zich langs deze watergang verder kunnen ontwikkelen. Dat vergt een brede, natuurvriendelijke oever en een bosrand.

Afbeelding F18.
Projectinformatie bij Eerde

Het noordelijke deel van de uitbreiding van Duin (boven de Dakotaweg), met een voormalige munitieopslagplaats (MOP) die was opgenomen in de ecologische structuur, wordt ingericht met groene kamers. Het cultuurhistorisch waardevolle restant van het MOP-complex blijft beschermd. Vooralsnog bevindt zich in dit noordelijke deel ook een hondensportlocatie. De natuurwaarden van de eerder aangeduide ecologische structuur hier, worden in zekere mate gerespecteerd met de inrichting van groene kamers voor bedrijvigheid. Voor het overige vinden de natuurwaarden van de aangeduide ecologische structuur compensatie door de borging van landschap en natuur in het gebied Vlagheide. Het zuidelijke deel van

de uitbreiding van Duin wordt landschappelijk ingepast. Verder in het gebied, zuidoostelijk ten opzichte van het al genoemde MOP-Noord dat terechtkomt in de gebiedstypologie vii. LB, liggen nog twee MOP-complexen. In die delen van het gebied staan natuur en recreatie voorop. Aan de wegen Vlagheide en Scheiweg, ten westen van de Eerdse Bergen, liggen enkele percelen die al een groen-blauw karakter hebben en die worden aangeduid als i. LGHN. Ook zuidelijker, aan de wegen Vlagheide en Koeveringsedijk, liggen enkele percelen die al een groen-blauw karakter hebben en die worden aangeduid als i. LGHN. Andere delen van het gebied Vlagheide worden aangeduid als iii. LGVF. In het gebied ten zuiden van de Eerdsebaan krijgen de ontsluiting van de Duin-uitbreiding en de recreatieve routes in hun onderlinge verhouding passende aandacht.

Duits Lijntje

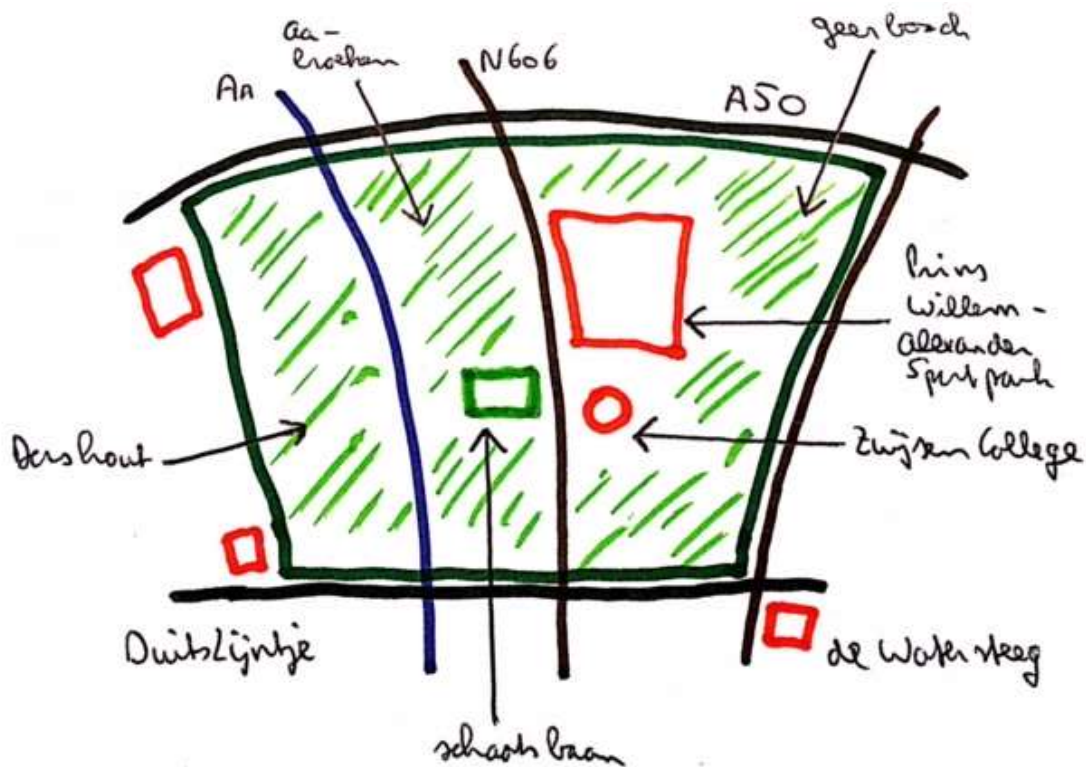
De natuurwaarde en de cultuurhistorische waarde van het Duits Lijntje worden versterkt. De spoordijk wordt beschermd en dat geldt ook voor de beplanting en sloten opzij van de spoordijk. De resterende rails, bielzen, spoorwegovergangen, gebouwen, seinen en wissels worden behouden. Daar waar die gelegenheid bestaat, wordt een locatie tegen het Duits Lijntje bij de groene structuur betrokken om die robuuster te maken. Dat kan in Veghel aan de Burgemeester Schrevingel (nu plantsoen), het Dorshout, aan de Pattonweg, daar waar het Duits Lijntje de Biezenloop en de A50 kruist, in het landelijk gebied tussen de A50 en Duin, in Schijndel op Duin dankzij de brede watergang daar naast de spoordijk, in de hoek Zwaardvis – Noorderkroon – Structuurweg en naar Het Hooghekke, en in een strook ten noorden van de Rooiseheide (Spoorlaan – Heiveld). De in het verleden wel genoemde optie van opnieuw goederenvervoer over het Duits Lijntje is niet meer aan de orde. Dat geldt ook voor de suggestie om een museale trein te laten rijden. Sommige delen van het Duits Lijntje kunnen gebruikt worden om te wandelen,

fietsen of spelen (bijvoorbeeld in de wijk 't Ven). Maar de natuurwaarde van deze structuur laat niet toe om de spoorlijn te herontwikkelen tot snelfietstracé. Er kan op delen van het Duits Lijntje een pad aangelegd worden, maar geen breed verhard en verlicht fietspad toegesneden op snel (elektrisch) woon-werkverkeer.

Aa-dal bij Dorshout – Beugt

Het Aa-dal in Veghel tussen het bedrijventerrein de Amert en de Aa heeft momenteel agrarische bestemmingen. Op de rechteroever liggen agrarische en natuurbestemmingen. Op die rechteroever begint nog ten zuiden van de A50 het grondgebied van Bernheze. Ook daar zijn agrarische en natuurbestemmingen vastgesteld, met een aanduiding als natuurontwikkelingsgebied. Ten noorden van de A50 hebben het landgoed Zwanenburg en de Kilsdonkse Molen cultuurhistorische en recreatieve waarden. In dit hele gebied rondom de Aa borgen wij graag, samen met Bernheze en waterschap Aa en Maas, de waarden van water, natuur en cultuurhistorie. Daarbij kunnen we de recreatie goed faciliteren.

Figuur 6.6. Groen trapezium in Veghel

Groen trapezium in Veghel

De hiervoor genoemde groen-blaauwe ontwikkeling van het Aa-dal past in het concept van het gebied Dorshout – Middegaal – Vorstenboscheweg als een groen (omgekeerd) trapezium in de stad (vergelijk figuur 6.6). Dat gebied wordt omsloten door bedrijventerrein de Amert, het Duits Lijntje bij de Oranjewijk en de Vijverwijk, en dan de wijk 't Ven en de A50. Het trapezium is een groen concept, maar het gebied heeft niet overal hetzelfde karakter. Het linker deel met het Dorshout en de Aa-broeken, met daar het Aa-dal en de schaatsbaan, heeft een natuurlijk en deels nog agrarisch karakter. Het middelste deel van het Prins Willem-Alexander Sportpark is ook groen, maar is te rekenen tot het stedelijk gebied en wordt intensief gebruikt. Het rechter deel aan de Vorstenboscheweg wordt minder intensief gebruikt.

In Veghel is er stroomopwaarts nog een groene wig. Tussen De Leest enerzijds en Veghel-Zuid en de Scheifelaar anderzijds liggen daar aan de Aa de begraafplaats Zuidergaard en de waterberging Ham – Havelte. Ook van dit gebied wordt het groen-blaauwe karakter geborgd.

Afbeelding F19. Waterberging Ham – Havelte te Veghel kort na zonsopkomst

6.2.3. Veranderacties uit deze gebiedstypologie

LGHN

Omdat de gemeente al jarenlang ruimtelijk en sectoraal beleid voert, bestaan er beleidsdoelen, regels en maatregelen in de praktijk die iets vanzelfsprekends hebben gekregen. Dat is een reden om in deze omgevingsvisie niet ons beleid voor de fysieke leefomgeving in werkelijk al zijn aspecten en details te benoemen. Ook de wetgever verlangt slechts hoofdlijnen en hoofdzaken.¹²¹ Ondanks dat wordt de omgevingsvisie een lijvig beleidsdocument. Daarom ronden we de behandeling van de gebiedstypologie i. LGHN af met een schematisch overzicht van de recente aandachtspunten en wijzigingen die ons omgevingsbeleid met zich meebrengt. Soms staat na een verandering met een bredere scope, geformuleerd vanuit deze gebiedstypologie, nog een verwante verandering vermeld: een specifieke ambitie uit de [duurzaamheidsvisie](#) (zie ook box 5.2).

¹²¹ Artikel 3.2 aanhef en sub b en c Omgevingswet.

Schema 6.7. Veranderacties op basis van de gebiedstypologie i. landelijk gebied, hoofdfunctie natuur

Nr.	Veranderactie	Rol gemeente	Partnerschap
6.2.1	Beter beschermen van grondwater en drinkwaterwinning tegen vervuiling en boringen	Regelgever en voorlichter	Provincie en drinkwaterbedrijf
6.2.2	Beter beschermen van bodem en oppervlaktewater tegen vervuiling	Regelgever, voorlichter en eigenaar / verpachter	Provincie, waterschappen, boeren en tuinders
6.2.3	In 2030 zorgen we dat bij alle activiteiten de bodem- en waterkwaliteit per saldo minimaal gelijk blijft	Regelgever, voorlichter en eigenaar / verpachter	Ondernemers en opdrachtgevers van bouwen en werkzaamheden
6.2.4	Ontwikkelen van extra natuur voor bijzondere habitats en robuuste, verbonden biotopen	Regelgever, investeerder en beheerder	Provincie, waterschappen en TBO's
6.2.5	Bevorderen van bosaanplant	Voorlichter en eigenaar / verpachter	Provincie, TBO's en boeren
6.2.6	Herstellen van nachtelijk duister	Regelgever, voorlichter, eigenaar / beheerder	Bewoners en bedrijven
6.2.7	Focusgebied Wijboschbroek – Vlagheide (Schijndel, Wijbosch en Eerde)	Regelgever en voorlichter	Bewoners en ondernemers
6.2.8	Focusgebied Duits Lijntje (Mariaheide, Veghel en Schijndel)	Eigenaar / beheerder	Uden en Boxtel
6.2.9	Focusgebied Dorshout – Aa-broeken (Veghel)	Regelgever, voorlichter, eigenaar / beheerder	Bernheze, Aa en Maas
6.2.10	Focusgebied Het Lijnt – Hoeksehei (Keldonk en Erp)	Regelgever, voorlichter, eigenaar / beheerder	Aa en Maas, boeren en tuinders

TBO = terreinbeherende organisatie.

Bij dit overzicht hoort een zogenoemde disclaimer. Namelijk dat het gaat om een samenvatting van onze intenties. Het is mogelijk dat het omgevingsplan of de programma's nog andere recente aandachtspunten en wijzigingen bevatten ten opzichte van eerdere beleidsinstrumenten.

6.3. Gebiedstypologie ii. landelijk gebied, agrarisch

LGA

Het landelijk gebied komt in deze omgevingsvisie op verschillende plaatsen aan bod. De tekstdelen 4.1 en 4.2 waren gericht op trends en ontwikkelingen; en tekstdeel 6.1 op structuren en waarden. Nu wordt het omgevingsbeleid ingevuld voor een tweede gebiedstypologie van het landelijk gebied. Hoe de gebiedstypologieën zijn gebruikt in het proces van beleidsontwikkeling wordt toegelicht in tekstdeel 9.3.

Figuur 6.8. Verbeelding landelijk gebied, agrarisch
(vergelijk figuur 9.5 in tekstdeel 9.3)

6.3.1. Voornemens en hoofdzaken voor deze gebiedstypologie

LGA

In box 5.4 en 5.5 is aangegeven waar de voornemens en hoofdzaken van ons omgevingsbeleid worden uitgewerkt. Voor de gebiedstypologie landelijk gebied, agrarisch is daarbij het volgende genoemd:

- operationaliserend: duurzame ontwikkeling (met name emissies), agrarisch systeem, ruimtelijke kwaliteit (met name landschappelijke inpassing en transformatie), gezondheid (met name luchtkwaliteit), luchtkwaliteit (met name agrarische emissies), leefmilieu (met name luchtkwaliteit) en maatschappelijke behoeften (met name voedsel);
- thematisch: agrarische bedrijven, gezondheid, landbouw, milieu, tuinbouw en veeteelt.

Voor hun operationalisering zijn de voornemens en hoofdzaken in tekstdeel 5 al verder uitgeschreven dan de hierboven vermelde termen.

Ruimte voor bedrijvigheid

Figuur 6.9

Boeren mogen boeren in het landelijk gebied. Hun ondernemerschap levert de samenleving veel op, niet alleen voedsel en landschapsbeheer maar ook economisch voordeel voor toeleveranciers en dienstverleners van agrarische bedrijven.

In het landschap valt de gebiedstypologie ii. LGA voor een goed deel samen met jonge heideontginningen. Dat kan gaan om een rationeel ingedeeld landschap dat geschikt is voor grootschalige agrarische bedrijven. In dit agrarisch kerngebied kunnen varkens- en pluimveebedrijven van de intensieve veehouderij gevestigd zijn. Dat geldt eveneens voor rundveebedrijven, al kan rundvee ook passend zijn voor de gebiedstypologie iii. LGVF. In LGA kunnen op akkers teeltondersteunende voorzieningen toegelaten worden. De uitstraling of effecten van de agrarische bedrijvigheid betekenen dat deze gebiedstypologie minder geschikt is voor recreatie of wonen. Er zijn immers geur en geluid van stallen en erven. En er is verkeer van landbouwmachines en vrachtwagens (met veevoer, dieren, melk). Naast voedselproductie en agrarisch verwante bedrijvigheid kan energieopwekking een economische activiteit zijn in LGA.

Box 6.10. Landbouwontwikkelingsbied

LOG 't Woud

Naar aanleiding van de varkenspest in 1997 werd in Zuid- en Oost-Nederland de zogenoemde reconstructie ondernomen. De reconstructie bracht met zich mee dat landbouwontwikkelingsgebied (LOG), extensiveringsgebied en verwevingsgebied werd onderscheiden. In de LOGs mocht de intensieve veehouderij zich ontwikkelen en was ook nieuwvestiging mogelijk. In de extensiveringsgebieden gold het tegendeel. De verwevingsgebieden boden kansen voor zowel landbouw als natuur, maar voor veeteelt moest daar een locatie wel duurzaam zijn.

Met de *Structuurvisie Ruimte* van de toenmalige gemeente Schijndel werd er al voor gekozen om niet meer te investeren in de ontwikkeling van één van de aangeduide LOGs. Dat betreft het LOG 't Woud, in het noorden van het toenmalige Schijndel (ten westen van bedrijventerrein Nieuwe Molenheide) en verdeeld over de gemeenten Schijndel en Sint-Michielsgestel. Dat gebied kende de nodige beperkingen en de behoefte aan de ontwikkeling bleek beperkt.¹²² In deze omgevingsvisie van Meierijstad valt 't Woud buiten de gebiedstypologie ii. LGA.

6.3.2. Uitwerking van beleid voor deze gebiedstypologie

LGA

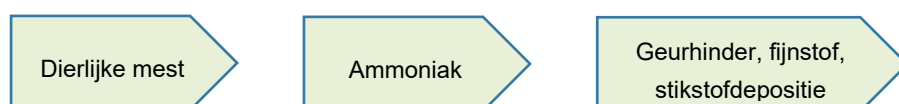
Duurzaamheid en gezondheid in het landelijk gebied

Hoewel zij in de gebiedstypologie ii. LGA de ruimte krijgen, gelden ten aanzien van boeren, tuinders en agrarisch verwante bedrijven dezelfde duurzaamheidsdoelen als voor andere bedrijven. Zo verlangt de gemeentelijke duurzaamheidsvisie tegen 2030 een 30% lager energiegebruik ten opzichte van dat in 2018, maatschappelijk verantwoord ondernemerschap en

¹²² Verpoort, R. (red.) *Structuurvisie Ruimte* (4 april 2012) Schijndel: gemeente Schijndel, pagina 35.

het ontzien van de bodem- en waterkwaliteit en biodiversiteit.¹²³ Tegen 2050 gaat het om een einde aan (rest)afval en verspilling, en om emissieloze vervoersbewegingen en bedrijvigheid. Ook het gezondheidsbeleid van Meierijstad bevat doelen die doorwerken in het landelijk gebied. Met name het zorgen voor schone lucht, waarbij intensieve veehouderij en zoönosen werden genoemd, en het reduceren van geur- en geluidsoverlast.¹²⁴ De beleidsdoelen van duurzaamheid en gezondheid leiden tot strengere randvoorwaarden. En dat terwijl boeren al geconfronteerd worden met veel regels, hoge kosten en soms lage inkomsten. Uit deze beknellende situatie is te ontsnappen door een agrarische systeemverandering (zie verderop in dit tekstdeel 6.3.2).

Figuur 6.11. Impressie van agrarische emissie

Randvoorwaarden voor bedrijvigheid

Hoewel het watersysteem, de natuur en de volksgezondheid niet voorop staan in ii. LGA, is het wenselijk dat natuurlijke waarden en gezondheid er niet aangetast worden tenzij er een dwingende reden voor is. De weidegang van rundvee achten we vooralsnog per saldo positief. Het is niet gunstig voor de emissies, maar koeien in de wei hebben een meerwaarde van dierenwelzijn en landschapsbehoud. We waarderen het dat boeren en tuinders ook de rol van landschapsbeheerders op zich nemen.¹²⁵ De aanwezige sloten en houtwallen zijn te behouden. Daar waar struweel- en weidevogels voorkomen, zijn die populaties te ontzien. Het gebruik van chemische gewasbeschermingsmiddelen, antibiotica en hormonen is tot een minimum te beperken. Voor de bestrijding van invasieve exoten (bijvoorbeeld *Fallopia japonica* en *Ambrosia artemisiifolia*) is aan andere methoden de voorkeur te geven,¹²⁶ maar als laatste redmiddel kan hiervoor een chemisch bestrijdingsmiddel worden ingezet in alleen deze gebiedstypologie.

Kennisdeling

Het ontwikkelen en delen van kennis, inzicht en vaardigheden zijn cruciaal zowel om de agrarische systeemverandering te doen slagen als voor de toekomstbestendigheid van agrarische bedrijven. Bij de kennisdeling kunnen koplopers uit de agrarische sector een rol spelen.

Via sectororganisaties en erfbetreders is aan boeren en tuinders informatie te geven over de waarden van bodem, water, landschap, natuur en gezondheid in hun gebied. Dat geldt ook voor de randvoorwaarden die daarom gelden voor bedrijvigheid, en voor praktische oplossingen zoals gewasbeschermingsmiddelen van natuurlijke oorsprong, of vasthouden van hemelwater om minder drinkwater en grondwater te gebruiken. Voorlichting kan ook helpen om eenvoudige maatregelen te nemen waarmee dieren hun voordeel doen. Bijvoorbeeld het ophangen van een kast voor vleermuizen, uilen of andere vogels. En het laten liggen van een bladhoop in een tuin voor overwinterende egels.

¹²³ HetEnergieBureau (september 2018) *Duurzaamheidsvisie Meierijstad, Samen werken aan een duurzaam Meierijstad in 2050*, Veghel: gemeente Meierijstad.

¹²⁴ *Samen gezond in Meierijstad, Gezondheidsbeleid 2018-2021* (2018) Veghel: gemeente Meierijstad, pagina's 4, 18, 24.

¹²⁵ Vergelijk Schreuder, A. (19 juni 2020) "Wij zijn zelf gek op de natuur", Reportage boeren in Natura 2000-gebied, *NRC Handelsblad*, pagina's 10-11.

¹²⁶ Vergelijk *Nota bodembeheer 2019-2024* (maart 2019) zonder plaats: Omgevingsdienst Brabant-Noord, pagina's 27-28.

Bodem

We richten ons op goede bodemzorg.¹²⁷ Het vervangen van kunstmest door compost of door bewerkte dierlijke mest en gewasresten leidt tot organische verrijking van de bodem en beter infiltreren en vasthouden van water.¹²⁸ Uit- en afspoeling van nutriënten kunnen zo verminderden. Het rijkere bodemleven is ook bevorderlijk voor gezonde gewassen. De stappen naar minder kunstmest en meer organische verrijking dragen we uit in voorlichting die we lokaal en regionaal aanbieden. Deze stappen ondersteunen we bij boeren en tuinders die nadrukkelijk overgaan naar andere werkwijzen (zie de alinea over kringlooplandbouw verderop in dit tekstdeel).

De afwisseling van teelten (vruchtwisseling) draagt verder bij aan de bodemkwaliteit. Ook die stap is uit te dragen in voorlichting, en hij kan opgenomen worden in pachtovereenkomsten bij gemeentelijke gronden. Zware landbouwmachines zijn een bedreiging voor de bodemstructuur. Ook daarover is in eerste instantie voorlichting te geven. Na verloop van tijd kan de gelegenheid ontstaan om lichte landbouwmachines, en niet langer met een motor op fossiele brandstof, ook te bevorderen met andere instrumenten, financieel en/of juridisch.

Waterkwaliteit en droogte

Vanuit onze benadering met lagen van bodem, water en landschap, en met het oog op de biodiversiteit zijn de uit- en afspoeling van nutriënten en metalen naar het oppervlaktewater te beperken. Dan gaat het niet alleen over hoe boeren en tuinders omgaan met mest, en de bodem, maar ook over de inrichting van het erf. Dankzij goten en tanks kan water opgeslagen worden. Hemelwater van daken kan eenvoudig gebruikt worden bijvoorbeeld om machines te spoelen of wassen. Bij sommige installaties zal een filter nodig zijn voor het proces- of afvalwater. Soms kan bij een erf een helofytenfilter aangelegd worden. Het vasthouden en bufferen van water kan dus bijdragen aan een doelmatige bedrijfsvoering en het is behulpzaam bij droogte. Tegelijkertijd is op agrarische erven en andere bedrijfspercelen te waken voor muggen die larven afzetten in bijvoorbeeld opgeslagen banden. Er is te voorkomen dat de tijgermug zich vanaf deze percelen verspreidt. Behalve dat we tegengaan dat in het landelijk gebied oppervlaktewater en grondwater worden vervuild, willen we niet dat het grondwater wordt uitgeput.

Over de verantwoorde omgang met water op agrarische en andere bedrijven in het landelijk gebied geven we voorlichting. Maar het is ook een thema waarvoor gemeente en waterschap gebruikmaken van de regels van het omgevingsplan en de voorschriften van vergunningen. Vooruitlopend op het omgevingsplan biedt de Verordening fysieke leefomgeving Meierijstad nieuwe regels over water. Die regels krijgen nog uitwerking in gebiedsaanwijzingen.

¹²⁷ Vergelijk de nationale bodemstrategie: TK 2017-2018, 30.015, nr. 54.

¹²⁸ De opties van bemesting worden beperkt door Europese en nationale regels. Zie bijvoorbeeld Muilwijk, H., D. Boezeman & A. Tiktak (2020) *Kansrijk landbouw- en voedselbeleid, Analyse van beleidsopties voor de Tweede Kamerverkiezingen van 2021 vanuit verschillende perspectieven*, Den Haag: Planbureau voor de Leefomgeving, pagina's 22, 85-87.

Afbeelding F20. Beregeningsinstallatie bij Boerdonk

Rekening houden met gezondheid en welzijn

Agrarische bedrijfsvoering heeft negatieve externe effecten die om aandacht vragen. Dat er ook bronnen van bijvoorbeeld stank en fijnstof zijn buiten de agrarische sector, doet daar niet aan af.

- Mest, bestrijdingsmiddelen, dieselmotoren (vrachtwagens, tractoren, aggregaten voor pompen en waterkanonnen) en zelfs gewassen (denk aan prei) leiden tot geurhinder.
- Landbouwverkeer kan leiden tot geluidhinder en verkeersonveiligheid.
- Van pesticiden wordt een verhoogde kans op kanker gevreesd. In relatie tot gewasbeschermingsmiddelen wordt wel gesproken over effecten op de hormoonhuishouding en voortplanting van mensen en van dieren buiten in de natuur.
- Vee kan de bron zijn van ziekten bij mensen (zoönosen). Daarvan zijn de vogelgriep en zeker Q-koorts bekend. Terwijl we bij zoönosen vooral denken aan pluimvee en geiten, zijn bij pluimvee en varkens endotoxinen een aandachtspunt. Door endotoxinen kunnen luchtwegklachten zoals longontsteking ontstaan. Leven in een hoge concentratie fijnstof leidt gemiddeld tot het verlies van enkele levensjaren.

Om schade, hinder en risico's te beperken, worden normen gesteld voor gewasbeschermingsmiddelen, geur, fijnstof en endotoxinen. Normen voor fijnstof en stikstofdioxide zijn opgenomen in tekstdeel 7.6.2.

Duurzame en veilige gewasbescherming

Zowel de rijksoverheid als de provincie willen het gebruik van chemische gewasbeschermingsmiddelen en biociden terugdringen.¹²⁹ Dan gaat het zowel om professioneel gebruik door boeren, tuinders, hoveniers en terreinbeheerders, als om particulier gebruik in

¹²⁹ Zie bijvoorbeeld de statenbrief van de Noordbrabantse gedeputeerde Natuur, Water en Milieu van 25 juni 2018 en de kamerbrieven van de staatssecretaris van Infrastructuur en Waterstaat van 25 oktober 2019 (TK 2019-2020, 27.858, nr. 488) en van 16 oktober 2020 (TK 2020-2021, 27.858, nr. 519) en van de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit van 30 oktober 2020 (TK 2020-2021, 27.858, nr. 523).

bijvoorbeeld de achtertuin. Maatregelen van rijk en provincie om dat gebruik terug te dringen en om duurzame en gezonde alternatieven meer ingang te doen vinden, zoals met voorlichting, zal Meierijstad ondersteunen. In 2018 werd al in ons sportbeleid opgenomen dat voor alle sportvelden onkruid op een alternatieve wijze wordt bestreden.¹³⁰

Het bestaan van Europese en nationale regels over toegelaten middelen, betekent dat een waterschap of een gemeente gewasbeschermingsmiddelen niet zomaar kan verbieden. Voor zover er bestuursrechtelijke mogelijkheden be- of ontstaan om aanvullend op het hogere recht lokale regels te stellen, overweegt onze gemeente dat. Denk hierbij aan het motiveren dat een alternatief niet volstaat, aan voldoende brede spuitvrije zones, aan monitoring, maar ook aan specifieke bescherming voor gevoelige gebieden. Of een gebied kwetsbaar is, is allicht te bepalen aan de hand van het (geaccumuleerde) agrarische gebruik, het bodemtype, het grondwater en de afstanden tot drinkwaterwinning en woningen. Verder heeft onze gemeente mogelijkheden in het privaatrecht. Wanneer Meierijstad gronden verpacht, wordt daarbij overeengekomen dat geen chemische gewasbestrijding of zware landbouwmachines worden toegepast op die gronden.

Geurnormen veehouderij

De geuremissie van veehouderijen en de geurbelasting van veehouderijen op woningen en andere gevoelige functies zijn in Nederland gereguleerd. Dat gebeurt langs vier sporen: geurnormen voor de voorgrondbelasting (van het bedrijf zelf) en voor de achtergrondbelasting (van meerdere bedrijven in de omgeving), afstandsnormen en het criterium van een goed of aanvaardbaar woon- en leefklimaat (voor de gevoelige functies). Dat laatste kan kwalitatief ingevuld worden, maar er kan ook een richtlijn voor de achtergrondbelasting in meespelen.

De voorgrondbelasting is in het huidige stelsel begrensd door de Wet geurhinder en veehouderij (Wgv), althans van diercategorieën waarvoor de minister een geuremissiefactor heeft vastgesteld. De Wgv biedt gemeenten de mogelijkheid om van haar standaardnormen af te wijken. Inderdaad zijn in Meierijstad lokale geurnormen gesteld. Voor de werking van die geurnormen is een onderscheid gemaakt aan de hand van onze gebiedstypologieën. Daarmee is het geurbeleid niet alleen verfijnd in de zin van differentiatie naar soorten gebieden, maar ook enigszins aangescherpt (zie ook tekstdeel 9.6). De beperkte aanscherping is gemotiveerd met de ernst van ervaren geurhinder en de achterblijvende verbetering van de milieukwaliteit.¹³¹ In onze gemeente verlangen zowel het eerder vastgestelde gezondheidsbeleid als de duurzaamheidsvisie ('in 2050 is de bedrijvigheid schoon en emissieloos') dat de luchtkwaliteit wordt verbeterd. Daar komt bij dat het landelijk gebied in toenemende mate het toneel vormt voor andere activiteiten dan agrarische, denk aan recreatie en toerisme of aan opvang en begeleiding van kinderen met een zorgindicatie.

De geurnormen nu opgenomen in de Verordening fysieke leefomgeving Meierijstad zijn een voorgrondbelasting van 2, 10 of 12 OUE/m³ (zie schema 6.12). De hoogste bescherming geldt voor de gebiedstypologieën iv. CDG, v. CSG en vi. VG. Voor agrarisch kerngebied en enkele bedrijventerreinen geldt een veel kleinere geurbepaling voor veehouderijen. De huidige geurnormen kunnen nog verbeterd worden bij het opstellen van het omgevingsplan.

¹³⁰ *Sportief in beweging naar 2030, Korte versie sportnota Meierijstad (2018)* Veghel: gemeente Meierijstad, pagina 11.

¹³¹ Ter vergelijking: er was een GGD-advies van 4,7 OUE/m³ voor achtergrondbelasting in de bebouwde kom. Hermsen, S. & F. Schellen (13 september 2016) *Evaluatie geurbeleid 2015 Gemeente Veghel, Rapportage van de huidige geursituatie en ontwikkelingen ten opzichte van 2010*, zonder plaats: Omgevingsdienst Brabant-Noord, pagina 18.

Schema 6.12. Geurnormen veeteelt

Gebiedstypologieën		Geurnormen voorgrondbelasting (OU _E /m ³)
i.	Landelijk gebied, hoofdfunctie natuur	10,0
ii.	Landelijk gebied, agrarisch	12,0
iii.	Landelijk gebied, verweving van functies	10,0
iv.	Centrumdorps gebied	2,0
v.	Centrumstedelijk gebied	2,0
vi.	Verstedelijkt (woon)gebied	2,0
vii.	Lichte bedrijvigheid	10,0
viii.	Zware bedrijvigheid	12,0

Achtergrondbelasting heeft een plek gekregen in het provinciale beleid. Noord-Brabant richt zich op een cumulatieve geurhinder niet hoger dan 12% in de bebouwde kom en niet hoger dan 20% in het landelijk gebied.¹³² Die percentages corresponderen met 10,0 OU_E/m³ respectievelijk 20,0 OU_E/m³. Binnen het provinciale kader waren in het agrarisch geurbeleid van de toenmalige gemeente Veghel normen voor achtergrondbelasting opgenomen. Die bedroegen (kort gezegd) 13,0 OU_E/m³ voor de bebouwde kom en aan kernranden en 20,0 OU_E/m³ voor het landelijk gebied en bij bedrijventerreinen.¹³³ Er is evenwel een GGD-advies van 4,7 OU_E/m³ voor achtergrondbelasting in de bebouwde kom en 10,3 OU_E/m³ in het landelijk gebied.¹³⁴ Voor ons omgevingsbeleid trekken we hieruit de conclusie dat een woon- en leefklimaat een achtergrondbelasting kent met een ideale grenswaarde van 5,0 OU_E/m³ (goed) tot 10,0 OU_E/m³ (aanvaardbaar) in de gebiedstypologieën iv. CDG, v. CSG en vi. VG, en een ideale grenswaarde van 12,0 OU_E/m³ (matig) tot 18,0 OU_E/m³ (aanvaardbaar) in de gebiedstypologieën i. LGHN, ii. LGA, iii. LGVF, vii. LB en viii. ZB.

Afstanden tussen veehouderij en wonen

In hun advies over veehouderij wijzen gezondheidsinstanties op het belang van voorzorg en van vermindering van emissies.¹³⁵ Als voorzorg adviseren zij een afstand van minimaal 250 meter tussen een veehouderij en een gevoelige functie (wonen, onderwijs, zorg) en minimaal 2 km ingeval van een geitenhouderij. Daarbij wordt een nieuwe gevoelige functie afgeraden bij meer dan vijftien veehouderijen binnen een afstand van 1 km.¹³⁶ Bij de emissiereductie doelen de gezondheidsinstanties op geur, stof, endotoxinen en ammoniak. Dit advies verwerken we in ons omgevingsbeleid.

¹³² Artikel 2.73 lid 2 Interim omgevingsverordening Noord-Brabant.

¹³³ Hermsen, S. & F. Schellen, *Evaluatie geurbeleid 2015 Gemeente Veghel, Rapportage van de huidige geursituatie en ontwikkelingen ten opzichte van 2010* (13 september 2016) zonder plaats: Omgevingsdienst Brabant-Noord, pagina 16.

¹³⁴ Hermsen, S. & F. Schellen, *Evaluatie geurbeleid 2015 Gemeente Veghel, Rapportage van de huidige geursituatie en ontwikkelingen ten opzichte van 2010* (13 september 2016) zonder plaats: Omgevingsdienst Brabant-Noord, pagina 18.

¹³⁵ Nijdam, R., A. Dusseldorp, M. Elders-Meijerink, P. Jacobs, C.B.M. Maassen, S. van der Lelie, M. Pasnagel, R. van Strien, N. van de Waal, R. van de Weerd, J.P. Zock (2020) *GGD-richtlijn medische milieukunde, Veehouderij en gezondheid*, Bilthoven: Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu, pagina's 3, 9, 10.

¹³⁶ Deze aangeraden afstanden zijn groter dan de afstanden van de Wet geurhinder en veehouderij voor diercategorieën zonder geuremissiefactor.

Bij het vaststellen van de Verordening fysieke leefomgeving Meierijstad, 1^e tranche, is geen afwijking opgenomen van de standaardafstanden van de Wet geurhinder en veehouderij.¹³⁷ Die normen zijn een minimum van 100 meter tussen een veehouderij (diercategorieën zonder geuremissiefactor) en een geurgevoelig object¹³⁸ binnen de bebouwde kom en minimaal 50 meter bij een geurgevoelig object buiten de bebouwde kom.

Het is denkbaar dat met de lokale geurnormen op basis van de Wgv, de provinciale normering van de achtergrondbelasting en de standaardafstanden van de Wgv, een situatie bestaat waarin een veehouderij zich op minder dan 250 meter afstand bevindt van een gevoelige functie en dat die gevoelige functie is blootgesteld aan een achtergrondbelasting hoger dan 18,0 OU_E/m³. Dat is een ruimte van wat juridisch toegelaten is, maar beleidsmatig ongewenst. In een dergelijke situatie streeft onze gemeente naar verbetering van de omgevingskwaliteit. Als dat niet direct uitvoerbaar is in termen van geur, fijnstof en endotoxinen kan de omgevingskwaliteit gezocht worden in andere aspecten van de fysieke leefomgeving. Dan weegt bijvoorbeeld mee of door de realisatie van een nieuwe woning een agrarische bedrijfsbeëindiging netjes wordt afgewikkeld, of dat er met een initiatief ook versterking van het landschap plaatsvindt.

Endotoxinen in ruimtelijke ordening en milieubeheer

Voor het landelijk gebied is niet alleen gewerkt met geurnormen, maar er was ook al aandacht voor endotoxinen.¹³⁹ Dan gaat het om ontstekingsbevorderende celwandresten van gram-negatieve bacteriën waarvoor menselijke luchtwegen gevoelig zijn. Er is een toetsingskader voor varkens- en pluimveebedrijven.¹⁴⁰ In lijn met advies van de Gezondheidsraad is een norm aangehouden van 30 EU/m³ voor de maximale blootstelling aan endotoxinen in de buitenlucht. Die norm is een derde van de adviesnorm voor aanvaardbare arbeidsomstandigheden (bij 8 uur per dag). Met de norm en de bronsterkte is een afstandscontour rond een bedrijf te trekken. Er ligt dan rondom een veehouderij een individuele endotoxine-risicocontour en een bredere, cumulatieve endotoxine-risicocontour. De afstand tussen veehouderijen en woningen dient minimaal 250 meter te zijn. Tot 1 km dient gezondheid nadrukkelijk mee te wegen bij een beoordeling.¹⁴¹

De aandacht is ook al gericht op geitenhouderijen. Provinciale Staten besloten op 8 juli 2017 tot een geitenmoratorium. Dat betekent dat nieuwvestiging en uitbreiding van geitenhouderijen niet mogelijk is.¹⁴² Vanwege gezondheidsrisico's is aan woningbouw binnen een straal van 2 km van een geitenhouderij geen voorkeur te geven. Dit is in de termen van ruimtelijke ordening een overweging van het aanvaardbare woon- en leefklimaat. Bij cumulatie, concreet woningbouw binnen 2 km van meerdere geitenhouderijen of van één geitenhouderij en een ander

¹³⁷ Ter vergelijking: In het verleden is bij de ontwikkeling van Veghels Buiten overwogen dat voor diercategorieën zonder geuremissiefactor, zoals melkvee en paarden, een halvering van de standaardafstand van de Wgv mogelijk was: dat maakte de minimale afstand tussen een nieuwe woning en de resterende veehouderijen 125 meter.

¹³⁸ Dat is volgens artikel 1 Wgv een 'gebouw, bestemd voor en blijkens aard, indeling en inrichting geschikt om te worden gebruikt voor menselijk wonen of menselijk verblijf en die daarvoor permanent of een daarmee vergelijkbare wijze van gebruik, wordt gebruikt'.

¹³⁹ 'De huidige toetsing aan geurnormen en/of fijnstof-grenswaarden biedt onvoldoende bescherming voor omwonenden tegen endotoxinen.' Merwerode, M.J. van (25 november 2016) *Aanbiedingsbrief 'Notitie Handelingsperspectieven Veehouderij en Volksgezondheid, Endotoxine toetsingskader 1.0'*, zonder plaats: Bestuurlijk Platform Omgevingsrecht, pagina 1.

¹⁴⁰ De raad van Meierijstad besloot op 13 juli 2017 over de *Notitie Handelingsperspectieven Veehouderij en Volksgezondheid, Endotoxine toetsingskader 1.0*. Zie ook de *Richtlijn Plattelandswoningen* waarover het college van burgemeester en wethouders besloot op 11 juni 2019.

¹⁴¹ Ondersteuningsteam Veehouderij en Volksgezondheid (25 november 2016) *Notitie Handelingsperspectieven Veehouderij en Volksgezondheid, Endotoxine toetsingskader 1.0*, zonder plaats: Bestuurlijk Platform Omgevingsrecht, pagina 37.

¹⁴² Artikel 3.47 Interim omgevingsverordening Noord-Brabant.

overlastgevend bedrijf, is zeker terughoudendheid te betrachten.¹⁴³ In alle gevallen van een woningbouwinitiatief in het landelijk gebied is aan de omgevingsstafel gezondheidsadvies te betrekken en is een omgevingsdialoog nodig met omwonenden en bedrijven.

Nieuwe normen

De lokale normering van endotoxinen en de (provinciale en) lokale beperkingen voor geitenhouderijen houden we voorlopig in stand voorbij de overgang van het huidige milieubeleid en ruimtelijke ordening naar het nieuwe omgevingsbeleid. Omdat een nationaal kader voor endotoxinen nog in onderzoek is, kan het zo zijn dat de rijksoverheid nieuwe normen stelt. Maar ook indien het rijk of de provincie hun beleid over veehouderijen en luchtkwaliteit niet aanscherpen, blijft Meierijstad dit onderwerp aandacht geven. Als over enkele jaren het aantal gehouden dieren en het aantal luchtwegklachten weinig gedaald zijn, geeft dat reden om onze normen voor (agrarisch) fijnstof en endotoxinen aan te scherpen.¹⁴⁴

Verwerking snoeihout

In het landelijk gebied mocht tot nog toe in sommige maanden van het jaar snoeihout verbrand worden. Aan die ontheffing willen we een einde maken. Daarom zoeken we alternatieve verwerkingsmogelijkheden voor snoeihout. Daarbij kan gedacht worden aan energieopwekking met deze biomassa. Hergebruik is een nog betere optie, omdat de CO₂ dan vastgehouden blijft in het hout en niet vrijkomt bij verbranding. Hergebruik kan bijvoorbeeld door het snoeihout te versnipperen voor in tuinen, of om er een afscheiding van te vlechten.

Huisvesting arbeidsmigranten

In Meierijstad werkt en verblijft een behoorlijk aantal arbeidsmigranten als tijdelijke werknemers. Een deel van die arbeidsmigranten werkt in agrarische bedrijven, soms niet aan een hoogseizoen gebonden. Als een bedrijf jaarlijks maandenlang seizoensarbeiders uit het buitenland aantrekt of permanent tijdelijke werknemers inzet, kan dat bedrijf de wens hebben om ook huisvesting voor tijdelijke werknemers te creëren. Op het perceel van een agrarisch bedrijf wenst onze gemeente alleen huisvesting van tijdelijke werknemers indien er een relatie is tussen het werk op dat bedrijf en de gehuisveste personen. Indien een agrarisch bedrijf gedurende zijn laagseizoen in zijn huisvesting voor arbeidsmigranten een overcapaciteit heeft, kunnen er werknemers van andere bedrijven gehuisvest worden.¹⁴⁵ Voor de huisvesting van tijdelijke werknemers of short stay kan ook gelegenheid gezocht worden aan de rand van een kern of in de gebiedstypologie vii. LB.

Verlichting

Omdat aan de gebiedstypologie ii. LGA geen grote betekenis wordt toegekend als recreatie- of woongebied, is er gelegenheid voor de natuurwaarde van nachtelijk duister en een sober beheer van het openbaar gebied. De particuliere erven kunnen 's nachts verlicht worden, maar wegen worden niet verlicht. Kruispuntverlichting omwille van de verkeersveiligheid wordt beperkt tot 's winters de avond en de vroege morgen.

¹⁴³ GOeP (12 september 2018) *Maatwerkpaak woningbouwinitiatieven in de omgeving van geitenhouderijen*, Veghel: gemeente Meierijstad.

¹⁴⁴ Ook in het Schone Lucht Akkoord (zie tekstdeel 7.6.2) is opgenomen dat wanneer de internationale advieswaarden voor fijnstof en stikstofdioxide verfijnd worden, die verfijning overgenomen kan worden in het beleid van de aangesloten partijen.

¹⁴⁵ *Beleidsnota huisvesting van arbeidsmigranten, Huisvesting arbeidsmigranten: maak er werk van!* (zonder datum) Veghel: gemeente Meierijstad. Met name via het daarbij op 6 juni 2019 aangenomen amendement.

Agrarisch ondernemerschap

Van een boer die niet stopt maar doorgaat (zie tekstdeel 4.2), of die zijn bedrijf wel kan overdragen aan een zoon of dochter, wordt veel gevraagd. Om in te spelen op trends in de vraag, om de marges te verbeteren of als antwoord op klimaatverandering kunnen andere teelten nodig zijn. Zo zijn er bewegingen van akkerbouw naar tuinbouw. Een bedrijf kan inzetten op een mondiale markt en dan investeren in high tech, specialisatie in een lange keten, gericht management van kosten.¹⁴⁶ Dat bedrijf kan investeringen overwegen in een nieuw stalsysteem, of in teeltondersteunende voorzieningen (afdekfolie, stellages, installaties voor drainage en beregening). Of een bedrijf kan inzetten op lokale niches met seizoensproducten voor een marktkraam, boerderijwinkel of abonnementhouders, de coöperatieve ondernemingsvorm nieuw leven inblazen, zich aansluiten bij de biologische of biodynamische landbouw. En ook daarvoor zijn investeringen nodig. Welke agrarische strategie de boer of tuinder ook kiest, er blijft het ondernemersrisico dat het bedrijf onvoldoende oplevert. Dan is te overwegen om nevenactiviteiten te ondernemen. Zo kan een boerderij meedoen in de sector van recreatie en toerisme, of die van zorg en welzijn.

Agrarische systeemverandering

De agrarische systeemverandering schetsen we hier met twee bewegingen. De eerste beweging is die van vergaande optimalisering. Dat betekent dat een hele reeks aspecten van de bedrijfsvoering zoals die nu bestaat, wordt aangepast. Denk aan installaties en verlichting die minder energie gebruiken, een overstap van machines aangedreven door motoren op fossiele brandstof naar elektrische machines, nieuwe stalsystemen, dierenwelzijn, een betere zuivering van lucht en water, de toepassing van slimme technologie om gerichter en daarmee minder te bemesten en sproeien (precisielandbouw), medicijnen toe te dienen, enz. Voor deze vergaande optimalisering zijn investeringen nodig. Om die investeringen te kunnen opbrengen kunnen grootschaligheid en productie voor de wereldmarkt nodig zijn. Op de wereldmarkt zullen boeren en tuinders in Brabant niet op prijs kunnen concurreren met bedrijven die hun negatieve externe effecten niet zo hoeven te beperken. Dan kan van de Nederlandse regering en de Europese Unie gevraagd worden om te bevorderen dat er internationaal een 'level playing field' ontstaat. Wat de op export gerichte bedrijven bij ons kunnen doen om niet mee te gaan met een 'race to the bottom', is kiezen voor kwalitatief goede producten met een hogere marge en hun technologie benutten voor kostenbeheersing. Dat een bedrijf zijn afzetgebied niet specifiek lokaal of regionaal ziet, betekent nog niet dat het zijn grond- en hulpstoffen ook van ver moet halen. Ook deze bedrijven kunnen gebruikmaken van een circulaire aanpak. De innovaties van een slimme agrarische sector hebben in Brabant voordelen voor ontwikkelaars, toeleveranciers, arbeidsmarkt en werknemers. Als gemeente ondersteunt Meierijstad deze beweging via de regio Noordoost-Brabant en AgriFood Capital.

Kringlooplandbouw

Op een tweede beweging van agrarische systeemverandering duiden we hier, om kort te zijn, met de term kringlooplandbouw (zie ook box 4.8). Een korte keten van grond tot mond kan negatieve effecten van transport beperken, maakt het bewaken van voedselveiligheid minder complex en biedt betere gelegenheid voor voedselbewustzijn en gezond en duurzaam consumentengedrag. Er is een grote verscheidenheid aan agrarische bedrijven die uitdrukking geven aan deze beweging. Een bedrijf kan bijvoorbeeld een typisch streekproduct voortbrengen en daar via een substantiële marketing een regionale markt mee aanspreken, maar vooral verkopen aan wederverkopers. Een ander bedrijf kan een grote diversiteit aan producten voortbrengen, en vooral directe relaties onderhouden met consumenten die dichtbij de boerderij wonen. Of een

¹⁴⁶ Zie bijvoorbeeld Boersma, H. & M. Boudry (15 mei 2020) 'De landbouw moet juist verder intensiveren', *NRC Handelsblad*, pagina 18.

bedrijf concentreert zich niet zo op een streekproduct of directe relaties met consumenten, maar legt zijn focus meer op het productieproces zelf. In deze verscheidenheid kunnen begrippen gebruikt worden als kringloopboeren, streekboeren, herenboeren, stadsboeren, natuurboeren, biologische en biodynamische boeren. Die bedrijven kunnen gebruikmaken van bijvoorbeeld een coöperatie als organisatievorm, van permacultuur of een voedselbos als teeltconcept, van natuursubsidies of recreatie voor neveninkomsten. Mestverwerking is in te zetten voor natuurlijke bemesting van akkers en voor energievoorziening.

Lokale kwaliteitsproducten ondersteunen we met communicatie: streekmarketing en consumentenvoorlichting. We willen dat alle gebruikers van het landelijk gebied ten minste enig begrip hebben van landschap, biodiversiteit en permacultuur. Natuurinclusieve en biologische landbouw zullen we stimuleren.¹⁴⁷ Boeren en tuinders die overstappen naar biologisch, willen we tegemoetkomen in hun overgangperiode. Dat geldt ook voor de investering in een voedselbos. Verder zullen we onderzoeken hoe gemeente en regio kunnen faciliteren dat kringlopen korter worden, dat bedrijven en instellingen anders omgaan met afval-, hulp- en grondstoffen. Ook de rijksoverheid en de provincie zullen kringlooplandbouw bevorderen. Concreet zullen veehouders meer voer gebruiken van hun eigen land, van boeren uit de omgeving of op basis van reststromen uit de voedingsindustrie.

Stadslandbouw

Meierijstad stimuleert stadslandbouw met het oog op kortere kringlopen en toegenomen voedselbewustzijn. Dat kan inhouden dat boeren en tuinders directe relaties aangaan met consumenten in de nabije kernen.¹⁴⁸ Voor een nieuw appartementengebouw is een daktuin voor collectief gebruik een optie. Maar we willen ook ruimte laten aan bijvoorbeeld een wijkvereniging die een laagwaardig gazon in het openbaar gebied wil omzetten in een moestuin. Daarnaast roepen we basisscholen en hun ouderverenigingen op om schooltuinen aan te leggen. Een stadstuin op de Noordkade biedt misschien mooie kansen aan de bezoekers van jongerencentrum De Kluis en de restaurants van dat complex in Veghel. Dat is ook denkbaar aan de Steeg nabij jongerencentrum Bizzi in Schijndel. In een woonbuurt kan een voedseltuin bijdragen aan sociale samenhang, participatie, meer bewegen en een gezonder eetpatroon.

Randvoorwaarden zullen ook gelden voor stadslandbouw. Onwenselijk zijn het houden van vee in stedelijk gebied, anders dan enkele kippen, en een verrommelde aanblik. En van scholen, wijkverenigingen en hobbytuinders vragen we dat ze natuurinclusief, gifvrij en zonder kunstmest te werk gaan.

De twee bewegingen waarmee we de agrarische systeemverandering hebben geschetst, zijn geen absoluut gescheiden alternatieven. De bewegingen kunnen deels samenvallen. Zo kan een bedrijf dat een product voortbrengt waar op de wereldmarkt goede vraag naar is, zijn grondstoffen betrekken uit de directe omgeving, natuurinclusief landschapsbeheer uitvoeren en in het productieproces biologische normen toepassen. Overigens zullen op een tweesprong¹⁴⁹ van

¹⁴⁷ Als veel van de sectorale informatievoorziening zoals vakbladen en de traditionele erfbetreders nog beschouwd kunnen worden als representanten van het oude systeem, ligt het voor de hand om voorlichting te gebruiken voor de agrarische systeemverandering. Erisman, J.W. & F. Verhoeven (2019) *Kringlooplandbouw in de praktijk, Analyse en aanbevelingen voor beleid*, Bunnik / Utrecht: Louis Bolk Instituut & Boerenverstand, pagina 26.

¹⁴⁸ Veen, E., B. Breman & J.E. Jansma (november 2012) *Stadslandbouw, Een verkenning van groen en boer zijn in en om de stad*, Wageningen: Wageningen UR.

¹⁴⁹ Vergelijk Greidanus, M. (juni 2016) *Brabant in transitie: naar een nieuwe koers voor het Brabantse verstedelijkingsbeleid, Twee positionpapers voor de bouwsteen verstedelijking*, 's-Hertogenbosch: provincie Noord-Brabant, pagina 10. Brugh, M. aan de (26 september 2020) "We moeten goed gedrag van boeren belonen", Interview Jan Willem Erisman hoogleraar, *NRC Handelsblad*, pagina's W2-W3.

lokaal en internationaal niet alle boeren hun keuze maken en hun weg vervolgen. Er worden veel bedrijven beëindigd.

Agrarische bedrijfsbeëindiging

Bij beëindiging van agrarische bedrijven is het herbestemmen van de locatie en een alternatief gebruik van gebouwen geen eenvoudige opgave. Vaak lijkt een mooie bestemming onvoldoende op te brengen. Denk aan de overdracht aan een nieuwe generatie boer, extensieve recreatie of natuur. Of een alternatieve functie kan op die locatie niet toegelaten worden. Bijvoorbeeld woningen, horeca en andere bedrijvigheid. Zo kunnen frustratie en financieel verlies ontstaan.

Bij de beëindiging van agrarische bedrijven willen we niet wegstappen. Dan willen we waken voor verloedering, ondermijning, helpen bij een verantwoorde herbestemming. We beseffen dat stoppen met boeren, zeker als dat door omstandigheden afgedwongen wordt, sociaal en persoonlijk grote impact heeft. Daarom is de gemeente betrokken bij de begeleiding van stoppende boeren, en van mensen die een doorstart overwegen. Wat ons dan past zijn een luisterend oor, informatie, advies, eventueel doorverwijzen.

Het kan voorkomen dat een agrarische ondernemer de verkoop van zijn of haar bedrijf als pensioen voor ogen had en verder geen aanvullende voorzieningen heeft getroffen. Als de verkoop van het bedrijf niet lukt en de agrarische ondernemer het pensioen daarom niet rond krijgt, kan er niet zomaar teruggevallen worden op de gemeente. Onze samenleving is zo ingericht dat zelfstandigen en MKB-ers slechts in een deel van de sociale zekerheid deelnemen. Slechts indien zwaarwegende belangen van natuur of landschap daar reden toe geven, kan de gemeente een stopper financieel tegemoetkomen. We vragen de waterschappen om hetzelfde te doen bij zwaarwegende belangen van het watersysteem.

Boeren naar de toekomst

Als gemeente sturen we niet rechtstreeks op het aantal agrarische bedrijven, op de omvang van de voedselproductie of op het aantal landbouwhuisdieren binnen onze gemeentegrenzen. Waar we wel mee sturen zijn randvoorwaarden die ook gelden voor niet-agrarische bedrijven en particuliere huishoudens, denk aan klimaatmitigatie en -adaptatie, energietransitie en aan bedrijvigheid die in 2050 schoon en emissieloos is (vergelijk box 5.2). Wat wel voor agrarische bedrijven een grotere betekenis heeft dan voor veel andere sectoren, zijn onze doelen van landschapskwaliteit en biodiversiteit. Boeren en tuinders maken, met de gegeven condities, hun eigen beslissingen. Die condities zetten wel aan tot verandering.¹⁵⁰ Wij schatten in dat een serieus aantal agrarische ondernemers stopt. Een deel van de bestaande bedrijven kan zich ontwikkelen volgens de eerste beweging: op grote schaal, met veel automatisering, voor de wereldmarkt, maar wel lokaal ingebed en verantwoord. Onze inschatting is dat het aandeel agrarische bedrijven volgens de tweede beweging substantieel toeneemt: natuurinclusief, biologisch, grondgebonden, in een lokale kringloop.

Hoewel de gemeente geen doel stelt uitgedrukt in een dalend aantal landbouwhuisdieren, zou het niet logisch zijn als de vleesproductie in onze regio toeneemt. Bij de huidige omvang van die productie is de omslag naar een schone bedrijfstak met een kleinere bijdrage aan klimaatverandering, minder natuurschade en minder gezondheidsrisico's al uitdagend. Daar komt bij dat een consumptiepatroon met veel vlees zwaarder drukt op de wereld (ecologische

¹⁵⁰ In een studie zijn agrarische bedrijven getypeerd ten opzichte van productie, klimaat en natuur. In de termen van die studie, kunnen bedrijven in Meierijstad veranderen van 'ruimte benutten' naar 'gemiddelde landbouwpraktijk', en van 'gemiddelde landbouwpraktijk' naar 'productie en natuur' of 'hoogst efficiënt'. Deze laatste twee typen tezamen, kunnen dominant worden. De typen 'maximale benutting eigen resources' en 'natuurboeren' kunnen wel groeien. Erisman, J.W. & F. Verhoeven (2019) *Kringlooplandbouw in de praktijk, Analyse en aanbevelingen voor beleid*, Bunnik / Utrecht: Louis Bolk Instituut & Boerenverstand, pagina 5.

voetafdruk, waterverbruik) en de eigen gezondheid (hart- en vaatziekten, kanker) dan een plantaardiger patroon. Het zou verstandig zijn als Westerse consumenten een fors deel van de dierlijke eiwitten in hun voeding vervangen door plantaardige eiwitten. Voor veehouders liggen er dan nog kansen in zowel een productieproces als een eindproduct met kwaliteit: een ingekorte keten voor gewaardeerd vlees uit eigen streek. Kort gezegd: minder maar beter.

Box 6.13. *Perspectieven op landbouw- en voedselbeleid*

De samenleving, haar landbouw en voedsel
<p>Ten opzichte van vier perspectieven op landbouw- en voedselbeleid in de Nederlandse context zoals die zijn samengesteld in een studie, kent ons omgevingsbeleid voor het landelijk gebied, voor voedselproductie en -consumptie elementen uit de perspectieven van de georganiseerde, de ondernemende en de wederkerige samenleving.¹⁵¹</p> <ul style="list-style-type: none"> • 'In het perspectief van de bestendige samenleving voelen boeren en burgers zich onder druk staan; het gevoel van bestaansonzekerheid neemt toe door stijgende voedselprijzen, competitie en een toenemende regeldruk. In dit perspectief zoeken boeren en burgers houvast tegen die bedreigingen, terwijl milieuregels minder streng zouden mogen zijn.' • 'Het perspectief van de georganiseerde samenleving benadrukt dat het landelijk gebied meerdere gebruiksfuncties heeft, zoals landbouw, natuur, wonen en bedrijvigheid. Omdat deze functies op gespannen voet met elkaar kunnen staan, is regie en regelgeving noodzakelijk.' • 'In het perspectief van de ondernemende samenleving staat het vertrouwen in individuele ontplooiing en ondernemerschap centraal als drijvende krachten achter vooruitgang in de samenleving. De overheid biedt kaders en laat het aan de markt over welke teelten en bedrijven een toekomst hebben.' • 'Het perspectief van de wederkerige samenleving wijst op de wederzijdse afhankelijkheden tussen individuen en ziet een kwetsbare en bedreigde leefomgeving. In dit perspectief stimuleert de overheid de omslag naar een landbouw die samenwerkt met de natuur.'

6.3.3. Veranderacties uit deze gebiedstypologie

LGA

Omdat de gemeente al jarenlang ruimtelijk en sectoraal beleid voert, bestaan er beleidsdoelen, regels en maatregelen in de praktijk die iets vanzelfsprekends hebben gekregen. Dat is een reden om in deze omgevingsvisie niet ons beleid voor de fysieke leefomgeving in werkelijk al zijn aspecten en details te benoemen. Ook de wetgever verlangt slechts hoofdlijnen en hoofdzaken.¹⁵² Ondanks dat wordt de omgevingsvisie een lijvig beleidsdocument. Daarom ronden we de behandeling van de gebiedstypologie ii. LGA af met een schematisch overzicht van de recente aandachtspunten en wijzigingen die ons omgevingsbeleid met zich meebrengt. Soms staat na een veranderactie met een bredere scope, geformuleerd vanuit deze gebiedstypologie, nog een verwante veranderactie vermeld: een specifieke ambitie uit de [duurzaamheidsvisie](#) (zie ook box 5.2).

¹⁵¹ Muilwijk, H., D. Boezeman & A. Tiktak (2020) *Kansrijk landbouw- en voedselbeleid, Analyse van beleidsopties voor de Tweede Kamerverkiezingen van 2021 vanuit verschillende perspectieven*, Den Haag: Planbureau voor de Leefomgeving.

¹⁵² Artikel 3.2 aanhef en sub b en c Omgevingswet.

Schema 6.14. Veranderacties op basis van de gebiedstypologie ii. landelijk gebied, agrarisch

Nr.	Veranderactie	Rol gemeente	Partnerschap
6.3.1	Bevorderen van klimaatadaptieve agrarische bedrijfsvoering	Regelgever en voorlichter	Waterschappen, boeren en tuinders
6.3.2	Tegengaan van agrarische emissies: fijnstof, geur, endotoxinen, stikstof (nitraat / ammonium), fosfaten, metalen, chemische gewasbestrijdingsmiddelen	Regelgever, voorlichter en eigenaar / verpachter	Rijk, provincie, ODBN, boeren en tuinders
6.3.3	Bevorderen van natuurinclusieve, agrarische bedrijfsvoering	Regelgever, voorlichter, subsidiënt en eigenaar / verpachter	Provincie, TBO's, boeren en tuinders
6.3.4	In 2030 zorgen we dat bij alle activiteiten de biodiversiteit per saldo minimaal gelijk blijft	Regelgever, voorlichter, subsidiënt en eigenaar / verpachter	Ondernemers en opdrachtgevers van bouwen en werkzaamheden
6.3.5	Bevorderen van circulaire, agrarische bedrijfsvoering	Voorlichter, eigenaar / verpachter	Provincie, NOB, AFC, boeren en tuinders
6.3.6	Beperken van agrarisch antibioticagebruik	Voorlichter	Rijk, veeartsen, boeren en tuinders
6.3.7	Bevorderen van duurzame en gezonde voeding	Voorlichter en subsidiënt	NOB, AFC, supermarktketens, boeren en tuinders, PO, VMBO, MBO en welzijnsorganisaties
6.3.8	Tegengaan van lichtvervuiling	Regelgever, voorlichter en eigenaar / beheerder	Inwoners en bedrijven

AFC = AgriFood Capital.

MBO = middelbaar beroepsonderwijs.

NOB = regio Noordoost-Brabant.

ODBN = Omgevingsdienst Brabant-Noord.

PO = primair onderwijs (basisscholen).

TBO = terreinbeherende organisatie.

VMBO = voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs.

Bij dit overzicht hoort een zogenoemde disclaimer. Namelijk dat het gaat om een samenvatting van onze intenties. Het is mogelijk dat het omgevingsplan of de programma's nog andere recente aandachtspunten en wijzigingen bevatten ten opzichte van eerdere beleidsinstrumenten.

Afbeelding F21. Woonboerderij tussen Erp en Boerdonk

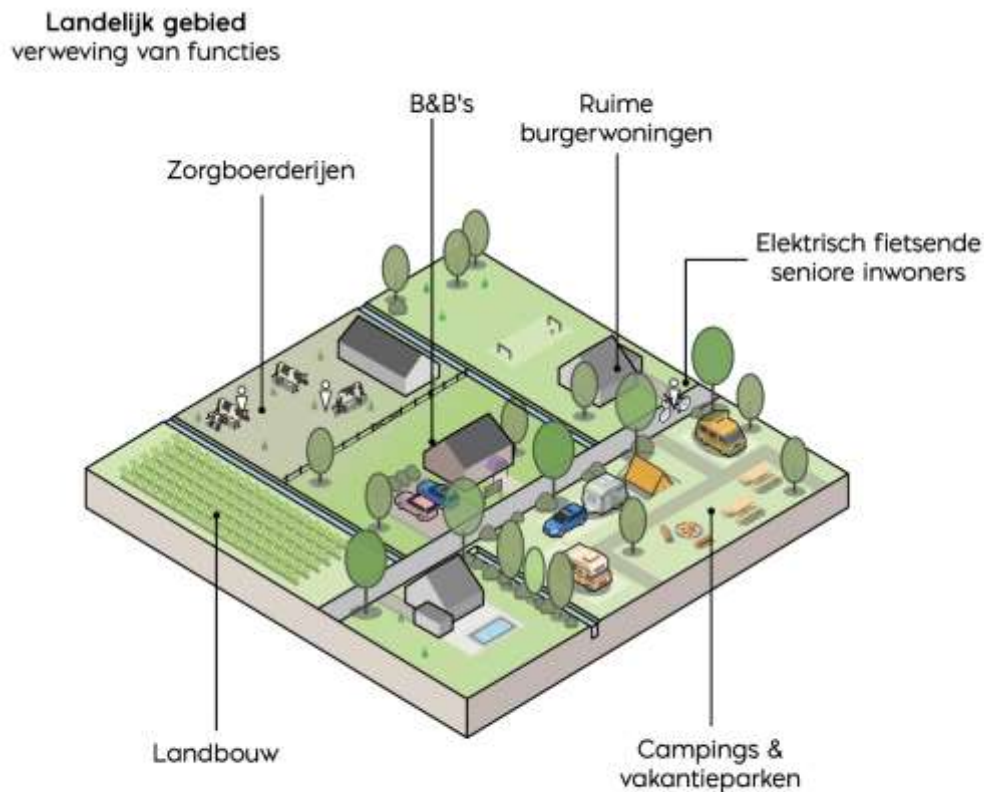

6.4. Gebiedstypologie iii. landelijk gebied, verweving van functies

LGVF

Het landelijk gebied komt in deze omgevingsvisie op verschillende plaatsen aan bod. De tekstdelen 4.1 en 4.2 waren gericht op trends en ontwikkelingen; en tekstdeel 6.1 op structuren en waarden. Nu wordt het omgevingsbeleid ingevuld voor een derde gebiedstypologie van het landelijk gebied. Hoe de gebiedstypologieën zijn gebruikt in het proces van beleidsontwikkeling wordt toegelicht in tekstdeel 9.3.

Figuur 6.15. Verbeelding landelijk gebied, verweving van functies (vergelijk figuur 9.6 in tekstdeel 9.3)

6.4.1. Voornemens en hoofdzaken voor deze gebiedstypologie

LGVF

In box 5.4 en 5.5 is aangegeven waar de voornemens en hoofdzaken van ons omgevingsbeleid worden uitgewerkt. Voor de gebiedstypologie landelijk gebied, verweving van functies is daarbij het volgende genoemd:

- operationaliserend: ruimtelijke kwaliteit (met name verrommeling) en energie;
- thematisch: landschappen, energie, niet-agrarische bedrijven, openbaar gebied en wonen.

Voor hun operationalisering zijn de voornemens en hoofdzaken in tekstdeel 5 al verder uitgeschreven dan de hierboven vermelde termen.

De gebiedstypologie iii. LGVF laat een veelheid aan functies toe zonder het landschap teniet te doen. De multifunctionaliteit is zeker niet bedoeld om agrarische activiteiten geheel te verdringen of om verstedelijking zondermeer de ruimte te geven. In gemengd gebied zien we voedselproductie, energieopwekking, vasthouden van water, landschapsbehoud met gelegenheid voor enige ontwikkeling, nachtelijk duister maar wel met kruispuntverlichting, recreatie met veilige routes voor fietsers en wandelaars, en wonen onder voorwaarden.

6.4.2. Uitwerking van beleid voor deze gebiedstypologie

LGVF

Transformatie van VABs

De transformatie van vrijkomende agrarische bebouwing speelt nadrukkelijk in iii. LGVF. Een mogelijkheid is gebruik voor startende bedrijfjes. Dan zien we liever ambacht of productie, maar in LGVF is een klein kantoor zonder baliefunctie niet bezwaarlijk. In andere gemeenten is er wel voor gekozen om de zogenoemde rafelranden van de stad broedplaatsen te laten zijn voor kunstenaars en startende ondernemers.¹⁵³ Wij denken dat VABs soms ruimte kunnen geven aan innovatie. Bijvoorbeeld een lokaal met enkele 3D-printers van een ondernemer die ook maandelijks met liefhebbers een repair café organiseert, zou aardig zijn. En de studio van een landschapsontwerper in een voormalige stal is evenmin ongepast. We willen er wel voor waken dat VABs zich ontwikkelen tot goedkope bedrijfsverzamelgebouwen die concurreren met de centra of de bedrijventerreinen. Recreatie biedt ook een mogelijkheid voor transformatie, maar we zien weinig ruimte voor meer horeca in onze gemeente. Op basis van de centrum- en horecavisies is er in het landelijk gebied enige ruimte bij de recreatieve ontwikkeling van de Vlagheide en het parkgebied Kienehoef.

Box 6.16. Bijsturen in het landschap

Minder verrommeling en iets meer functiescheiding

De landschappen van Oost-Brabant behoren niet tot de zes specifieke landschappen die volgens de NOVI van nationaal belang zijn. Dat is een reden temeer om zelf aandacht te schenken aan onze landschappen. Terwijl voor het stedelijk gebied in Nederland gezegd kan worden dat de CIAMistische functiescheiding wat te ver is doorgesloten, lijkt voor het landelijk gebied in Brabant het tegendeel te gelden. Dan klinkt een planologisch concept zoals 'mozaïek' wel mooi, en dat concept is met een historisch-geografisch gegeven van verspreide dorpen en gemengde agrarische bedrijven ook wel begrijpelijk, maar eigenlijk is de situatie te ongemakkelijk geworden. Boerderijen worden linten en bebouwingsconcentraties, campings, huisjesparken en festivalterreinen schieten als paddenstoelen uit de grond, solitair gevestigde niet-agrarische bedrijven groeien door, er komen ruimte-voor-ruimtwoningen en tot en met het kleinste dorp wil elke kern een nieuwbouwwijkje. Op ons landschappelijke toneel spelen niet alleen zoveel bonte spelers van verstedelijking, ook de boeren die we er van oudsher zagen ondernemen nu vanalles. Ze rooien bomen, dempen sloten, richten hun vergrote akkers in voor een beperkt aantal gewassen, houden steeds meer varkens, kippen, geiten, koeien, ze bouwen stallen en plaatsen silo's de een nog groter dan de ander, ze plaatsen een tipi voor een B&B, enz. En tussen alles door lopen de verbrede wegen en liggen de klaverbladen en rotondes. Het gevolg is dat de burgerbewoners van het landelijk gebied vele autokilometers rijden om centrumstedelijke voorzieningen te bereiken, dat we op het terras van het pannenkoekenrestaurant zitten te eten in de uitwaseming van de luchtwasser van de veeteler ernaast, dat we achter de wegen, de kunstwerken en de autosloperijen het Brabantse landschap niet meer zien. In dit gefragmenteerde en intensief gebruikte land staan bodem, water en natuur onder enorme druk. Het is tijd om bij te sturen.

B&B = bed en boterham.

CIAM = Congrès Internationaux d'Architecture.

NOVI = nationale omgevingsvisie.

¹⁵³ Zie bijvoorbeeld Stijnenbosch, M. & R. Vroom (2016) 'Rafelrandjes op de rand van de afgrond', *Rooilijn, Tijdschrift voor wetenschap en beleid in de ruimtelijke ordening*, jaargang 49, nummer 1, pagina's 44-49.

Verbonden maar niet versmeltende subregio's

We willen een halt toeroepen aan 'urban sprawl', een stedelijke waas voorkomen en juist de herkenbaarheid van landschappen en plaatsen waarborgen. Daarom krijgen enkele grenszones tussen enerzijds Meierijstad en anderzijds aangrenzende stedelijke regio's of middelgrote gemeenten een beschermd groen accent.¹⁵⁴ Functies van natuur, water, recreatie en landbouw hebben daar hun plaats, maar verstedelijking wordt er tegengegaan. Dat laatste heeft in deze grenszones ook betrekking op grote stallen en burgerwoningen. In deze grenszones hoeven niet steeds dezelfde accenten gelegd te worden en bestaand legaal gebruik zal in het algemeen eerbiedigd worden. Het gaat (met de klok mee) om de zones:

- tussen Mariaheide en Uden (Duits Lijntje en Leijgraaf),
- tussen Erp en Gemert (Aa-dal, natuur en recreatie),
- tussen Boerdonk en Beek en Donk (landbouw),
- tussen Zondveld en Beek en Donk (landbouw en natuur),
- tussen Zijtaart en Mariahout (landbouw),
- tussen Nijnsel en Sint-Oedenrode enerzijds en Son en Breugel en Best anderzijds (Dommeldal, natuur en recreatie),
- tussen Sint-Oedenrode en Liempde – Boxtel (natuur, landbouw en recreatie),
- tussen Schijndel en Sint-Michielsgestel (landbouw en natuur),
- tussen Veghel en Dinther (Aa-dal, Zwanenburg, natuur en landbouw).

Zo blijft de stedelijke regio Veghel – Schijndel te onderscheiden van de stedelijke regio Uden – Nistelrode, van het stadsgewest Helmond, het stadsgewest Eindhoven, de stad Boxtel en het stadsgewest 's-Hertogenbosch. De landschappelijke scheiding tussen Veghel en Uden is geenszins een ontkenning van de ruimtelijk-economische samenhang tussen Veghel en Uden (en Oss).

Herkenbare dorpen

Zoals we een groen accent behouden aan de grenzen met buurgemeenten, willen we ook de herkenbaarheid van de dertien kernen behouden. Voor enkele zones heeft dat urgentie: de landschappelijke begrenzing van met name Nijnsel ten opzichte van de A50 en Sint-Oedenrode, van Wijbosch ten opzichte van de omringende verkeersinfrastructuur en Schijndel, van Mariaheide en Eerde ten opzichte van Veghel, en van Zijtaart ten opzichte van de verbindingsweg N279 – bedrijventerreinen Veghel-Zuidwest. Dat betekent ten eerste een rem op verstedelijking (rode initiatieven) aan de betreffende zijde van het dorp. Ten tweede is het wenselijk om te investeren in landschappelijke afscheiding, met nog wel een doorkijk vanuit het dorp naar het landschap daarbuiten (tenzij dat slechts een infralandschap is).

Zon en wind

Delen van het landelijk gebied kunnen behalve agrarisch productielandschap ook energielandschap worden. Die ontwikkeling gaat gepaard met trends die op zijn minst als onwennig worden beleefd. We constateren dat er in Nederland en ook in Meierijstad van sommigen protest kan zijn tegen windturbines of zonnevelden. We willen hierbij ervaringen en inzichten benutten, en waar nodig trends bijsturen. Maar de gewenste zorgvuldigheid doet niets af aan de urgentie van de opgave om duurzaam te voorzien in onze energie. Daar komt bij dat energieopwekking zakelijk een aantrekkelijke activiteit kan zijn voor (al dan niet agrarische) ondernemers en voor inwoners die daarin participeren.

¹⁵⁴ Deze groene grenszones zijn niet alleen een eigen uitwerking van de planologische concepten van bufferzone en groene wig maar ook geïnspireerd op beleidskeuze 3.4 van de NOVI: 'De verstedelijking gebeurt geconcentreerd en de grote open ruimten tussen stedelijke regio's behouden hun openheid. De groengebieden in de stad en aan de stadsranden nemen in omvang en aantal toe, hebben een goede kwaliteit en dragen bij aan een hoge leefomgevingskwaliteit.' Vergelijk Pols, L., L. Bijlsma, M. Breedijk & M. van Schie (december 2018) *Stadsranden, Schakelzones tussen stad en land*, Den Haag: Planbureau voor de Leefomgeving, pagina's 20-23.

Windturbines willen we niet tegenhouden op principiële of zuiver esthetische gronden. Maar door de Luchtmachtbasis Volkel en Eindhoven Airport heeft Meierijstad al minder gelegenheid voor (grote) windturbines. Het kan zo zijn dat het hier onvoldoende waait om kleine windturbines te laten renderen. Daar komen nog andere afwegingen en dus randvoorwaarden bij.¹⁵⁵

Vanuit provinciaal beleid en regionale afspraken zijn (grote) windturbines te plaatsen in een cluster, dus in een lijnopstelling of windpark. Beekdalen, oude ontginningen en stedelijk gebied worden ontzien. Meierijstad wenst bij (grote) windturbines een combinatie met andere, intensieve functies en/of met grote, open productielandschappen. Dan is te denken aan de A50, de Zuid-Willemsvaart en de N279, bedrijventerreinen en enkele jonge ontginningen. De mogelijke plaatsing van (grote) windturbines, na de realisatie van het project Veghel Win(d)t,¹⁵⁶ is nog onderwerp van onderzoek.

In het landelijk gebied kunnen (agrarische) bedrijven in sommige gevallen een kleine windturbine plaatsen voor (vooral) hun eigen energiegebruik. Ook daarvoor gelden randvoorwaarden (zie box 6.17).

Box 6.17. Voorwaarden kleine windturbines

Boerderijturbines
<p>Het project Vitaal buitengebied leverde een afwegingskader op met voorwaarden voor kleine windturbines bij (agrarische) bedrijven in het landelijk gebied.¹⁵⁷</p> <p>Voorwaarden</p> <ol style="list-style-type: none">1. Er is aangetoond dat het ondoelmatig is om te voorzien in de eigen behoefte door plaatsing van zonnepanelen op het dak van de (agrarische) bedrijfsgebouwen.2. Er is sprake van zorgvuldig ruimtegebruik door situering op het achtererfgebied (nabij de aanwezige bebouwing).3. De tiphoogte van de windturbine bedraagt niet meer dan 25 meter.4. Er is voorzien in een zorgvuldige landschappelijke inpassing op basis van een uitvoerbaar beplantingsplan dat is afgestemd op de specifieke omgevingskenmerken.5. Er worden geen bomen gekapt voor het beter functioneren van de windturbine.6. De ecologische, cultuurhistorische en landschappelijke waarden worden niet onevenredig aangetast.7. De windturbine is aanvaardbaar vanuit milieu- en veiligheidsoogpunt.8. De belangen van derden (omwonenden) worden niet geschaad.

In stedelijk gebied biedt de bebouwing goede mogelijkheden om zonne-energie te benutten (zie de tekstdelen 7.4.2 en 7.6.2). In landelijk gebied geldt dat ook voor de daar aanwezige gebouwen. Denk maar aan het grote dakoppervlak van stallen. Zonneparken op (voormalige) weilanden of akkers moeten aan zwaardere criteria voldoen dan panelen op daken. Voor zonnevelden waar een groot aantal panelen op de grond wordt opgesteld, zijn intussen principes en voorwaarden

¹⁵⁵ Zie Wesselink, J.J., A. van der Gun, C. Zwart, V. Janssen & F. Schellen (18 november 2019) *De toekomst van zon en wind in Meierijstad, Een afwegingskader voor zonneparken en een globale verkenning voor windparken*, zonder plaats: Over Morgen, Royal HaskoningDHV & gemeente Meierijstad, zoals geamendeerd in de raadsvergadering van 6 februari 2020.

¹⁵⁶ Doisco, M., J. Dooper & L. Cornax (28 oktober 2019) *Windpark Veghel Win(d)t, Ruimtelijke onderbouwing*, Utrecht: Bosch & van Rijn. NL.IMRO.1948.VHL010OV0022019-VG01.

¹⁵⁷ Wesselink, J.J., A. van der Gun, C. Zwart, V. Janssen & F. Schellen (18 november 2019) *De toekomst van zon en wind in Meierijstad, Een afwegingskader voor zonneparken en een globale verkenning voor windparken*, zonder plaats: Over Morgen, Royal HaskoningDHV & gemeente Meierijstad, pagina 11, zoals geamendeerd in de raadsvergadering van 6 februari 2020.

opgesteld (zie box 6.18). De gemeente nodigt in fasen voor steeds een beperkte omvang initiatiefnemers uit om projecten voor te stellen. Zo kunnen de projecten voor zonnevelden bij hun toetsing aan de criteria onderling vergeleken worden, en worden er niet teveel projecten ineens gerealiseerd. Het is mogelijk dat zonneparken in een grondopstelling, net als bijvoorbeeld houtkachels, in een aantal jaren achterhaald raken door de ontwikkeling van duurzame technologie.

Box 6.18. Principes en voorwaarden zonnevelden

Zon op land
<p>Het project Vitaal buitengebied leverde een afwegingskader op van hoofdprincipes, ontwerpprincipes en aanvullende voorwaarden, met een landschapsanalyse en een gefaseerde tender of 'beauty contest'.¹⁵⁸</p> <p>Hoofdprincipes</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Landschap is leidend: landschapsanalyse of gebiedstypologie, mede in relatie tot de omvang van het zonnepark, inpassing volgens ontwerpprincipes (met tekeningen). 2. Meerwaarde is nodig: meervoudig ruimtegebruik of bijdragen aan andere opgaven in de fysieke leefomgeving. 3. Participatie is vereist: in het proces voor het omgevingsbesluit en bij de exploitatie. <p>Ontwerpprincipes</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Volg de hoofdrichting van het landschap 2. Volg de bestaande verkavelingsstructuur 3. Respecteer belangrijke zichtlijnen naar het achterliggende landschap 4. Gebruik en behoud gebiedseigen beplantingen en/of landschapselementen 5. Houd afstand tot infrastructuur 6. Houd afstand tot woningen 7. Sluit aan op bestaande (hoofd)structuren (barrières) in het landschap 8. Handhaaf openheid 9. Creëer een passende overgang naar de omgeving (rand) 10. Creëer een verzorgd totaalbeeld 11. Geef de bodem ademruimte <p>Aanvullende voorwaarden</p> <ul style="list-style-type: none"> • Aansluiting op het elektriciteitsnet • Onderzoek naar milieu- en omgevingseffecten • Zuinig met agrarische gronden • Duurzaam materiaalgebruik • Niet frustreren van andere (toekomstige) ontwikkelingen

¹⁵⁸ Wesselink, J.J., A. van der Gun, C. Zwart, V. Janssen & F. Schellen (18 november 2019) *De toekomst van zon en wind in Meierijstad, Een afwegingskader voor zonneparken en een globale verkenning voor windparken*, zonder plaats: Over Morgen, Royal HaskoningDHV & gemeente Meierijstad, zoals geamendeerd in de raadsvergadering van 6 februari 2020.

Rijen bomen

De wegen in het landelijk gebied zijn niet zelden aangevuld met een bomenrij. Een dergelijke laan kan nog een geschiedenis als karrenspoor hebben. Hoe oud een laan ook is, de bomenrij langs een Brabantse weg is karakteristiek. Het gaat vooral om eiken, populieren en wilgen. Behalve een cultuurhistorische waarde, heeft een bomenrij betekenis als leefgebied voor insecten, vogels en eekhoorns en biedt ze schaduw. Zeker inheemse bomen kunnen een rijke biotoop huisvesten. Tegenwoordig wordt omwille van verkeersveiligheid wel nagedacht over het kappen van een bomenrij. En bij sommige wegen leidt de wens om alsnog een vrijliggend fietspad aan te leggen, of dan een ruimer fietspad, tot de observatie dat het tracé van weg, berm, fietspad, berm, sloot te krap is. Ook dan kan de idee ontstaan om een bomenrij te kappen. Dat doen we liever niet. Wel is het denkbaar dat de levensduur van bepaalde bomen ongeveer samenvalt met de gelegenheid om de betreffende weg te verbreden. Dan kan ter plaatse nog meewegen of de aanwezige bomen vatbaar zijn voor epidemische plantziekten, plaagdieren zoals processierupsen of gevoelig voor de hogere gemiddelde temperatuur. Dan zou bij herbeplanting voor andere soorten of rassen te kiezen zijn. Om plantziekten en dierplagen te remmen, zijn monoculturen te doorbreken. Dat geldt zowel voor de landbouw als voor het openbaar gebied. In een bomenrij zien we dan een afwisseling van steeds een aantal dezelfde bomen, zodat de twee of drie verschillende soorten in de rij toch een geheel vormen.

Afbeelding F22. Waarschuwbord

Landschapsbeheer

Waar in de gebiedstypologie i. LGHN wellicht een terreinbeherende organisatie, een waterschap of onze gemeente het landschap beheert, en in de gebiedstypologie ii. LGA vaak boeren en tuinders, kan er in het beheer van de gebiedstypologie iii. LGVF meer variatie optreden. In een zone van landelijk wonen tegen een kern aan, zal sprake zijn van gemeentelijk beheer van het openbaar gebied met gelegenheid voor bewonersparticipatie. Dieper in het landelijk gebied kan de gemeente het beheer van het openbaar gebied meer loslaten. Voor het onderhoud van landschapselementen werken we graag samen met belangstellenden zoals een IVN-afdeling of een Scouting-groep. Zo kunnen we bijvoorbeeld gereedschap uitlenen en opgeruimd zwerfafval innemen. Meierijstad blijft deelnemen aan de Stimuleringsregeling landschap (de opvolger van 'stika')¹⁵⁹ om het landschapsbeheer door particulieren te ondersteunen.

Beheer openbaar gebied

De inrichting van het landelijk gebied is afwisselend te karakteriseren als natuurlijk of functioneel. Het gebruik van het openbaar gebied is er van oudsher extensief. Het beheer van het openbaar gebied is daarop afgestemd. Hoog gras en kruiden in de berm, een oneffenheid in de weg, dat kan in het landelijk gebied. Er is ook minder openbare verlichting dan in het stedelijk gebied.

¹⁵⁹ Stimuleringsregeling Landschap, Regeling voor boeren en buitenlui (februari 2020) 's-Hertogenbosch: provincie Noord-Brabant.

Allicht zijn gevaarlijke verkeerssituaties wel aan te pakken. Om het openbaar gebied verder aan te kleden, denk aan een bank, een prullenbak, een perk met bloemen, wachten we liever op het initiatief van bijvoorbeeld een buurtschap, een manege, een bedrijf in recreatie en toerisme of het wildbeheer. Dan kunnen we bespreken wie er zorgt voor beheer en onderhoud. Voor het opruimen van zwerfafval zijn we blij met de ondernemers en de bewoners die in hun directe omgeving de handschoenen oppakken. Voor veelgebruikte fietsroutes van scholieren, recreanten en pendelaars zal de gemeente zelf actiever zijn in het beheer. We willen niet dat de aanblik van het openbaar gebied mensen afremt om gezond te bewegen.

Het landelijk gebied heeft zeker potentie voor de eigentijdse benadering van hemelwater en afvalwater. Dan geldt bij het gebiedsgericht uitvoeren dat hemelwater niet meer terechtkomt in het afvalwaterriool (afkoppelen; zie ook tekstdeel 7.4.2). En ook bij het aanleggen van alternatieven voor een afvalwaterriool dat afvoert naar een rioolwaterzuiveringsinstallatie (RWZI). Afhankelijk van het influent (hoe vervuild is het afvalwater, bijvoorbeeld welke chemische producten gebruikt een huishouden of bedrijf) en de techniek van de zuivering, kan een helofytenfilter een goed alternatief zijn voor een RWZI.

Wegen in het landelijk gebied

In het landelijk gebied zijn er langs wegen niet overal vrijliggende fietspaden, en zelden trottoirs. Dat gaan we niet overal in het landelijk gebied veranderen. Maar fietsroutes van scholieren en pendelaars, en fiets- en wandelroutes van recreanten kunnen reden geven om de kwetsbare verkeersdeelnemers beter te accommoderen: met vrijliggende fiets- en wandelpaden, of met een fietspad, of met ten minste een fietsstrook.

- In de gebiedstypologie i. landelijk gebied, hoofdfunctie natuur is zeker te denken aan de toegankelijkheid voor recreanten en toeristen. In deze gebiedstypologie is het niet noodzakelijk dat bezoekers met de auto alle wegen kunnen gebruiken.
- In de gebiedstypologie ii. landelijk gebied, agrarisch is het nodig dat tractoren alle wegen mogen gebruiken.
- In de gebiedstypologie iii. landelijk gebied, verweving van functies is zeker te denken aan de toegankelijkheid voor recreanten en toeristen. In deze gebiedstypologie is het wenselijk dat tractoren alle wegen mogen gebruiken.

Detailhandel buiten de kernen

We kiezen voor het concentreren van de detailhandel om de centra vitaal te houden. Dan vormen boerderijwinkels dus een uitzondering. Volgens de detailhandelsvisie moet het gaan om de verkoop van eigen producten. Dat willen we in zoverre nuanceren, dat een boerderijwinkel niet alleen de op het agrarische bedrijf voortgebrachte of bewerkte producten mag verkopen, maar ook zulke producten van naastgelegen agrarische bedrijven (tot 1.000 meter). We zien er namelijk geen meerwaarde in om twee boerderijen naast elkaar elk hun eigen winkeltje te laten oprichten. Gebiedsvreemde producten en branchevervaging naar bijpassend serviesgoed, woningdecoratie, enz. blijven uitgesloten. We houden ook vast aan de maatvoering volgens de detailhandelsvisie: maximaal 10% van de totale bedrijfsoppervlakte is te gebruiken voor de detailhandel als nevenactiviteit, en dat met een maximale omvang van 50 m² winkelvloeroppervlak.

Horeca in het landelijk gebied

Een behoefte aan meer horeca is er in Meerijstad eigenlijk niet. Maar de recreatieve clusters van de Vlagheide en het parkgebied Kienehoef bieden nog wel kansen voor horeca-ondernemers. Bij horeca als nevenactiviteit in het landelijk gebied stellen we steeds de vraag wat die nevenactiviteit bijdraagt aan het versterken van gebiedswaarden zoals water en natuur, hoe ze wordt ingepast in

het landschap, wat de verkeerssituatie is en of de voorzieningenstructuur van nabije dorpscentra niet wordt bedreigd. Hierbij gelden ook de acht voorwaarden genoemd in de horecavisie.¹⁶⁰

Evenementen in het landelijk gebied

Een aantal (grote) evenementen kan niet 'indoor' plaatsvinden en wordt liever niet in het stedelijk gebied georganiseerd. Meierijstad wil daar ruimte voor bieden, zeker als evenementen een meerwaarde hebben voor de gemeenschap lokaal of regionaal en niet slechts voor de organisatoren. Maar er gelden wel randvoorwaarden voor evenementen in het landelijk gebied. Duurzaamheid en gezondheid zijn ook hierbij van groot belang.

Voor festivals die periodiek plaatsvinden, kunnen de inrichting van de gronden, de draaiboeken voor de organisatie en dus ook de vergunningverlening geoptimaliseerd worden. De gevolgen voor milieu en natuur, de verkeersafwikkeling en de veiligheid vergen tal van maatregelen. Dan gaat het vooral om Paaspop bij Schijndel en om 7th Sunday – Harmony of Hardcore bij Erp. Onze gemeente wijst initiatieven voor nieuwe festivals niet bij voorbaat af als het gaat om de gebiedstypologieën ii. LGA, iii. LGVF, op bedrijventerreinen of grote buitensportaccommodaties. In vergelijking met grote muziekfestivals is de impact van een fair op een landgoed of een incidenteel feest bij een bedrijf of woning in het landelijk gebied minder groot.

In aanvulling op het eerder vastgestelde beleid voor duurzame evenementen,¹⁶¹ vervalt de voorlopige uitzondering op de geluidnormering voor Paaspop en 7th Sunday – Harmony of Hardcore. Dat betekent dat deze festivals net als andere muziekevenementen in Meierijstad begrensd worden op 75 dB(A) en 90 dB(C). Het voorkomen van gehoorschade bij bezoekers en verminderen van geluidhinder voor omwonenden geven ons reden voor deze gelijktrekking.

In het landelijk gebied vinden ook sportevenementen plaats. De criteria waaraan die initiatieven worden getoetst, maken net als voor festivals of feesten deel uit van de Verordening fysieke leefomgeving Meierijstad of later het omgevingsplan. Bij de afweging tussen enerzijds de belangen van een voorgenomen sportevenement en anderzijds de belangen van milieu, natuur, verkeer en veiligheid, betrekken wij ook de betekenis voor gezondheid. Dan geven we meer gewicht aan bijvoorbeeld een ronde voor hardlopers of fietsers dan aan een race voor motorfietsen. Overigens verwachten wij bij evenementen met gemotoriseerde voertuigen dat ook daar wordt overgestapt naar elektrische aandrijving.

Het evenemententerrein aan De Knokert in Veghel behoudt die functie niet. Het kan gebruikt worden voor de (tijdelijke) huisvesting van arbeidsmigranten en/of voor duurzame energieopwekking. Op lange termijn kan het terrein betrokken worden bij de natuur van het Aa-dal.

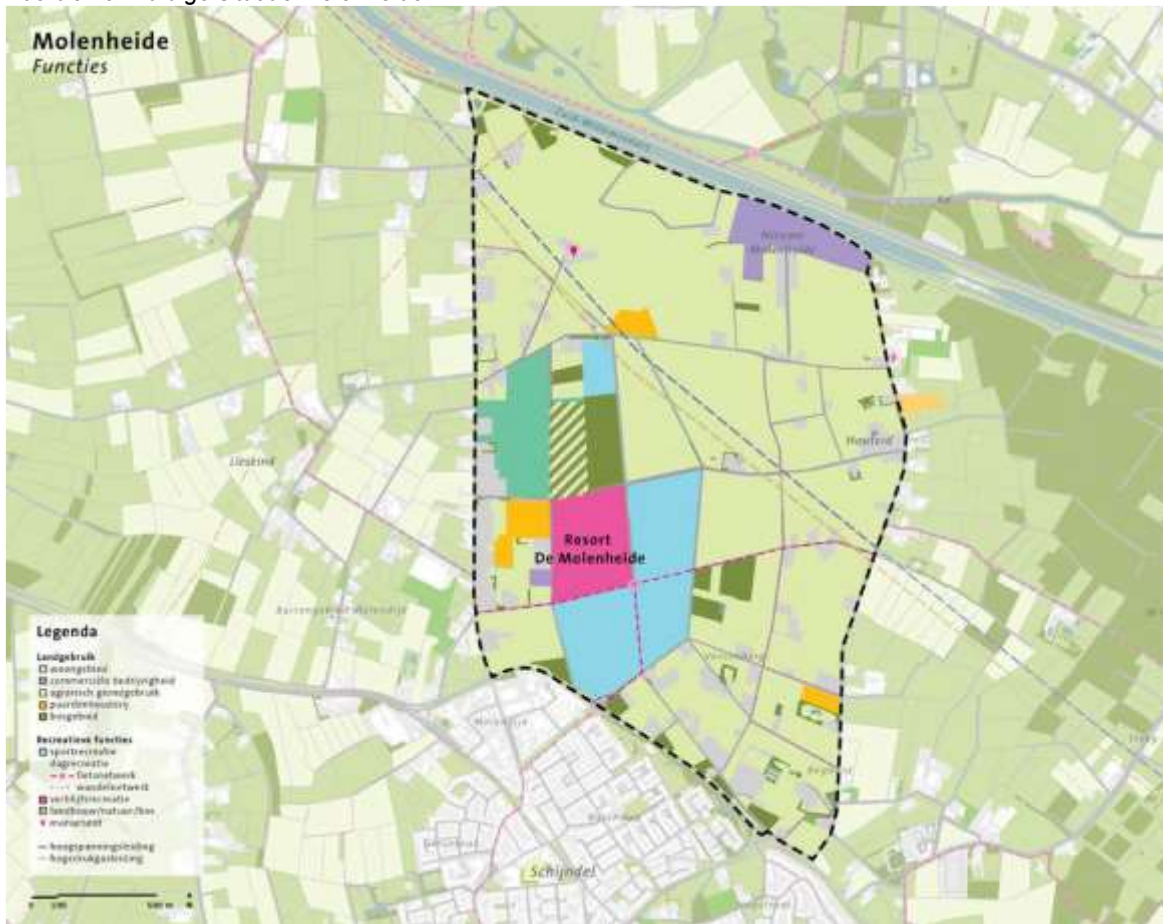
Parkgebied Molenheide

Het gebied Molenheide bevindt zich ten noorden van Schijndel: tussen de Structuurweg en de Zuid-Willemsvaart. In het noorden van het gebied zijn agrarische gronden en een klein bedrijventerrein gelegen. In het centrale en zuidelijke deel van het gebied bevinden zich andere functies (zie kaart 6.19). Daar bieden we ruimte aan verblijfsrecreatie, (sport)evenementen, paardenhouderij, grondgebonden landbouw en natuurontwikkeling.

¹⁶⁰ Frielink, W. & P. Rosmulder (24 mei 2019) *Horecavisie en -beleid Gemeente Meierijstad*, Nijmegen: Droogh Trommelen en Partners, pagina 20.

¹⁶¹ *Naar een duurzaam evenementenbeleid Meierijstad 2019-2022, Kaderstellende nota* (2018) Veghel: gemeente Meierijstad, pagina's 28-29.

Kaart 6.19. Huidige situatie Molenheide

Bron: Hartholt, K. & T. Sommers (12 maart 2020) *Gebiedsvisie Molenheide*, Amersfoort: Royal HaskoningDHV, pagina 7.

Meerijstad wil in het gebied Molenheide de landschappelijke kwaliteit verbeteren, ruimte bieden aan oppervlaktewater van goede kwaliteit en de biodiversiteit versterken. Bij een verdere ontwikkeling van recreatieve of bedrijfsmatige activiteiten vragen we versterking van deze groenblauwe kwaliteiten. De Molenheideloop als ecologische verbindingzone en de overgang van het parkgebied Molenheide naar het natuurgebied Wijboschbroek zijn van bijzonder belang (vergelijk figuur 6.20). Aandachtspunten voor ontwikkelingen zijn ook verkeersafwikkeling in het gebied en geluidbelasting op aanwezige woningen. In het gebied bestaan beperkte kansen voor woningbouw. Dat zijn met name ruimte-voor-ruimte woningen bij beëindiging van agrarische activiteiten. Resort De Molenheide is niet bedoeld voor permanente bewoning, maar voor verblijfsrecreatie.

- de gelegenheid voor het vasthouden van water in het gebied en de kansen voor flora en fauna worden verbeterd.

Binnen dit kader is ontwikkeling voorstelbaar. Denk aan ontmoeten en recreatie, inclusief horeca, mogelijk met verblijf, maar geen feest- of nachtcafé of discotheek. Ook beperkte en ingepaste woningbouw in het parkgebied is voorstelbaar, mits het woningbouwprogramma daar gelegenheid voor biedt. Dan hebben de genoemde basale voorwaarden consequenties voor verkaveling en dichtheid van eventuele woningbouw.

Afbeelding F23. Roeivijver van de Kienehoef in Sint-Oedenrode

Landelijk wonen

Onze boodschap over wonen in het landelijk gebied is genuanceerd. In beginsel niet in LGHN, liever niet in LGA en wel in LGVF. Maar inbreiden gaat voor uitbreiden. En hoewel na agrarische bedrijfsbeëindiging wonen een vervangend ruimtelijk programma kan bieden, zijn er ook binnenstedelijke transformatielocaties die aanspraak maken op het woningbouwprogramma. Dat woningbouwprogramma is kwantitatief begrensd (zie tekstdeel 7.4.2), niet alleen als bestuurlijke richtlijn maar ook als juridische normering die door de bestuursrechter wordt bewaakt. Het woningbouwprogramma heeft ook een inhoudelijke focus: op sociale woningen, en op woningen voor ouderen dan wel starters. Die focus is anders dan wat initiatiefnemers van woningbouw in het landelijk gebied meestal voorstellen. Als tegenhanger van de genoemde, remmende factoren is te noemen dat Meierijstad haar (potentiële) inwoners een schakering van woonmilieus wil bieden. En wonen in een groene omgeving, landelijk wonen, een grote tuin, ruimte voor enkele dieren of een zwembad, dat zijn wel reële woonwensen waarin het landelijk gebied kan voorzien.

Als mogelijk programma voor VABs, vrijgekomen religieuze gebouwen en (nieuwe) landgoederen zijn we benieuwd naar de potenties van zorg, expats, arbeidsmigranten en andere nieuwe

woonvormen. Wellicht biedt een voormalige agrarische bedrijfslocatie een geschikte plek voor een ecologische woonvorm voor een aantal huishoudens. Voor de passende huisvesting en de verzorging van ouderen zal hoe dan ook innovatie van onze woonomgeving nodig zijn. Bedenk dat bij ouderenhuisvesting en zorg speelt dat het aandeel ouderen in de bevolking groeit, dat deze inwoners meer kans hebben op verminderde mobiliteit of dementie, en dat we trachten voorzieningen betaalbaar en uitvoerbaar te houden met een beperkte beroepsbevolking.

Voor het inpassen van wonen in het landelijk gebied kijken we niet meer naar de bebouwingsconcentraties die in het verleden erkend waren. In plaats daarvan betrachten we maatwerk vanuit de specifieke gebiedskwaliteiten. Het gebied de Vlagheide en het parkgebied Kienehoef gelden als recreatieve clusters. Daar past geen permanente bewoning van recreatieverblijven.

De benadering van wonen – in beginsel niet in LGHN, liever niet in LGA en wel in LGVF, en maatwerk vanuit gebiedskwaliteiten – geldt ook voor bedrijfswoningen waarbij het bedrijf is beëindigd. Dat zal vaak gaan om de gezinswoning van een voormalige agrariër. Bouwwerken die werden gebruikt voor huisvesting vanwege mantelzorg maar die geen woonbestemming hadden,¹⁶² blijven in beginsel een bijgebouw of bedrijfsgebouw. Veel meer dan bij het uitoefenen van een agrarisch bedrijf is bij het gebruik om mantelzorg het tijdelijke karakter duidelijk.

Afbeelding F24. Woningbouw Veghels Buiten

¹⁶² In het oude stelsel gaf artikel 2 aanhef en lid 22 Bijlage II Besluit omgevingsrecht gelegenheid om bestaande bouwwerken ongeacht hun bestemming te gebruiken voor huisvesting in verband met mantelzorg.

Veghels Buiten

Op circa 330 hectare ten noorden en ten zuiden van de Erpseweg wordt in Veghel gewerkt aan bijzondere woonmilieus: Scheifelaar II en Veghels Buiten.¹⁶³ Ten noorden van de Erpseweg wordt Veghels Buiten in het oosten begrensd door een natuur- en waterwingebied. Veghels Buiten Erpseweg-Zuid sluit in het westen aan op de uitbreiding (Scheifelaar II) van een stadsbuurt met vooral vrijstaande huizen (Scheifelaar I). In het oosten wordt afstand gehouden van de kern Erp.

Bij de ontwikkeling van het nieuwe woongebied waren de ontginningsgeschiedenis en het agrarische landschap belangrijke aanknopingspunten voor het plan. Dat zorgt ervoor dat in Veghels Buiten wonen wordt ingepast in het landelijk gebied.

- Op de oude ontginning ten zuiden van de Udenseweg, dicht bij de kern Veghel, zijn met zorg woningen toegevoegd. Bijvoorbeeld achter een bestaande boerderij, of in de vorm van een nieuw 'boeren' erf. Kronkelende linten, boerderijen, hagen en zichtassen worden hier gerespecteerd. Voor nieuwbouw wordt vastgehouden aan de beeldkwaliteit van landelijk wonen.
- De nieuwe ontginning, verder bij de kern Veghel vandaan, is wat grootschaliger en rechtlijniger. Daar is gelegenheid voor geclusterde nieuwbouw in enclaves met onderscheiden identiteiten. Denk aan buurtschappen verwijzend naar een erf, gehucht of klooster. Van het agrarische landschap worden hier behouden bomenrijen of houtwallen, zandwegen en enkele boerderijen. Er worden ook nieuwe elementen toegevoegd, zoals boomgaarden en waterberging.

De precieze uitwerking van het plan en de realisatie van de woningen hebben zich in de loop der jaren aangepast aan de omstandigheden. Veghels Buiten wordt voltooid binnen het kader van de actuele woningbouwprogrammering, maar zonder de ambities van beeldkwaliteit en onderscheidend woonmilieu los te laten.

Afbeelding F25. Woningbouw Scheifelaar II in Veghel

¹⁶³ Hoksbergen, R., M. Brienissen, F. Loos, M. Onderwater, A. Larrain, N. Postma & D. Teunis (red.) (mei 2008) *Masterplan Zuidoost, Stedenbouwkundig plan Veghels Buiten*, Veghel: gemeente Veghel.

Hinder en voorzieningen

Wie ervoor kiest te wonen in het landelijk gebied, past geen stedelijk verwachtingspatroon met betrekking tot de omgeving. In een woonwijk of dorpscentrum worden inwoners meer ontzien en beschikken ze over betere voorzieningen. Met ons omgevingsbeleid willen we de milieukwaliteit in het landelijk gebied wel verbeteren, maar woongenot zal het toch soms afleggen tegen de externe effecten van bedrijfsmatige activiteiten. We verwachten ook niet dat de ene bewoner van het landelijk gebied bij de gemeente een melding doet over het kraaien van een haan op het achtererf van een andere bewoner. Daar komt bijvoorbeeld bij dat er voor woningen in het landelijk gebied geen openbare parkeerplekken worden aangelegd, dat de verkeerssnelheid hoger kan zijn en dat op de rijbaan van een voorrangsweg buiten de bebouwde kom niet geparkeerd mag worden.

Houtstook

Meerijstad wil dat de fysieke leefomgeving de gezondheid helpt beschermen. Maar vanuit een vertrouwen dat we als lokale overheid stellen in inwoners zelf, en tegen de achtergrond van wat al nationaal en door sectoren van bedrijvigheid geregeld wordt, gaan we niet betuttelen om vergaand gezondheidsrisico's te beperken (zie ook tekstdeel 7.2.2.1). Daarom zullen we bijvoorbeeld niet incidentele houtstook tegengaan, maar wel voorlichting geven over doelmatige en qua geur en fijnstof betere stook van hout. Wanneer gebouwen vooral door houtstook verwarmd worden en/of wanneer mensen stelselmatig hout stoken, kunnen wel algemene regels gesteld worden om emissie van (fijn)stof en geurhinder te beperken. Overigens zou het verbieden van het gebruik van een vuurkorf of barbecue op houtskool of briketten ook een enorme uitdaging zijn voor de handhaving.

6.4.3. Veranderacties uit deze gebiedstypologie

LGVF

Omdat de gemeente al jarenlang ruimtelijk en sectoraal beleid voert, bestaan er beleidsdoelen, regels en maatregelen in de praktijk die iets vanzelfsprekends hebben gekregen. Dat is een reden om in deze omgevingsvisie niet ons beleid voor de fysieke leefomgeving in werkelijk al zijn aspecten en details te benoemen. Ook de wetgever verlangt slechts hoofdlijnen en hoofdzaken.¹⁶⁴ Ondanks dat wordt de omgevingsvisie een lijvig beleidsdocument. Daarom ronden we de behandeling van de gebiedstypologie ii. LGA af met een schematisch overzicht van de recente aandachtspunten en wijzigingen die ons omgevingsbeleid met zich meebrengt.

Schema 6.21. Veranderacties op basis van de gebiedstypologie iii. landelijk gebied, verweving van functies

Nr.	Veranderactie	Rol gemeente	Partnerschap
6.4.1	Zorg voor landschappelijke begrenzing van Nijnsel, Wijbosch, Mariaheide, Eerde en Zijtaart	Regelgever en eigenaar / beheerder	Wegbeheerders rijk en provincie
6.4.2	Bewuster beheer van bomenrijen	Eigenaar / beheerder	
6.4.3	Verbeteren bermten voor biodiversiteit	Regelgever en eigenaar / beheerder	Aanwonenden
6.4.4	Verbeteren wegen op fietsroutes voor pendelaars, scholieren en recreanten	Eigenaar / beheerder	ANWB en Fietzersbond

¹⁶⁴ Artikel 3.2 aanhef en sub b en c Omgevingswet.

6.4.5	Faciliteren van nieuwe economische dragers en nieuwe woonvormen	Regelgever en voorlichter	Provincie en initiatiefnemers
6.4.6	Focusgebied Molenheide (Schijndel)	Regelgever, voorlichter en handhaver	Bewoners en ondernemers
6.4.7	Focus parkgebied Kienehoef (Sint-Oedenrode)	Regelgever, voorlichter en handhaver	Bewoners en ondernemers
6.4.8	Focusgebied Veghels Buiten (Veghel)	Regelgever en mede-ontwikkelaar	Ontwikkelaars en bewoners

ANWB = Koninklijke Nederlandse Toeristenbond ANWB (Algemene Nederlandsche Wielrijders-Bond).

Bij dit overzicht hoort een zogenoemde disclaimer. Namelijk dat het gaat om een samenvatting van onze intenties. Het is mogelijk dat het omgevingsplan of de programma's nog andere recente aandachtspunten en wijzigingen bevatten ten opzichte van eerdere beleidsinstrumenten.

Kaart 6.22. Kienehoef in Sint-Oedenrode

7. Onze visie voor het stedelijk gebied

7.1. Structuren en waarden van het stedelijk gebied

SG

Een omgevingsvisie heeft een beschrijving van de hoofdlijnen van de kwaliteit van de fysieke leefomgeving nodig.¹⁶⁵ In onze omgevingsvisie is daarmee een begin gemaakt in tekstdeel 3. De kwaliteiten van de fysieke leefomgeving zijn verder beschreven in de tekstdelen 6.1 over het landelijk gebied en 7.1 over het stedelijk gebied.

Landschap en nederzetting

De kernen van Meierijstad zijn gegroeid uit nederzettingen waarvan de situering nauw samenhang met het landschap (zie tekstdeel 3.1). Dat kan lang geleden zijn zoals voor Erp en Veghel aan de Aa en voor Sint-Oedenrode aan de Dommel en op de beboste heide. Voor de lokale ontwikkeling was de Zuid-Willemsvaart essentieel. Een prominente structuur zoals de beide rivieren en de Zuid-Willemsvaart blijft van grote betekenis voor de beleving van de ruimte en voor mogelijke functies. Voor de kern Sint-Oedenrode wordt in de ruimtelijke structuur de 'groene long' gewaardeerd (zie tekstdeel 2.2.2).

Delen van het landschap zijn opgegaan in de verstedelijking. Maar ook dan is er soms een duidelijke waarde waar we aan vasthouden. Dat geldt bijvoorbeeld voor de verdwenen watermolens van Sint-Oedenrode en Erp. In Sint-Oedenrode is de molenvijver bij de Borchmolendijk bewaard gebleven. In Erp is het watermolenlandschap nog herkenbaar in de sportvelden tussen de Watermolenweg 11 en de Brugstraat.¹⁶⁶

Stedelijkheid

De aanduiding stedelijk gebied gebruiken we voor gebieden verspreid over de hele gemeente. We nemen een moment de tijd om stil te staan bij het begrip, zijn betekenissen en associaties. Als we spreken over stedelijk gebied doen we dat niet om de kleine kernen stedelijkheid op te dringen en hun inwoners een andere, rurale of sociale, identiteitsbeleving te ontzeggen. Wat ons evenmin motiveert is een droom om de grotere kernen van de gemeente te laten meespelen op het hogere niveau van een 's-Hertogenbosch of Tilburg. Waarom dan wel?

Een reden om te spreken over stedelijk gebied is dat een tweedeling stedelijk – landelijk (of: urbaan – ruraal) is ingeburgerd in de ruimtelijke disciplines en ook wordt gebruikt in provinciaal beleid. Ook inwoners zelf zullen bijvoorbeeld (h)erkennen dat een burger niet zomaar een huis kan bouwen in het landelijk gebied. En die burger zal verstoord opkijken als er in het smalle straatje van haar of zijn woonwijk een zware, bemodderde tractor rijdt met daarachter een metersbrede ploeg. Dit functionele onderscheid tussen stedelijk en landelijk is in deze omgevingsvisie uitgewerkt met uiteenlopende gebiedstypologieën.

We kunnen ook spreken over stedelijk gebied omdat heel Meierijstad is verstedelijkt. Dan gaat het om een sociaal-geografische invulling van het begrip: het grootste deel van de beroepsbevolking is niet werkzaam in de primaire sector (landbouw, veeteelt, visserij en mijnbouw), vraag en aanbod zijn er niet beperkt tot een lokale markt, de sociaal-culturele blik is er niet beperkt tot het

¹⁶⁵ Artikel 3.2 Omgevingswet.

¹⁶⁶ Vries-Oosterveen, A. de, H. de Mars & S. Dehing (20 december 2016) *Onderzoek watermolenlandschappen waterschap Aa en Maas, Eindrapport*, Terheijden: De Waterfabriek / Maastricht-Airport: Royal HaskoningDHV / Sittard: Bureau Aangepaste Technologie.

plaatselijke en traditionele leven. Immers: het aandeel boeren is enorm verminderd, onze bedrijven en consumenten draaien volop mee in een gemonialiseerde economie, we bekijken nationale en buitenlandse televisieprogramma's en we zijn actief op internationale platforms van sociale media. De verstedelijking als sociaal-geografisch verschijnsel, maar ook als afname van het grondoppervlak dat wordt gebruikt voor voedselproductie,¹⁶⁷ geldt overigens voor Nederland als geheel (en de meeste andere landen, maar dat voltrekt zich niet overal gelijktijdig).

Hoewel dus per saldo heel Meierijstad verstedelijkt is, zijn er toch verschillen die maken dat Veghel geen grote stad is of dat Olland een verstedelijkt dorp is maar geen stad. Die verschillen zijn bijvoorbeeld dat medische en culturele voorzieningen en alle niveaus van onderwijs niet in alle kernen aanwezig zijn, dat de vraag naar hoogopgeleid en specialistisch werk beperkt is, dat wellicht hoogopgeleide jongeren en LHBTI-ers eerder wegtrekken dan zich hier vestigen, en dat wellicht expats en vluchtelingen minder voor onze kernen als woonplaats zullen kiezen dan voor een grote stad. We beschouwen Meierijstad dan ook niet als hoogstedelijk zoals wel de Brabantse steden Eindhoven, Antwerpen en Brussel.

De positie van Meierijstad tussen de steden 's-Hertogenbosch en Eindhoven – of in een bredere cirkel van Utrecht, Wageningen, Nijmegen, Venlo, Valkenswaard en Tilburg – betekent dat onze bedrijven relatief snelle toegang hebben tot productiefactoren als kennis, arbeid en kapitaal én tot afzetmarkten. Voor onze inwoners biedt het stedelijke netwerk hoger onderwijs, medische en culturele voorzieningen, en extra kansen op werk. In ons omgevingsbeleid is deze toegang tot de voordelen van het stedelijke netwerk te borgen voor de toekomst.

Afbeelding F26. Zichtas in Veghel

¹⁶⁷ Zie bijvoorbeeld Dam, F. van, A. Tisma & J. Diederiks (2019) *Transities, ruimteclaims en landschap*, Den Haag: Planbureau voor de Leefomgeving, pagina's 7, 14. Tisma, A., J. Diederiks & F. van Dam (29 augustus 2019) *Nederlands landschapsbeleid in kaarten en cijfers, Een overzicht van het huidige landschapsbeleid*, Den Haag: Planbureau voor de Leefomgeving, pagina's 14, 16.

Dorpspleinen en boerderijen

Hoewel heel Meierijstad verstedelijkt is, zijn aspecten van het vroegere dorp nog zichtbaar aanwezig. Bijvoorbeeld een marktplein met een raadhuis en/of een kerk maar verder geen hoogbouw. Dan gaat het concreet om de Markt in Veghel, de Markt in Schijndel, de Markt en het Kerkplein in Sint-Oedenrode en het Hertog Janplein in Erp. Maar het gaat ook om boerderijen die zijn opgegaan in modernere bebouwing. Bijvoorbeeld aan de Markhof en de Lingestraat in de wijk De Leest in Veghel, aan de Druivelaar in de wijk De Bunders in Veghel, aan de Steeg – Eekelhof in Schijndel. In onze kernen is het vroegere dorp niet alleen herkenbaar wanneer je op het marktplein staat of voor een omkapselde boerderij, maar ook wanneer je passeert door sommige straten: de linten waar het dorp zich langs ontwikkelde.

Kerken en windmolens

Van buiten het Brabantse dorp is de kerktoeren al te zien. Als de verdere bebouwing nog niet zichtbaar is aan de horizon, achter de bomen of het maïs, dan herkennen we het dorp al aan het unieke silhouet van zijn kerktoeren. Onze oudste is de Knoptoren van Eerschot, maar dan moet gezegd worden dat de knop is verdwenen en de huidige torenspits dus niet zo oud is. De hoogste kerktoeren is in Meierijstad van de Sint-Lambertuskerk in Veghel, en die had ook een bouwmeester die bekend is gebleven. Dezelfde Pierre Cuypers ontwierp de nieuwe spits van de Sint-Servatiuskerk in Erp. Die kleurige spits geeft de Erpse toeren een heel herkenbaar silhouet. Aan de kerken zelf zijn de historisch wisselende kansen voor protestanten en katholieken af te lezen (zie tekstdeel 3.2). Intussen zijn in de stad de moskeeën gebouwd (zie ook tekstdeel 4.1). Eén daarvan, de Selimiye-moskee aan de Veghelse Evertsenstraat, kent een bescheiden minaret.

Afbeelding F27. Toren en schip van de Heilige Antonius Abt in Eerde

Hoewel elk dorp zijn eigen kerk heeft, en soms meerdere kerken of moskeeën, zijn er niet zoveel windmolens overgebleven. Misschien is het juist daardoor dat een lokale gemeenschap groot belang hecht aan de resterende (of opnieuw opgebouwde) windmolen. In Meierijstad koesteren we de molens van Eerde en Keldonk, De Pegstukken in Schijndel, en de site van de voormalige Koevingse Molen.

Kunst in het openbaar gebied en expositieruimten

Meierijstad is trots op haar standbeelden en andere kunst in het openbaar gebied en binnen in het maatschappelijk vastgoed. Een standbeeld kan een prominente uitdrukking zijn van een lokale identiteit. Dat geldt bijvoorbeeld voor de Kanaalgraver in Keldonk en voor de veehandelaren en hun handjeklap in de Kalverstraat te Veghel. De kunstcollectie dwingt ook respect af omdat de oude gemeenten, en dan hun bestuurders en medewerkers niet alleen maar met betrokkenheid van lokale instellingen of de gemeenschap, die in de loop der jaren met liefde hebben opgebouwd. Voor de beeldende kunsten zijn er verschillende plekken waar geregeld exposities plaatsvinden. In Schijndel met name het oude raadhuis, Museum Jan Heestershuis, Cultureel Centrum 't Spectrum en Sociaal Cultureel Centrum de Vink. In Veghel met name het oude raadhuis met de openbare bibliotheek en de Noordkade met Phoenix.

Op tal van plekken in onze gemeente wordt via de bestrating herinnerd aan onze geschiedenis en het cultureel erfgoed. Zo liggen er tegels met foto's van oude gebouwen en het verhaal van die plek. En in het centrum van Schijndel verwijzen spoorplaten naar de verdwenen tramlijn.

Cultureel erfgoed

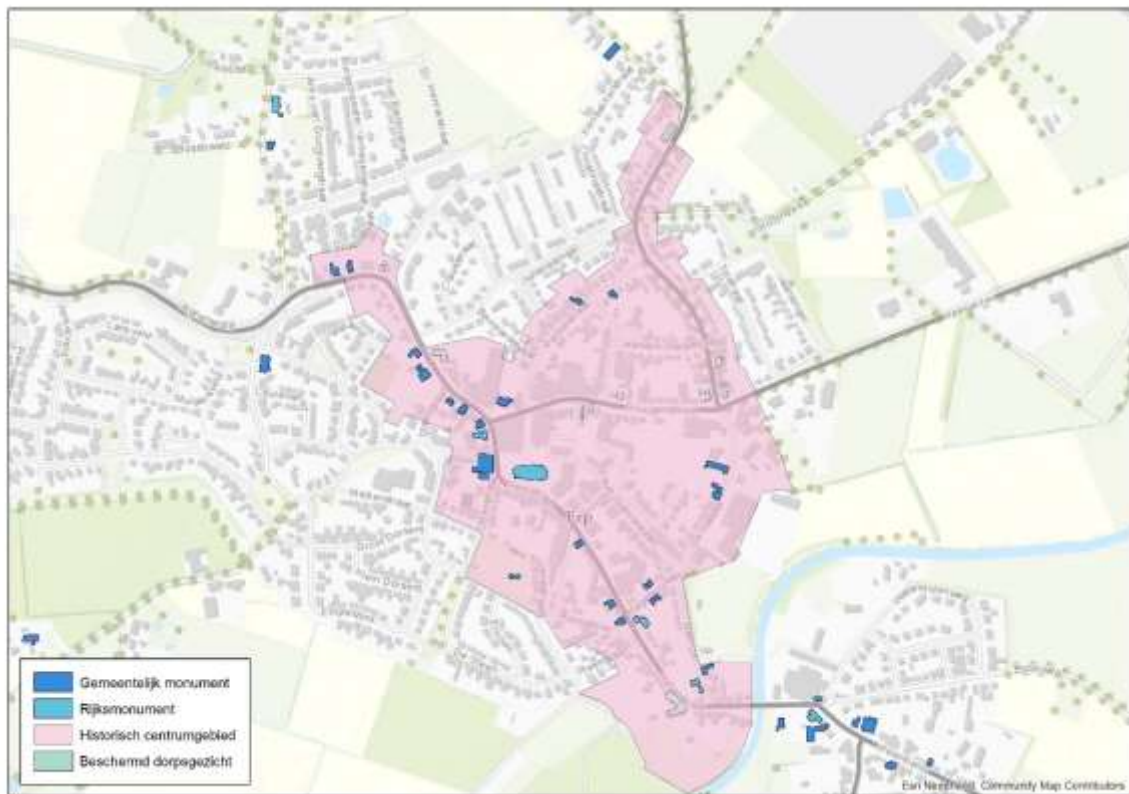
In de kernen zijn er gebieden die dusdanig cultuurhistorisch waardevol zijn dat ruimtelijke activiteiten er extra worden beoordeeld.¹⁶⁸ Zo is de Knoptoren en omgeving in Sint-Oedenrode een beschermd dorpsgezicht (zie kaart 7.1). Dat geldt ook voor de Markt en omgeving in Sint-Oedenrode. In Veghel gaat het om de Markt en de Oude Haven en omgeving. In Erp gaat het om het Hertog Janplein. Daar komt bij dat in de directe omgeving van elk monument of cultuurhistorisch waardevol object, ongeacht waar in de gemeente, de cultuurhistorie en de belevingskwaliteit te respecteren zijn bij activiteiten van sloop, bouw en aanleg. En erkende monumentale waarden, ook in pandig, zijn te behouden. Er zijn in Meierijstad meer dan 400 monumentale gebouwen. De genoemde beschermingen stapelen zich op in de historische centra en linten. Bijvoorbeeld in Schijndel de Hoofdstraat met haar grote aantal gemeentelijke en rijksmonumenten, of in Veghel de Sluisstraat, Hoogstraat, Hoofdstraat, Heuvelstraat en Deken Van Miertstraat. Deze beschermingen worden in het omgevingsplan opnieuw geborgd.

¹⁶⁸ *Welstandsnota Meierijstad 2018, Samen de zorg voor omgevingskwaliteit (2018) Veghel: gemeente Meierijstad, pagina 12*

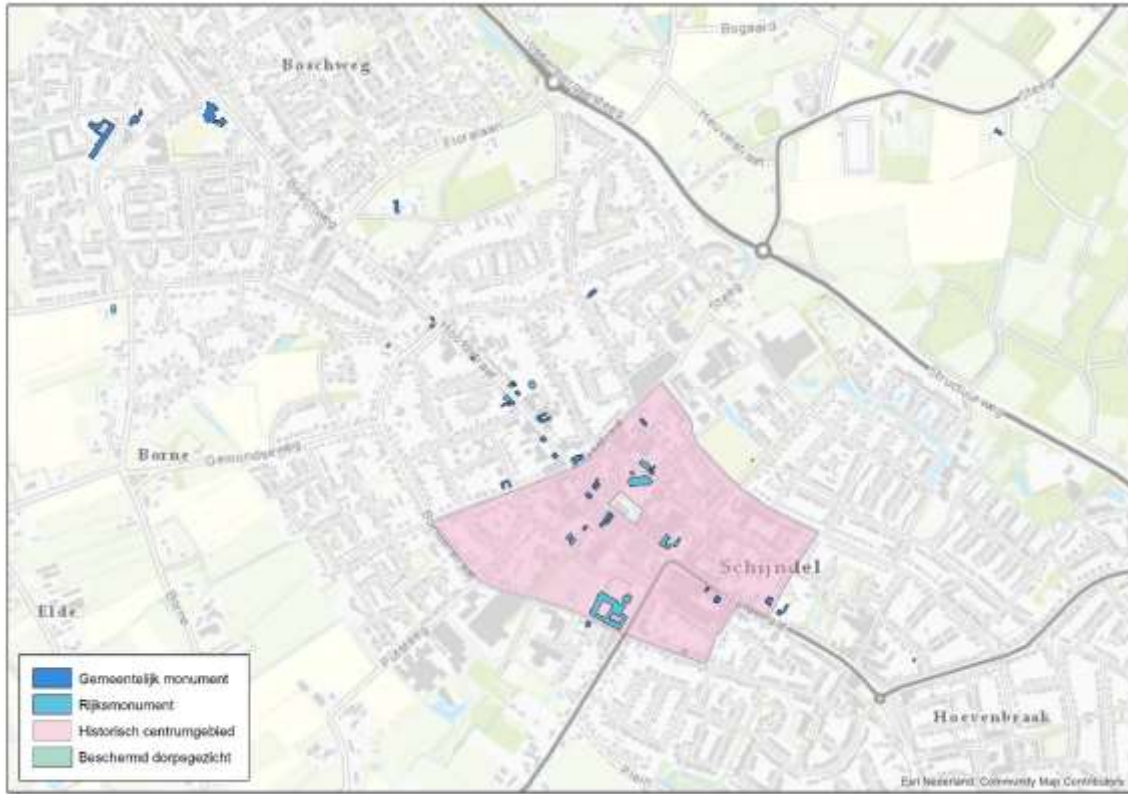
Kaart 7.1. Monumentaal Sint-Oedenrode

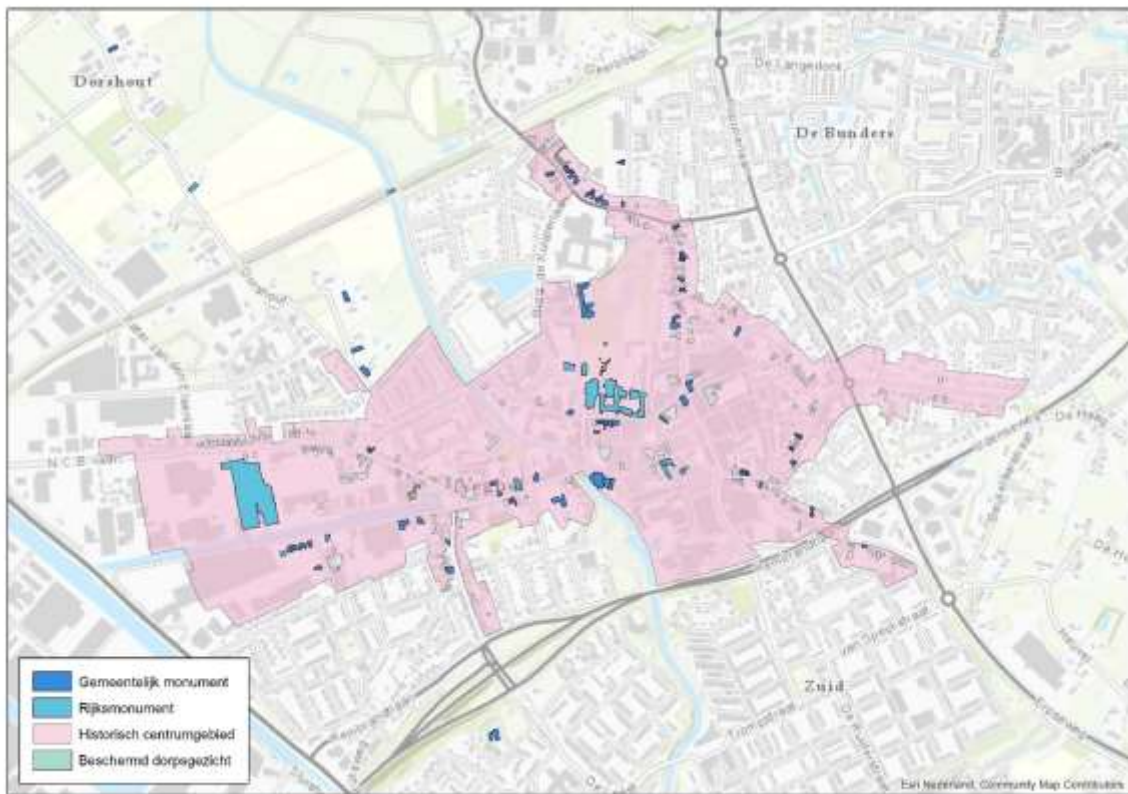
Kaart 7.2. Monumentaal Erp

Kaart 7.3. Monumentaal Schijndel

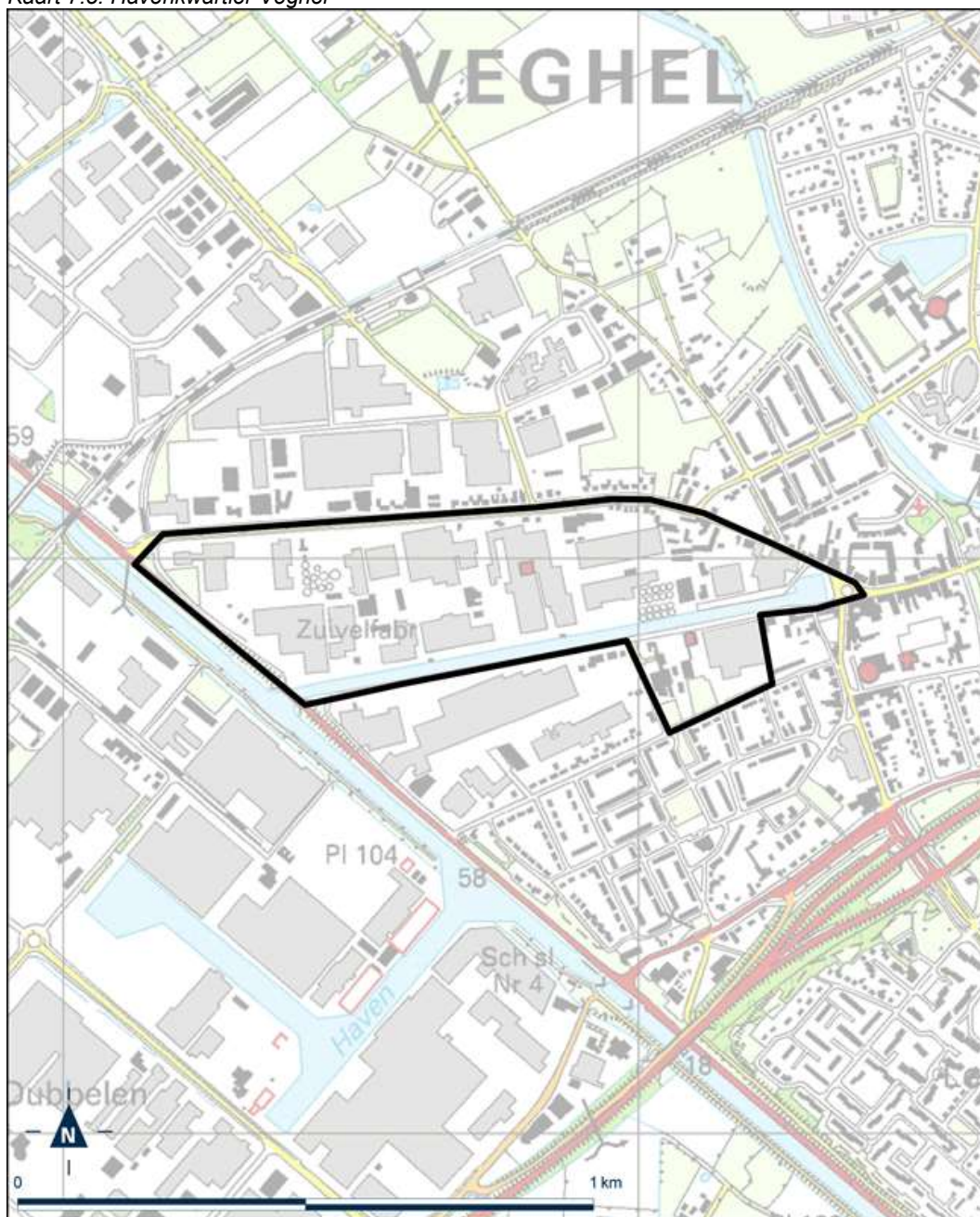
Kaart 7.4. Monumentaal Veghel

Oude Haven

De Oude Haven in Veghel is als binnenhaven voor goederen- en personenvervoer aangelegd in de negentiende eeuw (zie ook tekstdeel 3.2). Voor de industrie dichtbij de Zuid-Willemsvaart komen er nog steeds vrachtschepen in deze haven, maar links van het kanaal zijn er meer havenfaciliteiten voor industrie en logistiek. Op de Noordkade herinneren industriële gebouwen en het voormalige kantoor van een rederij, en op de Zuidkade een rij villa's met daarachter een voormalige houtzagerij aan de groei die Veghel dankzij de haven meemaakte. Die gebouwen zijn beschermd vanuit het monumenten- en welstandsbeleid. Deze beschermingen worden in het omgevingsplan opnieuw geborgd. Het gebied ondergaat een transformatie, waarvoor onder andere gebruik is gemaakt van de Crisis- en herstelwet (zie kaart 7.5).

Kaart 7.5. Havenkwartier Veghel

Bijlage 19 bij Besluit uitvoering Crisis- en herstelwet (derde tranche), Kaart Veghel gebiedsontwikkeling Heilig Hartplein en Noordkade. Stb. 2012, 350.

De Oude Haven heeft zeker actuele betekenissen. Het cultuur- en foodcluster aan de Noordkade wordt nader behandeld in tekstdeel 7.3.2. De voormalige draaikom bij het Heilig Hartplein wordt intussen gebruikt als passantenhaven. In 2019 zijn er 1.090 recreatievaartuigen geteld (ongeveer een kwart van alle schepen in onze havens).¹⁶⁹ Behalve professionele binnenvaartschippers en plezierschippers maken ook Sinterklaas en de Pieten gebruik van de Oude Haven. De jaarlijkse aankomst van de stoomboot en de daaropvolgende optocht vormen een groot evenement voor de kleine inwoners van Veghel en omstreken.

Heilig Hartplein – Noordkade

Aan de Noordkade in Veghel is op organische wijze een stedelijk cluster ontwikkeld met verschillende cultuurfuncties, jongeren en commerciële activiteiten rondom voeding. Het industrieel erfgoed van het gebied blijft er prominent. Er bevinden zich onder andere een supermarkt met beperkt non-food assortiment, delicatessenwinkels, restaurants, een café, een centrum voor kunst- en cultuureducatie, een theater, een bioscoop, een museum en er vindt zalenverhuur plaats. Een deel van de keramiekovens, de smederij en de evenementenlocaties met hun industriële uitstraling hebben een bovenlokale functie, zelfs internationaal. Er is een initiatief om er een hotel op te richten. Dit gebied aan de Noordkade ligt vlakbij de passantenhaven.

Stedelijk groen

Meierijstad is ruim voorzien van stedelijk groen. Er is recreatief landelijk gebied tegen een kom aan, er zijn lommerrijke lanen, stadsparken en grote particuliere tuinen. In de voormalige gemeenten werd al getracht om de binnenstedelijke groenstructuren te bewaren of versterken. Bijzondere vermelding verdienen de kloostertuinen tegen de Mr. Van Coothstraat in Veghel en tegen de Pastoor Van Erpstraat in Schijndel, de oevers van de Dommel en het park rondom Henkenshage in Sint-Oedenrode, het Julianapark in Veghel en de tuin van het Jan Heestershuis in Schijndel. Zulk stedelijk groen biedt een mooi uitzicht, er kan gewandeld worden, er kunnen een beetje geluid en vuile lucht afgevangen worden, er leven planten en dieren, het levert een bijdrage aan de klimaatadaptatie en soms kan er een evenement plaatsvinden.

Het omgevingsbeleid voor stedelijk groen is terug te vinden in de tekstdelen 7.2.2.1., 7.4.2 en 7.6.2. Van de beekdalen van de Dommel en de Aa wordt ook het rivierdeel in de bebouwde kom tot de gebiedstypologie i. LGHN gerekend (zie tekstdeel 6.2).

¹⁶⁹ Leuken, H. van (2020) *Jaarverslag 2019, Havens gemeente Meierijstad*, Veghel: gemeente Meierijstad.

Afbeelding F28. Blauwe reiger op Doornhoek in Veghel

Economische structuren en waarden

Over economie en mobiliteit als aspecten van stedelijke structuren is in de tekstdelen 3.3 en 3.4 al het nodige geschreven. In Meierijstad zijn met name Veghel en Schijndel economische centra voor werkgelegenheid, productie, (groot)handel en logistiek. De bedrijventerreinen van deze kernen doen ertoe. De economische positie tot dusver is regionaal, nationaal en internationaal. Met een kleiner verzorgingsgebied zijn Schijndel en zeker Veghel centra voor secundair en beroepsonderwijs. Voor de ontwikkeling van dienstverlening is de potentie van Meierijstad beperkt. De mogelijkheden voor recreatie en toerisme lokken wel. Dat is niet specifiek dankzij een positie voor winkelen of uitgaan, want detailhandel en horeca bedienen vooral een plaatselijk publiek en inwoners van naburige kernen. Uitzondering hierop vormt een landelijke detailhandelsvoorziening van kampeer- en sportartikelen gevestigd in Schijndel. De voorzieningen voor het dagelijks noodzakelijke zijn ruim voldoende beschikbaar voor onze inwoners. De levendigheid van de centra staat wel onder druk.

Verkeer en vervoer

De economische ontwikkeling van Meierijstad hangt nauw samen met verkeer en vervoer (zie ook tekstdeel 3.3). Het autoverkeer over vooral de A50, de N279 en de N622 is van invloed op milieu, gezondheid, natuur en welbevinden in onze gemeente. In onze regio is er een forse belasting door fijnstof, geluid en stikstof. Verkeersveiligheid is een algemeen aandachtspunt. Dat zijn allemaal aspecten die in dit tekstdeel 7 nog aan bod komen.

In 2019-2020 ontwikkelt Meierijstad een duurzame mobiliteitsvisie (zie figuur 4.4). Tussen die beleidsontwikkeling en het opstellen van de omgevingsvisie en het omgevingsplan vindt de nodige uitwisseling plaats. Naar verwachting treden geen veranderingen op in de aanwezige hoofdwegestructuur. Wel is er een verbindingsweg N279 – bedrijventerreinen Veghel-Zuidwest in voorbereiding.

7.2. Gebiedstypologie iv. centrumdorps gebied

CDG

Het stedelijk gebied komt in deze omgevingsvisie op verschillende plaatsen aan bod. De tekstdelen 4.1 en 4.3 waren gericht op trends en ontwikkelingen; en tekstdeel 7.1 op structuren en waarden. Nu wordt het omgevingsbeleid ingevuld voor een eerste gebiedstypologie van het stedelijk gebied. Hoe de gebiedstypologieën zijn gebruikt in het proces van beleidsontwikkeling wordt toegelicht in tekstdeel 9.3.

In de weergave op de kaart heeft de gebiedstypologie iv. betrekking op de centra van Schijndel, Sint-Oedenrode en Erp,¹⁷⁰ en de dorpscharen van Boerdonk, Boskant, Eerde, Keldonk, Mariaheide, Nijnsel, Olland, Wijbosch en Zijtaart. Die weergave is slechts indicatief voor de toepassing van ons omgevingsbeleid voor centrumdorps gebied. De gebiedstypologieën zijn immers een hulpmiddel voor de beleidsontwikkeling die relevant kan zijn voor de gehele gemeente en dus géén precieze bestemming. In de genoemde centra zien we bijvoorbeeld een supermarkt, restaurant en terras. Terwijl we in de dorpscharen een café zien en misschien een winkeltje. De centra kennen evenementen met bezoekers uit omliggende kernen. In de dorpscharen vinden evenementen plaats die lokale betekenis hebben.

Afbeelding F29. Dorpshuis Zijtaart

¹⁷⁰ In het detailhandelsbeleid uit 2019 is Erp ingedeeld bij de wijk-/dorpscentra zoals ook 't Zuid in Schijndel en De Bunders in Veghel. Die wijk-/dorpscentra vormen daar een tweede categorie na de eerste categorie van de hoofdwinkelgebieden Veghel, Schijndel en Sint-Oedenrode. Het detailhandelsbeleid kent nog een derde categorie, namelijk buurtsteunpunten. Daartoe zijn gerekend 't Noord in Schijndel, Kienehoef in Sint-Oedenrode en De Boekt in Veghel. In deze omgevingsvisie noemen we Erp een centrum omdat het perspectief nu breder is dan dat van detailhandel en horeca. De genoemde buurtsteunpunten vallen voor de omgevingsvisie in de gebiedstypologie vi. verstedelijkt (woon)gebied.

7.2.1. Voornemens en hoofdzaken voor deze gebiedstypologie

CDG

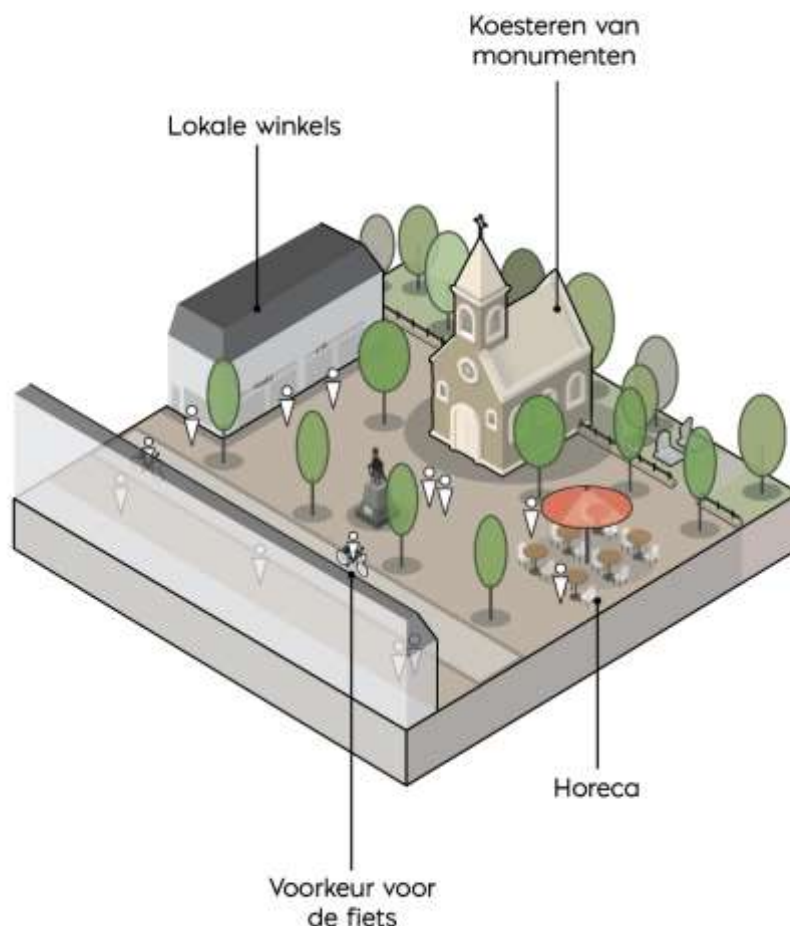
In box 5.4 en 5.5 is aangegeven waar de voornemens en hoofdzaken van ons omgevingsbeleid worden uitgewerkt. Voor de gebiedstypologie centrumdorps gebied is daarbij het volgende genoemd:

- operationaliserend: cultuurhistorie (met name monumenten), ruimtelijke kwaliteit (met name welstand), gezondheid (met name bewegen), woonbaarheid, woonkwaliteit en leefbaarheid (met name toegankelijkheid), veiligheid (met name verkeersveiligheid), maatschappelijke behoeften (met name detailhandel en horeca) en bereikbaarheid (met name stadsdistributie, mobiliteit en parkeren);
- thematisch: bewegen, cultureel erfgoed, detailhandel, horeca, parkeren, stadsdistributie, verkeersveiligheid en welstand.

Voor hun operationalisering zijn de voornemens en hoofdzaken in tekstdeel 5 al verder uitgeschreven dan de hierboven vermelde termen.

Figuur 7.6. Verbeelding centrumdorps gebied (vergelijk figuur 9.7 in tekstdeel 9.3)

Centrumdorps gebied

7.2.2. Uitwerking van beleid voor deze gebiedstypologie

CDG

In de tekstdelen 7.2.2.1 en 7.2.2.2 wordt het omgevingsbeleid uitgewerkt voor de gebiedstypologie iv. centrumdorps gebied. Meierijstad richt zich op dertien dorpen die zowel leefbaar als levendig zijn.

7.2.2.1. Leefbare dorpen

CDG

Kwaliteit van landschap, stedenbouw en architectuur

Uit oogpunt van ruimtelijke kwaliteit mogen verwachtingen gekoesterd worden over wat het ontwerp, de realisatie en het beheer van gebieden, locaties, gebouwen, bouwwerken en beplantingen betekenen voor het aanzicht en de uitstraling. Bij deze ruimtelijke kwaliteit gaat het in eerste instantie om belevingswaarde, maar ook om toekomstwaarde (denk aan cultureel erfgoed) en soms zelfs om gebruikswaarde (denk aan toerisme).

Het beantwoorden aan de genoemde verwachtingen is om te beginnen aan de eigenaren zelf, en aan ontwikkelaars, architecten en aannemers die professioneel betrokken zijn bij ruimtelijke kwaliteit. In specifieke situaties wil de gemeente eigenaren financieel tegemoetkomen, denk aan gemeentelijke monumenten (zie verderop in dit tekstdeel 7.2.2.1) en aan centrumgevels (zie tekstdeel 7.2.2.2). Aanvullend wordt het omgevingsrecht ingezet om ruimtelijke kwaliteit te stimuleren of te waarborgen.

De juridische zorg voor ruimtelijke kwaliteit varieert met wat we verwachten van een locatie. Bij de hoogste verwachtingen (en dus een groot publiek belang) kunnen een vergunningstelsel en middelvoorschriften worden ingezet. Monumenten en cultuurhistorisch waardevolle objecten en locaties blijven beschermd. De consequentie is dan bijvoorbeeld dat voor de gevelrenovatie van een monumentaal gebouw een omgevingsvergunning nodig is waarbij is aangetoond dat de monumentale waarde in stand blijft. En bijvoorbeeld de vorm van een raam of de kleur van verf kunnen van belang zijn voor die monumentale waarde. De consequentie van bescherming is bijvoorbeeld ook dat een monumentale boom niet mag worden gekapt om ruimte te maken voor een andere ontwikkeling van die locatie.

Bij wat minder hoge verwachtingen (en dus een beperkt publiek belang) is een afweging te maken tussen een vergunnings- en een meldingsstelsel en kunnen doelvoorschriften volstaan. Een toegangsweg tot een kern, een kernrandzone, de omgeving van een monument of een molen, een wijk waar een specifiek woonmilieu wordt ontwikkeld, een zichtlocatie op een bedrijventerrein, een plein, een kruispunt en oude bebouwingslinten of bosschages verdienen bijzondere aandacht voor hun ruimtelijke kwaliteit. Dat kan bijvoorbeeld betekenen dat er voor een hoekwoning verdergaande bouwregels gelden dan voor een rijwoning. Of dat een ruimtelijke ontwikkeling slechts wordt toegestaan als de aanvrager aantoont dat die ontwikkeling de voor het gebied beschreven waarden versterkt, of ten minste respecteert. Onze uitwerking van verschillende gebiedstypologieën helpt om specifieke waarden te beschrijven. Overigens koesteren we in het algemeen hogere verwachtingen voor een voorzijde dan voor een achterzijde. Dat onderscheid wordt in het omgevingsrecht al jarenlang gemaakt. Een ander bekend concept uit het omgevingsrecht is de molenbiotoop: gebouwen en bomen rondom een windmolen mogen het windrecht niet aantasten.

Onderhoud

De gemeente ondersteunt eigenaren van gemeentelijke monumenten met een abonnement bij de Monumentenwacht Noord-Brabant en met onderhoudssubsidies. Meierijstad wil de eigenaren en

de (potentiële) gebruikers van kerken faciliteren wanneer zij nadenken over de toekomst van hun vastgoed in onze kernen. Bij een slinkend aantal kerkgangers kan het behoud van een kerk te zwaar gaan wegen op de schouders van die gemeenschap. Maar een andere toekomst voor een religieus gebouw is met grote zorgvuldigheid te benaderen.

Omdat onze samenleving extra betekenis toekent aan monumentale gebouwen, aan kleine kapellen¹⁷¹ en aan gedenktekens voor oorlogsslachtoffers, is het gepast om rondom die plaatsen het openbaar gebied goed te onderhouden. Daarvoor kunnen zowel particuliere beheerders en omwonenden, als de gemeente zich inzetten.

Afbeelding F30. Onze Lieve Vrouwe van Goede Raad in Mariaheide

Welstand

Dat de juridische zorg voor ruimtelijke kwaliteit varieert met wat we verwachten van een locatie (zie hiervoor in dit tekstdeel), geldt ook voor welstand. Als er geen specifieke monumentale, landschappelijke of andere cultuurhistorische waarden zijn toegekend aan een plaats, vertrouwen we in beginsel op wat mensen zelf verwachten aan ruimtelijke kwaliteit. De eigenaren en de professionals die zij inschakelen kunnen dan zelf zorgdragen voor kwaliteit. Meierijstad faciliteert dat wel, want deze omgevingsvisie maar ook de erfgoedvisie, de natuur- en landschapsvisie en de welstandsnota bieden een oriëntatie op de ruimtelijke kwaliteit die passend is voor onze kernen en ons landelijk gebied (zie ook tekstdeel 8.1.1).

¹⁷¹ Bijvoorbeeld de kapel achter Klooster Zijtaart, de Corneliuskapel in Boerdonk, de kapel van Mariaheide-Noord en aan het Kapeleind bij Wijbosch.

Op het beginsel van geheel eigen verantwoordelijkheid kunnen we een uitzondering maken bij ontwikkelingsgebieden: locaties van inbreiding of uitbreiding waar nieuwbouw plaatsvindt van meerdere woningen of andere gebouwen en waar vaak ook het openbaar gebied wordt (her)ingericht. In dat geval geeft een beeldkwaliteitsplan gedurende de ontwikkeling een duwtje in de richting van ruimtelijke kwaliteit. Dankzij dat plan kan een gebied ontstaan met een eigen karakter. Wanneer bouw en aanleg daar gerealiseerd zijn, kan de welstandstoets daar vervallen. Dan vertrouwt de gemeente erop dat bewoners zelf verstandige keuzes maken over verbouwingen en onderhoud.

Een beeldkwaliteitsplan voor een ontwikkelingsgebied kan zinvol zijn zeker indien in een gebied meerdere eigenaren of ontwikkelaars aan de slag gaan. Maar als er één ontwikkelaar actief is, met een stedenbouwkundige of een architect die regie voert over het geheel van het gebied, is het wellicht onnodig om een beeldkwaliteitsplan op te leggen.

Plaatsen waar wel specifieke monumentale, landschappelijke of andere cultuurhistorische waarden aan zijn toegekend, behouden de gemeentelijke zorg voor ruimtelijke kwaliteit. Dat zal zijn ingeval van monumenten, beeldbepalende en cultuurhistorisch waardevolle gebouwen, bijzondere bebouwing en ensembles, in de centra van Schijndel, Sint-Oedenrode, Veghel en Erp, en in enkele gebieden waar een historisch landschap is bewaard. Voor sommige van die plaatsen, met name bij monumenten, kan de redengevende omschrijving gebruikt worden bij de welstandstoets. Voor andere plaatsen kan een beeldkwaliteitsplan duidelijk maken welke waarde Meierijstad daar wil beschermen of ontwikkelen. Bijvoorbeeld ingeval van een woonbuurt met een specifieke ontstaansgeschiedenis en architectuur. Voor dit soort plaatsen is de juridische zorg voor ruimtelijke kwaliteit blijvend en vaak niet beperkt tot nieuwbouw.

Naast het omgevingsplan-van-rechtswege blijft het huidige welstandsbeleid in eerste instantie gelden.¹⁷² De organisatie van het welstandsadvies wordt behandeld in tekstdeel 8.6. De huidige welstandsnota en de bestaande beeldkwaliteitsplannen worden wel geactualiseerd om de zorg voor ruimtelijke kwaliteit onder de Omgevingswet het gewenste vervolg te geven. Op dat moment kan de welstandstoets vervallen voor nieuwbouw anders dan genoemd in de voorgaande alinea's.¹⁷³

¹⁷² Artikel 4.114 Invoeringswet Omgevingswet. Vergelijk *Welstandsnota Meierijstad 2018, Samen de zorg voor omgevingskwaliteit* (2018) Veghel: gemeente Meierijstad.

¹⁷³ In het huidige beleid is sprake van welstandsbeoordeling voor de centrumgebieden van Schijndel, Veghel, Sint-Oedenrode en Erp, monumenten, beeldbepalende en cultuurhistorisch waardevolle panden, bijzondere bebouwing en ensembles, gebieden met een beeldkwaliteitsplan, nieuwbouw in de overige gebieden. Dat laatste zou dus vervallen. Maar voor historisch landschap blijft wel een welstandstoets in stand.

Afbeelding F31. Heilig Hartbeeld en Sint-Martinuskerk in Olland

Gezondheid

We willen dat de fysieke leefomgeving de gezondheid helpt beschermen. In sommige opzichten willen we ook dat de fysieke leefomgeving de gezondheid bevordert. Dan denken we vooral aan bewegen, spelen, sporten. Omwille van onze gezondheid wordt al veel nationaal en door sectoren van bedrijvigheid geregeld. Een voorbeeld daarvan is het niet meer attractief uitstellen van tabaksproducten in supermarkten. Naast hetgeen door anderen al geregeld wordt, stellen we als lokale overheid vertrouwen in inwoners zelf. Daarom gaan we niet betuttelen om vergaand gezondheidsrisico's te beperken.

- Als gemeentebestuur zullen we niet alle roken in de openbare buitenruimte tegengaan. Terrasuitbaters mogen er wel zelf voor kiezen hun terras tabaksrookvrij te maken.
- We willen niet tegengaan dat inwoners incidenteel hout stoken. Bijvoorbeeld in een open haard of een vuurkorf (zie ook tekstdeel 6.4.2). Wel geven we voorlichting over doelmatige en qua geur en fijnstof betere stook van hout.¹⁷⁴ Dat is te combineren met informatie over het luchten van een woning zodra we inwoners stimuleren om beter te isoleren. Wanneer echter gebouwen vooral door houtstook verwarmd worden en/of wanneer mensen stelselmatig hout stoken, kunnen wel algemene regels gesteld worden om emissie van (fijn)stof en geurhinder te beperken.
- We staan open voor initiatieven van bewoners en organisaties om via de fysieke leefomgeving te werken aan gezondheid. Een dorpsraad wil misschien een groene en avontuurlijke speelplek realiseren en mee beheren. Enkele werkgevers willen misschien een parcours uitzetten voor een actieve wandeling langs de rand van een bedrijventerrein. Een school wil

¹⁷⁴ Vanuit strikt gezondheidsperspectief is een geheel rookvrije omgeving na te streven. Zie Vakgroep Milieu en gezondheid (juli 2017) *Van Normen naar waarden, Kernwaarden voor een Gezonde Leefomgeving*, zonder plaats: GGD GHOR Nederland, pagina's 8, 29. Maar zoals ook het omgevingsbeleid integraal is, hanteren we eveneens een breder perspectief op kwaliteit van leven dan gezondheid alleen.

misschien hulp uit de buurt en van de gemeente om haar speelplein in de namiddag veilig te kunnen open houden.

Met een beperkte inspanning kunnen we bevorderen dat mensen een gezonde keuze maken. Die kans wil Meierijstad niet laten liggen. Zo faciliteren we het oprichten van drinkwatertappunten, met name om de jeugd een alternatief te bieden voor suikerhoudende dranken. En we bevorderen dat een fietsparkeervoorziening minstens zo goed geplaatst en onderhouden is als parkeervakken voor personenauto's.

Afbeelding F32. Kwiek beweegroute door Veghel

Spelen

Buiten spelen draagt bij aan gezondheid. Dan denken we niet alleen aan de fitheid, de motoriek en het welbevinden van kinderen, maar ook aan een goede basis voor een gezonde leefstijl een leven lang. De gemeente wenst iedereen evenveel mooie speelherinneringen toe. In de speelvisie wees ons bestuur op het belang van:¹⁷⁵

- buurt-speel-landschappen met ingerichte speelplekken, maar ook met stoepen, pleintjes, grasveldjes, slotjes, bosjes en bomen waar kinderen veel ruimte hebben om te spelen en te ontdekken;
- echt uitdagende en aantrekkelijke, groene speelplekken waar veel natuur en avonturen te beleven zijn;
- een goede spreiding van bereikbare plekken die de vrijheid en zelfstandigheid van kinderen vergroot.

¹⁷⁵ *Speelvisie Meierijstad, Natuurlijke vrijheid om avontuur te beleven* (2019) Veghel: gemeente Meierijstad, pagina 2.

Waar speelplekken of de verdere leefomgeving ook water bieden, is er gelegenheid om enig waterbewustzijn te laten ontstaan. Zo zie je dat de sloot waar je in de herfst nog natte voeten kreeg als je de sprong gemist had, 's zomers droogvalt als het weken niet geregend heeft.

Ommetjes

We hechten belang aan paden. Daar zijn meerdere motieven voor: om het bewegen van inwoners te stimuleren, maar ook om te faciliteren dat bewoners hun haag snoeien of hond uitlaten, of dat de brandweer zonodig achterom komt. Bij inbreidingsplannen en ontwikkelingen in een kernrandzone zoeken we met de initiatiefnemer en omwonenden naar de mogelijkheid om een ommetje te realiseren. Soms kan een eenvoudige doorgang volstaan, elders is een bestaande verbinding voor langzaam verkeer te verlengen en soms is een nieuw pad voor wandelaars aan te leggen. De uitvoering van deze ommetjes varieert. We hopen dat aanwonenden willen delen in de verantwoordelijkheid voor het beheer van een pad. En we koesteren de hoop dat het gebruik van ommetjes door inwoners een insulaire beleving van de woon- en leefomgeving tegengaat en sociale samenhang bevordert. Een mooie gelegenheid voor inwoners om een ommetje te maken, is bijvoorbeeld vanuit wijken in Schijndel en Veghel over het Duits Lijntje. Of vanuit Sint-Oedenrode over de Zuidelijke Randweg naar Diependaal. Voor het realiseren van ommetjes in de kern Sint-Oedenrode is inspiratie te vinden in een recente ontwerpstudie.¹⁷⁶

Afbeelding F33. Wandelpad Duits Lijntje in Veghel

Toegankelijkheid

Het is wenselijk dat voorzieningen en het openbaar gebied toegankelijk zijn ook voor ouderen, mindervaliden en gehandicapten. Zelf zorgt de gemeente voor trottoirbanden die bij kruisingen geen onnodige drempel vormen voor mensen die hun benen niet zo hoog kunnen optillen of die zich bewegen met een rollator, scootmobiel of rolstoel. We dragen uit dat winkels en horecavestigingen geen of een lage drempel hebben. En we bevorderen dat in de horeca een rolstoeltoegankelijk toilet aanwezig is. Voor slechtzienden en blinden worden er geleidestroken aangelegd over trottoirs en pleinen. Bij een voetgangersoversteekplaats kunnen verkeerslichten worden uitgerust met een tikker. Al is eventuele geluidhinder van die tikker voor omwonenden wel af te wegen tegen het belang voor overstekende slechtzienden en blinden. Buiten de vaste buslijnen van het openbaar vervoer bestaat er vraagafhankelijk collectief vervoer. Van dat vraagafhankelijk vervoer kunnen bijvoorbeeld ouderen en blinden gebruikmaken.

Gezondheid aandachtspunt in de buurt

Als de gemeente vanuit een programma openbaar gebied, een wijkschouw, een verkeersmaatregel of in het werk van de buurtadviseurs met bewoners overlegt over ruimtelijke

¹⁷⁶ Alkemade, F. (april 2016) *Een studie naar de aard en samenhang van het centrum van Sint-Oedenrode*, zonder plaats: F. Alkemade, pagina's 154-157.

inrichting en leefgedrag, krijgt het bevorderen van gezondheid daarbij de nodige aandacht. Dat is natuurlijk ook zo in het werk van de buurtsportcoaches en de sociale wijkteams. Voor een overleg over ruimtelijke inrichting en leefgedrag kunnen gegevens gebruikt worden zoals uit de Brabantse Omgevingsscan (BrOS) van de drie GGDen, de Klimateffectatlas of een leefbaarheidsmonitor. Maar de eigen ervaringen en wensen van bewoners zijn zeker zo belangrijk om een gezonde leefomgeving te realiseren.

Inrichting en beheer openbaar gebied

Een centrum of dorpshart is de gezamenlijke leefruimte van bewoners van de betreffende kern en van groot belang voor bezoekers. Het openbaar gebied verdient het om schoon, heel en veilig te zijn. De gemeente is bereid om meer te doen aan het beheer van de centra dan aan dat van het overige stedelijk gebied. De centra hebben immers een intensiever gebruik en collectieve functie. Winkeliers en horeca-ondernemers hebben een specifiek belang bij de kwaliteit van het openbaar gebied in de centra. We hopen dat zij blijven helpen om de stoep voor hun winkel, café of restaurant schoon te houden. Daar staat tegenover dat de gemeente de centra aantrekkelijker aankleedt dan het overige stedelijk gebied, juist om de vitaliteit van de centra te bevorderen. Dan gaat het om de keuze van bestrating, siergroen, verlichting en zitgelegenheid in het openbaar gebied.

Bij de inrichting is meer aandacht te besteden aan klimaatadaptatie en biodiversiteit. De centra en dorpsharten mogen geen woestijnen van steen zijn. We investeren dus in groen en water. Een voorbeeld van een groene inrichting van het openbaar gebied die kan bijdragen aan de klimaatbestendigheid en de belevingskwaliteit van een centrum, biedt de transformatie van het voormalige gemeentehuis van Schijndel. Daarachter wordt namelijk een pocketpark aangelegd. Wanneer we een programma openbaar gebied en het omgevingsplan voorbereiden, onderzoeken we welke delen van het stedelijk groen omwille van hun waarden voor natuur en waterbeheer borging verdienen in zowel het praktische beheer als hun juridische status. Dan kan het gaan om openbaar groen, maar ook om particulier terrein zoals (voormalige) kloostertuinen (vergelijk tekstdeel 7.1).

Ontmoeten

De fysieke leefomgeving faciliteert dat inwoners elkaar ontmoeten. Ontmoeting draagt in het algemeen bij aan welbevinden en biedt gelegenheid voor onderlinge, praktische hulp. De centrumgebieden faciliteren het ontmoeten bij uitstek dankzij het grote aantal en de diversiteit van commerciële en maatschappelijke voorzieningen daar. We hechten er belang aan dat inwoners in elke kern ten minste één voorziening hebben waar zij elkaar kunnen ontmoeten. Dat kan een horeca-bedrijf of bakkerij zijn, een clubhuis, een gesubsidieerde multifunctionele accommodatie of een basisschool die wordt opengesteld voor diverse maatschappelijke activiteiten. Ook in het openbaar gebied van elk dorp en elke wijk zijn plekken gewenst om elkaar te ontmoeten. Dat kan zijn bij een speelplek of plantsoen. Voor inrichting en beheer ligt daar de taak om er een aangename plek van te maken: toegankelijk, schoon, heel en veilig, 's zomers beschaduwde.

7.2.2.2. Levendige dorpen

CDG

Vitale centra

Dankzij de centrumvisie, de detailhandelsvisie en de horecavisie zijn al veel van de ruimtelijk-economische aspecten van het omgevingsbeleid voor het stedelijk gebied in beeld. We onderscheiden de winkelcentra en horeca-concentratiegebieden van Veghel, Schijndel en Sint-Oedenrode. 'De positie van deze centra verandert: van "place to buy" naar "place to be". De

uitdaging is om, met in achtname van hun kernkwaliteiten, de drie centrumgebieden aantrekkelijker te maken, zodat ze relevant blijven voor inwoners en overige bezoekers. Dit kan door de focus te verbreden en de centra in de volle breedte van hun maatschappelijke ontmoetingsfunctie te benaderen, bijvoorbeeld met meer horeca, dienstverlening, ambachten, leisure en wonen.¹⁷⁷ In de winkelcentra dient de detailhandel geconcentreerd te worden; daarbuiten vrijkomend commercieel vastgoed kan een ander ruimtelijk programma krijgen. In de centra vraagt klimaatadaptatie om een specifieke aanpak: dit zijn immers vergaand versteende gebieden waar zowel de belevingswaarde als de gebruikswaarde van het openbaar gebied van groot belang zijn.

In de centrumvisie wordt gesproken van complete winkelcentra voor de inwoners en ondernemers van de gemeente. Die idee van compleetheid is te nuanceren vanwege de positie van onze gemeente en het consumentengedrag. Met Meierijstad is er sprake van een middelgrote stad, of van verstedelijkte dorpen in een polycentrische regio, en dat in een provincie met in bredere zin een verspreide verstedelijking. En dat terwijl een stabiele maar vergrijzende bevolking meer gebruikmaakt van internet voor haar in- en aankopen, en terwijl consumenten om te shoppen naar de grote steden gaan. Het 'daily urban system' van Meierijstad zal compleet zijn, maar dat omvat ook perifere detailhandelsvestigingen binnen de gemeente, specifieke detailhandel in buurgemeenten en de binnensteden van 's-Hertogenbosch en Eindhoven. Wel kunnen we stellen dat de drie eigen winkelcentra een compleet aanbod zullen bieden voor de dagelijkse levensbehoeften.

De gemeente hecht waarde aan het goede functioneren van centrummanagement in de drie concentratiegebieden en actieve winkeliers- of ondernemersverenigingen in de vier centra. Dat zijn alleen gesprekspartners bij het ontwikkelen en uitvoeren van beleid, maar ook partners in maatregelen. Een voorbeeld van dat laatste is het project VOLOP Meierijstad.¹⁷⁸ De partners VOLOP Brabant, de centrummanagers en de gemeente spannen zich in voor een gebruik van centrumlanden: ze brengen kunstenaars, maatschappelijk ondernemers en starters in contact met vastgoedeigenaren. De samenwerking blijkt ook uit de in 2020 voorbereide bedrijveninvesteringszone waarmee niet alleen een aantrekkelijker maar ook een compacter centrum wordt nagestreefd.¹⁷⁹

Aandachtspunten voor vitale centra

Voor de centra van Sint-Oedenrode, Schijndel, Veghel en Erp zijn de situering en de opgetelde winkelvloeroppervlakte van de supermarkten enkele aandachtspunten. Meierijstad heeft veel supermarktaanbod voor de uitgeoefende vraag. En idealiter trekt een supermarkt dankzij haar locatie het winkelende publiek door het centrum, langs andere commerciële en culturele voorzieningen. Goede looproutes zijn essentieel in het centrumbeleid. Een ander aandachtspunt is wat er gebeurt buiten de concentratiegebieden.

Aanloopstraten

AS

Met de concentratie van commerciële voorzieningen ontstaan er aanloopstraten waar nog enkele winkels, dienstverleners of horeca-bedrijven aanwezig zijn, of althans het bestemmingsplan dat nog toelaat. Dat geldt ook voor oude bedrijfslocaties en verspreide voorzieningen in de kernen die een transformatie ondergaan. In Sint-Oedenrode gaat het bijvoorbeeld om Kofferen en

¹⁷⁷ Trommelen, K., W. Frielink & P. Rosmulder (30 oktober 2018) *Centrumvisie Gemeente Meierijstad*, Nijmegen: Droogh Trommelen en Partners, pagina 2.

¹⁷⁸ Dooren, T., van (4 november 2020) "Kleine en lokale initiatieven een plekje geven", *Stadskrant Veghel*, pagina 3. VOLOP Brabant wordt gesteund door de provincie Noord-Brabant.

¹⁷⁹ Raadsbesluit van 5 november 2020 tot invoeren van een bedrijveninvesteringszone 2021-2025 voor zowel ondernemers als vastgoedeigenaren in Veghel-Centrum.

Borchgrave. In Schijndel gaat het vooral om zowel een noordelijk als een zuidelijk deel van de Hoofdstraat. In Veghel gaat het bijvoorbeeld om de Sluisstraat, de Meijerijstraat, De Kempen, het noordelijke deel van de Molenstraat en de Stationsstraat. In Erp gaat om de locaties die wat verder liggen van het Hertog Janplein.

Het belang van vitale centra maakt het nodig dat naast maatregelen zoals een aantrekkelijke inrichting en relatief intensief beheer van het openbaar gebied, stimuleren van samenwerking tussen centrumondernemers, ondersteunen van centrummanagement, faciliteren van evenementen, en een gevel- en verplaatsingssubsidie óók herbestemming plaatsvindt om commerciële functies te concentreren.¹⁸⁰

Herbestemmen

Onze gemeente heeft nu onder het regime van de Wet ruimtelijke ordening een begin gemaakt met het aanpassen van de bestemming van locaties in aanloopstraten bij de centra en in transformatiegebieden (zie ook tekstdeel 9.6). Daarvoor is een bestemmingsplan 'laaghangend fruit' ingezet vooruitlopend op het omgevingsplan. Op sommige locaties is een commerciële bestemming beleidsmatig niet meer wenselijk, en voor het gebruik niet meer nodig. Aanvankelijk was op zulke locaties een bestemming detailhandel, horeca, gemengd of maatschappelijk opgenomen in het bestemmingsplan. Waar direct op basis van een bestemmingsomschrijving gemengd het wonen was toegestaan, of waar naast een bestemming een aanduiding wonen was gegeven, kan zonder extra druk op het woningbouwprogramma gekozen worden voor een herbestemmen tot wonen. Ook bij langdurige leegstand van een commercieel pand in de aangeduide gebieden wordt de bestemming aangepast. De gemeente kan voor de aangeduide gebieden kiezen voor het aanpassen van de bestemming van locaties die nog in gebruik zijn als winkel of voor lichte horeca, indien daarmee de strijdigheid met de beleidsrichting minder wordt. Dat leidt voor zo'n locatie tot een toegespitste bestemming of aanduiding die wel het actuele gebruik legaliseert, maar uitsluit dat er bijvoorbeeld een kledingwinkel komt of zwaardere horeca.

Gevel- en verplaatsingssubsidie

De gemeente stelt een subsidiesom ter beschikking als onderdeel van de aanmoediging voor vastgoedeigenaren en exploitanten om de uitstraling van hun zaak te verbeteren of om hun zaak te verplaatsen. Hierbij gaat het om de concentratiegebieden voor detailhandel en horeca in de centra van Schijndel, Sint-Oedenrode en Veghel. Bij verplaatsing is van de oude locatie de commerciële bestemming aan te passen. Aan panden met een monumentale status of erkende cultuurhistorische waarde willen we bijzondere aandacht geven. Maar ook eigentijdse architectuur, mits goed ingepast in de dorpsbebouwing, kan steun waard zijn. De bijzondere aandacht voor cultuurhistorie kan betekenen dat niet zozeer (of niet alleen) de verbouwing van het nieuwe pand als wel de reconstructie van de gevel op de oude locatie wordt gesubsidieerd.

Winkelplatform en stadsdistributie

De groei van internetwinkelen werd in tekstdeel 4.1 al signaleerd. De maatregelen in 2020 tegen het corona-virus SARS-CoV-2 kunnen de bezorgeconomie nog gestimuleerd hebben. Dat zijn verschijnselen die relevant zijn voor de fysieke leefomgeving. Met ons omgevingsbeleid geven we daar dus aandacht aan.

- Wanneer inwoners producten bestellen bij nationaal actieve of buitenlandse bedrijven, waarna die producten via een post- of koeriersdienst worden geleverd, vormt dat concurrentie voor lokale winkels. Die druk werkt door in leegstand van commercieel vastgoed, minder levendige centra voor inwoners en bezoekers, en ondermijning van de structuur van noodzakelijke

¹⁸⁰ Zie ook de motivering met het oog op de Dienstenrichtlijn in de Toelichting bij het bestemmingsplan 'laaghangend fruit', 2^e tranche, en de zaak-Van Cranenbroek (AbRvS, 1 april 2020; ECLI:NL:RVS:2020:972).

voorzieningen voor het dagelijks leven van inwoners. Lokale winkeliers mogen zich dan uitgedaagd voelen om zelf hun webshop aantrekkelijk te houden, om hun klanten bestellingen te laten afhalen of om de producten te bezorgen. Een goede webshop en een bezorgdienst kunnen lastig zijn voor kleine bedrijven. Het kan betekenen dat een winkelier veel meer werk heeft en extra kosten voor evenveel of uiteindelijk toch minder omzet. Samenwerken helpt dan. Een gezamenlijk digitaal platform met een betaalservice is een optie. Een winkeliersvereniging of het centrummanagement kan hier behulpzaam in zijn.

- Wij wijzen nadrukkelijk op de optie om pakketbezorging van lokale bedrijven aan hun klanten te groeperen. Door de combinatie met leveranties, zeker kleinere volumes, kan congestie door vrachtvervoer tijdens levertijden in de centra worden tegengegaan. Een stadsdistributiecentrum biedt ook gelegenheid om het vervoer te verduurzamen. En het kan met begeleiding een arbeidsvraag betekenen voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Onze gemeente wil deze optie nader onderzoeken, samen met centrum- en parkmanagement, ondernemersverenigingen en sociale werkbedrijven.
- Leveranties, pakket- en maaltijdbezorging vergen vervoer en daarvoor wordt bijna altijd een voertuig gebruikt. Daar zijn duurzame en gezonde keuzes in te maken. Een stadsdistributiecentrum kan een elektrische bestelauto of een elektrisch ondersteunde bakfiets inzetten. Winkeliers en bezorgrestaurants kunnen per fiets laten bezorgen, zonodig met een elektrische scooter of motorfiets.

Afbeelding F34. Voorzieningen van parkgebied Kienehoef in Sint-Oedenrode

Recreatie en toerisme

De mooie kernen en het groene landschap van Meerijstad zijn een ideale bestemming voor bewuste bezoekers. Meerijstad en de openbare bibliotheek onderhouden een aantal

VrijtijdsInformatiePunten (VIPs). Toeristische informatie wordt daarnaast aangeboden bij ondernemers in de sector van recreatie en toerisme, culturele instellingen en via internet.

In Meierijstad zijn er specifieke gebieden, voorzieningen en kansen voor recreatie en toerisme.

- Het gebied Vlagheide biedt een aantrekkelijk landschap voor recreatie dankzij de openheid van de nieuwe ontginning, de referentie aan 1944 en de aanwezige natuur (vergelijk de tekstdelen 3.2 en 6.1). De gebiedsontwikkeling en de beëindiging van agrarische bedrijven hebben er enkele horeca-bedrijven doen ontstaan. Camping Het Goeie Leven bij Eerde is daar een voorbeeld van. Maar een B&B of een theeschenkerij zijn ook te vinden in het gebied. Meierijstad wil in dit gebied de landschappelijke kwaliteit en de toegankelijkheid voor recreanten verbeteren.
- Parkgebied Kienehoef combineert eigentijdse voorzieningen voor recreatie en sport met het aantrekkelijke landschap van ondermeer een monumentaal landgoed (zie de tekstdelen 6.1 en 6.4.2). Hier zijn goede potenties voor een toeristisch verblijf niet alleen door de voorzieningen in het gebied zelf, maar ook dankzij de nabijheid van het aantrekkelijke centrum van Sint-Oedenrode.
- De kern Sint-Oedenrode is aantrekkelijk voor zowel een bezoek als verblijf dankzij de historische dorpsbebouwing, Kasteel Henkenshage, Kasteel Dommelrode (Mariëndaal), het Museum van Brabantse Mutsen en Poffers, het Smederij Museum H.J. van de Kamp en enkele uitstekende restaurants. Rondom Sint-Oedenrode vormen landerijen, bossen en naburige kernen een mooie omgeving om te fietsen of wandelen. De Dommel is binnen en buiten de kern geschikt voor kano of kajak.
- Parkgebied Molenheide biedt ruimte aan verblijfsrecreatie, sport, evenementen en natuur (zie tekstdeel 6.4.2). Het naastgelegen Wijboschbroek en de Schaapskooi zijn een bezoek waard. Vanuit de Molenheide zijn voor toeristen het centrum van Schijndel, Kasteel Heeswijk en de binnenstad van 's-Hertogenbosch uitstekend voor een dagtrip.
- De kern Schijndel biedt gelegenheid voor een aangenaam bezoek met de beeldende kunst en de historische woninginrichting van het Jan Heestershuis en de architectuur (en horeca) van de Glazen Boerderij. Aan de Markt biedt ook het voormalige gemeentehuis ruimte aan exposities en literatuur. De uitvoerende kunst heeft haar plek in cultureel centrum 't Spectrum.
- In de kern Veghel springen de historische dorpsbebouwing, musea, architectuur en uitlopers naar een groen landschap niet zo in het oog; toch is dat er wel te vinden. Aan de Markt is net als in Sint-Oedenrode, Schijndel en Erp horeca aanwezig. Daar staat ook het raadhuis met exposities, openbare bibliotheek en meer. Wat in Veghel wel opvalt is de Noordkade, met haar inscenering van industrieel erfgoed en haar horeca, delicatessen, evenementen, bioscoop, beeldende en uitvoerende kunsten. Daar ook heeft SIEMei een thuis gevonden voor zijn museum van industrieel erfgoed en wegenbouw. In Veghel is de Aa niet zo in trek voor kano of kajak, maar over de Zuid-Willemsvaart varen wel rondvaartboten. En aan dat kanaal is er in Veghel een recreatiehaven.

Bij de uitwerking van het omgevingsbeleid voor recreatie en toerisme zoekt Meierijstad verbinding met streekmarketing, fietsroutes, natuurontwikkeling en andere landschappelijke verbeteringen. Daarbij werken we samen met regionale organisaties, bedrijfsleven en provincie (zie ook tekstdeel 4.2).

Mobiliteit

We moeten ons verplaatsen, al was het maar om boodschappen te doen, naar school te gaan en om te gaan werken. Maar we waarderen het ook positief dat mensen actief zijn en elkaar opzoeken of ontmoeten. Hierbij stimuleren we dat inwoners bewegen en zo gezonder blijven. Dat mensen zich bewegen in het openbaar gebied is ook een recht waar we niet graag beperkingen aan stellen (hoewel dat soms toch nodig is). Deze positieve waardering houdt een nuancering in

ten opzichte van het uitvoeringsprogramma bij onze duurzaamheidsvisie. Daar stond namelijk het voorkomen van verplaatsingen als doel.¹⁸¹ Aan het daar ook genoemde doel van schoon vervoer (zero emissie) willen we niets af doen.

We bevorderen dat een eerste keuze van bewoners voor een lokale verplaatsing, de keuze is om te wandelen of te fietsen. Daar doen we veel aan in Meierijstad. Bijvoorbeeld verkeersles (zie verderop). Onze gemeente investeert in fietsstroken, fietspaden en fietsparkeerplaatsen. En in bestrating die geen onnodige hindernissen opwerpt voor wie moeilijk ter been of slechtziend is. In de centra en de woonwijken kunnen verkeersregelininstallaties (VRI's: verkeerslichten) aangepast worden om voetgangers en fietsers minder lang te laten wachten op autoverkeer. Een slimme VRI kan ruimte geven aan pieken van langzame verkeersdeelnemers (een groep scholieren of bezoekers van een evenement) en ze sneller doorlaten als het regent. In onze centra en dorpsharten gaan we de fietsparkeervoorzieningen verbeteren. En mocht dan ergens bij de toegang tot een centrum onvoldoende ruimte zijn in het openbaar gebied om er extra fietsparkeerplaatsen te creëren zonder de doorgang op het trottoir te versperren of groen te verwijderen, dan kunnen we een autoparkeerplaats omvormen voor fietsparkeren.

Bij mobiliteit is het gevaar van verkeersongevallen niet te negeren. Het is wenselijk dat de Nationale Politie verkeersregels handhaaft opdat onoplettende en brutale automobilisten de meer kwetsbare verkeersdeelnemers niet afschrikken. Zulke handhaving is ook van belang om fietsers en wandelaars te herinneren aan hun eigen bijdrage aan hun verkeers(on)veiligheid.

Als wandelen of fietsen geen goede optie is, dan kunnen mensen gebruikmaken van collectief vervoer. De provincie en haar gecontracteerde bedrijf zorgen voor openbaar vervoer op een aantal lijnen door Meierijstad. Het openbaar vervoer en een groep vrijwilligers laten daarnaast de buurtbus rijden. Er zijn ook lokale initiatieven van collectief vervoer. Bijvoorbeeld de dorpsauto in Boerdonk. Aan zulke initiatieven kan de gemeente enige ondersteuning bieden. Van werkgevers verwachten we dat ook zij aandacht hebben voor duurzaam en gezond vervoer van hun medewerkers en bezoekers (zie tekstdeel 7.6.2).

Onze voorkeur voor eerst wandelen, fietsen, en dan collectief vervoer, geldt ook voor interlokale verplaatsingen. Dat zijn de verkeersbewegingen tussen de kernen van onze gemeente onderling. En verplaatsingen naar elders, bijvoorbeeld het ziekenhuis in Uden. Wie fit is en de tijd heeft, kan zich op de fiets ook verder in de regio begeven. Denk aan 's-Hertogenbosch, Eindhoven, Boxtel, Oss, Helmond. Onze gemeente neemt daarom deel aan het realiseren van snelfietsroutes. Maar op regionale schaal is openbaar vervoer ook een goede optie. Meierijstad bepleit bij de provincie en haar vervoersbedrijf de fijnmazigheid en goede dienstregeling van de buslijnen, en het gebruik van schone voertuigen.

Parkeerruimte

Het voorgaande maakt duidelijk dat het gebruik van de personenauto niet onze voorkeur heeft. Maar we blijven wel reëel. Wie een grotere afstand heeft af te leggen, wie zware boodschappen haalt, slecht ter been is, of her en der verschillende activiteiten direct na elkaar verricht, die zal de auto blijven gebruiken. Bij de centra en de dorpsharten blijven autoparkeerplaatsen beschikbaar in het openbaar gebied. We verduidelijken wel dat de ruimte schaars is en dat autoparkeerplaatsen concurreren met leefruimte, met groen-blauwe voorzieningen, met ruimte voor langzame

¹⁸¹ Project 29 volgens *Uitvoeringsprogramma en projecten op hoofdlijnen duurzaamheidsvisie Meierijstad* (2018) Veghel: gemeente Meierijstad, pagina 9.

verkeersdeelnemers en het parkeren van hun fietsen. Bij het gebruik van deze schaarse ruimte hanteren we blauwe zones in centrale gebieden.

De aanblik van parkeerhavens en zeker parkeerterreinen zal de komende jaren veranderen. We zoeken naar gelegenheid om deze delen van het openbaar gebied te vergroenen. Vaak zal dat kunnen aan een rand of tegen een muur, vergelijkbaar met geveltuintjes. Dat is dan een groene toevoeging die niet ten koste gaat van andere functies. Soms echter is voor groen ruimte te maken. Denk aan een terrein waar de parkeervakken worden herschikt om er schaduwgevende bomen te planten. Een andere verandering is dat meer parkeervakken in halfverharding worden uitgevoerd. Van belang is ook dat onze parkeerruimte laadgelegenheid biedt aan elektrische auto's (en fietsen). De gemeente voegt zelf een aantal laadpalen toe in de centra van Veghel, Schijndel, Sint-Oedenrode en Erp. En we moedigen bedrijven zoals supermarkten en bouwmarkten aan om in hun directe omgeving voor oplaadpunten te zorgen. Verder faciliteren we zulke initiatieven van commerciële exploitanten van laadstations, werkgevers en inwoners. Bij de uitvoering van dit parkeerbeleid zullen we leren in hoeverre het nodig is om bijvoorbeeld openbare parkeerplaatsen met een laadpaal te reserveren voor elektrische voertuigen terwijl die opgeladen worden (dus niet voor langer parkeren). We zullen ook ervaren of we de verhouding tussen laadplekken en fossiele parkeerplaatsen verder willen reguleren.

Van grote bedrijven in of nabij de centra verwachten we dat ook zij het parkeren van hun klanten en werknemers faciliteren. Een parkeernorm geldt bij alle nieuwe initiatieven, maar van grote bedrijven verwachten we dus blijvende aandacht voor het parkeren. Dat kan betekenen dat een supermarkt of kantoor inbandig parkeren voorziet.

Mogelijk heeft het meerwaarde om in het parkeerbeleid gemeentebreed voor het toetsen van initiatieven van bedrijven en instellingen een transparante, integrale beoordeling te maken. Denk aan minpunten voor niet stimuleren van fietsen en niet zelf voorzien in de berekende parkeerbehoefte, en pluspunten voor laadpalen, halfverharding, parkeerplaatsen onder bomen, onder zonnepanelen of inbandig. Eén en ander wordt overwogen bij het overbrengen en vernieuwen van het geldende paraplu-bestemmingsplan *Parkeren*¹⁸² met daarbij de *Nota parkeernormen Meierijstad 2018* naar het zelf opgestelde omgevingsplan (niet het omgevingsplan-van-rechtswege).

Veilig herinrichten

Veilig verkeersgedrag is te stimuleren met fysieke maatregelen. Hoe een weg is vormgegeven, met inbegrip van borden, berm, beplanting en verlichting, heeft invloed op de snelheid die een automobilist aanhoudt. Het gaat niet alleen om fysiek afremmen, maar ook om een psychisch effect van de vormgeving. In een groot deel van onze kernen geldt een maximumsnelheid van 30 km/u. De gemeente let erop dat bij (grootschalig) wegenonderhoud de inrichting zo mogelijk wordt aangepast om automobilisten beter de veilige snelheid te doen respecteren.

Voor rotondes zijn er CROW-richtlijnen waarmee de inrichting en de voorrangssituatie duidelijker worden. Dat nog niet alle rotondes in Meierijstad daarmee in overeenstemming zijn, kan aanleiding geven tot onduidelijkheid en betekent een hoger risico. De gemeente werkt eraan om meer rotondes in overeenstemming te brengen met de CROW-richtlijnen.

Verkeersles

Om veilig en met plezier te wandelen en fietsen door het openbaar gebied zijn competenties nodig: kennis en begrip van verkeerssituaties en regels, de wil om die regels te respecteren en vaardigheden, zeker om vervoermiddelen te gebruiken. Die competenties zijn gedurende een

¹⁸² NL.IMRO.1948.PAR000BP0012018-VG01.

mensenleven op te bouwen en te onderhouden. Wat we kunnen en moeten leren verandert terwijl we ouder worden, en het verkeer verandert ook. Je veilig voelen en plezier hebben in het bewegen is ook iets dat mensen (weer) kunnen leren. De gemeente ondersteunt verkeerslessen in het basisonderwijs, in het middelbaar onderwijs (algemeen vormend en voorbereidend beroepsonderwijs), voor immigranten en voor ouderen.

7.2.3. Veranderacties uit deze gebiedstypologie

CDG

Omdat de gemeente al jarenlang ruimtelijk en sectoraal beleid voert, bestaan er beleidsdoelen, regels en maatregelen in de praktijk die iets vanzelfsprekends hebben gekregen. Dat is een reden om in deze omgevingsvisie niet ons beleid voor de fysieke leefomgeving in werkelijk al zijn aspecten en details te benoemen. Ook de wetgever verlangt slechts hoofdlijnen en hoofdzaken.¹⁸³ Ondanks dat wordt de omgevingsvisie een lijvig beleidsdocument. Daarom ronden we de behandeling van de gebiedstypologie iv. CDG af met een schematisch overzicht van de recente aandachtspunten en wijzigingen die ons omgevingsbeleid met zich meebrengt. Soms staat na een veranderactie met een bredere scope, geformuleerd vanuit deze gebiedstypologie, nog een verwante veranderactie vermeld: een specifieke ambitie uit de [duurzaamheidsvisie](#) (zie ook box 5.2).

Schema 7.7. Veranderacties op basis van de gebiedstypologie iv. centrumdorps gebied

Nr.	Veranderactie	Rol gemeente	Partnerschap
7.2.1	Faciliteren van cultuurhistorische beleving	Voorlichter en subsidiënt	Culturele instellingen en heemkundekringen
7.2.2	Ondersteunen van onderhoud gemeentelijke monumenten en faciliteren van toekomstverkenning kerkgebouwen	Voorlichter en subsidiënt	Culturele en levensbeschouwelijke organisaties
7.2.3	Verbeteren openbaar gebied voor klimaatadaptatie, biodiversiteit en toegankelijkheid	Regelgever en eigenaar / beheerder	Centrummanagement, dorps- en wijkraden
7.2.4	Stimuleren van buitenspelen door kinderen en wandelen door alle inwoners	Voorlichter en eigenaar / beheerder	Dorps- en wijkraden, bewonersinitiatieven, basisscholen
7.2.5	In 2050 is de mobiliteit innovatief en schoon; vervoersbewegingen zijn zonder emissies en vrij van fossiele brandstof	Voorlichter en eigenaar / beheerder	Bedrijfsleven en consumenten
7.2.6	Verbeteren van fietsparkeergelegenheid bij centra (Schijndel, Sint-Oedenrode, Erp)	Voorlichter en eigenaar / beheerder	Centrummanagement, dorps- en wijkraden
7.2.7	Faciliteren van ondernemerssamenwerking en lokale evenementen	Regelgever, voorlichter en subsidiënt	Centrummanagement, KHN-afdeling en winkeliersverenigingen
7.2.8	Stimuleren van winkelplatform en onderzoeken van stadsdistributiecentrum	Voorlichter en opdrachtgever / subsidiënt	Centrummanagement, winkeliersverenigingen en sociale werkbedrijven

¹⁸³ Artikel 3.2 aanhef en sub b en c Omgevingswet.

7.2.9	Stimuleren van concentratie detailhandel en horeca	Regelgever, voorlichter en subsidiënt	Centrummanagement, eigenaren, exploitanten en initiatiefnemers
7.2.10	Stimuleren van recreatie en toerisme	Regelgever en voorlichter	Recreatie- en horeca-ondernemers, Van Gogh Nationaal Park
7.2.11	Focusgebied Markt (Schijndel)	Regelgever, voorlichter, eigenaar en subsidiënt	Betrokkenen bij project Wenkend perspectief
7.2.12	Focusgebied Markt (Sint-Oedenrode)	Regelgever, voorlichter en eigenaar / beheerder	Eigenaren, exploitanten en bewoners
7.2.13	Faciliteren van OV-fietsen, deelauto's en vraagafhankelijk collectief vervoer	Regelgever en voorlichter	Provincie, OV-bedrijf, centrummanagement, dorps- en wijkraden
7.2.14	Ondersteunen van verkeerslessen voor kinderen, jeugd, immigranten en ouderen	Voorlichter en subsidiënt	Scholen, verenigingen

KHN = Koninklijke Horeca Nederland.

OV = openbaar vervoer.

Bij dit overzicht hoort een zogenoemde disclaimer. Namelijk dat het gaat om een samenvatting van onze intenties. Het is mogelijk dat het omgevingsplan of de programma's nog andere recente aandachtspunten en wijzigingen bevatten ten opzichte van eerdere beleidsinstrumenten.

7.3. Gebiedstypologie v. centrumstedelijk gebied

CSG

Het stedelijk gebied komt in deze omgevingsvisie op verschillende plaatsen aan bod. De tekstdelen 4.1 en 4.3 waren gericht op trends en ontwikkelingen; en tekstdeel 7.1 op structuren en waarden. Nu wordt het omgevingsbeleid ingevuld voor een tweede gebiedstypologie van het stedelijk gebied. Hoe de gebiedstypologieën zijn gebruikt in het proces van beleidsontwikkeling wordt toegelicht in tekstdeel 9.3.

In de weergave op de kaart heeft de gebiedstypologie v. CSG betrekking op Veghel-Centrum, het gebied Heilig Hartplein – Noordkade en direct aansluitend woongebied. Die weergave is slechts indicatief voor de toepassing van ons omgevingsbeleid voor centrumstedelijk gebied. De gebiedstypologieën zijn immers een hulpmiddel voor de beleidsontwikkeling die relevant kan zijn voor de gehele gemeente en dus géén precieze bestemming.

Afbeelding F35. Noordkade in Veghel

7.3.1. Voornemens en hoofdzaken voor deze gebiedstypologie

CSG

In box 5.4 en 5.5 is aangegeven waar de voornemens en hoofdzaken van ons omgevingsbeleid worden uitgewerkt. Voor de gebiedstypologie centrumstedelijk gebied is daarbij het volgende genoemd:

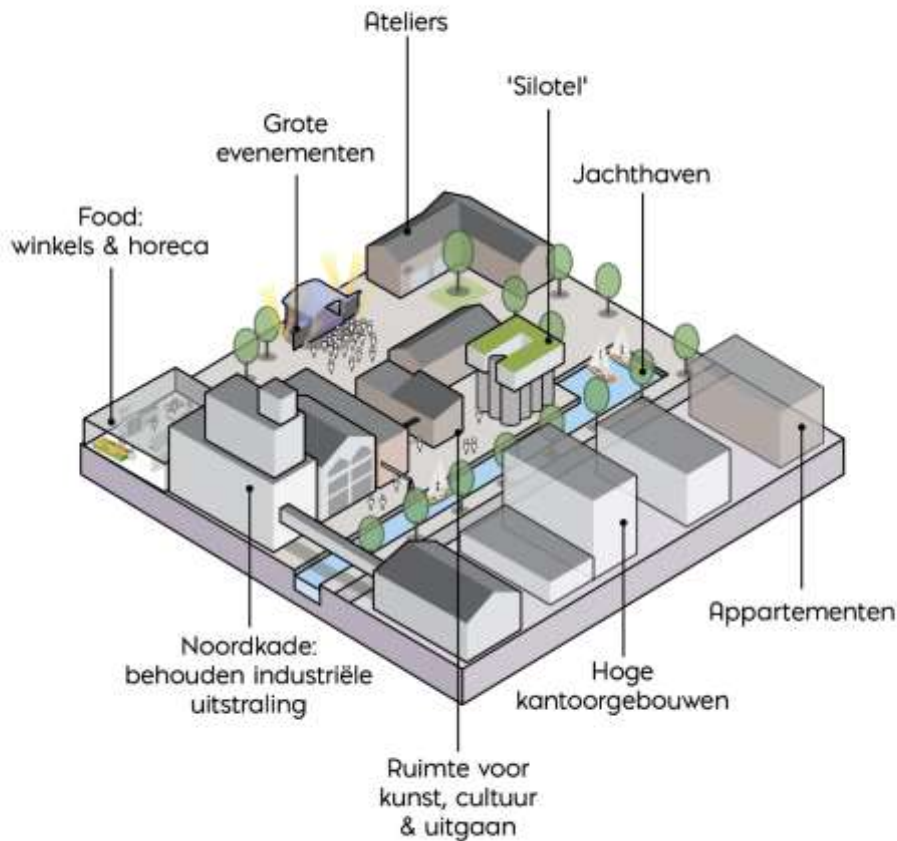
- operationaliserend: ruimtelijke kwaliteit (met name transformatie), veiligheid (met name bewaking), maatschappelijke behoeften (met name kunst, cultuureducatie, evenementen, jeugd en jongeren) en bereikbaarheid (met name hoogwaardig openbaar vervoer);
- thematisch: cultuureducatie, evenementen, hoogwaardig openbaar vervoer, kunst, transformatie (vergelijk figuur 7.9), veiligheid, wonen, zwerfafval, jeugd en jongeren.

Voor hun operationalisering zijn de voornemens en hoofdzaken in tekstdeel 5 al verder uitgeschreven dan de hierboven vermelde termen.

Het omgevingsbeleid van de gebiedstypologie v. CSG heeft de volgende hoofdlijnen. Meierijstad vervult meer dan lokale functies met haar bedrijvigheid op Veghelse bedrijventerreinen en Duin, met het cultuur- en foodcluster op de Noordkade en met de jachthaven. Het omgevingsbeleid faciliteert die economische, artistieke, sociaal-culturele en recreatieve functies. Van dat beleid ligt in dit tekstdeel 7.3 de focus op het in stand houden van een omgevingskwaliteit waarin zulke functies gedijen.

Figuur 7.8. Verbeelding centrumstedelijk gebied
(vergelijk figuur 9.8 in tekstdeel 9.3)

Centrumstedelijk gebied

7.3.2. Uitwerking van beleid voor deze gebiedstypologie

CSG

Vastgoed- en gebiedstransformaties

In Brabant is hergebruik wenselijk voor prominente gebouwen met een industrieel of religieus verleden. Dankzij de cultuurhistorische factor ontstijgen we met een herontwikkeling het saneren of herstructureren van verouderde bedrijvigheid. De bedoelde gebouwen en hun directe omgeving kunnen transformeren tot aantrekkelijke plaatsen of gebieden voor ons stedelijke leven. In Meierijstad is er veel potentie voor zulke transformaties en die kansen worden ook benut.

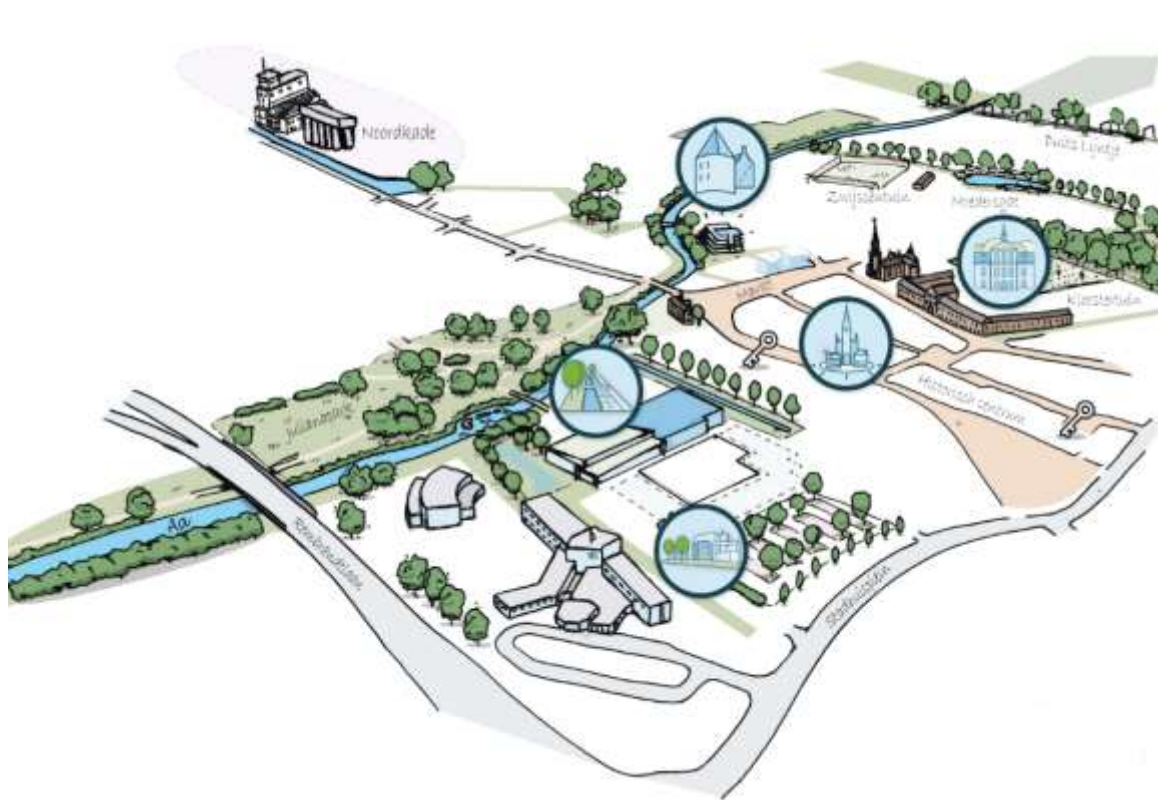
Kloostercomplex

In Veghel is aan de Deken Van Miertstraat en zich uitstrekkend langs de Mr. Van Coothstraat naar de Gasthuisstraat een kloostercomplex in verandering.¹⁸⁴ Het voormalige Sint-Jozefziekenhuis en de nog aanwezige Zusters Franciscanessen maken plaats voor nieuwe functies en activiteiten. Hier is ruimte voor wonen, zorg, welzijn, innovatie en verwante dienstverlening. In dit gebied

¹⁸⁴ *Verhalen die doorgaan, Masterplan Klooster Franciscanessen* (21 april 2020) zonder plaats: LA Architecten Ingenieurs. Dooren, T. van (3 juni 2020) 'Nieuw plan Kloosterkwartier: kleinere appartementencomplexen', *Stadskrant Veghel*, jaargang. 27, week 23.

behoudt de kloostertuin zijn waarden voor cultuurhistorie, klimaatadaptatie, natuur en rust. Daarnaast biedt de tuin mogelijkheden voor bewegen en ontmoeten. In het complex blijft ook de kloosterkapel behouden.

Figuur 7.9. Gemeentelijke en provinciale benadering van transformaties in Veghel

Cultuur- en foodcluster

In Veghel is in plaats van het agro-industrieel complex tussen Noordkade en NCB-laan een cultuur- en foodcluster ontstaan. Hier is ruimte voor kunst, cultuureducatie, activiteiten rondom voeding, innovatie, evenementen en verwante dienstverlening. Een deel van deze activiteiten heeft nationaal en zelfs internationaal betekenis. Tezamen met de *Centrumvisie Gemeente Meierijstad* is het *Masterplan CHV terrein Veghel* richtinggevend voor dit gebied.¹⁸⁵ Het huidige cultuur- en foodcluster aan de Noordkade is nog aan te vullen met nieuwe functies en activiteiten meer in de richting van het Heilig Hartplein. Deze transformatie mag doorwerken aan de overzijde van de Oude Haven. Aan de Zuidkade is namelijk nog verouderde bedrijvigheid aanwezig (zie ook tekstdeel 7.1). Daar is voor een nieuw ruimtelijk programma van belang dat percelen van de Zuidkade ook grenzen aan de Bloemenwijk. Een goed woon- en leefklimaat vormt dus een randvoorwaarde.

Noordkade en mobiliteit

Het cultuur- en foodcluster is ingebed in de kern Veghel. De historische ontwikkeling van de haven en de industrie lokte uit dat Veghel daar naar het westen uitgroeide. Intussen transformeert het gebied rondom de NCB-laan en de Pater Van den Elsenlaan.

¹⁸⁵ Bruijn, P. de, L. van Hoften & E. Vrieling (12 oktober 2010) *Masterplan CHV terrein Veghel, het tweede centrum*, Amsterdam: de Architecten Cie.

- Tegen de Oranjewijk, die al zelf stadsvernieuwing onderging, zijn nieuwe woningen ontwikkeld. Daarmee is rondom de Pater Van den Elsenlaan een gemengd gebied ontstaan.
- Aan de Noordkade zijn de Cultuur Haven Veghel en de Proeffabriek ontstaan. De organische gebiedsontwikkeling zal zich daar nog voortzetten en dan verder uitstrekken richting Heilig Hartplein.
- Ook de Zuidkade maakt een transformatie door. Aan de zijde van de Zuid-Willemsvaart is geïnvesteerd in diensten- en distributiecentra van een supermarktketen. Aan de zijde van het Heilig Hartplein hebben enkele panden een eigentijdse invulling gekregen. In het centrale deel van de Zuidkade bevinden zich nog enkele oudere bedrijfslocaties.

Bij de herontwikkeling van de Noordkade gaat veel aandacht uit naar een passend ruimtelijk programma (functies en activiteiten). Bij gelegenheid van de verplaatsing van theater De Blauwe Kei naar de Noordkade en voor de ontwikkeling van het Silotel vroeg het parkeren voor bezoekers en medewerkers aandacht.¹⁸⁶ Maar ook de duurzame bereikbaarheid van NCB-laan – Noordkade behoeft aandacht.¹⁸⁷

Bezoekers en medewerkers uit Veghel en aangrenzende kernen kunnen op de fiets naar het cultuur- en foodcluster komen. Bezoekers en medewerkers van verder weg hebben per auto (na afrit 11 van de A50) vanaf de N279 toegang tot het gebied via de NCB-laan. Het heeft niet de voorkeur om per auto de kern Veghel te doorkruisen. Het hoogwaardig openbaar vervoer heeft een halte bij de oprit N265 van Corridor – Rembrandtlaan. Van daar is het slechts een korte wandeling naar de Noordkade, maar het is geen halte in het zicht van het cultuur- en foodcluster. Het is denkbaar dat een buslijn wordt geëxploiteerd die het Veghelse busstation en de NCB-laan aandoet (en die bijvoorbeeld ook een lus maakt over bedrijventerrein De Dubbelen). Maar een directe verbetering is bewegwijzering voor voetgangers van de oprit N265 door de Sluisstraat en over het Heilig Hartplein.

*Afbeelding F36.
Oude Haven in
Veghel*

¹⁸⁶ Rechtbank Oost-Brabant, 27 januari 2020, ECLI:NL:RBOBR:2020:286.

¹⁸⁷ *Bijlage A – Stand van zaken sociaaleconomische visievorming*, pagina 3; de bijlage bij een raadsinformatiebrief van 26 mei 2020 van het college van burgemeester en wethouders aan de raad van Meierijstad.

Oude Haven

De Oude Haven heeft nu ook een functie voor recreatie. De productie en de logistiek aan de zijde van het kanaal en de N279 kunnen deze haven (blijven) gebruiken voor vrachtvervoer. Aan de zijde van het Heilig Hartplein is de draaikom voor binnenvaartschepen een jachthaven geworden. De faciliteiten voor pleziervaart en de horeca maken van de Oude Haven een verblijfsgebied. De open ruimte van het water, omzoomd door bomen op de beide kades, biedt een eigen ruimtelijke kwaliteit in verder dichtbebouwd gebied.

De ruime, gemengde bestemmingen aan de Zuidkade en de commerciële bestemmingen aan de Sluisstraat worden aangepast aan het actuele beleid voor centrum, detailhandel en horeca. In een aanloopstraat zoals de Sluisstraat zijn kleinschalige kantoren, hier ook met een baliefunctie, dienstverlening en een enkele winkel met grote goederen zoals fietsen nog toe te laten. Ook een (para)medische praktijk, persoonlijke verzorging of (kleine) fitness studio kan een passende functie zijn voor een aanloopstraat (zie ook tekstdeel 7.2.2.2). En terwijl een dergelijke straat van karakter verandert, kan een starter of kunstenaar er een broedplaats vinden.

Wonen en transformatie

De gemeente houdt zicht op (potentiële) transformatielocaties en -gebieden. Met het oog op ons culturele erfgoed of de concentratie van detailhandel en horeca in de centra kan de gemeente ervoor kiezen om initiatieven te steunen waarbij een gebouw wordt getransformeerd tot woonruimte. Samen met de provincie werkt Meierijstad aan enkele transformatiegebieden in de bebouwde kom van Veghel. Ervaringen met binnenstedelijke transformatie worden uitgewisseld en verrijkt in het netwerk Midsize Brabant. We werken bij transformatieprojecten graag samen met eigenaren en initiatiefnemers, en daarbij zijn ons omgevingsbeleid, specifieke gebiedswaarden en de woningbouwprogrammering kaderstellend. Met een transformatie is er de kans om ook nieuwe kwaliteit te realiseren zoals een uniek woonmilieu en een groene en klimaatadaptieve stedelijke ruimte.

Stedelijke woonmilieus

In de *Centrumvisie Gemeente Meierijstad* is benoemd dat enkele leefstijlen die in sociologische analyses of consumentenonderzoek onderscheiden worden, in Meierijstad veel minder voorkomen dan gemiddeld in Nederland.¹⁸⁸ Het gaat om de stijlen 'goed stadsleven' en 'jonge digitalen'. Met ons omgevingsbeleid gaan we niet de strijd aan met de hoogstedelijke voorzieningen, jonge bevolking en historische aantrekkingskracht van Eindhoven, Tilburg, 's-Hertogenbosch, Utrecht of Nijmegen. Maar we willen weinig verhuisredenen laten bestaan voor jongvolwassenen of jonge gezinnen met een internationale oriëntatie.

Delen van de kern Sint-Oedenrode, goed verbonden met Brainport Eindhoven, nabij een rijk aanbod van horeca, kunnen een suburbaan woonmilieu bieden. Delen van de kern Schijndel, goed verbonden met de dienstestad 's-Hertogenbosch, hebben ook die potentie. Veghel heeft met haar cultuur- en foodcluster een eigen stedelijke aantrekkingsfactor, en is goed verbonden met zowel 's-Hertogenbosch als Eindhoven. In Meierijstad lonkt voor jong talent ook een wooncarrière. Voor wie vasthoudt aan de levendigheid en voorzieningen van een centrum is doorgroei naar een ruimer appartement mogelijk in Veghel, Schijndel of Sint-Oedenrode. Voor wie suburbaan of landelijk wonen aantrekkelijk is, zijn er bijvoorbeeld Veghels Buiten, De Bolst in Erp, Zijtaart-Zuid en afzonderlijke locaties in het landelijk gebied.

¹⁸⁸ Trommelen, K., W. Frielink & P. Rosmulder (30 oktober 2018) *Centrumvisie Gemeente Meierijstad*, Nijmegen: Droogh Trommelen en Partners, pagina 7.

Voor stedelijk georiënteerde inwoners van Meierijstad zijn goede verbindingen met hoogstedelijke voorzieningen of hun werk van belang, niet alleen per auto via A50, N279 of N617 maar multimodaal (zie ook de ontwikkeling van hubs in tekstdeel 7.6.2). Dat vraagt om snel en frequent openbaar vervoer en om goede fietsroutes.

Hoogbouw

Hoewel Veghel-Centrum in stedenbouwkundig opzicht een dorps aanzicht mag houden, is er in Meierijstad gelegenheid voor hoogbouw. Dat geldt voor de zwaardere bedrijventerreinen de Amert, De Dubbelen, Doornhoek, Duin en Foodpark. Maar ook voor de Poort van Veghel en delen van de wijk 't Ven. Ook de bestaande kantoorgebouwen aan de Sluitappel – Oostelijke Randweg in Sint-Oedenrode zijn daar passend. Hetzelfde geldt voor de (voormalige) fabrieksgebouwen en silo's aan de Noordkade te Veghel. Dit zijn gebieden aan de hoofdinfrastructuur (A50, N279, Zuid-Willemsvaart, N622) en die niet grenzen aan het historische dorpscentrum.

Slimme omgeving

Voor verkeersmanagement is het al bekend: met camera's worden de doorstroming gemonitord en de verkeersveiligheid bewaakt. Ook wordt de windsnelheid gemeten om bijvoorbeeld de scheepvaart te waarschuwen. In steden kan de beschikbaarheid van plaatsen in of op verschillende parkeergarages en -terreinen worden getoond om het zoeken door automobilisten te beperken. Natuurlijk is het handig als uithangborden en lichtmasten de buitentemperatuur aangeven. Maar we zullen nog meer informatie en communicatie gaan zien in de fysieke leefomgeving. Er zijn door aanbieders al verkeersborden gepresenteerd, gemaakt van bamboe en voorzien van een sensor waarmee de beheerder gewaarschuwd wordt als het bord (de paal) is aangereden of omgeduwd. En wanneer we bijvoorbeeld slimme lantaarnpalen (of verkeersborden) plaatsen, kunnen die ons helpen bepalen waar we 's winters preventief moeten strooien. Die lantaarnpaal kan ook zelf melden dat zijn lamp stuk is. Bij de uitwerking van het beleid voor het verkeer en het openbaar gebied is dus na te gaan welke technische mogelijkheden er zijn en of die ons kunnen helpen om doeltreffender en doelmatiger te werken.

Tegelijkertijd kunnen we niet naïef zijn over het verzamelen, opslaan en delen van data. Inwoners en bezoekers hoeven zich niet bespioneerd te voelen, maar er zijn wel plekken waar de gemeente, het bedrijfsleven of de Nationale Politie camera's wenselijk vinden om redenen van veiligheid. En het is niet de bedoeling dat commerciële partijen in het openbaar gebied persoonsgegevens verzamelen van nietsvermoedende passanten.

Voor het uitbouwen van een slimme omgeving is snelle communicatie een voorwaarde. Na 3G en 4G voor mobiel dataverkeer wordt de introductie van 5G wel gemotiveerd met de trend van een 'internet of things' (internet van dingen). In Meierijstad kan de plaatsing van antennes voor 5G door netwerkbedrijven gecombineerd worden met onze slimme lantaarnpalen. Zo wordt de belevingskwaliteit van de ruimte minder aangetast (zie verder tekstdeel 7.5.2).

Beveiliging

De veiligheid in de fysieke leefomgeving is een gedeelde verantwoordelijkheid. Om te beginnen ligt de verantwoordelijkheid voor veilig en respectvol gedrag bij burgers zelf. De Nationale Politie en de burgemeester dragen zorg voor openbare orde en veiligheid. Hun taken en bevoegdheden zijn exclusief. Maar het werk van politieagenten en het effect dat dit kan hebben, zijn wel verwant aan het werk dat door het college van burgemeester en wethouders en door particulieren wordt georganiseerd. De bijzondere opsporingsambtenaren (BOA's) van Meierijstad en van de Omgevingsdienst Brabant-Noord geven bestuursrechtelijk invulling aan toezicht en handhaving. Maar ook de particuliere beveiligers, stewards en verkeersregelaars ingezet door café-uitbaters en organisatoren van evenementen zijn van belang. Wie een melding doet van of een

omgevingsvergunning aanvraagt voor een evenement wijzen we op haar of zijn verantwoordelijkheid voor een veilig verloop. De gemeente en zonodig hulpdiensten kunnen organisatoren adviseren over hoe zij hun particuliere verantwoordelijkheid opnemen.

In centrumgebieden en op bedrijventerreinen is bewaking wel ingeburgerd. Gemeente, centrummanagement, parkmanagement en afzonderlijke bedrijven gebruiken camerabewaking (zie ook tekstdeel 7.5.2). Hoewel een verwittiging van bezoekers en medewerkers door middel van een bord of sticker nodig blijft, vinden we niet dat een continue camerabewaking in een centrum, op een bedrijfsperceel, op een parkeerterrein, in een winkel of op een verkeersknooppunt bijzondere inbreuk maakt op de privacy van mensen. Daar komen mensen voor een kort bezoek of voor hun werk, en er doen zich specifieke risico's voor. Die situatie wordt anders in een woonbuurt of op een doorgaande weg. Dan willen we dat publieke besluitvorming de noodzaak van camerabewaking van die locatie specifiek heeft vastgesteld.

We willen dat de zichtbare aanwezigheid op straten en pleinen van onze BOA's, buitendienstmedewerkers en buurtsportcoaches bijdraagt aan een veilig gevoel voor bezoekers en aanwonenden. Voor buitendienstmedewerkers en sportcoaches is dat een neveneffect van hun reguliere werk. Om het eenvoudiger te maken voor mensen om zonodig medeburgers vriendelijk en veilig aan te spreken op hun gedrag, bestaan er trainingen. Meierijstad wil zulke trainingen beschikbaar maken voor eigen medewerkers, voor winkeliers, voor vrijwilligers bij een evenement, voor deelnemers aan een buurtinformatienetwerk, voor vrijwilligers van dorps- en wijkraden en voor vrijwilligers van sportverenigingen.

Ruimte voor jeugd en jongeren

Kinderen, jeugd en jongeren hebben behoefte aan hun eigen plekken. In die behoefte wil Meierijstad voorzien. Zulke plekken worden niet afgezonderd, maar blijven verweven met de leefomgeving van andere mensen. Natuurlijk zijn externe veiligheid en verkeersveiligheid wel aandachtspunten bij de ruimte voor kinderen en jeugd.

- Voor kinderen zijn er speelplekken, parken, kinderopvang, basisscholen, openbare bibliotheek, cultuureducatie en locaties waar verenigingen actief zijn. Vaak is dat ruimte in de directe leefomgeving van buurt, wijk of dorp (zie tekstdelen 7.2.2.1 en 7.4.2). Deze kinderen worden begeleid door familieleden, verzorgers, pedagogische professionals en gevormde vrijwilligers bij verenigingen. Natuur- en milieu-educatie, voedselbewustzijn en verkeerslessen dragen bij aan het opgroeien van de kinderen.
- Voor de jeugd die haar horizon al verlegt, komen er andere ruimten in beeld. Bijvoorbeeld een basketbalterrein of een skatebaan. De 30 km/u-zones en fietspaden maken het mogelijk dat deze kinderen zelf naar hun school, sportterrein of clubgebouw fietsen. Op verschillende plaatsen in Meierijstad zijn jeugd en jongeren welkom in een jongerencentrum. Op deze ruimere afstand van huis komen sporttrainers, jongerenwerkers en buitengewoon opsporingsambtenaren in beeld voor de jeugd. Kennis van de risico's van drank, drugs en seks, en respectvol gedrag onderling en in het openbaar gebied zijn zaken die opvoeders en begeleiders meegeven aan de jeugd. Tegen eventuele overlast gaan we liever het gesprek aan met een jeugdgroep of een gesignaleerd kind, dan dat direct juridische handhaving plaatsvindt. De gemeente hoopt dat volwassen buurtbewoners het vertrouwen hebben om zelf het gesprek aan te gaan bij een kiem van overlast.
- Jongeren in Meierijstad kunnen profiteren van het rijke aanbod aan algemeen voortgezet onderwijs en beroepsonderwijs, verenigingen, evenementen en (vanaf hun achttiende) horeca. Het is gezellig hier op het plein. Steden als Eindhoven en 's-Hertogenbosch zijn goed bereikbaar. Er zijn volop kansen op de arbeidsmarkt. En Meierijstad kent aantrekkelijke

woonmilieus. We willen dat jongeren blijven bewegen ondanks gemotoriseerd vervoer en lange school- of werkdagen.

Evenementen

Evenementen zijn positief te waarderen om hun sociale, culturele en economische betekenissen. Vanwege openbare orde en veiligheid gelden er regels voor evenementen. Daarvoor wordt de Algemene plaatselijke verordening Meierijstad gebruikt. Ook vanwege hinder, gezondheid en duurzaamheid gelden er normen voor evenementen. Die normen krijgen hun plek in het omgevingsbeleid.¹⁸⁹

Lokale evenementen zoals een traditioneel feest of een rommelmarkt vinden plaats op het niveau van dorpen en wijken. In een dorpshart of bij een buurtsupermarkt kan een lokaal evenement gehouden worden. Als een evenement méér bezoekers trekt en niet slechts plaatselijke betekenis heeft, is het passender dat het evenement plaatsvindt in het centrum van Veghel, Schijndel, Sint-Oedenrode of Erp, of op een evenementenlocatie daarbuiten (vergelijk tekstdeel 6.4.2).

Meierijstad kent al een duurzaam evenementenbeleid met een aantal aandachtspunten (zie box 7.10), waarmee een evenwicht wordt betracht tussen people, planet en profit.¹⁹⁰ In aanvulling op de gegeven aandachtspunten is te benoemen dat ook draagvlak bij omwonenden van belang is.

Box 7.10. Duurzaam evenementenbeleid

People	Planet	Profit
<ul style="list-style-type: none"> • Toegankelijkheid mensen met een handicap • Gezondheid (minder geluidsoverlast, minder gehoorschade, alcohol- en drugspreventie) • Versterking, behoud leefbaarheid, sociale cohesie • Behoud erfgoed, volksfeesten • Veiligheid evenementen 	<ul style="list-style-type: none"> • Minder afval • Gezondheid (lijf en geest) • Energie 	<ul style="list-style-type: none"> • Economische motor • Citymarketing • Vitale evenementen

We verwachten van de organisatoren van evenementen dat ze goed overleg voeren met de gemeente en omwonenden en dat ze voldoende communiceren met een bredere groep bewoners die hinder kunnen ondervinden. De negatieve externe effecten van evenementen zijn te beperken en dan misschien nog (symbolisch) te compenseren. Locaties voor evenementen, aantallen evenementen en bezoekers, en geluidproductie, zijn begrensd. Ook voor wat betreft het tegengaan van natuurschade, duurzaam gebruik van grondstoffen of verwerking van afval, en energiegebruik, kunnen duidelijke eisen gesteld worden. Een voorbeeld hiervan is een verbod op het gebruik van dieselaggregaten. Voor wat betreft het compenseren van toch optredende hinder voor omwonenden (geluid, verkeer, parkeren) is er moeilijk een rechtsnorm te formuleren.

¹⁸⁹ De rechtsnormen bijvoorbeeld in hoofdstuk 8 Verordening fysieke leefomgeving Meierijstad. In het huidige stelsel kunnen ook het Activiteitenbesluit milieubeheer, bestemmingsplannen en omgevingsvergunningen van belang zijn.

¹⁹⁰ *Naar een duurzaam evenementenbeleid Meierijstad 2019-2022, Kaderstellende nota* (december 2018) Veghel: gemeente Meierijstad, pagina 20.

Wat de locaties van evenementen betreft, zijn enkele uitgangspunten te noemen:

- grote evenementen, voor wat betreft hun bezoekersaantal en hun externe effecten, vinden plaats op daartoe aangewezen evenementenlocaties;
- alle dertien kernen beschikken over ten minste één evenementenlocatie voor ten minste evenementen met een lokaal bereik (het aantal locaties voor evenementen met een bovenlokaal bereik is beperkter);
- wie ervoor kiest te wonen in centrumstedelijk gebied aanvaardt reuring, en in centrumdorps gebied matige reuring;
- gemeentegrond wordt ter beschikking gesteld voor evenementen die (ook) een publiek belang dienen;
- gemeentelijke bijdragen voor evenementen, of het nou gaat om grond, elektriciteit, water, dranghekken of andere materialen, worden aan organisatoren in rekening gebracht (en voor sommige evenementen zal de gemeente die kosten weer (deels) subsidiëren).¹⁹¹

Zwerfafval

Meerijstad wil een einde maken aan zwerfafval, maar de gemeente kan dat niet alleen. We zorgen om te beginnen voor voldoende vuilnisbakken en dat die worden geleegd. Hoewel de dichtheid aan vuilnisbakken in centra hoger kan zijn, zijn ze overal op het grondgebied nodig. Bijvoorbeeld ook in woonbuurten bij speelplekken, of in het landelijk gebied bij picknicktafels. De directe omgeving van glasbakken en ondergrondse afvalcontainers, en gesignaleerde plekken waar afvaldumping plaatsvindt, krijgen extra aandacht van onze beheerders. Op sommige plekken kan een voorziening voor sigarettenpeuken of kauwgum behulpzaam zijn.

Waar bedrijven of instellingen een extra belang hebben bij een schone omgeving, of daarvoor een bijzondere verantwoordelijkheid voelen, waarden we hun bijdrage aan het bestrijden van zwerfafval (zie ook tekstdeel 6.4.2). Dat kan gaan om winkels, horeca, centrummanagement, organisatoren van evenementen, scholen, dorpshuizen of wijkcentra. Zulke partners kunnen buiten een eigen vuilniston plaatsen of een gemeentelijke bak adopteren, en ze kunnen vegen. Misschien wil een ondernemer zich wel alle werkdagen zo inspannen, terwijl een school wellicht eens per jaar een actie houdt met de eigen leerlingen. Het is belangrijk dat scholieren vanuit hun school, sporters bij hun vereniging en vrijwilligers bij hun evenementen beseffen dat zwerfafval een probleem is waarvoor we collectief verantwoordelijk zijn. Het is denkbaar dat Bureau HALT met jonge overtreeders en de sociale werkbedrijven of onze gemeente met reïntegrerende werklozen helpen zwerfafval op te ruimen in combinatie met de (ped)agogische opdracht.

Als preventie bij iemand heeft gefaald, is er meer mogelijk dan wachten tot een ander het afval opruimt. De gemeente rekent het tot haar taken om met voldoende buitengewoon opsporingsambtenaren de bepalingen tegen zwerfafval en hondenpoep te handhaven.

Vuurwerk

Een opvallende bron van zwerfafval is het particuliere gebruik van vuurwerk rondom de jaarwisseling. En vandalen misbruiken vuurwerk om straatmeubilair mee te beschadigen. Daar komt bij dat de explosies het milieu vervuilen (rook, fijnstof, metalen), hinderlijk zijn voor mens en

¹⁹¹ Daarmee maakt de gemeente voor wat betreft gebruik en beheer niet langer onderscheid tussen commercieel en niet-commercieel met daarin nog verschillende uitzonderingen (volksfeest, jeugd, te groot voor de gemeentewerf). Het is meer transparant en kent minder risico voor rechtmatigheid om tegemoetkoming wat dit betreft over te laten aan sociaal-maatschappelijke subsidieverlening. Per slot van rekening zijn dit activiteiten waarvoor een markt bestaat en de werking daarvan mag een gemeente in principe niet verstoren.

dier, en dat vuurwerk direct gevaar betekent: jaarlijks raken mensen gewond. We hebben helaas de ervaring dat kwaliteitseisen stellen aan het vuurwerk, voorlichting geven over het gebruik en de risico's, en handhavend optreden tegen misbruik van vuurwerk, onvoldoende effectief zijn om de nadelige gevolgen substantieel te beperken. Dan is een volgende stap te zetten. Ook zien wij dat het gebruik van vuurwerk op gespannen voet staat met wettelijke beginselen zoals de intrinsieke waarde van de natuur, het voorzorgsbeginsel, en het bij de bron aanpakken van vervuiling (zie tekstdelen 1.2 en 5.1). Het kortstondig plezier van een minderheid van de bevolking, de afstekers, en het profijt van enkele winkeliers die van de wederverkoop van vuurwerk een nevenactiviteit maken, weegt niet op tegen de maatschappelijke nadelen. Dat tezamen geeft reden voor het in Meierijstad verbieden van aanwezig hebben, verkopen, met zich mee dragen en afsteken van vuurwerk.¹⁹² Voor professioneel gebruik bij een evenement kan een uitzondering gemaakt worden.

Lachgas

Ons omgevingsbeleid kan het recreatief gebruik van lachgas (N₂O) niet toestaan. In het omgevingsplan worden dan ook restricties gesteld.¹⁹³ Denkbaar zijn verbodsbepalingen op bezit en verkoop, al dan niet met een uitzondering voor professioneel gebruik, eventueel een verplichte registratie van kopers (vergelijk de groothandel in tabaksproducten), of een verbod op verkoop aan minderjarigen. Voor deze restricties zijn er drie redenen in relatie tot de fysieke leefomgeving.

- Lachgas is een broeikasgas, terwijl we een hoge ambitie hebben voor klimaatmitigatie. Allicht levert lachgas geen grote bijdrage aan de klimaatverandering. Toch kan niet aanvaard worden dat voor een oppervlakkig plezier van enkelen langdurige (onomkeerbare) schade voor velen ontstaat.
- Een deel van de gebruikers maakt van hun capsules zwerfafval. De aanblik van een hoopje capsules in een park, op een plein of straat is geen uitzondering meer. Bij de behandeling van de duurzaamheidsvisie heeft ons gemeentebestuur het tegengaan van zwerfafval prioriteit gegeven.¹⁹⁴ En een bronaanpak is een van de beginselen uit de Omgevingswet.¹⁹⁵
- Het recreatief gebruik van lachgas is niet veilig. Naast de risico's voor de gebruikers zelf, ontstaan er door gebruik gevaarlijke situaties in het verkeer.¹⁹⁶

Alleen indien de rijksoverheid eerder een sluitende beperking voor lachgas instelt, zullen in het omgevingsplan van Meierijstad deze restricties niet nodig zijn.

7.3.3. Veranderacties uit deze gebiedstypologie

CSG

Omdat de gemeente al jarenlang ruimtelijk en sectoraal beleid voert, bestaan er beleidsdoelen, regels en maatregelen in de praktijk die iets vanzelfsprekends hebben gekregen. Dat is een reden om in deze omgevingsvisie niet ons beleid voor de fysieke leefomgeving in werkelijk al zijn aspecten en details te benoemen. Ook de wetgever verlangt slechts hoofdlijnen en hoofdzaken.¹⁹⁷ Ondanks dat wordt de omgevingsvisie een lijvig beleidsdocument. Daarom ronden we de behandeling van de gebiedstypologie v. CSG af met een schematisch overzicht van de recente aandachtspunten en wijzigingen die ons omgevingsbeleid met zich meebrengt. Soms staat na een

¹⁹² Vergelijk paragraaf 5.1.2.4 Besluit kwaliteit leefomgeving juncto paragrafen 3.2.10 en 4.102 Besluit activiteiten leefomgeving.

¹⁹³ Verdergaand dan het geldende artikel 2:48a APV Meierijstad.

¹⁹⁴ HetEnergieBureau (september 2018) *Duurzaamheidsvisie Meierijstad, Samen werken aan een duurzaam Meierijstad in 2050*, Veghel: gemeente Meierijstad, pagina 8.

¹⁹⁵ Artikel 3.3 Omgevingswet.

¹⁹⁶ Kuiper, M. (13 juni 2020) 'Meer incidenten met lachgas in verkeer', *NRC Handelsblad*, pagina 12.

¹⁹⁷ Artikel 3.2 aanhef en sub b en c Omgevingswet.

veranderactie met een bredere scope, geformuleerd vanuit deze gebiedstypologie, nog een verwante veranderactie vermeld: een specifieke ambitie uit de [duurzaamheidsvisie](#) (zie ook box 5.2).

Schema 7.11. Veranderacties op basis van de gebiedstypologie v. centrumstedelijk gebied

Nr.	Veranderactie	Rol gemeente	Partnerschap
7.3.1	In 2030 is de leefomgeving vrij van zwerfafval	Regelgever, voorlichter, beheerder en handhaver	Centrummanagement, ondernemers, scholen en organisatoren van evenementen
7.3.2	Beëindigen van particulier gebruik vuurwerk	Regelgever, voorlichter en handhaver	Politie en ODBN
7.3.3	Beëindigen van recreatief gebruik lachgas	Regelgever, voorlichter en handhaver	Winkeliers
7.3.4	Faciliteren van evenementen	Regelgever, voorlichter, subsidiënt en handhaver	Organisatoren, VRBN en ODBN
7.3.5	Bewaken evenwicht veiligheid, vrijheid en privacy	Regelgever en voorlichter	Centrum- en parkmanagement, bedrijven en politie
7.3.6	Faciliteren van trainingen aanspreken bij overlast	Voorlichter en subsidiënt	Bedrijfs- en verenigingsleven
7.3.7	Faciliteren van enkele stedelijke woonmilieus	Regelgever en voorlichter	Ontwikkelaars en makelaars
7.3.8	Bevorderen van multimodale verbindingen tussen steden in de regio	Gespreks-partner	Provincie, NOB, MRE, OV-bedrijf
7.3.9	Verbeteren van fietsparkeergelegenheid in Veghel-Centrum en op Noordkade (Veghel)	Regelgever, voorlichter en eigenaar / beheerder	Centrummanagement, eigenaar / exploitant en wijkraden
7.3.10	Faciliteren van hoogwaardig openbaar vervoer	Regelgever en voorlichter	Provincie en OV-bedrijf
7.3.11	Focusgebied klooster Zusters Franciscanessen (Veghel)	Regelgever en voorlichter	Provincie, congregatie, ontwikkelaar en gebruikers
7.3.12	Focusgebied cultuur- en foodcluster Noordkade (Veghel)	Regelgever, voorlichter en subsidiënt	Eigenaren, gebruikers en omwonenden
7.3.13	Focusgebied Zuidkade – Heilig Hartplein (Veghel)	Regelgever en voorlichter	Provincie, eigenaren, exploitanten en bewoners

MRE = Metropoolregio Eindhoven.

NOB = regio Noordoost-Brabant.

ODBN = Omgevingsdienst Brabant-Noord.

OV = openbaar vervoer.

VRBN = Veiligheidsregio Brabant-Noord.

Bij dit overzicht hoort een zogenoemde disclaimer. Namelijk dat het gaat om een samenvatting van onze intenties. Het is mogelijk dat het omgevingsplan of de programma's nog andere recente aandachtspunten en wijzigingen bevatten ten opzichte van eerdere beleidsinstrumenten.

Afbeelding F37. Boomhut

7.4. Gebiedstypologie vi. verstedelijkt (woon)gebied

VG

Het stedelijk gebied komt in deze omgevingsvisie op verschillende plaatsen aan bod. De tekstdelen 4.1 en 4.3 waren gericht op trends en ontwikkelingen; en tekstdeel 7.1 op structuren en waarden. Nu wordt het omgevingsbeleid ingevuld voor een derde gebiedstypologie van het stedelijk gebied. Hoe de gebiedstypologieën zijn gebruikt in het proces van beleidsontwikkeling wordt toegelicht in tekstdeel 9.3.

7.4.1. Voornemens en hoofdzaken voor deze gebiedstypologie

VG

In box 5.4 en 5.5 is aangegeven waar de voornemens en hoofdzaken van ons omgevingsbeleid worden uitgewerkt. Voor de gebiedstypologie verstedelijkt (woon)gebied is daarbij het volgende genoemd:

- operationaliserend: waterkwantiteit (met name klimaatadaptief bouwen), biodiversiteit (met name stedelijk groen), duurzame ontwikkeling (met name energie en warmte), ruimtelijke kwaliteit (met name klimaatadaptief bouwen), energie, gezondheid (met name geluid), bewoonbaarheid, woonkwaliteit en leefbaarheid (met name wonen en geluid), leefmilieu (met name geluid) en maatschappelijke behoeften (met name wonen);

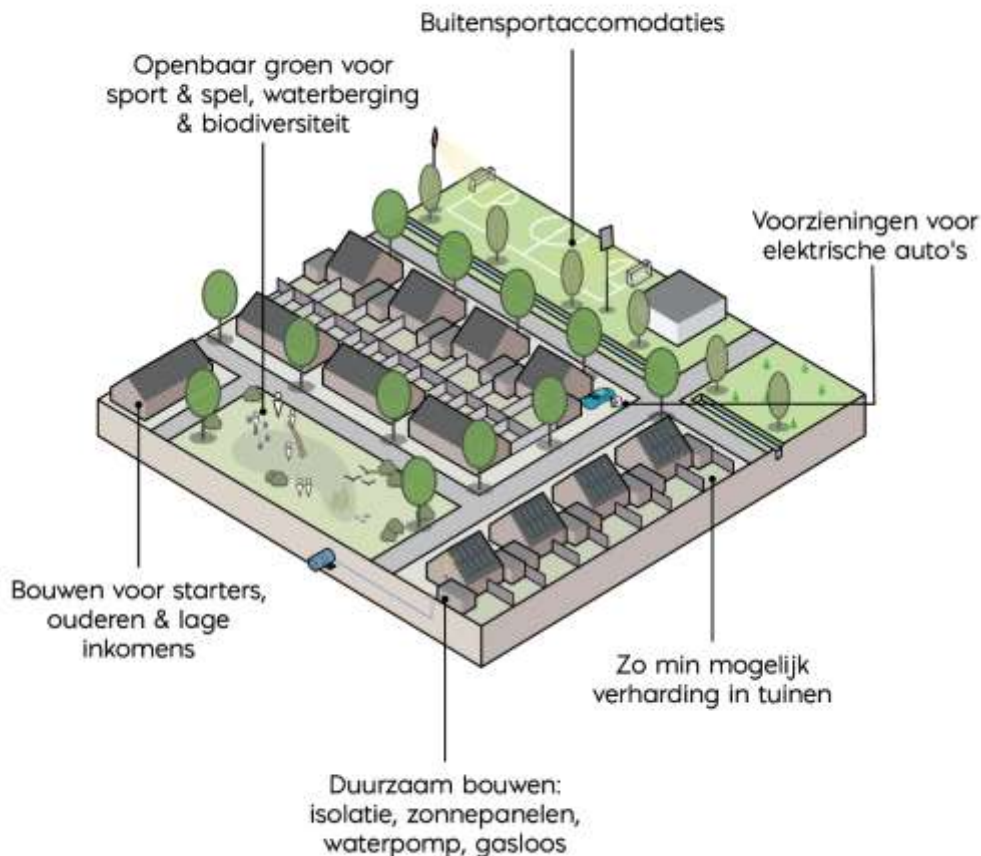
- thematisch: bouwen, energie, geluid, klimaatadaptatie, openbaar gebied, sport, warmte en wonen.

Voor hun operationalisering zijn de voornemens en hoofdzaken in tekstdeel 5 al verder uitgeschreven dan de hierboven vermelde termen.

Deze gebiedstypologie vi. VG gaat over woonwijken van de kernen Sint-Oedenrode, Schijndel, Veghel en Erp. Van de negen kleinere kernen rekenen we die delen tot vi. VG die niet behoren tot het dorpshart (iv. CDG). Inbegrepen zijn ook bepaalde voorzieningen die in alle kernen gevonden kunnen worden. Dat geldt in ieder geval voor de buitensportaccommodaties in de kernen en aan de randen van kernen.

Figuur 7.12. Verbeelding verstedelijkt (woon)gebied (vergelijk figuur 9.9 in tekstdeel 9.3)

Verstedelijkt (woon)gebied

7.4.2. Uitwerking van beleid voor deze gebiedstypologie

VG

Vogelvlucht over stedelijk gebied

Het stedelijk gebied is de directe leefomgeving voor de meeste inwoners van Meierijstad. De functies van wonen, nijverheid, handel, onderwijs en zorg situeren we bij uitstek in het stedelijk gebied. In de directe leefomgeving zien we een afvallende bevolkingstoename, vergrijzing,

huishoudensverdunding, hoewel sommige woningen voor een groepje tijdelijke werknemers worden gebruikt. We zien ook geëxtramuraliseerde zorg, beroep en bedrijf die aan huis worden uitgeoefend, pakketjes en maaltijden die thuis bezorgd worden. Op de markt voor nieuwbouwwoningen willen we de komende jaren vooral plaats voor huishoudens met een laag inkomen, jonge starters en ouderen. Het overgrote deel van de woningen waaraan behoefte is in Meierijstad, staat hier al. Dat zijn vaak ééngesinswoningen. De bestaande woningvoorraad is beter te isoleren en woningen zijn los te koppelen van het aardgasnet. Daken van woningen en bijgebouwen worden groen én bedekt met zonnepanelen. Tuinen en openbaar gebied zullen tegemoetkomen aan klimaatverandering. Het is niet vanzelfsprekend dat de krachten van de vrije markt ervoor zorgen dat alle woningen en bedrijfspercelen toegang hebben tot mobiele telefonie en snel internet, maar het stedelijk gebied is zeker goed verbonden. Met alle verkeer en vervoer en ook onverstandig gedrag is de verkeersveiligheid een aandachtspunt. Het groeiende aantal oudere verkeersdeelnemers en het verschijnen van nieuwe vervoermiddelen compliceren de verkeersveiligheid nog.

Klimaatadaptatie: hemelwater

Onze bebouwde omgeving is aan te passen aan klimaatveranderingen. Dat betekent een voorbereiding op meer neerslag die in korte tijd kan vallen. Daarvoor is het openbaar gebied aan te passen, maar ook gebouwen en particuliere terreinen moeten tegemoetkomen aan de veranderende omstandigheden. Om wateroverlast tegen te gaan hanteert de gemeente regels over de hoogte van de ligging van percelen en gebouwen. Bovendien is het afvoeren van hemelwater niet langer de overheersende idee. Hemelwater kan worden vastgehouden op een groen dak, het kan worden opgevangen in een regenton en in een cisterne, het kan infiltreren in de bodem als die slechts beperkt verhard is, en het kan worden vastgehouden in een tuinvijver.

Perceelseigenaren zijn zelf verantwoordelijk voor het verwerken van hemelwater. Voor nieuwe bouwwerken en nieuw verhard oppervlak is het perceelseigenaren niet toegestaan om hemelwater te lozen op het afvalwaterriool of het openbaar gebied. Nodig is een eigen hemelwatervoorziening die ten minste 20 mm per m² verhard oppervlak kan verwerken. Bij gebiedsgericht maatwerk streven we naar een verwerkingscapaciteit van 60 mm per m² verhard oppervlak. In bestaand bebouwd gebied kan het afkoppelen gebiedsgericht en gefaseerd uitgevoerd worden. Daarbij worden eigenaren en bewoners ondersteund met voorlichting, advies en eventueel subsidie. Een gebiedsgerichte aanpak met ondersteuning van inwoners kan de vorm krijgen van het coachen van een bewonerscollectief.

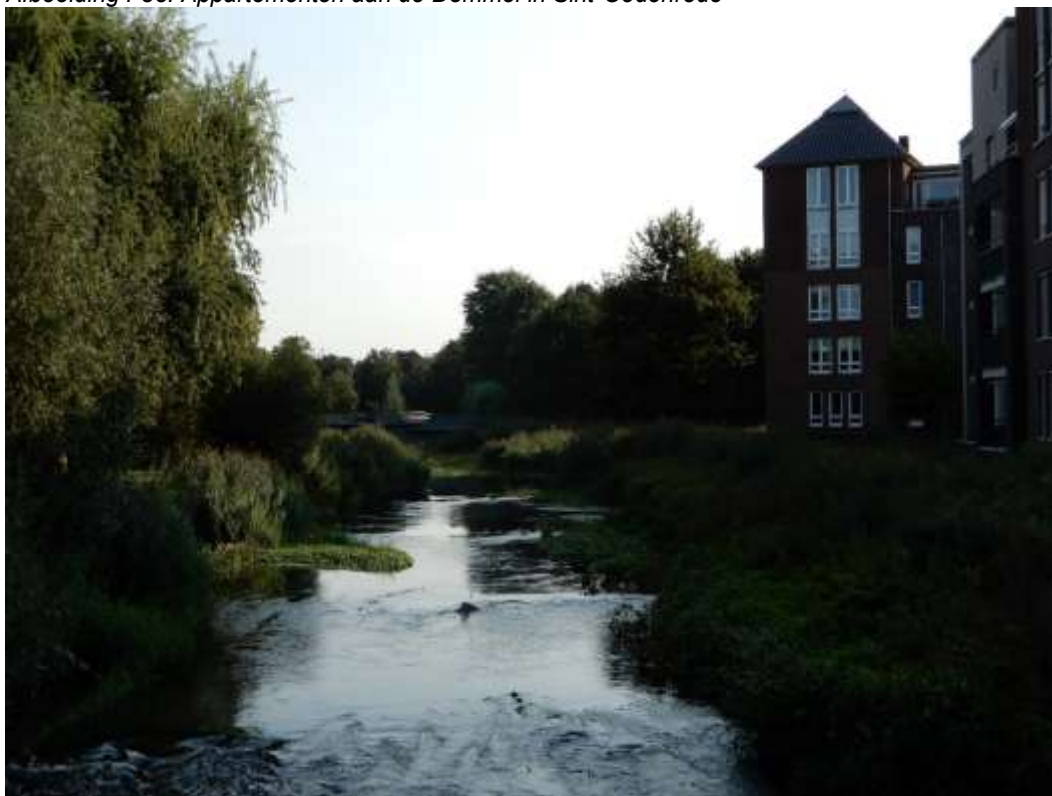
In sommige gebieden zijn maatregelen te nemen om mogelijke wateroverlast te beperken (denk aan het project Droge voeten in Sint-Oedenrode). Dat vergt publieke en private investeringen. Toch zal in het algemeen bij piekbuien tijdelijke en lichte wateroverlast op sommige plekken kunnen ontstaan. We kunnen immers niet oneindig investeren. Als ondanks alle inspanningen wateroverlast optreedt en schade ontstaat, is de gemeente niet aansprakelijkheid. Bij investeringen in (openbare) werken, is te proberen meteen nieuwe mogelijkheden te benutten: de waterketen heeft de potentie om warmte of koelte aan te onttrekken. En één en ander verdient het om deel te worden van het waterbewustzijn van inwoners.

Klimaatadaptatie: hitte en droogte

Het aanpassen van de bebouwde omgeving aan klimaatveranderingen betekent ook een voorbereiding op hoge temperaturen en droogte. Dan hebben bewoners, planten en dieren er baat bij als er meer oppervlaktewater aanwezig is op particuliere terreinen en in openbaar gebied. Behalve water heeft beplanting een verkoelend effect. Dan gaat het om bomen en struiken in

tuinen en het openbaar gebied, maar ook om groene gevels. Een gebouw is aan te passen niet alleen met een groene gevel, maar ook met overstek of een overkragend dak, en met kleinere ramen op het zuiden dan op het noorden. Wanneer er zich in een gebouw geen teveel aan warmte verzamelt, hoeft dat gebouw ook niet gekoeld te worden en wordt er zo energie bespaard.

Afbeelding F38. Appartementen aan de Dommel in Sint-Oedenrode

Ruimte en verdichting

Zowel om hittestress tegen te gaan als om ruimte te bieden aan bewegen en spelen, is er voldoende openbaar groen nodig. Die ruimteclaim heeft gevolgen voor de mate waarin buurten kunnen verdichten met grondgebonden woningen, bijgebouwen en wegen. Toch kan er soms een ruimtelijk programma zijn waarvoor een plek te vinden is. Aan bijvoorbeeld de kern Schijndel zijn nog woningen toe te voegen. In zulke gevallen heeft de transformatie van een behoudenswaardig gebouw de voorkeur, of de herontwikkeling van een verlaten bedrijfslocatie. Verdichten kan ook met een extra bouwlaag, mits dat niet ten koste gaat van de ruimtelijke kwaliteit van de locatie of het gebied. Stedelijke groei in het landelijk gebied is in het algemeen ongewenst. De enkele uitbreidingslocaties van onze gemeente vormen daarop de uitzonderingen (zie verderop in dit tekstdeel 7.4.2).

Watergebruik

Bij droogte is water schaars. Het ligt dan voor de hand om het eerder opgevangen hemelwater te gebruiken om planten te bewateren. Natuurlijk kun je 's zomers beter 's nachts sproeien dan overdag. Anders verdampt het water voordat planten het kunnen opnemen. Het wassen van de ramen en de auto kan uitgesteld worden. Met een grijswatercircuit kan in een woning

douchewater nogeens gebruikt worden om het toilet door te spoelen. Mogelijk is zulk grijs water ook te gebruiken in de tuin.

Terwijl de waterschappen het beregenen met grondwater en oppervlaktewater reguleren, reguleert de gemeente het beregenen met drinkwater. Meierijstad neemt in haar omgevingsplan op dat het college van burgemeester en wethouders bij droogte kan verbieden om drinkwater te gebruiken voor het beregenen van buitenplanten en het wassen van auto's.

Anders bouwen en leven

De aanpassingen zoals genoemd in dit tekstdeel 7.4.2, maken dat huizen en andere gebouwen een ander uiterlijk krijgen en anders functioneren in hun omgeving. Daken en goten moeten een zware bui kunnen verdragen. Op het dak is een laag substraat met beplanting aan te brengen. Voor het opslaan van hemelwater en grijs water zijn voorzieningen nodig in het gebouw. We spoelen minder drinkwater door het toilet. Het voorzien in warmte en koelte en het watercircuit krijgen veel aandacht bij gebouwoontwerp. Om gevels te beschutten steken daken verder uit en wordt hangende beplanting aangebracht. Onze tuinen worden minder verhard en krijgen meer beplanting. In het openbaar gebied zien we vaker halfverharding en staan er meer bomen en struiken. We zullen in tuinen en parken en langs straten minder planten zien die gevoelig zijn voor uitdroging. Tegelijkertijd houden we rekening met piekbuien en wateroverlast.

Rijker groen

Onze benadering van het openbaar groen wordt verrijkt. Tot onlangs kon het openbaar groen voorkomen dat inwoners zich te opgesloten voelen in hun stedelijke omgeving met toenemende verdichting. Op de grasveldjes kunnen kinderen spelen en honden plassen en poepen. En er parkeerde weleens iemand een auto als hij of zij de ideale parkeerplaats niet vond. De perken geven een beetje aankleding van de buurt. Maar het openbaar groen mocht vooral niet te hoge lasten aan beheer vergen. Deze benadering is te pover en behoeft aanvulling. Het openbaar groen vervult nu ook functies in onze klimaatadaptatie: water opvangen en hittestress tegengaan. Tegelijkertijd mag het groen voedsel en schuilplaatsen bieden aan inheemse insecten en vogels. Liever een inheemse struik waar onze bijen voordeel van hebben, dan een iets mooier bloeiende exoot zonder meerwaarde voor de biodiversiteit. We hebben ook oog voor de roofdieren die helpen om insecten en knaagdieren in toom te houden. Het stedelijk gebied kan een thuis bieden aan vleermuizen die muggen eten. En aan uilen die op muizen jagen. Voor die vleermuizen en uilen kunnen we kasten ophangen. Net als voor de mezen die processierupsen eten.

Figuur 7.13

Deze rijkere benadering van groen beperken we niet tot het openbaar groen. We stimuleren inwoners, bedrijven en instellingen om hun tuinen en erven te verbeteren uit oogpunt van klimaat en biodiversiteit. Dat zal Meierijstad ook aantrekkelijker maken. De gemeente wil hierbij graag samenwerken. Straat- of buurtbewoners die de kwaliteit van het openbaar gebied willen verbeteren, helpen we om hun omgeving te adopteren. Maar ook een incidenteel opschonen van de buurt kunnen we ondersteunen.

Als we snippergroen verkopen aan aanwonenden, doen we dat met een waarborg dat de hoeveelheid groen niet vermindert. Willen kopers die grond toch bebouwen of bestraten, dan verlangen we een bijdrage aan een groenfonds. De gemeente stimuleert klimaatadaptief en natuurinclusief tuinieren door particulieren. Meierijstad blijft ook betrokken bij natuur- en milieu-

educatie zoals in natuurtuin 't Bundertje in Veghel. En samen met de waterschappen blijven we verstening tegengaan zoals met operatie Steenbreek.

Groen / blauwe burgerinitiatieven: programma en omgevingsplan

Ons gemeentelijke beleid voor burgerparticipatie en burgerinitiatieven, gezondheid en riolering of water geeft al aanzetten voor een programma in de zin van de Omgevingswet. Dan gaat het om voorlichting, subsidie en andere stimulering van lokale projecten om te bewegen, om bewust om te gaan met voedsel, voor groen in de leefomgeving, om droogte, hittestress en wateroverlast tegen te gaan. Dat programma zal leiden tot bijvoorbeeld ontstening, vervangen van schuttingen door hagen, aanleg van buurtmoestuinen, waterspeelplaatsen, groene gevels, stadslandbouw. Om zulke initiatieven te faciliteren is het van belang dat zij niet te snel stuiten op beperkende regels van het omgevingsplan. Daarom wordt voor kleinschalige groen / blauwe initiatieven in de leefomgeving flexibiliteit gelaten in het omgevingsplan, waarbij terughoudend wordt omgegaan met een vergunningstelsel.

Om hittestress te beperken, om biodiversiteit te ondersteunen en om onze leefomgeving te verfraaien plant Meerijstad extra bomen in het openbaar gebied.

Boomhinder

Volgens de huidige beleidsregels over de reactie op (meldingen van) overlast van bomen, zijn hinder van blad, zaad, vogelpoep, luisdruip en stekels in het algemeen geen reden voor het kappen van de betreffende bomen. Natuurlijk zijn er passende en effectieve maatregelen van beheer te treffen. Denk aan het plaatsen van bladkorven in de herfst. Bovendien is voor het planten van nieuwe bomen de juiste soort boom voor de betreffende locatie te selecteren: een boom die daar goed kan groeien en gezond blijven, die daar de biodiversiteit ondersteunt, die daar past in het gewenste beeld en die niet teveel hinder geeft. In stedelijk gebied is bij nieuw aanplanten een aanvullende overweging of een boomsoort allergeen is. Bomen die stekels vormen op hun stam en die op hun locatie gevaar opleveren voor passanten en voor beheermedewerkers behoeven specifieke vermelding, die bomen kunnen namelijk wel gekapt worden en dan vervangen door passende beplanting.

Bij het planten van bomen is dus te overwegen hoeveel hinder ze geven, en bij eiken speelt dan ook het risico van de eikenprocessierups. De brandharen van die rups veroorzaken gezondheidsschade. Maar ook wilde dieren die leven in ons rijkere groen zijn niet geheel zonder risico's.¹⁹⁸ Ze kunnen parasieten dragen of besmet zijn met een ziekte. Dat is een extra reden om bijvoorbeeld een egel niet zomaar op te pakken. Als een berm minder gemaaid wordt of als een groenstrook mag verwilderen, is dat best niet een zone waar veel mensen direct mee in contact komen. Dus in een groenzone liever een natuurstrook helemaal achterin als er vooraan in de groenzone bijvoorbeeld een speelplek is.

¹⁹⁸ Vendrig-de Punder, Y. (april 2020) 'Groen is goed – maar onder bepaalde voorwaarden, Hoe je gezonde biodiversiteit realiseert', *ROM, Ruimtelijke ontwikkeling, infrastructuur & milieu*, jaargang 38, nr. 4, pagina's 8-11.

Afbeelding F39. Buitensportaccommodatie in Nijnsel

Parkeren voor de buurt

Niet alleen woningen, tuinen en openbaar groen zullen verduurzamen. Dat geldt ook voor de parkeer ruimte in de woon- en leefomgeving. Bij het stedenbouwkundig ontwerp voor de herontwikkeling van een terrein of een dorpsuitbreiding zal meewegen dat bewoners worden gestimuleerd om te bewegen en om minder gebruik te maken van hun auto. Dat kan met een parkeerhaven aan de rand van het terrein, een opstelplaats voor een deelauto, een woonerf. In bestaand stedelijk gebied kunnen sommige parkeerplaatsen veranderen: voorzien worden van een laadpaal, uitgevoerd worden in halfverharding, of omgezet worden in openbaar groen als de betreffende straat daar een tekort aan heeft (zie ook tekstdeel 7.2.2).

Honden

Voor zover honden inwoners gezelschap en plezier bieden, en inwoners ook stimuleren om te wandelen, zijn we daar blij mee. Maar de uitwerpselen en urine van honden hebben negatieve effecten op de leefomgeving. Hondenpoep is onhygiënisch en onaantrekkelijk. De poep van je hond laten liggen op een pad of speelveld is asociaal. Wie een hond uitlaat of er anderszins mee wandelt in het openbaar gebied, dient zakjes bij zich te hebben waarmee poep opgeruimd kan worden. Dat geldt voor zowel het stedelijk gebied als het landelijk gebied. In het landelijk gebied zijn er bijvoorbeeld picknick-plaatsen aan een recreatieve fietsroute waar we verwachten dat eventuele uitwerpselen opgeruimd worden. Overal in het stedelijk gebied dient hondenpoep opgeruimd te worden door degene die de hond uitlaat. Op plaatsen waar veel mensen hun hond uitlaten, kunnen we een hondentoilet aanleggen dat de gemeente laat schoonmaken.

Afbeelding F40. Bewonersinitiatief hondenuitlaat

Wonen in Meerijstad

De centra en woonwijken van Schijndel, Sint-Oedenrode, Erp en Veghel, en de negen kerkdorpen bieden aantrekkelijke buurten om te wonen. Dat geldt voor onze huidige inwoners, voor pendelaars en arbeidsmigranten voor lokale bedrijven, voor een toekomstige generatie. Dat Meerijstad aantrekkelijke woonbuurten biedt, geldt ook voor mensen die worden aangetrokken door economische activiteit elders in oostelijk Noord-Brabant. Bijvoorbeeld kenniswerkers van Brainport Eindhoven. De woonbuurten of dorpen mogen elk hun eigen uitstraling of identiteit koesteren. Dan gaat het deels om het maatschappelijke leven van verenigingen en evenementen. Maar die uitstraling of identiteit krijgt ook doorwerking in de fysieke leefomgeving. Dat is het karakter van de bebouwing waarvoor randvoorwaarden gelden vanwege onder andere stedenbouwkundige structuur, welstand en duurzaamheid. De doorwerking is ook ruimte voor sociale ontmoeting, 'Bourgondisch genieten' en gezond bewegen. Dat leidt tot verschillende woonmilieus. Bijvoorbeeld een stedelijke omgeving met een hoge bebouwingsdichtheid, veel verhuisbewegingen, nabijheid van voorziening en aanwezigheid van omgevingsgeluid. Of een dorpse omgeving met families die daar al generaties wonen, vrijstaande huizen, minder voorzieningen en meer rust. In het stedelijk gebied kan een centrum of een getransformeerd historisch gebouw een bijzondere woonlocatie bieden. Tegen de rand van een kern kan er een bijzonder gebied zijn dat tegelijkertijd een suburbaan en een landelijke karakter heeft. Een evenwichtige situatie houdt dan in dat de verschillende woonmilieus en leefstijlen van bewoners op elkaar aansluiten.

Woningmarkt, volkshuisvesting en woningbouwprogramma

Tot deze omgevingsvisie was de woonvisie het brede kader voor woonbeleid van Meerijstad. In die woonvisie waren vier thema's én realisatiekracht uitgewerkt. De inhoudelijke thema's waren:

- dynamiek van de woningmarkt,
- wonen, welzijn en zorg,
- duurzaamheid,
- leefbaarheid.

Na de woonvisie zou het gemeentebestuur jaarlijks een woonagenda vaststellen en samen met de woningcorporaties en hun huurdersorganisaties prestatieafspraken maken. Het gemeentelijke woonbeleid kende twee bewegingen: enerzijds het versnellen van de woningbouwopgave voor woningzoekenden in wier behoeften niet werd voorzien, anderzijds het herijken van het woningbouwprogramma als geheel. Het streven was om de harde en zachte plancapaciteit terug te brengen tot 70% van de behoefte aan nieuwe woningen.

In Meierijstad is er, in relatie tot de bestaande woningvoorraad, weinig vraag naar extra woningen die duur of groot zijn. Bedenk hierbij ook dat zogenoemde baby-boomers, op de top van hun wooncarrière, hun woningen kunnen verlaten. Dat hogere aanbod draagt niet bij aan een evenwichtige woningmarkt. Met de woonvisie uit 2018 is uitgegaan van bijna 1.000 sociale huurwoningen en 700 huurwoningen in de vrije sector extra tot en met 2028. Het ging om een totale bouwopgave van 3.940 woningen, waarvan 900 in Veghel (zie tabel 7.14).¹⁹⁹ De provinciale prognose van woningbehoefte zoals geactualiseerd in het laatste kwartaal van 2020, biedt onze woningbouwprogrammering wat meer ruimte.

Tabel 7.14. Kwantitatieve woningbehoefte bij laag en hoog demografisch scenario

Benodigd aantal woningen	2018	Toename	2028	Toename	2030	Toename
Sint-Oedenrode, laag	7.498	556	8.054	71	8.125	174
Sint-Oedenrode, hoog	7.498	699	8.197	97	8.294	174
Schijndel, laag	10.036	653	10.689	85	10.774	-75
Schijndel, hoog	10.036	893	10.929	129	11.058	-75
Veghel, laag	15.940	1.925	17.865	239	18.104	839
Veghel, hoog	15.940	2.351	18.291	317	18.608	839
Meierijstad, laag	33.474	3.136	36.610	395	37.005	935
Meierijstad, hoog	33.474	3.941	37.415	545	37.960	935

Overgenomen uit *Woonvisie* (2018) Veghel: gemeente Meierijstad, pagina 23. De provinciale bevolkingsprognoses waren die van 2017.

De precieze uitvoering van het woningbeleid leent zich niet voor deze omgevingsvisie. Dat komt door de grote dynamiek van demografische trends, daadwerkelijke bouw, transformatie en sloop, en nieuwe concepten. Beter is het om binnen het kader van de omgevingsvisie een twee- of driejarig programma wonen en leefbaarheid vast te stellen. Daarnaast zijn er jaarlijks prestatieafspraken te maken met de woningcorporaties en hun huurdersorganisaties. Bij de uitwerking van het omgevingsbeleid voor het wonen is aandacht te geven aan huishoudens met een laag inkomen, senioren en woonwagenbewoners, maar ook aan woonvormen zoals meergeneratie-wonen, collectief particulier opdrachtgeverschap, 'tiny houses' (kleine woningen), woningsplitsing, tijdelijke woningen en 'short stay' (pensions, kamers). Het woonbeleid speelt in op de grote opgaven van vergrijzing, langer thuis wonen, immigratie en integratie,

¹⁹⁹ *Woonvisie* (2018) Veghel: gemeente Meierijstad, pagina's 11-13.

klimaatadaptatie, energie- en warmtetransitie, concentratie van detailhandel en transformatie van vastgoed.

Afbeelding F41. Sociale woningbouw op een herontwikkellocatie in Veghel-Zuid

Kleine kernen en woningsplitsing

In de kleine kernen staan relatief veel grote woningen. Net als de meeste woningen van de bestaande voorraad in de gemeente, kunnen deze woningen in termen van duurzaamheid en energietransitie nog verbeterd worden. In de kleine kernen is volgens het maatschappelijk debat behoefte aan extra woningen. Maar als de demografische trend en de bestaande woningvoorraad met elkaar vergeleken worden, is er nauwelijks een reële vraag naar nieuwe woningen in de kleine kernen. De vraag die er nog is, betreft een aantal senioren en starters. In hun woningbehoeften kan niet zondermeer voorzien worden met de aanwezige, gedateerde, grote woningen. Hier kunnen mensen één en ander met elkaar verbinden. Wanneer grote woningen in kleine kernen verduurzaamd worden bij hun verbouwing, kan de gemeente toelaten dat ze worden gesplitst. Als voldoende wordt bijgedragen aan verduurzaming en energietransitie, en als de woningen na de renovatie te kwalificeren zijn als levensloopbestendig en niet behorend tot een duurder marktsegment, dan kan de gemeente deze transformatie zelfs stimuleren.

Inbreiden of uitbreiden

We houden vast aan het principe van inbreiden vóór uitbreiden, zowel voor woningbouw als voor bedrijfshuisvesting. Zelfs als we ruimte laten voor klimaatadaptatie, spelen en biodiversiteit, en als we onze dorpen niet vergaand willen verdichten, is er nog gelegenheid voor inbreiding. Zo zijn er her en der bedrijven die hun activiteiten in het stedelijk gebied beëindigen. Daarmee komen geïsoleerde bedrijfslocaties vrij voor herontwikkeling tot wonen en bijpassend groen. Ook commercieel vastgoed en religieus erfgoed hebben potentie om te transformeren tot woningen. We vinden het belangrijk om het woningbouwprogramma te concentreren op binnenstedelijke herontwikkeling en transformatie. Aanvullend houden we rekening met vrijkomende agrarische bebouwing die wordt herontwikkeld tot woningen (zie tekstdeel 6.4.2). Wanneer bij de woningbouwprogrammering blijkt dat er nog meer woningbouw wenselijk is dan dat, kunnen er uitbreidingslocaties aan bod komen.

Ontwikkelingsgebieden als Veghels Buiten en Scheifelaar II in Veghel, De Bolst in Erp en Zijtaart-Zuid²⁰⁰ worden voltooid. Bunderse Hoek in Veghel kan ontwikkeld worden voor grondgebonden, compacte woningen. Vervolgens biedt Schijndel gelegenheid tot ontwikkeling.²⁰¹ Dat betreft het gebied Hooghekke (waarmee onze gemeente dan afstand neemt van de *Structuurvisie Ruimte* uit 2012, vergelijk tekstdeel 2.2) en twee locaties (waaronder Plein 21) aan de westzijde van de kern.²⁰² Voor die ontwikkelingen speelt mee dat de groene wiggen in de structuur van de kern te behouden zijn. Bij een ontwikkeling van Hooghekke spelen ook mee het beperken van geluidhinder van de Structuurweg en het afstand houden tot het Duits Lijntje. In Sint-Oedenrode is een ontwikkeling mogelijk tussen de Zwembadweg en Koningsvaren, in aansluiting op de wijk Kinderbos.

Wonen, energie en warmte

Een fors deel van het verbruik van fossiele energie in Nederland heeft als doel het verwarmen van gebouwen. Bijna alle woningen zijn aangesloten op het aardgasnet. We streven naar minder energieverbruik en naar gebruik van duurzaam opgewekte energie. Daar zijn anders uitgeruste woningen voor nodig.

- De gemeentelijke duurzaamheidsvisie stelde als doel dat in 2030 het energiegebruik in de gebouwde omgeving en bij bedrijven 30% lager is dan dat in 2018. De ambitie is dat de woningvoorraad dan gemiddeld een energielabel heeft van ten minste B.²⁰³ Het uitvoeringsprogramma bij de duurzaamheidsvisie benoemde dat voorlichting wordt gegeven om energieverbruik te beperken (project nr. 6). Bij het isoleren van woningen is ook van belang dat daken en gevels groener worden (projecten nrs. 32, 36 en 37).
- Zodra woningen goed geïsoleerd zijn (daken, beglazing, muren, vloeren) en het gebouw optimaal gebruikmaakt van zonlicht, is waarschijnlijk een minimale toevoer van warmte nodig om een aangenaam binnenklimaat te verkrijgen. Die warmte is niet meer te verkrijgen uit het verbranden van aardgas, stookolie of kolen. Bij nieuwbouw en bij renovatie van afzonderlijke woningen zijn maatregelen mogelijk als het plaatsen van een warmtepomp en een zonneboiler, en terugwinning van warmte uit de luchtventilatie en het douchewater. Afhankelijk van locatie en collectiviteit (door een woningcorporatie of samenwerkende eigenaren) is gebruik van restwarmte of aansluiting op een warmtenet mogelijk. Het is ook denkbaar dat het gasnet in een gebied wordt hergebruikt voor het aanvoeren van waterstofgas of biogas. Ook is het gebruik van bodemwarmte mogelijk, mits de situatie van de ondergrond en de bescherming van het grondwater de boringen toelaten. Het is ondoenlijk dat in een stedelijk gebied voor elk huis een afzonderlijk bodemenergiesysteem wordt aangelegd.
- Om redenen van luchtkwaliteit en gezondheid is het niet wenselijk dat gebouwen worden verwarmd door houtstook. Maar een open haard of kachel voor een incidentele bijdrage aan de sfeer in huis wordt niet verboden. De gemeente zal inwoners voorlichten over verstandig stookgedrag om toch hinder en gezondheidsschade van houtstook tegen te gaan.
- Via vloeren en wanden kunnen gebouwen verwarmd worden met water op een lagere temperatuur dan nu gebruikelijk is met HR-ketels. Lagetemperatuurverwarming behoeft minder energie en kan worden aangesloten op een warmtenet of een zonneboiler.
- Op woningen en bijgebouwen kan energie opgewekt worden. Het zal normaal worden dat het grootste deel van de daken bedekt wordt met of bestaat uit zonnepanelen. Aanvullend is

²⁰⁰ *Beeldkwaliteitsplan Zijtaart-Zuid* (8 oktober 2020) Veghel: gemeente Meierijstad.

²⁰¹ *De ruimtelijke bouwsteen voor Schijndel, Voor de omgevingsvisie* (24 maart 2020) zonder plaats: gemeente Meierijstad, Spacevalue & tlu landschapsarchitecten, pagina's 31-32.

²⁰² *De ruimtelijke bouwsteen voor Schijndel, Voor de omgevingsvisie* (24 maart 2020) zonder plaats: gemeente Meierijstad, Spacevalue & tlu landschapsarchitecten, pagina's 31-34.

²⁰³ HetEnergieBureau (september 2018) *Duurzaamheidsvisie Meierijstad, Samen werken aan een duurzaam Meierijstad in 2050*, Veghel: gemeente Meierijstad.

energie te halen uit stromend water en afvalwater. Daarvoor zijn voorzieningen te treffen bij de nieuwbouw of renovatie van een buurt of wijk.²⁰⁴

De gemeente maakt werk van het informeren, stimuleren en ondersteunen van bewoners die hun woning willen verduurzamen. Dat is gericht zowel op individuele eigenaren, groepen van bewoners (bijvoorbeeld een energiecoöperatie) als op woningcorporaties en hun huurdersorganisaties, ontwikkelaars en bouwers. Zo kwamen er in 2020 voor energiebesparing cadeaubonnen voor eigenaren van oudere woningen.²⁰⁵ Naast voorlichting kan de gemeente een subsidieregeling inzetten.²⁰⁶ Voor de warmtetransitie gaat Meierijstad via een visie in 2021 naar warmteplannen per wijk of dorp.

Afbeelding F42. Verduurzaming van De Leest te Veghel

Het is goed mogelijk dat zonnepanelen in stedelijk gebied niet slechts voor één huishouden functioneren en bij een grotere productie dan het verbruik van dat moment het meerdere direct leveren aan het elektriciteitsnet van het nutsbedrijf. Het is namelijk mogelijk om de installaties van meerdere gebouwen met elkaar te koppelen tot een zonnepark. Als dat gecombineerd wordt met accu's van auto's of waterstof als drager van energie, ontstaat er een samenhangend buurtenergiesysteem. Bij nieuwbouw van meerdere woningen ineens is een dergelijk zonnepark te overwegen.

²⁰⁴ Bierens, B., J. Janssen, K. Gortmaker & M. Moens (2017) *Waardevol water in Meierijstad, VGRP+ 2017-2022*, 's-Hertogenbosch: Arcadis, pagina's 9-10, 29.

²⁰⁵ 'Gemeente: "Extra impuls aan energiezuinig wonen"' (4 november 2020) *Stadskrant Veghel*, pagina 5.

²⁰⁶ Zie bijvoorbeeld uit de gemeentepagina's in de huis-aan-huisbladen het bericht 'Campagne Meierijstad isoleert gaat door deze winter' (14 oktober 2020) *Stadskrant Veghel*, pagina

Om zicht te houden op risico's voor bodem en water hanteren we een vergunningstelsel voor de aanleg van warmtenetten en bodemenergiesystemen. Geschikte locaties en veilige technieken worden de aandachtspunten van het beoordelingskader. Wanneer bij de ordening van deze activiteiten keuzes gemaakt moeten worden tussen nieuwe projecten, hanteren we de volgende prioriteiten: drinkwaterwinning, natuur en grondwater, collectieve systemen, individuele systemen.

Geluid in de woonomgeving

Woongenot en gezondheid zijn erg belangrijk in de gebiedstypologie vi. VG. Daarbij hoort onder andere een tegengaan van geluidhinder. Dat kan van gemotoriseerd verkeer zijn en van allerhande machines. Van de gebruikers van bladblazers, motormaaiers en hogedrukreinigers mag verwacht worden dat ze hun apparaten niet op onredelijke uren gebruiken. Daar kunnen we een dagvenster voor benoemen, met wat gelegenheid voor uitslapen in het weekend. Dat geldt ook voor klussen en verbouwen, in een woonbuurt zowel buiten als binnen een gebouw. Denk aan bijvoorbeeld een mini-shovel voor de aanleg van tuin of oprit, en aan een klopboormachine om een schilderij te kunnen ophangen. Voor het landelijk gebied, waar wonen en (voedsel)productie meer gemengd zijn en waar de bebouwingsdichtheid lager is, kan een dagvenster voor klussen en verbouwen overdreven zijn.

Andere geluidbronnen in de woon- en leefomgeving zijn airco's en warmtepompen. De stijging van de gemiddelde buitentemperatuur en de energietransitie geven aanleiding om meer kasten voor airco's en warmtepompen te plaatsen op bijvoorbeeld een plat dak of beugels aan een gevel. We bevorderen dat in een woongebied alleen de stilste typen worden geplaatst. Bij het ontwerp van nieuwe woningen en dat van grotere woningbouwlocaties is te denken aan een stille zijde. Dat werkt door in de situering van wegen, opritten, afvalcontainers, maar dus ook in de plaatsing van kasten voor airco's en warmtepompen.²⁰⁷

In woningen is niet alleen geluid te horen en zijn dus geluidhinder mogelijk, en slechter concentreren en slapen (en zelfs stress, hogere bloeddruk, hart- en vaatziekten, geestelijke klachten), door bronnen buiten, maar ook geluid van eigen bronnen. Denk maar aan de koelkast en de mixer in de keuken, en aan de verwarmingsinstallatie. Tegenwoordig is vaak ook mechanische ventilatie een geluidbron. Het is wenselijk dat dit soort geluidbronnen binnenshuis tezamen minder dan 30 dB(A) voortbrengt; 's nachts maximaal 25 dB(A).²⁰⁸

Met de regels van het omgevingsplan en de voorschriften van omgevingsvergunningen zal het gemeentebestuur geluidhinder in de woon- en leefomgeving tegengaan. Dat geldt vooral voor de gebiedstypologie vi. VG en ook wel voor de gebiedstypologieën iv. CDG en v. CSG, al is in centrumgebieden ook ruimte voor horeca en evenementen. Ook aan laagfrequent geluid (dB(C)) en trillingen is aandacht te geven.

De Bloemenwijk in Veghel benaderen we bij geluidnormering als een gemengd gebied en niet als een rustige woonwijk. Die wijk blijft omgeven door de N279, een bedrijfslocatie van logistiek en een aanloopstraat naar Veghel-Centrum. Het gebied heeft ook een historische band met haven, industrie en huisvesting van arbeidersgezinnen.

Leefbaarheid van de buurt

Hoewel de leefbaarheid in een woonomgeving sterk afhankelijk is van de bewoners zelf, hebben het omgevingsbeleid en aspecten van sociaal beleid daar wel invloed op. Parkeervoorzieningen,

²⁰⁷ Werkgroep Ruimtelijke Ordening (2020) *Kernwaarden gezonde leefomgeving*, Utrecht: GGD GHOR Nederland, pagina 59.

²⁰⁸ Vakgroep Milieu en gezondheid (juli 2017) *Van Normen naar waarden, Kernwaarden voor een Gezonde Leefomgeving*, zonder plaats: GGD GHOR Nederland, pagina 28. Vergelijk artikel 2.17 Activiteitenbesluit milieubeheer.

groenonderhoud, hondenbeleid, geluidsnormen, huisvesting van kwetsbare inwoners, arbeidsmigranten en niet-Westerse immigranten, armoedebeleid, renovatie van corporatiebezit, accommodatiebeleid, sportbeleid, lokale zorgverlening en handhaving hebben allemaal invloed op leefbaarheid. Daar houdt Meierijstad oog voor, zowel in het gebiedsgerichte beheer, het gemeentelijke woonbeleid plus het werk van de corporaties, als in het aanbod van zorg, ondersteuning en welzijn. Dankzij bewonersorganisaties, verenigingen, overlegplatforms en aanbieders van zorg en begeleiding heeft de gemeente veel partners in het onderhouden van leefbaarheid. In het subsidiebeleid houden we ruimte voor het financieel aanmoedigen en mee verder helpen van leefbaarheidsinitiatieven van inwoners.

7.4.3. Veranderacties uit deze gebiedstypologie

VG

Omdat de gemeente al jarenlang ruimtelijk en sectoraal beleid voert, bestaan er beleidsdoelen, regels en maatregelen in de praktijk die iets vanzelfsprekends hebben gekregen. Dat is een reden om in deze omgevingsvisie niet ons beleid voor de fysieke leefomgeving in werkelijk al zijn aspecten en details te benoemen. Ook de wetgever verlangt slechts hoofdlijnen en hoofdzaken.²⁰⁹ Ondanks dat wordt de omgevingsvisie een lijvig beleidsdocument. Daarom ronden we de behandeling van de gebiedstypologie vi. VG af met een schematisch overzicht van de recente aandachtspunten en wijzigingen die ons omgevingsbeleid met zich meebrengt. Soms staat na een veranderactie met een bredere scope, geformuleerd vanuit deze gebiedstypologie, nog een verwante veranderactie vermeld: een specifieke ambitie uit de [duurzaamheidsvisie](#) (zie ook box 5.2).

Schema 7.15. Veranderacties op basis van de gebiedstypologie vi. verstedelijkt (woon)gebied

Nr.	Veranderactie	Rol gemeente	Partnerschap
7.4.1	Stimuleren vasthouden, gebruiken en infiltreren van hemelwater	Regelgever en voorlichter	Eigenaren / bewoners, ontwikkelaars / bouwbedrijven en waterschappen
7.4.2	Verbeteren openbaar gebied en particuliere tuinen voor klimaatadaptatie en biodiversiteit	Regelgever, voorlichter, eigenaar / beheerder en subsidiënt	Waterschappen, bewonersinitiatieven, dorps- en wijkraden, inwoners
7.4.3	In 2050 is Meierijstad volledig klimaatbestendig voor wateroverlast, verdroging en hittestress	Regelgever, voorlichter, eigenaar / beheerder	Eigenaren / bewoners, ontwikkelaars / bouwbedrijven, opdrachtgevers van bouwen en werkzaamheden, waterschappen
7.4.4	In 2030 is de groenindex gestegen met 25% tot 0,5 (de groenmonitor geeft een waarde tussen 0 en 1)	Regelgever, voorlichter, eigenaar / beheerder en subsidiënt	Dorps- en wijkraden en inwoners

²⁰⁹ Artikel 3.2 aanhef en sub b en c Omgevingswet.

7.4.5	Bevorderen energie- en warmtetransities in wijken en dorpen	Regelgever en voorlichter	Woningcorporaties, netwerk- en energiebedrijven
7.4.6	In 2030 is het energiegebruik bij bedrijven en in de gebouwde omgeving met 30% verminderd ten opzichte van dat in 2018	Regelgever, voorlichter en handhaver	Bedrijfsleven, woningeigenaren / bewoners en ODBN
7.4.7	In 2030 heeft de woningvoorraad gemiddeld een energielabel van ten minste B	Voorlichter	Woningeigenaren / bewoners
7.4.8	Verduurzamen maatschappelijk vastgoed	Eigenaar / beheerder	Gebruikers
7.4.9	In 2030 is al het maatschappelijk vastgoed voor zover mogelijk CO ₂ -neutraal	Eigenaar / beheerder	Gebruikers
7.4.10	Tegengaan overlast honden en geluid	Regelgever, voorlichter en handhaver	Inwoners
7.4.11	Faciliteren deelauto's en elektrisch rijden	Regelgever, voorlichter en eigenaar / beheerder	Aanbieders van diensten, dorps- en wijkraden
7.4.12	Stimuleren woningbouw voor lage inkomensgroepen, ouderen en starters	Regelgever en voorlichter	Woningcorporaties en ontwikkelaars
7.4.13	Voltooien woningbouw Veghels Buiten, Scheifelaar II en Bunderse Hoek in Veghel, De Bolst in Erp, Zijtaart-Zuid, Eerschotsestraat 70-90 in Sint-Oedenrode en Plein 21 in Schijndel	Regelgever, voorlichter en ontwikkelaar	Eigenaren en investeerders
7.4.14	Focusgebied Hooghekke (Schijndel)	Regelgever en voorlichter	Provincie, eigenaren en investeerders
7.4.15	Ondersteunen van leefbaarheidsinitiatieven van inwoners	Voorlichter en subsidiënt	Inwoners, dorps- en wijkraden

ODBN = Omgevingsdienst Brabant-Noord.

Bij dit overzicht hoort een zogenoemde disclaimer. Namelijk dat het gaat om een samenvatting van onze intenties. Het is mogelijk dat het omgevingsplan of de programma's nog andere recente aandachtspunten en wijzigingen bevatten ten opzichte van eerdere beleidsinstrumenten.

7.5. Gebiedstypologie vii. lichte bedrijvigheid

LB

Het stedelijk gebied komt in deze omgevingsvisie op verschillende plaatsen aan bod. De tekstdelen 4.1 en 4.3 waren gericht op trends en ontwikkelingen; en tekstdeel 6.1 op structuren en waarden. Nu wordt het omgevingsbeleid ingevuld voor een vierde gebiedstypologie van het stedelijk gebied. Hoe de gebiedstypologieën zijn gebruikt in het proces van beleidsontwikkeling wordt toegelicht in tekstdeel 9.3.

In de weergave op de kaart heeft de gebiedstypologie vii. betrekking op de bedrijventerreinen De Kampen, Molenakker, Molendijk, Nieuwe Molenheide, Nijnsel – Nijnselseweg-Zuid en Rooiseheide, delen van het bedrijventerrein Duin, en een aantal kleinere clusters in de kernen. Die kleinere clusters zijn de kantoren en gemengde bedrijvigheid, waaronder autohandel en

meubelhandel, aan de kop van de Rembrandtlaan – Rijksweg te Veghel, de kantoren aan de Structuurweg – Steeg – Kerkendijk te Schijndel en de kantoren aan de Sluitappel – Oostelijke Randweg te Sint-Oedenrode. Die weergave is slechts indicatief voor de toepassing van ons omgevingsbeleid voor lichte bedrijvigheid. De gebiedstypologieën zijn immers een hulpmiddel voor de beleidsontwikkeling die relevant kan zijn voor de gehele gemeente en dus géén precieze bestemming.

Afbeelding F43. Rooise Zoom

7.5.1. Voornemens en hoofdzaken voor deze gebiedstypologie

LB

In box 5.4 en 5.5 is aangegeven waar de voornemens en hoofdzaken van ons omgevingsbeleid worden uitgewerkt. Voor de gebiedstypologie lichte bedrijvigheid is daarbij het volgende genoemd:

- operationaliserend: innovatie en maatschappelijke behoeften;
- thematisch: bedrijventerreinen, detailhandel, reclame en startende bedrijven.

Voor hun operationalisering zijn de voornemens en hoofdzaken in tekstdeel 5 al verder uitgeschreven dan de hierboven vermelde termen.

Mee met verandering

De economie is dynamisch. Het is een hoofdzaak dat we als lokale overheid en met regionale samenwerking die veranderingen in het bedrijfsleven ondersteunen die nodig zijn om economisch succesvol en maatschappelijk verantwoord te zijn en blijven.

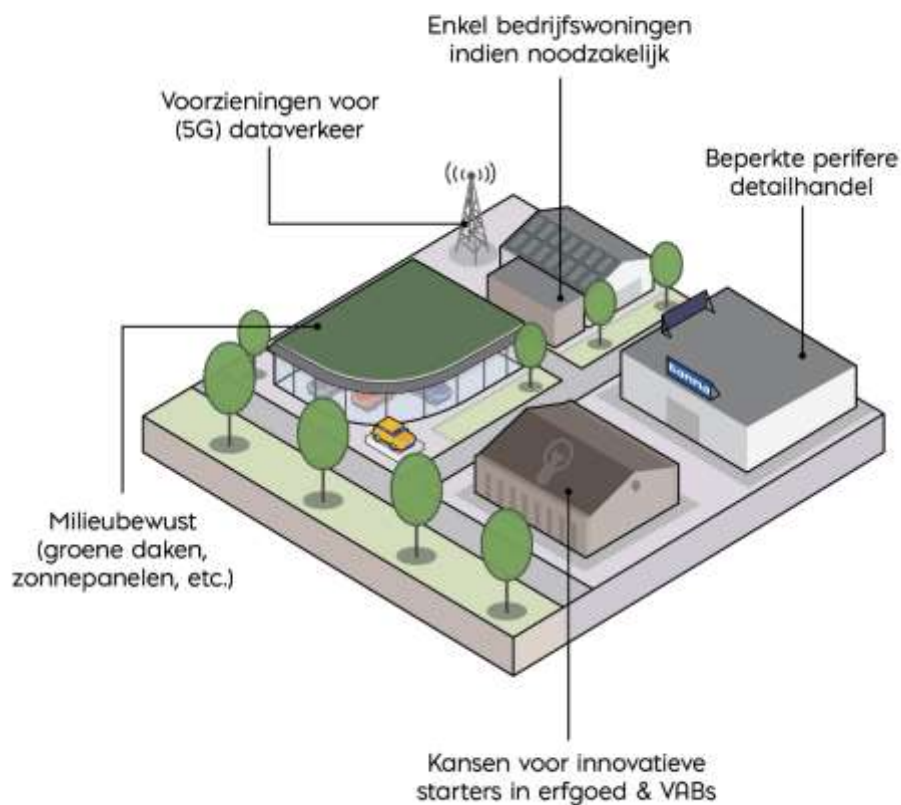
- Als de economie verduurzaamd, wordt van onze boeren, bouwers en handelaren in levensmiddelen verwacht dat ze inspelen op eigentijdse behoeften en hun manier van werken aanpassen. Ons sterke agrifood heeft dan de troeven in handen voor succes met biologische,

natuurinclusieve kringlooplandbouw en met levensmiddelen die ondersteunen dat we tot op hoge leeftijd vitaal blijven.

- Als de maakindustrie en de logistiek slimmer worden dankzij technologie, moeten ook bedrijven in Meierijstad nieuwe business modellen kunnen toepassen. Dan hebben onze bedrijven goed opgeleide arbeidskrachten nodig en ook vlotte toegang tot externe kennis en financiering. De verbindingen met Brainport Eindhoven, met Wageningen en met de Deltametropool moeten dan ook gekoesterd worden.
- Als de primaire en de secundaire sectoren in relatief belang afnemen in hun landgebruik en arbeidsvraag, dan moet er in Meierijstad gelegenheid zijn voor andere activiteiten. Recreatie en toerisme en persoonlijke dienstverlening zijn daarvan voorbeelden.

Figuur 7.16. Verbeelding lichte bedrijvigheid (vergelijk figuur 9.10 in tekstdeel 9.3)

Lichte bedrijvigheid

7.5.2. Uitwerking van beleid voor deze gebiedstypologie

LB

Meierijstad wil ruimte bieden aan bloeiende bedrijven. Dat krijgt gestalte in onder andere het startersbeleid, de uitgifte van bedrijfsgronden en het beheer van bedrijventerreinen.

Startende en kleine ondernemers

Startende ondernemers kunnen van verschillende partijen informatie en ondersteuning krijgen: de Kamer van Koophandel, banken, ondernemers- en beroepsverenigingen, maar ook de gemeente

en de regio. Wat dit betreft verloopt onze inzet via het economisch beleid van Meierijstad en via de regionale samenwerking van Noordoost-Brabant en AgriFood Capital. Omdat bedrijven huisvesting nodig hebben en omdat bedrijfsactiviteiten milieubelastend kunnen zijn, is bedrijvigheid ook onderwerp van ons omgevingsbeleid. In de gebiedstypologieën van deze omgevingsvisie komen verschillende bedrijfsactiviteiten aan bod. Dat krijgt doorwerking in het omgevingsplan.

Voor zover in een dorpscentrum detailhandel en horeca worden toegelaten, en op een bedrijventerrein kantoren en meer milieubelastende activiteiten, kan dat starters toch onvoldoende kansen bieden. Een startende onderneming heeft wellicht weinig startkapitaal, en kan een verhuurder of financier lastig aantonen dat het bedrijf rendabel is. Misschien weet de ondernemer zelf nog niet zeker dat zij of hij dat bedrijf langere tijd kan en wil uitoefenen. En eenmaal een onderneming in bedrijf is, hoeft het niet zo te zijn dat ze groot en rendabel genoeg wordt voor vestiging in een centrum of op een bedrijventerrein. Meierijstad erkent het belang van alternatieven voor duur commercieel vastgoed en prijzige bedrijfskavels. Het zijn wel randvoorwaarden dat buiten bedrijventerreinen eventuele bedrijvigheid niet risicovol en niet hinderlijk is, dat woongebieden veilig en aangenaam blijven, en dat de centra hun vitaliteit behouden dankzij commerciële, sociale en culturele functies. Zo kunnen starters en kleine bedrijven terecht in woongebieden als het gaat om zzp-ers met een kantoor aan huis, een klein kantoor of een kleine salon met weinig bezoekers. Daarbij passen regels over omvang, uitstraling en branchering. Wordt het bedrijf wat groter of zijn er meer bezoekers, dan biedt wellicht een aanloopstraat bij een centrum een geschikte locatie. Als een kleine ondernemer een werkplaats nodig heeft kan vrijkomende agrarische bebouwing (VAB) een kans bieden. Iemand die nog experimenteert in een ambacht, kunstvorm of dienstverlenend beroep is wellicht geholpen met het tijdelijke gebruik van een VAB die gesloopt gaat worden, of een winkelpand dat op termijn tot woning getransformeerd wordt.

Ondernemersplaatsen

Om een innovatieve activiteit te verrichten of om een bedrijf te starten is meer nodig dan fysieke ruimte. Inspiratie, informatie, aanmoediging, advies, financiering en coaching zijn ook van belang. Die meer sociale factoren kan een ondernemer uit een netwerk betrekken, of er een leverancier voor zoeken. Maar fysieke ruimte en sociale factoren kunnen ook samenkomen en zo een milieu vormen waarin het goed ondernemen is. Daar bestaat niet één formule voor. Een culturele ondernemer kan zich goed voelen bij maatschappelijke organisaties zoals in 't Spectrum te Schijndel of bij de kunstenaars, kunstnijverheid en cultuureducatie van de Cultuur Haven Veghel. Voor een maker die ruimte en rust belangrijk vindt, kan vrijkomende agrarische bebouwing geschikt zijn. Terwijl een andere ondernemer juist een milieu opzoekt rondom een thema zoals de Proeffabriek of Three-Sixty (beide in Veghel). Omdat zulke ondernemersplaatsen zo verschillen, is er moeilijk algemeen beleid voor te formuleren. De gemeente wil wel oog hebben voor het potentieel van ondernemersplaatsen en zonodig maatwerk toepassen om er activiteiten mogelijk te maken.

Facilitaire zaken

Dat bedrijven en instellingen zich ergens vestigen en zich dan volledig kunnen toelagen op hun 'core business' en evidente behoeftes zoals arbeidskrachten en kapitaal, is nog te eenvoudig. We richten onze blik hier ook op facilitaire zaken omdat die samenhangen met de fysieke leefomgeving.

- Het is een vestigingsplaatsfactor dat er voldoende snel dataverkeer mogelijk is. Dat vergt een ondergronds netwerk van datakabels en een bovengronds netwerk voor mobiele telefonie en internet. De gemeente faciliteert en stimuleert dat alle kernen en bedrijventerreinen zijn

aangesloten op een ondergronds net voor snel internet. Bij de overgang van 4G naar 5G voor mobiele data is Meierijstad ook bereid om die overgang te faciliteren, maar de goede ruimtelijke inpassing van nieuwe antennes is wel een voorwaarde.

- Voor veiligheid zijn waakzaamheid en samenwerking nodig, maar ook fysieke maatregelen. Terwijl in woongebied goed hang- en sluitwerk, (reactieve) verlichting en burenccontact veel betekenen voor inbraakpreventie en tegengaan van overlast, worden in centra, op bedrijventerreinen en bedrijfspercelen bijkomende maatregelen toegepast. Denk aan het plaatsen van camera's en slagbomen. Centrummanagement en parkmanagement mogen hierbij een centrale rol spelen. Meierijstad stimuleert de deelname van bedrijven aan het Keurmerk Veilig Ondernemen. De gemeente roept eigenaren van bewakingscamera's op om die te registreren in de databank Camera in Beeld van de Nationale Politie.

Duurzaam, circulair en gezond

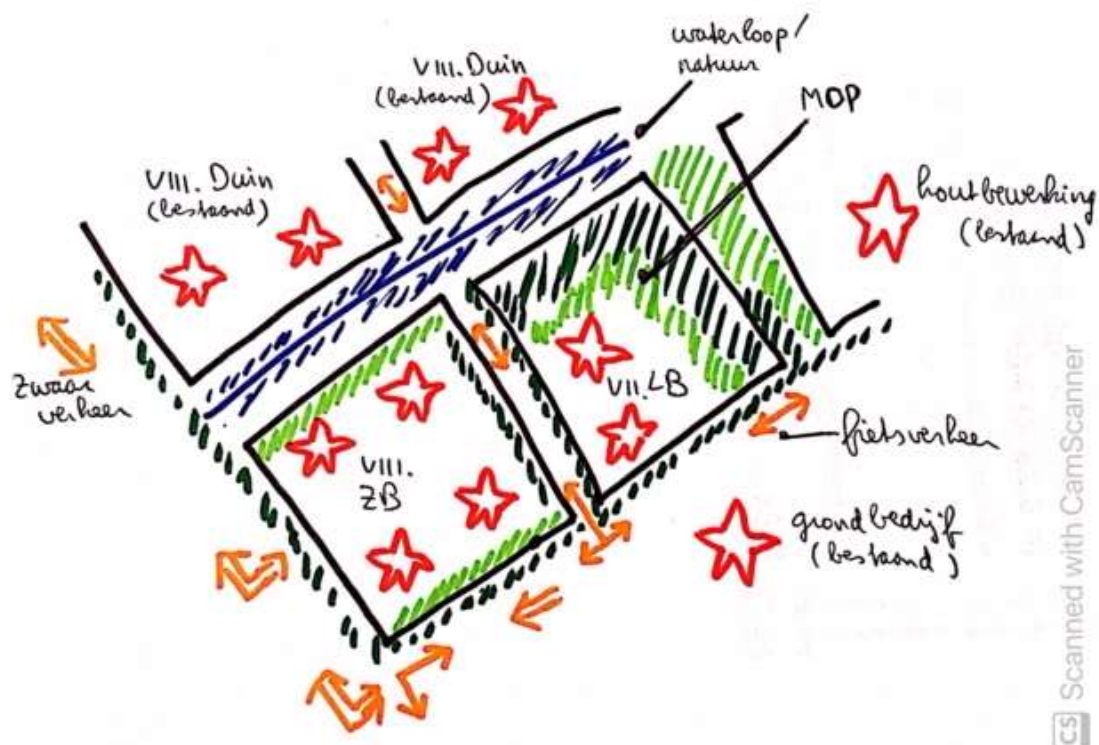
De realisatie van een circulaire economie en de agrarische systeemverandering spelen niet alleen op een macro-niveau van de agrarische en levensmiddelensectoren, of op het meso-niveau van een bedrijventerrein (zie tekstdeel 7.6.2). Ze zijn ook niet alleen maar van belang voor boeren, tuinders, afvalbedrijven, groothandels en levensmiddelenwinkels. Nee, circulariteit en duurzame en gezonde voedselvoorziening spelen in elk bedrijf. Duurzaamheid en maatschappelijk verantwoord ondernemen hebben bijvoorbeeld consequenties voor de inkoop. Daar kunnen bedrijven kiezen voor producten met een label en voor gecertificeerde leveranciers of onderaannemers. Met een bedrijfskantine en de catering voor bijeenkomsten en bedrijfsevenementen kunnen bedrijven bijdragen aan duurzaamheid en gezondheid. Die gezondheid zal weer een positief effect hebben op arbeidsproductiviteit. En bedrijven dragen de verantwoordelijkheid voor hun eigen afval. Dus ook in afvalzorg zijn duurzame en circulaire keuzes te maken. Meierijstad waardeert het dat ondernemers deze stappen zetten ondanks dat het voor een bedrijf soms een drempel is om overheen te komen. Er zal niet alleen een investering nodig zijn, maar ook een andere werkwijze of zelfs denkwijze. Per saldo kunnen het lokale en regionale bedrijfsleven versterkt worden door duurzame, circulaire en gezonde keuzes van onze bedrijven. Er liggen kansen voor lokale boeren, tuinders, cateraars, levensmiddelen- en afvalbedrijven. Nieuwe, toekomstbestendige formules kunnen toepassing vinden. En de genoemde keuzes zullen de onderlinge relaties van – heel verschillende – hier gevestigde bedrijven versterken.

Plaatselijke hinder en risico's

Sommige bedrijven zijn groot genoeg voor bedrijfshulpverleners die het BHV-werk er niet bij doen, voor een eigen bedrijfsbrandweer, milieuadviseur en omgevingsmanager. Maar dat wil niet zeggen dat we geen verwachtingen hebben van middelbare en kleine bedrijven of van lokale instellingen. Ook zij dienen te letten op veiligheid, gezondheid en welzijn binnen en direct buiten hun muren. Zeker bij functiemenging in stedelijk (woon)gebied is dat van belang. Denk aan het geluid van bezoekers op de stoep, en van de bevoorrading. Neem steeds passende maatregelen bij installaties om geluid- en geurhinder tegen te gaan, en zorg voor goed onderhoud om brandgevaar te beperken.

Voor kleine bedrijven kan het nodig zijn dat de gemeente voorlichting geeft en regels stelt over emissies die niet langer onder het nationale milieurecht vallen. Dat geldt bijvoorbeeld voor een vetafscheider bij activiteiten die niet terugkomen in het Besluit activiteiten leefomgeving en die dan opgenomen kunnen worden in het omgevingsplan.

Figuur 7.17. Bedrijvigheid Duin-Vlagheide

Duin – Vlagheide: uitbreiding bedrijventerrein

Aan de zuidoostelijke zijde van Schijndel verhoudt het bedrijventerrein Duin zich tot het gebied Vlagheide. Daar op de jonge ontginning van de Schijndelse Heide krijgen natuur, landschap en recreatie de nodige ruimte. Het Duits Lijntje rekenen we omwille van zijn cultuurhistorische en ecologische waarden tot de gebiedstypologie i. LGHN. Dat geldt ook voor het deel van zijn tracé dat het bedrijventerrein doorsnijdt. Het bedrijventerrein Duin breidt zich uit tussen de wegen Koeveringsedijk en Vlagheide (zie figuur 7.17). Zoals al werd aangevoerd in de *Structuurvisie Duin-Vlagheide* uit 2010, is dankzij deze uitbreiding een betere locatie te bieden aan bedrijven die nog solitair gevestigd zijn in het landelijk gebied. De locatie Vlagheide 6c valt buiten de uitbreiding en in de gebiedstypologie iii. LGVF.²¹⁰ De uitbreiding van het bedrijventerrein kan pas plaatsvinden nadat in het beter benutten van bestaande bedrijfspercelen in Meerijstad de nodige stappen zijn gezet. Grote parkeerterreinen, onderbenutte opslagterreinen en lage kantoorgebouwen bieden nu nog voldoende gelegenheid om meer bedrijvigheid te huisvesten (zie ook tekstdeel 7.6.2).

De uitbreiding van Duin krijgt twee gezichten. Het noordelijke deel van de uitbreiding (boven de Dakotaweg), duiden we aan met de gebiedstypologie vii. LB. Het zuidelijke deel duiden we aan met de gebiedstypologie viii. ZB. In het noordelijke deel bevindt zich een voormalige munitieopslagplaats (MOP) die was opgenomen in de ecologische structuur, daarom wordt dit deel ingericht met groene kamers. Langzame verkeersdeelnemers moeten zich hier veilig kunnen verplaatsen. Dit deel van het bedrijventerrein en de afzonderlijke percelen zijn klimaatadaptief aan te leggen en klimaatadaptiviteit geldt ook als eis voor nieuwe bebouwing. De activiteiten die hier een plek kunnen vinden zijn bijvoorbeeld kleinschalige productie en herstel, of kleinschalige

²¹⁰ Zie ook het voorbereidingsbesluit van 8 april 2020.

kantoren zonder baliefunctie. Het cultuurhistorisch waardevolle restant van het MOP-complex blijft beschermd. Vooral nog bevindt zich in dit noordelijke deel ook een hondensportlocatie.

Het zuidelijke deel van de uitbreiding van Duin wordt landschappelijk ingepast. De uitstraling van het gebied is van belang met het oog op de recreatie op de Vlagheide (vergelijk afbeelding F44). In het gebied krijgen de ontsluiting van de Duin-uitbreiding en de recreatieve routes in hun onderlinge verhouding passende aandacht.

Afbeelding F44. Van Dakotaweg tot voormalige vuilstortplaats bij Schijndel

Perifere detailhandel: volumineus

Onze gemeente hecht eraan dat detailhandel wordt geconcentreerd in de centra van Veghel, Schijndel en Sint-Oedenrode. Die concentratie is nodig om daar vitale centra te behouden (zie tekstdeel 7.2.2.2). Meierijstad vormt geen uitzondering op het beeld dat er perifere detailhandel is ontstaan. Voor wat betreft volumineuze handelswaar zoals auto's en caravans, is een vestiging net buiten het centrum goed aanvaardbaar. Overigens hoeft een winkel geen bijzonder grote oppervlakte en daarom perifere locatie te hebben om grote(re) spullen te verkopen. Fietsen, witgoed en meubels bijvoorbeeld, zijn prima handelswaar voor een centrum.

Van de perifere locaties achten wij de volgende geschikt voor volumineuze handelswaar:

- de rand van De Dubbelen aan de Corridor te Veghel;
- de Poort van Veghel aan de Corridor te Veghel;
- de hoek Udenseweg – Erpseweg te Veghel;
- de rand van Duin aan de Nieuwe Eerdsebaan te Schijndel;
- de Jan Tinbergenstraat – Alfred Nobelstraat te Sint-Oedenrode.

Maar ook in aanloopstraten die tot enkele jaren geleden tot het centrum gerekend werden, kan een vestiging met volumineuze handelswaar een passende opvolger zijn van reguliere

detailhandel. Dan is wel vereist dat maatvoering en uitstraling van die vestiging het (dorpse) karakter van de betreffende aanloopstraat niet onder druk zetten. Denk aan het effect van een autoshowroom met brede glaspui in een historisch lint met dorpswoningen. En in alle gevallen is het beperken van hinder door de winkelbevoorrading een aandachtspunt.

Detailhandel met volumineuze handelswaar is op andere locaties in beginsel ongewenst (vergelijk ook de volgende alinea's). Bestaande autoverkoopbedrijven in een dorpsrand of midden op een bedrijventerrein bevinden zich dus niet op een ideale locatie. Voor een garagebedrijf op een bedrijventerrein kan ondergeschikte detailhandel in auto's wel een toelaatbare nevenactiviteit zijn.

Grootschalige detailhandel

Niet alle perifere detailhandel betreft volumineuze handelswaar. Vooral in de branches doe-het-zelf en tuin zijn er grootschalige winkels aan de rand van een kern. Meierijstad is daarop geen uitzondering. Om vitale centra te behouden gelden er voor perifere detailhandel regels over een maximale winkelvloeroppervlakte en de branchering. Bestaande bouwmarkten en tuincentra willen we met het omgevingsplan respecteren, maar hun grootte en nevenassortiment worden (opnieuw) genormeerd. Voor grootschalige detailhandel is geen perifere nieuwvestiging mogelijk. Het bestemmingsplan De Dubbelen biedt daar totnogtoe wel ruimte voor op de Poort van Veghel voor althans sommige branches. Die ruimte kan nu nog gebruikt worden voor de hervestiging van (grootschalige) detailhandel afkomstig van een minder geschikte locatie elders in Meierijstad, maar ze kan niet als onbenutte planruimte blijven bestaan.²¹¹ De doorontwikkeling van het tuincentrum aan de Heuvel te Veghel tot gemengde bedrijvenlocatie wordt geremd.

Overigens kent Meierijstad ook detailhandel in de branches doe-het-zelf en tuin die niet grootschalig zijn. Zo zijn er bouwmarkten aan de Eerschotsestraat in Sint-Oedenrode en de Hoogstraat in Veghel.

Afbeelding F45. Poort van Veghel

²¹¹ In de detailhandelsvisie stond de intentie om op de Poort van Veghel de (gebrancheerde) bestemming voor grootschalige detailhandel te schrappen wanneer de kans zich voordoet. Frielink, W. & P. Rosmulder (9 mei 2019) *Detailhandelsvisie en -beleid Gemeente Meierijstad*, Nijmegen: Droogh Trommelen en Partners, pagina 17.

Groothandel en landelijke detailhandelsvoorziening

Het beleid voor perifere detailhandel zoals behandeld in de voorgaande alinea's, is nog op twee punten aan te vullen: groothandel en een bestaande, landelijke detailhandelsvoorziening.

- Aan de Corridor te Veghel bevindt zich een groothandel in food en non-food. Die groothandel concentreert zich op business-to-business, met name de horeca, maar zijn geregistreerde klanten kunnen er ook boodschappen doen voor hun particuliere huishouden. De groothandel is een passende activiteit voor de gebiedstypologie vii. LB. De aanhangende verkoop voor het particuliere huishouden van de groothandelsklanten is aanvaardbaar op deze locatie.
- Aan de Rooiseweg te Schijndel bevindt zich een grootschalige winkel met kampeer- en sportartikelen. Een deel hiervan betreft grote(re) spullen of volumineuze handelswaar. Een ander deel is te rekenen tot het assortiment van ook reguliere detailhandel. Deze detailhandel is een regionale en zelfs landelijke voorziening. Het assortiment blijft hier genormeerd om het negatieve effect van deze zogenoemde weidewinkel op het centrum van Schijndel te beperken.

Buitenreclame

De gemeente voert beleid over buitenreclame omwille van de ruimtelijke kwaliteit van stedelijk en landelijk gebied, om risico's voor de verkeersveiligheid te beperken en om lichtvervuiling tegen te gaan.²¹² Daarnaast kan in de zorg voor openbare orde en veiligheid een motief schuilen om buitenreclame te reguleren, maar dat blijft in deze omgevingsvisie buiten beschouwing. In het huidige beleid is aan grote toegangswegen, op bedrijventerreinen en in Veghel-Centrum relatief veel mogelijk. Er worden in Meierijstad driehoeksborden om lichtmasten geëxploiteerd en rotondes kunnen 'geadopteerd' worden. Meer terughoudend is buitenreclame mogelijk in de centra van Schijndel, Sint-Oedenrode en Erp en op buitensportaccommodaties. Voor andere gebieden geldt een nog grotere terughoudendheid.

Naast het omgevingsplan-van-rechtswege blijft het huidige reclamebeleid in eerste instantie gelden.²¹³ De twee huidige beleidsnota's daarover worden wel geactualiseerd om de zorg voor omgevingskwaliteit onder de Omgevingswet het gewenste vervolg te geven. De inhoudelijke strekking blijft dat voor de gebiedstypologie v. CSG, bedrijventerreinen, buitensportaccommodaties, rotondes en grote toegangswegen buitenreclame mogelijk is. Ten opzichte van het huidige beleid kan de uitstraling van licht verder beperkt worden. Denk aan het 's nachts doven van alle lichtreclame. In de gebiedstypologie iv. CDG en voor bedrijven buiten bedrijventerreinen blijft terughoudende buitenreclame mogelijk.

Bedrijvigheid en wonen

Wonen op bedrijventerreinen heeft niet onze voorkeur. Bij hun kleine of middelgrote bedrijven wensen ondernemers soms een bedrijfswoning. Als dat voor de bedrijfsvoering nodig is en als de omgeving ter plaatse dat verantwoord maakt, is een bedrijfswoning denkbaar in de gebiedstypologie vii. LB. In deze gebiedstypologie is ook grootschalige huisvesting van arbeidsmigranten mogelijk (zie ook tekstdeel 6.3.2).²¹⁴ Dat gaat meer om verblijf dan om wonen. Wanneer arbeidsmigranten zich voor langere tijd in Meierijstad vestigen, verwachten wij dat ze verhuizen naar een wijk of dorp en integreren. In de gebiedstypologie viii. ZB of op gezonde industrieterreinen vindt onze gemeente wonen onwenselijk.

²¹² *Buitenreclamebeleid gemeente Meierijstad* (2018) Veghel: gemeente Meierijstad. *Welstandsnota Meierijstad 2018, Samen de zorg voor omgevingskwaliteit* (2018) Veghel: gemeente Meierijstad, pagina's 24-27. Zie ook de toelichting bij artikel 8.16 Verordening fysieke leefomgeving Meierijstad.

²¹³ Artikel 4.114 Invoeringswet Omgevingswet.

²¹⁴ *Beleidsnota huisvesting van arbeidsmigranten, Huisvesting arbeidsmigranten: maak er werk van!* (zonder datum) Veghel: gemeente Meierijstad.

Bedrijfsactiviteiten in verschillende gebiedstypologieën

Tot slot van tekstdeel 7.5.2 geven we een niet-uitputtend overzicht van verschillende bedrijfsactiviteiten. In schema 7.18 is een indicatie gegeven van welke bedrijfsmatige functies en activiteiten passend lijken voor verschillende gebiedstypologieën. Maar let op: het gaat niet om bestemmingen en gebruiksregels zoals in een bestemmingsplan. Hier in de omgevingsvisie gaat het om het illustreren van de verschillende karakters van gebiedstypologieën. Die illustratie is ook mogelijk met foto's die sfeerimpressies geven van de gebiedstypologieën (zie tekstdeel 11). Pas in het omgevingsplan komen de regels voor functies en activiteiten.

Schema 7.18. Gebiedstypologieën en bedrijfsactiviteiten

Bedrijfsmatige functies en activiteiten per gebiedstypologie	
Gebiedstypologieën	Bedrijfsactiviteiten <i>indicatief</i>
i. Landelijk gebied, hoofdfunctie natuur LGHN	Drinkwaterwinning Natuurinclusieve landbouw en veeteelt Extensieve recreatie
ii. Landelijk gebied, agrarisch LGA	Landbouw en (intensieve) veeteelt Grootschalige energieopwekking
iii. Landelijk gebied, verweving van functies LGVF	Landbouw en veeteelt Kwekerijen en tuincentra Recreatie en toerisme Kleinschalige voorzieningen van zorg of welzijn Kleinschalige energieopwekking
iv. Centrumdorps gebied CDG	Detailhandel Horeca Kappers en andere verzorgende salons Dienstverlening Kleinschalige kantoren Evenementen Kunst en cultuur Recreatie en toerisme
v. Centrumstedelijk gebied CSG	Detailhandel Horeca Kappers en andere verzorgende salons Dienstverlening Kantoren Grote evenementen Kunst en cultuur Recreatie en toerisme
Aanloopstraten bij centrumgebieden AS	(Para)medische en verzorgende beroepen Studio's voor sport of fitness Onderwijs Voorzieningen van zorg of welzijn Kleinschalige kantoren Ambachten en kunst Detailhandel in volumineuze waren
vi. Verstedelijkt (woon)gebied VG	Beroep of bedrijf aan huis Onderwijs Kleinschalige voorzieningen van zorg of welzijn

vii. Lichte bedrijvigheid	LB	Productie met geringe hinder en/of risico Dienstverlening Kantoren Groothandel Detailhandel in volumineuze waren Bouwmarkten en tuincentra Energieopwekking
viii. Zware bedrijvigheid	ZB	Productie en logistiek met hinder en/of risico Glastuinbouw en inplanting hydrocultures Energieopwekking

7.5.3. Veranderacties uit deze gebiedstypologie

LB

Omdat de gemeente al jarenlang ruimtelijk en sectoraal beleid voert, bestaan er beleidsdoelen, regels en maatregelen in de praktijk die iets vanzelfsprekends hebben gekregen. Dat is een reden om in deze omgevingsvisie niet ons beleid voor de fysieke leefomgeving in werkelijk al zijn aspecten en details te benoemen. Ook de wetgever verlangt slechts hoofdlijnen en hoofdzaken.²¹⁵ Ondanks dat wordt de omgevingsvisie een lijvig beleidsdocument. Daarom ronden we de behandeling van de gebiedstypologie vii. LB af met een schematisch overzicht van de recente aandachtspunten en wijzigingen die ons omgevingsbeleid met zich meebrengt. Soms staat na een verandering met een bredere scope, geformuleerd vanuit deze gebiedstypologie, nog een verwante verandering vermeld: een specifieke ambitie uit de [duurzaamheidsvisie](#) (zie ook box 5.2).

Schema 7.19. Veranderacties op basis van de gebiedstypologie vii. lichte bedrijvigheid

Nr.	Verandering	Rol gemeente	Partnerschap
7.5.1	Faciliteren van infrastructuur voor snel dataverkeer	Regelgever en eigenaar / beheerder	Netwerkbedrijven en parkmanagement
7.5.2	Faciliteren van starters en bevorderen van innovatie	Regelgever en voorlichter	NOB en AFC, KvK, banken
7.5.3	In 2030 is bij de bedrijven maatschappelijk verantwoord ondernemen de standaard	Voorlichter	Bedrijfsleven
7.5.4	Beperken van perifere detailhandel	Regelgever, voorlichter en handhaver	Eigenaren en exploitanten
7.5.5	Focusgebied Duin – Vlagheide (Schijndel)	Regelgever, voorlichter en ontwikkelaar	Provincie, parkmanagement en investeerders

AFC = AgriFood Capital.

KvK = Kamer van Koophandel.

NOB = regio Noordoost-Brabant.

Bij dit overzicht hoort een zogenoemde disclaimer. Namelijk dat het gaat om een samenvatting van onze intenties. Het is mogelijk dat het omgevingsplan of de programma's nog andere recente aandachtspunten en wijzigingen bevatten ten opzichte van eerdere beleidsinstrumenten.

²¹⁵ Artikel 3.2 aanhef en sub b en c Omgevingswet.

7.6. Gebiedstypologie viii. zware bedrijvigheid

ZB

Het stedelijk gebied komt in deze omgevingsvisie op verschillende plaatsen aan bod. De tekstdelen 4.1 en 4.3 waren gericht op trends en ontwikkelingen; en tekstdeel 6.1 op structuren en waarden. Nu wordt het omgevingsbeleid ingevuld voor een vijfde gebiedstypologie van het stedelijk gebied. Hoe de gebiedstypologieën zijn gebruikt in het proces van beleidsontwikkeling wordt toegelicht in tekstdeel 9.3.

In de weergave op de kaart heeft de gebiedstypologie viii. ZB betrekking op (delen van) de bedrijventerreinen de Amert, De Dubbelen, Doornhoek, Foodpark, Oude Haven en Duin. Die weergave is slechts indicatief voor de toepassing van ons omgevingsbeleid voor zware bedrijvigheid. De gebiedstypologieën zijn immers een hulpmiddel voor de beleidsontwikkeling die relevant kan zijn voor de gehele gemeente en dus géén precieze bestemming.

7.6.1. Voornemens en hoofdzaken voor deze gebiedstypologie

ZB

In box 5.4 en 5.5 is aangegeven waar de voornemens en hoofdzaken van ons omgevingsbeleid worden uitgewerkt. Voor de gebiedstypologie zware bedrijvigheid is daarbij het volgende genoemd:

- operationaliserend: duurzame ontwikkeling (met name energie, circulariteit en emissies), circulaire economie, energie, gezondheid (met name luchtkwaliteit en geluid), luchtkwaliteit (met name industriële en verkeersemisies), veiligheid (met name externe veiligheid), leefmilieu (met name luchtkwaliteit en geluid), maatschappelijke behoeften en bereikbaarheid (met name vrachtvervoer en pendel);
- thematisch: bedrijventerreinen, circulariteit, energie, externe veiligheid, geluid, luchtkwaliteit en vervoer.

Voor hun operationalisering zijn de voornemens en hoofdzaken in tekstdeel 5 al verder uitgeschreven dan de hierboven vermelde termen.

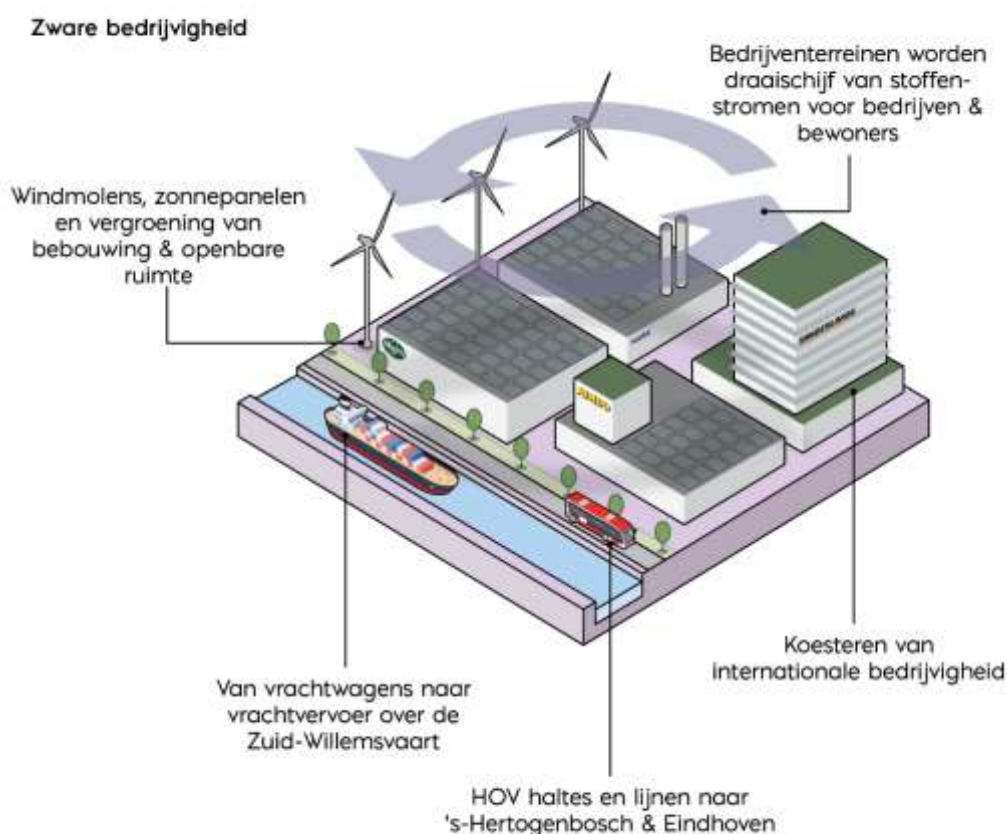
Dat de economie dynamisch is en dat bedrijvigheid in Meerijstad meegaat met verandering, kwam al aan bod in tekstdeel 7.5.1. Hier in tekstdeel 7.6 maken we duidelijk dat we voor maakindustrie en logistiek een toekomst en ruimte zien in onze gemeente. De samenleving in het algemeen heeft productie nodig en voor de beroepsbevolking van Meerijstad en nabije omgeving is de arbeidsvraag gunstig. Dit perspectief brengt wel zwaardere milieubelastende activiteiten met zich mee. Daarvoor hebben Veghelse en Schijndelse bedrijventerreinen ook een regionale functie. Maar in de gebiedstypologie viii. ZB worden tegelijkertijd randvoorwaarden genoemd. Naast randvoorwaarden over milieu, veiligheid en hinder is het voor zware bedrijvigheid in Meerijstad van belang om de kansen te benutten die een circulaire economie en de transities van energie en warmte ons bieden. Die transities zijn ermee geholpen dat een bedrijventerrein functioneert als een samenhangend systeem. Ons omgevingsbeleid voor bedrijventerreinen onderstreept niet alleen die meerwaarde voor bedrijvigheid en transities, maar het bevat ook een ruimtelijke inkadering. Dat geeft redenen voor meervoudig ruimtegebruik op bedrijventerreinen.

Besluiten van de rijksoverheid

De milieubelastende activiteiten waar dit tekstdeel 7.6 op doelt, zullen niet alleen door gemeentelijke keuzes worden ingekaderd. Zo zal het Besluit kwaliteit leefomgeving voor wat betreft geluid, trillingen, geur en belemmeringen voor landsverdediging en burgerluchtvaart

doorwerken in ons omgevingsplan. En vaak zal het Besluit activiteiten leefomgeving rechtstreeks van toepassing zijn. Waar die besluiten van de rijksoverheid ons gemeentebestuur beleidsruimte laten, willen we in deze omgevingsvisie de richting duiden voor het invullen van de beleidsruimte bij het opstellen van het omgevingsplan (zie ook tekstdeel 9.7.3).

Figuur 7.20. Verbeelding zware bedrijvigheid (vergelijk figuur 9.11 in tekstdeel 9.3)

7.6.2. Uitwerking van beleid voor deze gebiedstypologie

ZB

Circulaire economie

De duurzaamheidsvisie bevat de ambitie dat in 2050 een circulaire economie is gerealiseerd (zie tekstdeel 5.1). Het tegengaan van verspilling en restafval is zelfs één van de prioriteiten van de duurzaamheidsvisie (zie box 5.2). Dat maakt circulariteit belangrijk ook in deze omgevingsvisie met haar planhorizon van 2030.

Van afvalbeleid naar grondstoffenbeleid

De gemeente draagt verantwoordelijkheid voor het inzamelen van huishoudelijk afval.²¹⁶ Daarbij spelen overwegingen van hygiëne en dienstverlening. Om milieu en gezondheid te beschermen vragen diverse stoffen bijzondere zorg, denk aan het afzonderen van klein chemisch afval. Ook de doelmatigheid van het afvalbeleid vraagt aandacht, om inwoners niet onnodig veel kosten te hoeven doorbelasten. Daarom is het fijn dat sommige afvalstoffen een economische waarde

²¹⁶ *Beslisdocument harmonisatie afvalbeleid Meierijstad* (februari 2017) Zeist: de Jonge Milieu Advies.

hebben. Die recycling drukt de kosten enigszins. Om het inzamelen van afvalstoffen hygiënisch, ordelijk, klantvriendelijk en doelmatig te houden, voert Meierijstad de regie over die inzameling. Het hoe, waar en wanneer van de inzameling vinden we geen zaak voor de omgevingsvisie, maar meer een zaak voor een programma (zie tekstdeel 8.4).

In het afvalbeleid zijn scheiding en recycling al ondernomen vanwege milieubeheer en doelmatigheid. Intussen benadrukt het beleid van duurzaamheid en grondstoffen dat de hoeveelheid afval dient te verminderen, en dat met het oog op hergebruik en recycling de scheiding van stoffen is te verbeteren (of dat nou gaat om scheiding aan de bron of nascheiding). Er ligt de ambitie dat de hoeveelheid restafval per inwoner in 2025 maximaal 30 kg is.²¹⁷ Als het gaat om de stoffenstroom, beperken we onze blik niet tot de huishoudens van inwoners maar kijken we ook naar bedrijven en instellingen.

Het afvalbeleid was al meer dan het organiseren van de inzameling. Voorlichten, faciliteren en handhaven spelen reeds een rol. Die aandacht besteden we nu ook aan het stoffengebruik van bedrijven en instellingen (zie ook tekstdeel 7.5.2). Via onze regionale samenwerking in Noordoost-Brabant en in onze directe contacten met het lokale bedrijfsleven willen we bevorderen dat bedrijven meer aandacht besteden aan:

- het tegengaan van onnodig gebruik van grond- en hulpstoffen, en dan gaat het zowel om het proces van fabricage, om het eigenlijke product als om de verpakking daarvan;
- het betrekken van grondstoffen uit afval;
- de levensduur van hun producten;
- de mogelijkheden van reparatie;
- de combinatie of montage van verschillende materialen met het oog op hun scheiding eenmaal het product zijn levensduur heeft volbracht.

En terwijl bedrijven bij de aandacht die zij besteden aan circulariteit van overheden mogen verwachten dat die overheden dat faciliteren of soms stimuleren,²¹⁸ verwacht onze gemeente van bedrijven dan hun aandacht voor circulariteit resultaten oplevert.

Afbeelding F46. Leeuwenhoeckweg – Huygensweg in Veghel

²¹⁷ Beslisdocument harmonisatie afvalbeleid Meierijstad (februari 2017) Zeist: de Jonge Milieu Advies, pagina 8.

²¹⁸ Soms beperken nog Europese of nationale regels over afval de mogelijkheden van een circulaire aanpak.

Knooppunten voor stoffenstromen

Laten we bedrijventerreinen in Meierijstad beschouwen als voornamelijk knooppunten voor de lokale en regionale stoffenstromen. Voor elektriciteit en warmte geldt dat trouwens ook. De gemeente wil dat samen met het parkmanagement of ondernemersverenigingen goed inzicht ontstaat in de aanvoer, het gebruik en de afvoer van stoffen, materialen en halffabricaten. Daar hebben lokale bedrijven zelf ook belang bij. Het inzicht in de stromen helpt een bedrijf om een aanvoerlijn te verkorten of om een fractie afval op te waarderen tot bijproduct. Een parkmanagement dat instaat voor meerwaarde in stoffenstromen wordt een vestigingsplaatsfactor van de bedrijventerreinen, net als het regionale arbeidsaanbod en de lokale bereikbaarheid.

Bedrijven hoeven niet te wachten tot er een collectief stoffenbeheer ontstaat, maar kunnen zelf al aan de slag met circulariteit. Meierijstad waardeert het dat hier mooie voorbeelden van zijn. Het opzetten van een nieuwe productielijn of het optimaliseren van een bestaand proces biedt goede gelegenheid voor een bedrijf om het eigen stoffengebruik te verbeteren. En het bouwplan voor een nieuwe bedrijfshal of een kantoor kan meteen ingaan op de vraag hoe het gebouw herbestemd of ontmanteld zou worden.²¹⁹ Zulke optimalisaties kunnen vertaald worden in het toetsingskader voor milieubelastende activiteiten. Denk aan bijvoorbeeld het vereiste van een bedrijfswaterplan met hergebruik van koel- en spoelwater,²²⁰ of het vereiste om aan te sluiten op een lokaal leidingnet om een grond- of hulpstof af te nemen die voor een nabij bedrijf een afvalstof is.

Afbeelding F47. Brandweerwagen

²¹⁹ Greidanus, M. (juni 2016) *Brabant in transitie: naar een nieuwe koers voor het Brabantse verstedelijkingsbeleid, Twee positionpapers voor de bouwsteen verstedelijking*, 's-Hertogenbosch: provincie Noord-Brabant, pagina 20.

²²⁰ Studio 1:1 (14 maart 2017) *Water in Brabant 2030, Wateragenda voor de Brabantse omgevingsvisie*, zonder plaats: waterschap Aa en Maas, waterschap Brabantse Delta, waterschap De Dommel, waterschap Rivierenland, provincie Noord-Brabant & Brabant Water, pagina 20.

Externe veiligheid, geluid en trillingen

In verband met agrarische bedrijvigheid kwamen hinder en risico's voor milieu en gezondheid al aan bod in tekstdeel 6.3.2. Maar negatieve externe effecten van bedrijvigheid, leidingen en wegverkeer vormen een ruimer aandachtspunt (zie ook tekstdelen 4.1 en 4.2). Nu in tekstdeel 7.6.2 behandelen we de hoofdlijnen van dit milieubeleid dat opgaat in ons omgevingsbeleid. Hoe deze hoofdlijnen praktisch uitgewerkt worden in regels wordt in tekstdeel 9.7.3 behandeld.

Dat bedrijvigheid een bron kan zijn van brand, explosie en gevaarlijke stoffen die door lucht en water verspreid worden is een belangrijke reden om bedrijven te concentreren op een bedrijventerrein. En om in de nabijheid van zo'n bron geen kwetsbare objecten (zoals woningen) toe te laten. Dezelfde overweging geldt bij hoofdgasleidingen, hoogspanningslijnen en routes voor het vervoer van gevaarlijke stoffen. We spreken dan van externe veiligheid, tegenwoordig ook wel omgevingsveiligheid.

Inwaarts zoneren is een uitgangspunt van ontwerp en beheer van bedrijventerreinen zowel voor externe veiligheid als tegen geluidhinder. Dat houdt in dat meer risicovolle installaties en meer luidruchtige activiteiten een plek krijgen in het hart van het bedrijventerrein. En dat bedrijven met minder negatieve externe effecten zich vestigen aan de randen van het terrein, zeker als daar een woongebied aan grenst. De grotere afstand van het hart beperkt de risico's en de hinder al, en de bebouwing aan de randen van het terrein vormt nog een barrière ten gunste van de omgeving.

Zelfs als de risicobronnen zich op de goede plek bevinden, zoals op een industrieterrein, en (nieuwe) kwetsbare objecten niet in hun nabijheid toegelaten worden, kunnen nog maatregelen wenselijk zijn. Bijvoorbeeld de plaatsing van een brandkraan, de aanleg van een sloot of een wal, of de toepassing van steviger vensterglas. Dankzij het bestaande milieurecht en de borging in bestemmingsplannen en vergunningen, zijn voor bestaande situaties geen extra maatregelen nodig met het oog op externe veiligheid.

Nieuwe milieubelastende activiteiten met veiligheidsrisico's kunnen hun plek vinden op de bedrijventerreinen Amert, De Dubbelen, Doornhoek, Foodpark en Duin. In het omgevingsplan en bij het verlenen van omgevingsvergunningen zullen we aandacht geven aan de cumulatie van risico's vanuit de bestaande situatie en nieuwe activiteiten. Het kan zo zijn dat bijkomende, fysieke maatregelen nodig zijn voordat een nieuwe activiteit toegelaten wordt.

Voor hinder door geluid en trillingen van bedrijvigheid is de situatie vergelijkbaar met die voor externe veiligheid. Daarom worden industrie en logistiek geconcentreerd op bedrijventerreinen en blijven woningen op afstand daarvan. Geluidhinder is tegen te gaan liefst aan de bron. Een bijkomende aanpak is het tegengaan van de overdracht van geluid, bijvoorbeeld met een geluidscherm. Vervolgens kan de aanpak zijn om maatregelen te treffen aan de ontvangende zijde, denk aan een zogenoemde dove gevel.

Hoewel het duidelijk is dat bedrijven veel geluid kunnen voortbrengen, zijn er nuanceringen mogelijk. Een nuancering is dat veel bedrijvigheid zich beperkt tot doordeweeks overdag. In het stelsel van geluidnormen bestaat al wel onderscheid naar dagdelen, maar de vraag is hoeveel meerwaarde een strenge normering heeft doordeweeks overdag, anders dan voor bedrijvigheid buiten bedrijventerreinen of agrarisch kerngebied.

Wanneer op basis van algemene regels over maximaal toegelaten activiteiten met een vaste afstand een cirkel is getrokken om een (theoretische) bron, is er primair sprake van bescherming tegen geluidhinder op papier. Een voorbeeld bieden de bedrijventerreinen De Dubbelen en

Noordkade – NCB-laan waarvan tot nog toe de 50 dB(A)-zones zich uitstrekken over (een deel van) de Bloemenwijk. Maar de geluidhinder die bewoners daar vooral ondervinden is het gevolg van (vracht)verkeer over de N279, de Rembrandtlaan en de Corridor. Natuurlijk is een deel van dat zware verkeer het gevolg van de grote bedrijvigheid in Veghel, maar het zijn niet direct de productieactiviteiten in de bedrijfsgebouwen die hinder veroorzaken. Dat wordt anders met laden en lossen, zeker van bulk, en door vrachtwagens en heftrucks die luid piepen zodra ze achteruit rijden. Als we voorbij de papieren situatie kijken (luisteren) naar de bedrijfspraktijk, kunnen we de milieubelastende activiteiten scherper in beeld krijgen en gericht benaderen. Is er een stampen van machines en sissen van leidingen, en is dat dan buiten het bedrijfsgebouw te horen? Wordt er gehamerd tegen metaal? Hoe wordt de logistiek afgewikkeld? Voor geluidproductie binnen bedrijfsgebouwen zullen de gezondheid, het welzijn en de productiviteit van eigen medewerkers eerder beperkend zijn dan het welzijn en de gezondheid van omwonenden.

Kantoren op bedrijventerreinen benaderen we niet als geluidgevoelige gebouwen. Natuurlijk zijn bedrijven welkom om het werkklimaat van hun kantoormedewerkers en bezoekers te verbeteren met goede geluidwering van hun kantoor. Investerings daarin kunnen gecombineerd worden met die voor een lager energieverbruik, energieopwekking uit zon, en een vasthouden en hergebruiken van hemelwater.

De nuancering die is genoemd voor geluidsbelasting door bedrijvigheid op bedrijventerreinen, geldt niet voor geluidsbelasting door wegverkeer. Terwijl het bij een bedrijf goed mogelijk is dat de bestemming of de verleende vergunning een grotere geluidsproductie noemt dan er in de praktijk is, zal voor (hoofd)wegen eerder het omgekeerde gelden. De bevolking groeit, mensen verplaatsen zich meer en het wegverkeer neemt dus toe. Ook vrachtvervoer en bezorgdiensten nemen niet af. Bovendien rijden er ook in het weekend, 's avonds en 's nachts auto's en vrachtwagens, zeker over de hoofdwegen.

Een conclusie uit het voorgaande is dat we in het omgevingsbeleid graag vasthouden aan de gekende normen voor externe veiligheid. De normen voor geluidsbelasting door bedrijvigheid op bedrijventerreinen komen in aanmerking om lokaal aangepast te worden, als de Omgevingswet en het Besluit kwaliteit leefomgeving dat toelaten en voor zover er niet daadwerkelijk meer geluidhinder ontstaat. Aan de gekende normen voor geluidsbelasting door wegverkeer willen we wel graag vasthouden. Bij het beheersen van wegverkeer en de gepaste afstand van geluidgevoelige gebouwen speelt naast het effect van geluid ook het effect van andere emissies mee.

Veilige en gezonde lucht

In tekstdeel 6.1 is aangegeven dat de luchtkwaliteit in Meierijstad meestal voldoet aan de nu geldende normen, maar dat toch gezondheidswinst te boeken is. De luchtkwaliteit in termen van roet en fijnstof is in onze regio niet optimaal. Dat leidt tot gezondheidsschade voor inwoners en vaste bezoekers. Zeker mensen met luchtwegklachten en kinderen hebben last van luchtvervuiling. Dat is reden voor het tegengaan van luchtvervuiling.

Bij milieubelastende activiteiten zijn risico's en hinder van gif, stank, roet en stof tegen te gaan. Deels voorzien nationale regels daarin. De naleving van die regels is regionaal te handhaven. Lokaal willen we het milieu- en gezondheidsbeleid verfijnen. In tekstdeel 6.3.2 zijn geurnormen voor veehouderijen behandeld. Schone stadsdistributie is genoemd in tekstdeel 7.2.2.2. Nu in tekstdeel 7.6.2 komen andere aspecten van luchtkwaliteit aan bod.

Ons college van burgemeester en wethouders besliste in september 2020 om zich aan te sluiten bij het Schone Lucht Akkoord (SLA). Daarin waren de minister voor Milieu en Wonen, gedeputeerde staten van de meeste provincies (onder andere het college van Noord-Brabant) en colleges van andere gemeenten ons college al voorgegaan. Met het SLA streven de partijen naar minimaal 50% gezondheidswinst uit binnenlandse bronnen in 2030 ten opzichte van 2016. Daarbij wordt toegewerkt naar waarden voor fijnstof en stikstofdioxide: als jaargemiddelden maximaal 10 µg/m³ voor PM_{2.5}, 20 µg/m³ voor PM₁₀ en 40 µg/m³ voor NO₂. Dat betekent een verfijning ten opzichte van een eerder in Meierijstad gestelde norm van een aanvaardbaar woon- en leefklimaat in het landelijk gebied voor wonen en fijnstof: toen 31,2 µg/m³ voor PM₁₀.²²¹ De ambitie van het SLA reikt ook verder dan huidige, wettelijke normering van luchtkwaliteit (vergelijk tekstdeel 6.1).²²²

Met het SLA is een aantal thema's en pilots genoemd waar deelnemers een keuze uit kunnen maken om hun bijdragen op te richten. Meierijstad heeft belangstelling voor Woningen en houtstook en voor Participatie en citizens' science.

- Over houtstook is in tekstdeel 6.4.2 opgenomen dat we gaan voorlichten over goed stookgedrag. Daarnaast kunnen we nagaan of de normering voor toestellen wel wordt gerespecteerd.²²³
- Onze gemeente doet ervaring op met de betrokkenheid van inwoners bij luchtkwaliteit via onze deelname aan het Regionale meetnet lucht en geluid Zuidoost-Brabant (zie tekstdeel 8.5). De medewerking van inwoners krijgt aandacht bij het uitbouwen van een samenhangend stelsel van monitoring en evaluatie.

Schone lucht heeft bijvoorbeeld betekenis voor evenementen. In tekstdeel 6.4.2 kwam de verduurzaming van evenementen al ter sprake. In tekstdeel 7.3.2 is het niet langer gebruiken van dieselaggregaten genoemd, alsook het einde van particulier afsteken van vuurwerk.

De gemeente kan haar voorbeeldrol invullen ook voor schone lucht. Dat leidt tot specifieke criteria bij het duurzaam aanbesteden van werken door Meierijstad. We nemen onze verantwoordelijkheid op in de regio door er bij andere gemeenten voor te pleiten dat ook zij het milieu- en gezondheidsbeleid lokaal verfijnen. Daarmee zorgen we samen voor een eenduidig luchtkwaliteitsbeleid in Noordoost-Brabant.

Milieuzones

Naast bedrijvigheid en houtstook zijn voertuigen een grote bron van luchtvervuiling. De situatie van fijnstof in Meierijstad, en het nog grote aandeel van personenauto's, vrachtwagens en brommers op fossiele brandstoffen, kan reden geven om milieuzones in te stellen. Om emissies uit voertuigmotoren op fossiele brandstoffen te beperken, zijn er Europese en nationale regels. Ook de transitie naar vervoer op basis van elektriciteit en waterstof draagt bij aan een betere luchtkwaliteit. Maar het overstappen naar nulmissievoertuigen gaat niet zo snel. En dan allicht sneller in West-Nederland dan in overige landsdelen. Terwijl we in onze regio relatief veel gebruikmaken van personenauto's in het totaal van onze verplaatsingen. Dan kan het zinvol zijn om in aanvulling op de Europese en nationale regels voor voertuigen, lokale milieuzones in te stellen. Dat betekent dat het gemeentebestuur gebieden aanwijst waar alleen schonere voertuigen welkom zijn. De mogelijke meerwaarde hiervan zal onze gemeente onderzoeken. Daarbij kunnen we onderscheid maken naar vrachtverkeer en pendel in relatie tot bedrijventerreinen en doorgaande wegen, bezoekersverkeer, stadslogistiek en koeriers in relatie

²²¹ *Richtlijn Plattelandswoningen* (29 mei 2019) Veghel: gemeente Meierijstad, pagina 7.

²²² Titel 5.2 Wet milieubeheer en het Nationaal samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit.

²²³ Vergelijk Stam, I. (oktober 2020) 'Stoppen met stoken?', *Eigen Huis Magazine*, jaargang 47, nr. 10, pagina's 16-19.

tot centrumgebieden, scooters, bromfietsen en snorfietsen in relatie tot schoolzones en woongebieden. In het onderzoek kan het effect van lokale milieunormen vergeleken worden met andere maatregelen, bijvoorbeeld hulp aan een waterstofstation voor vrachtwagens, of een inruilpremie voor bromfietsen.

Elektriciteit en warmte

Als we vooruitblikken naar 2050, dan komt bijna alle energie van zonnepanelen, omgevingswarmte, biogas en windturbines.²²⁴ Het is noodzakelijk dat onze gemeenschap en niet in de laatste plaats onze bedrijven zich daarop instellen. Dat vergt maatregelen vóór onze planhorizon van 2030 en niet alleen daarna. Er zijn grote menselijke inzet en investeringen nodig om te blijven voorzien in elektriciteit, verwarming en verkoeling.

Bij zonne-energie op daken van bedrijfsgebouwen scoorde bedrijvig Meerijstad relatief goed, zo werd opgetekend in een voortgangsrapportage over duurzaamheid.²²⁵ Lokale bedrijven hebben ook het initiatief genomen om enkele windmolens te plaatsen. Die inzet zal nog verder gaan. Onze gemeente vraagt dat bedrijfsdaken worden gebruikt voor energieopwekking. Dat geldt op korte termijn zeker voor nieuwbouw, vervolgens voor alle bebouwing op bedrijventerreinen (met mogelijke uitzondering van cultuurhistorisch waardevolle gebouwen) en uiteindelijk voor alle bedrijfsgebouwen in Meerijstad. De techniek en de markt zullen toelaten dat niet alleen daken maar ook gevels, en zelfs oppervlakteverharding van percelen, worden benut bij elektriciteitsopwekking. De zonne-energie hoeft niet alleen omgezet te worden in elektriciteit, maar kan ook via vloeistof of gas benut worden om gebouwen te verwarmen. Zonnewarmte lijkt eenvoudiger een plek te geven op een bedrijventerrein of in het landelijk gebied dan in de kleinere gebouwen binnen een stedelijk woongebied. Ook uit proces- en afvalwater (riothermie) kan warmte gewonnen worden. In relatie tot de industriële processen die er aanwezig zijn, en het beschikbare oppervlaktewater (een vijver of de Zuid-Willemsvaart), kan er op een bedrijventerrein goede gelegenheid zijn om gebouwen en installaties te koelen.

Bedrijventerreinen bieden kansen om windenergie op te wekken, voor zover er geen belemmeringen zijn vanwege vooral landsverdediging, vliegverkeer, flora en fauna, of nabije woningen. Voor de opstelling van windturbines zijn landschappelijke en stedenbouwkundige structuren wel van belang (zie tekstdeel 6.4.2). Een passende lijnopstelling is dan het ideaal. Daarvoor is meestal samenwerking nodig tussen verschillende grondeigenaren. Bij die samenwerking kunnen de gemeente, het parkmanagement of een bedrijvencollectief een verbindende rol spelen.

Agrarische productie

Technologie en schaalvergroting hebben de verschijningsvormen van agrarische bedrijven sterk veranderd. Grote stallen, silo's, kassen en bovengrondse waterbassins geven aanleiding tot de vraag of die nog wel passend zijn voor onze landschappen van het landelijk gebied. Hebben die niet een industriële uitstraling? Daarnaast kunnen grote landbouwmachines en zwaar transport van voer, vee, mest en melk bovenmaats lijken voor de wegen in het landelijk gebied. Sommige agrarische activiteiten zijn niet langer grondgebonden, denk aan aardbeien op een stellage of kippen zonder uitloop. De leveranciers, afnemers of andere partners van boeren en tuinders zijn vaak niet in het landelijk gebied gevestigd. Een mengvoederbedrijf of een slachterij zal zich op een bedrijventerrein bevinden. Ook partners zoals laboratoria en agrarisch onderwijs vinden we in

²²⁴ *Duurzaamheidsvisie Meerijstad, Voortgang uitvoeringsprogramma 2019 (2020)* Veghel: gemeente Meerijstad, pagina 7.

²²⁵ *Duurzaamheidsvisie Meerijstad, Voortgang uitvoeringsprogramma 2019 (2020)* Veghel: gemeente Meerijstad, pagina 10.

het stedelijk gebied. Al met al ligt hier de vraag of agrarische productie ook buiten het landelijk gebied mag plaatsvinden.

- Voor kleinschalige, grondgebonden activiteiten bieden we een antwoord in tekstdeel 6.3.2: Meierijstad ziet mooie kansen voor stadslandbouw. Maar tuinen in verstedelijkt (woon)gebied vormen geen substantiële ontwikkelrichting voor agrarische bedrijven.
- Dieren die hun stal niet verlaten, zouden op een bedrijventerrein gehuisvest kunnen worden. Daar kiest onze gemeente niet voor. Er is te bedenken dat een bedrijf zijn vorm van veehouderij kan wijzigen: alsnog kiezen voor uitloop of beweiding. Die flexibiliteit is er niet meer indien het bedrijf op een perceel van een bedrijventerrein gevestigd is. Daar komt bij dat vee tussen de fabrieken en de kantoren voor ons een stap te ver is in de zin van verwachtingspatroon en belevingswaarde. Slechts voor viskwekerij kunnen we hier een uitzondering op maken.
- Voor gewassen die prima kunnen gedijen in een hal of kas is de situatie anders. Dankzij substraatmatten, hydroculturen, kunstlicht en innovatieve daglichtgeleiding kunnen planten groeien in gebouwen, ook in tussenlagen en kelders.²²⁶ En met water, warmte en elektriciteit zijn er koppelkansen bij agrarische productie op bedrijventerreinen. Als ondernemers daar kansen voor zien, zijn ze welkom om daar op in te spelen. Omdat bedrijfskavels schaars zijn en Meierijstad ook bedrijven die zich niet mógen vestigen in het landelijk gebied plaats wil bieden, zal onze gemeente op bedrijventerreinen geen percelen reserveren voor tuinbouw. We benadrukken daarentegen dat meervoudig ruimtegebruik meerwaarde biedt.

Inrichting en beheer van bedrijventerreinen

De inrichting van bedrijventerreinen is gefocust op de activiteiten van hun bedrijven. Er moet ruimte zijn voor hun productie en opslag, aanvoer en afvoer moeten soepel verlopen, de doordeweekse stroom van medewerkers en bezoekers moet vlot afgewikkeld worden. Daarnaast is het wenselijk dat bescherming tegen hinder en risico's voor de omgeving niet teveel beperkingen stellen aan de bedrijvigheid. Toch zijn er redenen om de scope te verbreden.

Met de veranderingen in het klimaat, in de economie of de samenleving in bredere zin, kunnen aan bedrijventerreinen nieuwe eisen gesteld worden.

- Doelen van klimaatadaptatie en biodiversiteit hebben consequenties voor de mate waarin bedrijfskavels en het openbaar gebied versteend kunnen zijn. Er is behoefte aan meer wateropvang en meer groen.
- De energietransitie en de circulaire economie hebben consequenties voor de (ondergrondse) infrastructuur. Voor het transport van warmte, waterstofgas of meer elektriciteit zijn netwerken en aansluitingen nodig.
- Doelen van duurzame mobiliteit en gezondheid betekenen dat fietsers en wandelaars zich voldoende goed moeten voelen op een bedrijventerrein. Dat betreft niet alleen werknemers en bezoekers op weg naar een bedrijf, en weer terug, maar ook werknemers die tijdens hun lunchpauze de benen strekken.
- Met verschuivingen naar dienstverlening en hoger opgeleide werknemers, en om schaarse talenten te kunnen aantrekken en behouden, worden aantrekkelijke werkmilieus belangrijker. Dat een bedrijventerrein er niet verloederd uitziet, is onvoldoende. Het mag nu een aangenaam verblijf in het vooruitzicht stellen.

Deze nieuwe eisen aan bedrijventerreinen werken door in het beheer. Openbaar groen heeft bijvoorbeeld onderhoud nodig, zelfs als het gaat om een strook die mag verwilderen en niet aangeharkt hoeft te worden. Voor lunchwandelaars zijn vuilnisbakken te voorzien, en die moeten

²²⁶ Zie bijvoorbeeld 'Stadsboerderij is de toekomst' (voorjaar 2020) *Rabo & Co*, pagina's 18-19.

geleegd worden. Over het beheer van bedrijventerreinen willen we afspraken maken met het parkmanagement en afzonderlijke bedrijven.

Afbeelding F48. Waterloop op Doornhoek in Veghel

Meervoudig ruimtegebruik

We begrijpen dat het 'nieuwe bedrijventerrein' niet van vandaag op morgen ingericht zal zijn. Bedrijfskavels zijn schaars en duur. Dus als we enerzijds ruimte maken voor waterberging, groenstroken, faunapassages, fiets- en wandelpaden en fietsenstallingen, dan zijn anderzijds investeringen nodig in intensiever of meervoudig ruimtegebruik. Dan kunnen bedrijfsgebouwen hoger worden en zijn daken beter te benutten. Het kan vaker gebeuren dat een bedrijf 'inwoont' bij een ander bedrijf dat over ruimte beschikt. Inpandig parkeren mag geen uitzondering blijven. Het herverdelen van de beschikbare ruimte zowel op de uitgegeven percelen als in het openbaar gebied kan gefaseerd worden. De door een bedrijf gewenste uitbreiding op een perceel, de herstructurering van een aantal percelen, de vernieuwing van een weg en riool, de ingebruikname van een net voor energie of warmte kunnen de gelegenheid bieden voor de nodige herverdeling van ruimte. We hopen dat we voor het herverdelen gebruik kunnen maken van provinciale, nationale of Europese ondersteuning. Hoe dan ook zal de herverdeling soms behoorlijk wat studie en ontwerp vergen. Bijvoorbeeld dat een groot aantal vrachtwagens en langzaam verkeer hetzelfde wegennet delen, is niet vanzelfsprekend. Maar het resultaat, toekomstbestendige bedrijventerreinen en aantrekkelijke werkmilieus, is er dan ook naar.

Afbeelding F49. Verkeersbord op Duin in Schijndel

Verkeer en vervoer

Meerijstad heeft wel een goede ontsluiting, maar is gevoelig voor congestie. De A50-afritten bij Sint-Oedenrode en Veghel, de Structuurweg in Schijndel, de N279, Corridor, Rembrandtlaan en Erpseweg in Veghel zijn knelpunten in de spits. Aan de capaciteit en de doorstroming op deze wegen hebben rijk, provincie en gemeente al aandacht besteed. Meerijstad neemt bijvoorbeeld deel aan SmartwayZ.NL dat in Noord-Brabant en Nederlands Limburg slimme oplossingen zoekt voor mobiliteit. Met logistieke planning en verkeersmanagement, en daarvoor de inzet van nieuwe technologie, zijn nog stappen te zetten. Dat geldt ook voor handhaving van verkeersregels (overtreders verstoren een vlotte doorstroming en veroorzaken ongevallen die het verkeer nog meer hinderen). Op dit laatste zal ons gemeentebestuur de rijksoverheid blijven aanspreken.

Truckparking

Fabrieken en distributiecentra brengen vrachtovervoer met zich mee. Daarbij gebeurt het dat vrachtwagens en hun chauffeurs langere tijd aanwezig blijven. Ze moeten dan wachten tot ze kunnen laden of tot de nodige rusttijd voorbij is. We verwachten van de grotere bedrijven op de bedrijventerreinen dat ze dit wachten faciliteren op hun eigen perceel. Daarbuiten is er de parkeerplaats aan de A50 ten zuiden van Nijnsel. In Meerijstad is de openbare weg niet bedoeld voor overnachtende chauffeurs.

Pendel en bedrijfsvervoerplan

Om congestie tegen te gaan zijn de werkwijze van bedrijven en het reisgedrag van pendelaars belangrijke factoren. De 'intelligente lockdown' van 2020 en de jaarlijkse zomervakantie illustreren dat wel. Zo lang de meeste werknemers hun eigen auto nemen én rond hetzelfde tijdstip moeten of willen beginnen op hun bedrijventerrein, en er nadien weer vertrekken, zal er congestie zijn. Bedrijven en hun personeel kunnen hun tijden aanpassen. Verschillende grote bedrijven die op een bedrijventerrein elk een werkrooster aanhouden, hoeven hun roosters niet te laten

samenvallen. Begin niet steeds met werkoverleg op maandag om negen uur. Werknemers kunnen kiezen voor de fiets of voor de bus. En ze kunnen vaker thuiswerken. Met hun personeelsbeleid kunnen bedrijven de fiets, het openbaar vervoer en het thuiswerken stimuleren. Laat de lease-auto een uitzondering worden. Van grote bedrijven mogen hun personeel en onze gemeente verwachten dat ze een duurzaam bedrijfsvervoerplan hebben. Voor onze eigen organisatie heeft de gemeente Meierijstad al een bedrijfsvervoerplan op weg naar een duurzame toekomst.

Hubs

Momenteel bieden de carpool-locaties bij de A50 – Rooise Zoom in Sint-Oedenrode, de A50 – 't Ven in Veghel en de Rembrandtlaan – N265 in Veghel gelegenheid om samen te reizen. Daar is parkeerruimte en er zijn haltes van hoogwaardig openbaar vervoer (HOV). Op het plein aan de Steeg in Schijndel kan ook goed geparkeerd worden, maar de HOV-halte is enkele minuten wandelen verderop. In het gebied van de Poort van Veghel, De Dubbelen en Foodpark is ook potentie om vervoersmodaliteiten, reizigersstromen en arbeidsplaatsen beter met elkaar te verbinden. Bijvoorbeeld een wachtruimte en een voorziening om pakketjes overdag geleverd te krijgen, maken deze plekken aantrekkelijker voor reizigers. Meierijstad wil haar hubs op een regionaal en lokaal schaalniveau verder ontwikkelen. Dat doet de gemeente graag samen met de provincie, de regio Noordoost-Brabant, de Metropoolregio Eindhoven, Rijkswaterstaat en het bedrijfsleven.

Vervoer over water

De kansen voor vervoer over water zijn beter te benutten. Het bedrijventerrein Nieuwe Molenheide in Schijndel en de Veghelse bedrijventerreinen De Dubbelen en Doornhoek liggen aan de Zuid-Willemsvaart. Dat geldt in Veghel ook voor de Amert, als we over de N279 heen reiken, en voor de Oude Haven. Meierijstad mag als een Brabantse haven gepromoot worden, mogelijk tezamen met Oss, Waalwijk en Bergen op Zoom. Er is niet voor niets geïnvesteerd in de ruime doorvaart van 's-Hertogenbosch naar Veghel. In vergelijking met vrachtwagens leiden binnenvaartschepen tot minder congestie, geluidhinder, luchtvervuiling en CO₂-uitstoot. Het is dan ook zonde als grote bedrijven aan het kanaal geen gebruik maken van deze waterweg. Als de gelegenheid zich voordoet kan in het omgevingsplan de functie van de kavels aan de Zuid-Willemsvaart op De Dubbelen, Nieuwe Molenheide en aan de Oude Haven verduidelijkt worden als watergebonden bedrijvigheid.

7.6.3. Veranderacties uit deze gebiedstypologie

ZB

Omdat de gemeente al jarenlang ruimtelijk en sectoraal beleid voert, bestaan er beleidsdoelen, regels en maatregelen in de praktijk die iets vanzelfsprekends hebben gekregen. Dat is een reden om in deze omgevingsvisie niet ons beleid voor de fysieke leefomgeving in werkelijk al zijn aspecten en details te benoemen. Ook de wetgever verlangt slechts hoofdlijnen en hoofdzaken.²²⁷ Ondanks dat wordt de omgevingsvisie een lijvig beleidsdocument. Daarom ronden we de behandeling van de gebiedstypologie viii. ZB af met een schematisch overzicht van de recente aandachtspunten en wijzigingen die ons omgevingsbeleid met zich meebrengt. Soms staat na een veranderactie met een bredere scope, geformuleerd vanuit deze gebiedstypologie, nog een verwante veranderactie vermeld: een specifieke ambitie uit de [duurzaamheidsvisie](#) (zie ook box 5.2).

²²⁷ Artikel 3.2 aanhef en sub b en c Omgevingswet.

Schema 7.21. Veranderacties op basis van de gebiedstypologie viii. zware bedrijvigheid

Nr.	Veranderactie	Rol gemeente	Partnerschap
7.6.1	Stimuleren van circulariteit en energietransitie bestaande bedrijven	Regelgever en voorlichter	NOB, AFC, parkmanagement en ondernemers
7.6.2	In 2050 zijn er geen (rest)afval en verspilling meer; alle materialen en gebouwen komen uit en keren terug in gezonde kringlopen	Voorlichter en regelgever	NOB, AFC, parkmanagement, bedrijfsleven en consumenten
7.6.3	In 2050 is de bedrijvigheid schoon en emissieloos	Regelgever en voorlichter	Provincie, NOB, AFC, ODBN en ondernemers
7.6.4	Gezondheidswinst door schonere lucht: fijnstof en stikstofdioxide met in 2030 als jaargemiddelden maximaal 10 µg/m ³ voor PM _{2.5} , 20 µg/m ³ voor PM ₁₀ en 40 µg/m ³ voor NO ₂	Regelgever en voorlichter	Rijk, provincie, ODBN en bedrijfsleven
7.6.5	Nieuwe methodiek voor externe veiligheid invoeren	Regelgever en voorlichter	Provincie, ODBN en VRBN
7.6.6	Monitoring van milieuwwaarden volgens het Besluit kwaliteit leefomgeving	Opdrachtgever	ODBN
7.6.7	In 2025 is 20% van het totale energieverbruik duurzaam opgewekt	Voorlichter, regelgever en eigenaar / beheerder	Bedrijfsleven, nutsbedrijven en regionale afstemming
7.6.8	Zonne-energie van uiteindelijk alle bedrijfsdaken	Regelgever en voorlichter	Bedrijfsleven en nutsbedrijven
7.6.9	Verbeteren openbaar gebied bedrijventerreinen voor klimaatadaptatie en biodiversiteit	Regelgever en eigenaar / beheerder	Waterschappen en parkmanagement
7.6.10	Verbeteren openbaar gebied bedrijventerreinen voor fietsers en voetgangers	Eigenaar / beheerder	Parkmanagement
7.6.11	Faciliteren van nieuwe bedrijvigheid voor duurzaam en gezond voedsel, circulariteit en werkgelegenheid	Voorlichter en eigenaar / kaververkoper	NOB, AFC, parkmanagement, banken en ondernemers
7.6.12	Faciliteren van 'indoor' tuinbouw op bedrijventerreinen	Regelgever en voorlichter	Parkmanagement, banken en ondernemers
7.6.13	Stimuleren van bedrijfsvervoerplannen	Regelgever en voorlichter	OV-bedrijf, parkmanagement en ondernemers
7.6.14	Faciliteren van hubs voor duurzame mobiliteit en bedrijvigheid	Voorlichter, eigenaar / beheerder en regelgever	Provincie, NOB, MRE, RWS, parkmanagement en ondernemers
7.6.15	Onderzoek naar mogelijke meerwaarde van milieuzones	Regelgever	Burgemeenten

7.6.16	Focusgebied Zuid-Willemsvaart (Veghel en Schijndel)	Regelgever en voorlichter	RWS, parkmanagement en ondernemers
--------	---	---------------------------	------------------------------------

AFC = AgriFood Capital.
 NOB = Noordoost-Brabant.
 ODBN = Omgevingsdienst Brabant-Noord.
 OV = openbaar vervoer.
 RWS = Rijkswaterstaat.
 VRBN = Veiligheidsregio Brabant-Noord.

Bij dit overzicht hoort een zogenoemde disclaimer. Namelijk dat het gaat om een samenvatting van onze intenties. Het is mogelijk dat het omgevingsplan of de programma's nog andere recente aandachtspunten en wijzigingen bevatten ten opzichte van eerdere beleidsinstrumenten.

Afbeelding F50. Werkzaamheden nieuw bedrijfskavel op Doornhoek in Veghel

8. Meierijstad in actie

In dit tekstdeel 8 worden enkele aspecten van beleidsuitvoering nader behandeld. We gaan in op de gemeentelijke dienstverlening en sturingsfilosofie (tekstdeel 8.1), financiën (8.2), de stap van deze omgevingsvisie naar het omgevingsplan (8.3) en de programma's (8.4). Vervolgens worden behandeld de beleidsmonitoring (tekstdeel 8.5) en de adviescommissie omgevingskwaliteit (8.6).

8.1. Over sturing en dienstverlening

De gemeentelijke dienstverlening en sturingsfilosofie worden in dit tekstdeel 8.1 behandeld. Dat werkt door in onze gemeentelijke organisatie, producten en regels.

8.1.1. Onze klanten en het omgevingsbeleid

Dienstverlening is belangrijk voor Meierijstad. De gemeente werkt haar dienstverlening uit op basis van de vijf speerpunten klant centraal, maatwerk, vakmanschap, samen en gastvrij.²²⁸

Informatieverzoek, omgevingstafel en aanvraag omgevingsvergunning

Klanten nemen van de gemeente verschillende diensten af voor hun activiteiten in de fysieke leefomgeving. Soms is dat beperkt tot algemene informatie via de gemeentelijke website of het Digitaal stelsel Omgevingswet. Veel algemene informatie kunnen klanten ook betrekken van bijvoorbeeld een architect, een ruimtelijk adviesbureau of een sectororganisatie. Maar klanten die doorvragen vanwege een vergunningplicht voor hun voorgenomen activiteit of om het omgevingsbeleid voor hun locatie te kunnen preciseren, kunnen niet om de gemeente heen.

Via verschillende kanalen ontvangt de gemeente informatieverzoeken. Informatieve of eenvoudige vragen van klanten beantwoorden we graag. Al is het voor Meierijstad doelmatiger om informatie proactief zo aan te bieden dat er weinig informatieve vragen bij ontstaan. Bij verdergaande vragen van klanten, die vaak een technische toetsing of een beleidsinhoudelijke reactie verlangen, kent Meierijstad verschillende werkwijzen. Wanneer prille initiatieven van klanten duidelijk gunstig zijn voor het publieke belang, is de gemeente zondermeer bereid om mee te denken over de uitwerking van die initiatieven. Voor enkele doelgroepen beschikt onze organisatie over accountmanagers die hierbij actief zijn: voor ondernemingen onze accountmanagers bedrijven, en voor dorps- en wijkraden onze buurtadviseurs. Zij kunnen bij een overleg ook specialisten van de fysieke leefomgeving betrekken. Wanneer initiatieven zich meer beperken tot het particuliere belang van de betreffende klant, of wanneer prille initiatieven al geconcretiseerd zijn in specifieke activiteiten, biedt de gemeente werkwijzen waarvoor leges te betalen zijn. De werkwijze kan zijn dat er concreet overleg plaatsvindt aan de zogenoemde omgevingstafel (zie hierna). Of dat de klant een formele aanvraag omgevingsvergunning indient, waarop de gemeente een beslissing voorbereidt van het college van burgemeester en wethouders.

²²⁸ Werkgroep Dienstverlening (2016) *Dienstverleningsconcept Meierijstad, Meierijstad: bijzonder persoonlijk!, Dienstverlening met de menselijke maat*, Schijndel: gemeente Schijndel, Sint-Oedenrode: gemeente Sint-Oedenrode & Veghel: gemeente Veghel.

Voorlichting en Digitaal stelsel Omgevingswet

We willen klanten veel duidelijkheid bieden en ze hun eigen verantwoordelijkheid laten opnemen. Bij veel activiteiten in de fysieke leefomgeving verwachten we dat klanten zelf aan de slag kunnen. Dan helpt het Digitaal stelsel Omgevingswet (DSO) een klant om na te gaan of er voor haar of zijn activiteit op een bepaalde plaats een vergunningplicht, een meldplicht of een informatieplicht geldt en welke algemene regels er gelden voor die activiteit. Dat DSO biedt straks de mogelijkheid om bij een voorgenomen activiteit na te gaan of er een vergunning nodig is (vergunningchecker), de mogelijkheid om te zien welke regels er gelden op een locatie (vergelijk www.overheid.nl en het huidige www.ruimtelijkeplannen.nl) en de mogelijkheid om die vergunning aan te vragen (vergelijk het huidige Omgevingsloket online).

In onze publieksvoorlichting verwijzen we klanten niet alleen naar het DSO, maar we geven ook algemene principes mee voor het ondernemen van activiteiten in de fysieke leefomgeving. Dan gaat het om verantwoordelijkheid, voorzorg, schade en aansprakelijkheid. Om het respecteren en het mogelijk versterken van de waarden van een locatie of een gebied. En het gaat om het informeren en het mogelijk betrekken van belanghebbenden in de omgeving. Bij deze voorlichting geven we concrete tips. Bijvoorbeeld de tip om foto's te maken van de situatie voordat een activiteit begint, of tips voor het contact met omwonenden. Voor misschien wel 70% van alle activiteiten kunnen klanten geholpen worden met onze voorlichting en de producten van het DSO.

In aanvulling op algemene principes voor het ondernemen van activiteiten in de fysieke leefomgeving, zullen we inwoners en bedrijven specifieke informatie geven om ze te stimuleren tot activiteiten die bijdragen aan het realiseren van beleidsdoelen. Voorbeelden hiervan zijn het geschikt maken van een tuin voor opvang en infiltratie van hemelwater en voor biodiversiteit, en het gebruik van de fiets in plaats van de auto. Wat verdergaand is dat we ook initiatieven stimuleren met voorlichting door de gemeente en regionaal, en door aanmoedigingen van collegeleden of positieve aandacht via onze media. Dan kan het gaan om bijvoorbeeld verduurzaming of innovatie door bedrijven.

Overleg aan de omgevingstafel

Als misschien 70% van de activiteiten relatief eenvoudig is, resteert er 30% van complexere zaken waarbij meer overleg wenselijk is. Daarvoor richten we een omgevingstafel in. Hierbij gebruiken we ervaringen die we in 2020-2021 opdoen met een pilot omgevingsvergunning die is gericht op het werkproces. Vanuit de pilot geven we ook aandacht aan de publieksvoorlichting, de indieningsvereisten en het zaakstelsel. De omgevingstafel helpt de initiatiefnemer aan duidelijkheid van de overheid, geeft andere belanghebbenden een rol en helpt de gemeente om tijdig te beslissen op de formele aanvraag. Zoals ook voor het vooroverleg en de principebeoordeling nu onder Wabo en Wro,²²⁹ worden voor de omgevingstafel onder de Omgevingswet leges in rekening gebracht.

De omgevingstafel wordt niet voor alle initiatieven hetzelfde ingericht. Er zullen zaken zijn waarbij een klant haar of zijn ideeën over activiteiten presenteert, waarna medewerkers van de gemeente suggesties, vragen en randvoorwaarden meegeven, opdat de initiatiefnemer kan concluderen hoe realistisch een omgevingsvergunning voor de activiteiten is en aan de slag kan gaan met andere belanghebbenden (omgevingsdialoog) en de uiteindelijke aanvraag (definitief ontwerp). Er zullen ook zaken zijn waarbij na de intake extra actoren aan tafel gevraagd worden, zoals een medewerker van een waterschap of een specialist van een gemeenschappelijke regeling. En er

²²⁹ Wabo = Wet algemene bepalingen omgevingsrecht. Wro = Wet ruimtelijke ordening.

kan bij de intake afgesproken worden dat de omgevingstafel in fasen werkt en dat de omgevingsdialoog, nader onderzoek en ontwerp in die fasen worden verwerkt.

De gemeente faciliteert initiatieven met enkele varianten van procesontwerp voor de omgevingstafel, door specialisten van andere overheden te betrekken en door een handreiking voor burgerparticipatie of omgevingsdialoog. Zo hebben klanten eenvoudiger toegang tot de kennis en inzichten bij verschillende aspecten van het juridische toetsingskader en de beleidsmatige ambities. Het wordt dankzij de omgevingstafel ook eenvoudiger om omwonenden hun rol te geven. De gemeente is ermee geholpen dat veel informatie en voorlopige beoordelingen al op tafel liggen voordat de betreffende omgevingsvergunning wordt aangevraagd. Want in de meeste gevallen, ook complexere zaken, zal een beschikking binnen acht weken nodig zijn.

Inzicht in omgevingskwaliteit

We willen dat klanten inzicht krijgen in de omgevingskwaliteit van hun locatie of gebied in relatie tot hun voorgenomen activiteiten. Dat geldt zowel voor klanten die zich oriënteren via het Digitaal stelsel Omgevingswet als voor initiatiefnemers die gebruikmaken van een omgevingstafel. Zeker als regels vaker een open norm bevatten, is begrip nodig van de achterliggende ambities. Hiervoor is om te beginnen deze omgevingsvisie te gebruiken. En deze omgevingsvisie wordt uitgewerkt in programma's met een gebiedsvisie of een actieplan, of in notities als beleidsregels bij het omgevingsplan. Een goed begrip van de waarden die een locatie of gebied heeft, en van de opgaven die daar al spelen, helpt klanten om tot beter passende initiatieven te komen. Dat voorkomt ingrijpende aanpassingen en afwijzingen.

Overigens helpen we klanten op weg in hun nadenken over omgevingskwaliteit door ze een aantal breed toepasbare principes mee te geven (zie tekstdeel 8.1.3).

Deze omgevingsvisie en uitwerkingen zoals van klimaatadaptatie, landschapsverbetering, warmtetransitie en welstand willen we actief uitdragen bij professionals en toegewijde belangstellenden en collectieven. Voor aannemers, architecten, makelaars en installatiebedrijven is het van belang om hun klanten te kunnen adviseren over projecten die passen in ons omgevingsbeleid. Dat geldt ook voor een ondernemersorganisatie in relatie tot haar leden. En ontwikkelaars hebben er belang bij om vanaf de start van een initiatief te kunnen inspelen op het beleid.

Van omgevingsvergunningen naar het omgevingsplan

Onze klanten bieden we geen werkproces van een directe wijziging van het omgevingsplan (vergelijk de huidige 'postzegel'-bestemmingsplannen). We verwijzen naar de mogelijkheid een omgevingsvergunning aan te vragen, liefst nadat gebruik is gemaakt van de omgevingstafel indien dat zinvol lijkt voor het betreffende initiatief. De verleende (en onherroepelijke) omgevingsvergunningen waarmee van het omgevingsplan is afgeweken, worden door de gemeente verwerkt in het omgevingsplan. Meierijstad organiseert een periodieke actualisering van het omgevingsplan.

Afbeelding F51. Parkeerplaats achter het gemeentelijke dienstverleningscentrum in Veghel

8.1.2. Onze sturing in het omgevingsbeleid

In dit tekstdeel komt aan bod hoe de gemeente mensen en hun organisaties wil doen bewegen in de richting die wordt aangegeven door het omgevingsbeleid. Het gaat dan niet om de richting zelf, of om de uitwerking van de verschillende beleidsinstrumenten. Dit tekstdeel 8.1.2 biedt veeleer een visie op hoe de beleidsinstrumenten ingezet kunnen worden.

Mix van beleidsinstrumenten

Bij het behandelen van onze dienstverlening zijn communicatieve en juridische instrumenten al genoemd. Meierijstad geeft voorlichting (dat doen we graag) en stelt regels (daar ontkomen we niet aan). Voor effectief beleid is het raadzaam om beleidsinstrumenten te combineren.

- Vanuit elk beleidsdoel vindt wel enige vorm van communicatie plaats. Dat kan oplopen van een ingetogen informatievoorziening naar een campagne gericht op gedragsverandering. Om communicatie effectief te laten zijn, is het verstandig om meerdere kanalen te gebruiken en om zowel kanaal als boodschap af te stemmen op een specifieke doelgroep.
- Bijna altijd gelden er regels in relatie tot een beleidsdoel, zo niet van de gemeente dan toch Europees, nationaal of provinciaal. Meierijstad kan alleen regels stellen als één van haar organen daartoe bevoegd is. Het stellen van regels op zich is niet duur, maar regels leiden wel tot administratieve lasten en ze moeten maar nageleefd worden. Regels kunnen nageleefd worden zonder bijkomende druk, omdat ze aanvaard zijn, of dankzij handhaving, die wel duur is. De handhaving van regels brengt een eigen mix of opeenvolging van instrumenten met zich mee: waarschuwing, dwangsom, vervolging. Voor handhaving door de Nationale Politie, en

voor strafbeschikkingen, transacties en vervolging door het Openbaar Ministerie geldt dat de gemeente daar nauwelijks invloed op heeft.

- Voor de gemeente zijn ook feitelijke acties vaak een aangewezen beleidsinstrument. Meierijstad is immers eigenaar of beheerder van gronden en gebouwen, en de gemeente koopt in en besteedt uit. Het effect dat eigen acties kunnen hebben, varieert sterk voor verschillende beleidsdoelen.
- Hoewel elk beleidsinstrument wel zijn tekortkomingen kent, gelden er voor economische instrumenten in het omgevingsbeleid belangrijke nadelen. Gemeenten hebben weinig invloed op prijzen, bijvoorbeeld om de consumptie van duurzame en gezonde producten te bevorderen en de consumptie van andere producten te ontmoedigen. En Nederlandse gemeenten hebben weinig geld om te kunnen subsidiëren of om in bedrijvigheid te investeren. Daar komt bij dat er een strikt juridisch kader is voor overheidsoptreden op de markt.

Bij het uitwerken en uitvoeren van ons omgevingsbeleid zoeken we naar andere instrumenten naast communicatie. Dat kunnen feitelijke acties zijn, bijvoorbeeld het plaatsen van een hek. Soms kan als aanvulling op voorlichting nog sociale actie ingezet worden. Dat kan als resultaat hebben dat er een sociale norm duidelijker toepassing krijgt in een gemeenschap, waardoor geen nieuwe rechtsnorm van de gemeente nodig is. Als we regels stellen, moeten we bereid zijn om die te handhaven.

Bewuste invulling van de rol van regelgever

Bij de vraag of we rechtsnormen opleggen speelt niet alleen mee wat een effectieve en uitvoerbare mix van beleidsinstrumenten is, maar ook welke rol we passend vinden voor de gemeente. We zullen onszelf bewuster de vraag stellen of een particulier de verantwoordelijkheid kan dragen om rekening te houden met een publiek belang. Zelfs als er een maatschappelijk probleem onderkend wordt, en er daarin een publiek belang meespeelt waar particulieren onvoldoende rekening mee houden, en als voorlichting, financiële prikkels en fysieke maatregelen onvoldoende zijn om dat probleem aan te pakken, is niet vanzelfsprekend dat de gemeente regels stelt. We stellen ons dan de vraag hoe zwaarwegend dat publieke belang is.

- Als de inschatting en de ervaring zijn dat particulieren goed de verantwoordelijkheid kunnen dragen, is er minder reden om een specifieke rechtsnorm op te leggen. In het dan onverhoopte geval dat een particulier geen rekening houdt met een publiek belang kan teruggevallen worden op een algemene zorgplicht.
- Als de afweging is dat een publiek belang wel bestaat maar in een bepaald gebied niet zoveel gewicht heeft in relatie tot andere belangen, is er ook minder reden om een specifieke rechtsnorm op te leggen. Dan kan de kans dat particulieren dat belang aantasten aanvaard worden. Dat zal niet kunnen als basale omgevingswaarden (bijvoorbeeld schoon grondwater) of de gezondheid bedreigd worden, maar misschien wel als de consequentie slechts plaatselijke hinder is. Wij menen niet dat de overheid als regelgever en handhaver moet tussenbeide komen bij ieder ongemak tussen inwoners onderling.

Andere soorten regels

Zoals de nationale wetgever beoogt, verandert Meierijstad haar gebruik van regels over de fysieke leefomgeving. Dat heeft consequenties voor onze inwoners en bedrijven. Op het eerste gezicht lijkt het alleen makkelijker als een vergunningplicht vervalt. Maar dan vergissen we ons. Wie meer vrijheid ziet ontstaan, dient ook grotere verantwoordelijkheid te voelen.

- Een verandering is dat er minder gebruik wordt gemaakt van een verbod, waarbij er wel vergunningen verleend worden indien de aanvragen voldoen aan een set beoordelingscriteria. En die beoordeling is dan aan de overheid. In plaats daarvan worden voor meer situaties algemene regels gesteld, met open normen en zorgplichten. Daarbij kunnen meldingen

voorgeschreven worden, zodat wel kenbaar is hoe de fysieke leefomgeving wordt ontwikkeld en er aangrijpingspunten zijn voor toezicht en handhaving. Het is aan degenen die activiteiten ondernemen om de relevante algemene regels in acht te nemen. Het is aan de overheid om dat te handhaven, zeker als derden daarom hebben verzocht. Deze verandering van vergunningplicht naar algemene regels doet zich vooral voor bij activiteiten van bouwen en aanleggen in het stedelijk gebied.

- Een andere verandering is dat activiteiten uit het ruimtelijke domein zoals bouwen en aanleggen, meer moeten beantwoorden aan eisen uit domeinen van water, natuur en gezondheid.²³⁰ Dit kan gaan om aspecten van algemene regels (zie de voorgaande bullet), maar het kan ook gaan om een nieuw soort vergunningplicht. Als een denkbaar voorbeeld een zwaarvoertuigactiviteit: omwille van bodembescherming, waterbeheer en biodiversiteit geldt een verbod om met zware voertuigen over het land te rijden, tenzij hiervoor een vergunning is verleend.

De gemeente zal regels heroverwegen om de genoemde veranderingen een goede vertaling te geven in het omgevingsplan.

Toezicht en handhaving

Voor het omgevingsrecht vinden toezicht en handhaving plaats. Daarin treden op zowel de gemeente zelf, als de Omgevingsdienst Brabant-Noord (ODBN). De ODBN treedt op namens gedeputeerde staten van Noord-Brabant en namens de colleges van de deelnemende gemeenten. Het toezicht kan zijn aanleiding vinden in vergunningaanvragen en meldingen van initiatiefnemers, meldingen van andere inwoners over hun buurt, eigen constatering van toezichthouders en beheerders. Wat voor toezicht ook meespeelt zijn het inzicht in de aanwezige risico's en de gemeentelijke prioritering. Het toezicht op activiteiten in de fysieke leefomgeving kan aanleiding geven tot een andere vorm van dienstverlening (coaching, bemiddeling, advies) en tot handhaving. Eén en ander wordt uitgewerkt in een afzonderlijk beleidsdocument.²³¹

Als het gaat om bijvoorbeeld geluid, honden, zwerfvuil, parkeren, erfafscheidingen of geur dan is er kans op overlast in de buurt en conflicten tussen bewoners. Soms kan een gemeentelijk toezichthouder dan van dienst zijn, of ligt er een taak voor handhaving door het college van burgemeester en wethouders. Maar vaak ook niet. Een vraagstuk dat opspeelt kan te maken hebben met de leefbaarheid van de buurt, het welzijn en de gezondheid van bewoners (vergelijk tekstdeel 7.4.2). Dan is er misschien veeleer een rol voor buurtbemiddeling, maatschappelijk werk of geestelijke gezondheidszorg. Een vraagstuk kan ook een civielrechtelijk karakter hebben, zodat de betreffende mensen zich beter richten tot hun eigen juridische dienstverlener en zonodig de Rechtbank Oost-Brabant.

Er zijn enkele gedragingen van inwoners of bezoekers waarvan Meierijstad al constateert dat die vragen om meer toezicht en handhaving. Daarnaast maakt de gemeente dan altijd intensiever gebruik van communicatieve instrumenten en soms fysieke maatregelen. De intensivering van toezicht en handhaving is nodig:

- tegen vervuiling van de woon- en leefomgeving door hondenpoep;
- tegen verloedering en milieuschade door onjuist aangeboden huisvuil en zwerfafval;
- tegen natuurschade en geluidhinder, en voor verkeersveiligheid, in verband met wildcrossen.

²³⁰ Ter vergelijking: de Raad voor de leefomgeving en infrastructuur hield de rijksoverheid voor om niet teveel te aarzelen bij het inzetten van regulering als een instrument om duurzame transitie vooruit te helpen. As, S. van (red.) (november 2019) *Naar een duurzame economie, Overheidssturing op transitie*, Den Haag: Raad voor de leefomgeving en infrastructuur.

²³¹ Afdeling 13.2 Omgevingsbesluit juncto afdeling 18.3 Omgevingswet.

Op basis van ervaringen in onze regio weten we dat tegen wildcrossers in natuurgebieden zeer stevige fysieke maatregelen nodig zijn, in combinatie met cameratoezicht. Bij het tegengaan van wildcrossen blijkt het ook nodig om justitieel opvolging te geven aan intimidaties.

Meierijstad blijft deelnemen aan het programma Samen Sterk in Brabant (SSiB). Met SSiB zetten overheden en terreinbeherende organisaties zich in tegen met name stroperij, wildcrossen en (drugs)afvaldumpingen in het landelijk gebied.

Bij de voorbereiding van de erfgoedvisie is geconcludeerd dat het toezicht na vergunningverlening bij monumenten verbetering behoeft. Dat toezicht helpt eigenaren om hun gebouw en erf met het noodzakelijke respect voor de monumentale waarde te onderhouden.

Participatie voor de fysieke leefomgeving

Inspraak, interactieve beleidsvorming of burgerparticipatie kennen we al in de huidige praktijk van ruimtelijke ordening, milieubeheer, stadsvernieuwing, wijkbeheer, enz. We worden uitgedaagd om daarmee verder te gaan. Bij de nationale besluitvorming over het nieuwe stelsel is de motie-Nooren aangenomen die ertoe leidt dat van de raad wordt verlangd om zijn participatiebeleid vast te stellen.²³² Voorafgaand aan de fusie waren al een besturingsfilosofie, dienstverleningsconcept en organisatiefilosofie opgesteld voor Meierijstad. Daarin spelen burgerparticipatie en overheidsparticipatie een belangrijke rol. Dat heeft dan ook een plek gekregen in het sectorale beleid van de afgelopen jaren, variërend van bomencafés tot subsidies voor dorps- en wijkraden en voor leefbaarheidsinitiatieven. Die participatie bij de bouwstenen voor het omgevingsbeleid werkt door in deze omgevingsvisie en in het verdere omgevingsbeleid. Toch zal het college van burgemeester en wethouders de raad nog een voorstel doen om afzonderlijk participatiebeleid vast te stellen.

In relatie tot participatie en samenwerking kunnen we aan meer denken dan aan burgerparticipatie bij het overheidsbeleid of aan overheidsparticipatie bij burgerinitiatieven. Voor de fysieke leefomgeving zijn ook zakelijke samenwerkingsvormen van belang. Daarmee kunnen ontwikkelaars of andere bedrijven participeren in gebiedsbeleid van de overheid, of andersom. Publiek-private samenwerking (PPS) bij gebiedsontwikkeling en grondexploitatie komen aan bod in tekstdeel 8.2 van deze omgevingsvisie. Maar een PPS-constructie is voornamelijk maatwerk.

8.1.3. Omgevingsprincipes voor initiatieven

Initiatiefnemers van activiteiten in de fysieke leefomgeving willen we op weg helpen in hun proces van dialoog met hun omgeving, aan de omgevingstafel bij de gemeente en in de procedure van de aanvraag van een omgevingsvergunning (zie tekstdeel 8.1.1). Naast informatie en tips over proces en procedure, geven we initiatiefnemers graag inhoudelijke aandachtspunten mee. Dat zijn bewustmakers als opmaat naar een latere toetsing aan juridische criteria.

- Mijn activiteit is verantwoord in de omgeving: er zijn geen bijzondere risico's voor veiligheid, wateroverlast en geen hinder van geluid, trillingen, geur of stof.
- Mijn activiteit leidt niet tot schade of risico's voor het milieu en de gezondheid. Denk aan giftige stoffen in bouwmaterialen en verf, maar ook aan lawaai.

²³² EK 2019-2020, nr. 34.986, AA.

- Mijn activiteit past in de directe omgeving: de burens hebben er geen last van of de buurt knapt er zelfs van op. Denk aan geluid- en lichthinder, trillingen, geurhinder, stof, schaduw, opvallende kleuren, vormgeving, materiaalgebruik of bouwhoogte.
- Mijn activiteit houdt rekening met dieren en planten. De paarperiode of het nestelen van aanwezige dieren wordt niet verstoord. Planten en bomen kunnen zonodig herplant worden. Met speciale kasten en dakpannen kan een plek geboden worden aan insecten, vleermuizen en vogels.
- Mijn activiteit versterkt het gebied: aanwezige gebiedswaarden worden niet aangetast maar versterkt, en het beoogde gebruik past bij het karakter van het gebied. Denk aan de historische structuur en karakteristieke plekken, het parkeren en de verkeersafwikkeling. Denk ook aan de mate waarin menging verantwoord is van enerzijds wonen of verblijf en anderzijds werken of evenementen. Een grotere activiteit levert een bijdrage aan de groenstructuur en aan mogelijkheden voor voetgangers en fietsers.
- Mijn activiteit is energiezuinig en circulair. Denk aan de isolatie, de verwarming en de koeling van een gebouw, verlichting, materiaalgebruik en watergebruik. Denk ook aan vervoer en machines.
- Mijn activiteit houdt rekening met klimaatverandering. Denk aan de impact van hevige regen, storm, hitte en droogte op gebouwen en percelen. Bepanting kan helpen om extreem weer te temperen. Wateropvang is mogelijk in zowel een gebouw als op een terrein.
- Mijn activiteit speelt in op de energie- en warmtetransities. Denk aan eigen energie-opwekking, verwarming zonder aardgas, elektrisch koken en rijden.
- Mijn activiteit is veilig, denk aan brand- en koolmonoxide-melders, blussers en vluchtroutes. Bij werkzaamheden zorg ik voor veilige arbeidsomstandigheden.
- Mijn activiteit is weerbaar, denk aan hang- en sluitwerk, sleutelbeheer en slimme verlichting.
- Mijn activiteit levert een bijdrage aan de lokale of de regionale economie. Denk aan de herkomst van materialen en arbeid.

8.1.4. Veranderacties van sturing en dienstverlening

Omdat de gemeente al jarenlang ruimtelijk en sectoraal beleid voert, bestaan er beleidsdoelen, regels en maatregelen in de praktijk die iets vanzelfsprekends hebben gekregen. Dat is een reden om in deze omgevingsvisie niet ons beleid voor de fysieke leefomgeving in werkelijk al zijn aspecten en details te benoemen. Ook de wetgever verlangt slechts hoofdlijnen en hoofdzaken.²³³ Ondanks dat wordt de omgevingsvisie een lijvig beleidsdocument. Daarom ronden we de behandeling van onze sturing en dienstverlening af met een schematisch overzicht van de recente aandachtspunten en wijzigingen die ons omgevingsbeleid met zich meebrengt.

Schema 8.1. Veranderacties van sturing en dienstverlening

Nr.	Veranderactie	Rol gemeente	Partnerschap
8.1.1	Voorlichting over omgevingsbeleid en informatievoorziening over omgevingsrecht	Voorlichter	ODBN
8.1.2	Ontwikkelen van andersoortige en mogelijk minder regels	Regelgever	Medeoverheden in de regio

²³³ Artikel 3.2 aanhef en sub b en c Omgevingswet.

8.1.3	Gerichte intensivering van communicatie, toezicht en handhaving tegen hinderlijke en schadelijke gedragingen	Voorlichter en toezichthouder / handhaver	Afvalophalers, ODBN, politie en OM
-------	--	---	------------------------------------

ODBN = Omgevingsdienst Brabant-Noord.

OM = Openbaar Ministerie.

Bij dit overzicht hoort een zogenoemde disclaimer. Namelijk dat het gaat om een samenvatting van onze intenties. Het is mogelijk dat het omgevingsplan of de programma's nog andere recente aandachtspunten en wijzigingen bevatten ten opzichte van eerdere beleidsinstrumenten.

Afbeelding F52. Projectinformatie in Sint-Oedenrode

8.2. Over financiën

Dit tekstdeel bevat een eerste aanwijzing van financiële veranderingen door het omgevingsbeleid. Dat is hier in de omgevingsvisie beperkt tot inhoudelijke hoofdlijnen. Dat is geen grondige risico-analyse ten behoeve van de gemeentelijke bedrijfsvoering, en ook geen begroting of meerjarenraming. In dit tekstdeel worden investeringen en lasten behandeld, dan belastingen en rechten, vervolgens grondzaken. Tekstdeel 8.2 wordt afgesloten met veranderacties in hun schema.

Bij de financiële aspecten van de fysieke leefomgeving speelt meer dan de begroting van een overheid. Het begint al met het beginsel dat de vervuiler betaalt.²³⁴ Dat betalen kan in de vorm van een ongedaan maken of een direct compenseren, anders dan via de gemeentelijke begroting. In economische termen streeft het omgevingsbeleid naar het internaliseren van externe kosten. Bijvoorbeeld het bevorderen van duurzame keuzes door voedselconsumenten ondersteunt dat de voedselketen haar negatieve, externe effecten vermindert. Waar de begroting ook niet direct wordt aangesproken is bij maatschappelijke financiering. Particuliere investeringen in de fysieke leefomgeving vinden al eeuwen plaats, en kunnen in onze tijd nieuwe vormen aannemen. Crowd funding van leefbaarheidsacties of van agrarisch ondernemerschap zijn daar voorbeelden van.

Investerings en lasten van omgevingsbeleid

De gemeente beschikt over gebouwen, infrastructuur en gronden. Die hebben allicht een boekwaarde. Daarnaast is onderhoud van deze kapitaalgoederen nodig. In de planning en controlcyclus is voorzien dat een vaste paragraaf wordt gewijd aan dat onderhoud. In gebouwen en infrastructuur kan de gemeente investeren. Dat geldt ook voor allerlei machines. Hierbij spelen afschrijvingen op de waarde en reserveringen voor groot onderhoud of vervanging. Het grote maatschappelijke belang van goede wegen en riolering is een reden om het beheer en de boekhouding daarvoor zorgvuldig programmatisch te benaderen (zie tekstdeel 8.4). Vanuit een inhoudelijke doelstelling zullen nieuwe investeringen in met name klimaatadaptief en natuurvriendelijker openbaar gebied, fietsparkeervoorzieningen en laadpalen hun weg vinden naar programma's en de gemeentelijke begroting.

Voor investeringen is dekking nodig. Gemeenten zijn in de positie om tegen gunstige voorwaarden leningen aan te gaan. Daar komt bij dat provincie, rijksoverheid en Europese Unie subsidies verlenen of uitkeringen verstrekken. Meierijstad zet zich in om daarvan gebruik te maken bij onze inspanningen voor de fysieke leefomgeving. Vaak sluit een doelstelling van ons omgevingsbeleid aan op beleidsdoelen van medeoverheden: dat biedt een kans om subsidie aan te vragen. Veel subsidies hebben echter de vorm van cofinanciering, waardoor ook dekking met andere middelen nodig is.

Het functioneren van de gemeente brengt lasten met zich mee. Dat kunnen lasten zijn in verband met investeringen of aangegane leningen. Maar veel lasten betreffen de dagelijkse werking: arbeid, energie, verzekeringen, enz. Vanuit een inhoudelijke doelstelling mogen we verwachten dat meer lasten ontstaan voor bepaalde werkzaamheden die geïntensiveerd worden. Denk aan het versterken van voorlichting omdat we wel gedragsverandering wensen maar niet alleen geboden en verboden willen en kunnen opleggen en ook financiële instrumenten hun beperkingen hebben (vergelijk tekstdeel 8.1.2). Onze aandacht voor zwerfafval en waterkwaliteit, en de aanleg van rijker groen, hebben consequenties voor de lasten van beheer. We denken ook aan intensiever toezicht en handhaving, niet omdat we graag kiezen voor de rol van 'controlerende overheid' maar omdat sturing die nu plaatsvindt via vergunningverlening deels verschuift naar sturing via algemene regels gevolgd door toezicht.

Belastingen en rechten

De uitkering uit het gemeentefonds van de rijksoverheid is veel groter, maar een gemeente heeft ook een eigen belastingopbrengst. Gemeenten kunnen verschillende belastingen en rechten innen om hun lasten mee te dekken. Die mogelijkheden zijn strikt ingekaderd door de nationale wetgever en de rechter. Een groot deel van de gemeentelijke belastingen en rechten heeft een relatie met de fysieke leefomgeving. Soms alleen vanwege de belastinggrondslag, vaak ook vanwege de besteding van de middelen.

²³⁴ Artikel 3.3 Omgevingswet.

- De voornaamste gemeentelijke belasting is de onroerende-zaakbelasting.²³⁵ Die baten zijn ook voor Meierijstad onmisbaar. De besteding is in principe vrij.
- Meierijstad heft toeristenbelasting als bijdrage in de lasten van publieke voorzieningen zoals het openbaar gebied en de gemeentelijke ondersteuning van levendige centra en culturele instellingen.²³⁶ Als onderdeel van het parkeerbeleid worden blauwe zones gehanteerd, maar er wordt geen parkeergeld geheven.²³⁷ Er wordt ook geen precariobelasting geheven.²³⁸ Meierijstad heft wel reclamebelasting.²³⁹ Als daar het noodzakelijke draagvlak voor bestaat, wordt in plaats van de reclamebelasting in Veghel-Centrum een bedrijveninvesteringszone ingesteld.
- Van rioolheffing, afvalstoffenheffing en reinigingsrechten maakt Meierijstad gebruik om de bedoelde lasten mee te dekken (vergelijk tekstdeel 7.6.2).²⁴⁰ Dat geldt ook voor marktgeden, havengelden en begraafplaatsrechten. Er wordt ook enige baatbelasting geheven. Hierbij geldt als uitgangspunt dat de tarieven kostendekkend zijn. Om naast de juridische mogelijkheden die rioolheffing biedt bijkomende investeringen te kunnen doen met het oog op klimaatadaptatie, worden kostenverhaal en fondsvorming ingezet (zie verderop in dit tekstdeel).
- Via de jaarlijkse legesverordening bepaalt de raad tarieven voor tal van diensten,²⁴¹ waaronder vooroverleg en aanvragen van omgevingsvergunningen.

Box 8.2. Beleidsfasering en financiën

Financiën in de beleidsfasering
<p>Agendering</p> <p>→ Probleemdefinitie → rol van gemeente bepalen</p> <p>→ Beleidsdoel bepalen</p> <p>→ Beleidsontwerp → mix van beleidsinstrumenten → juridische en economische instrumenten</p> <p>→ Politieke besluitvorming</p> <p>→ Uitvoering → monitoring → evaluatie</p>

Kostenverhaal bij grondexploitatie

Voor het ontwikkelen van locaties maakt de gemeente kosten: voor de aanleg van openbare voorzieningen (wegen, riolering, groen, verlichting) en de voorbereiding van het juridische plan. Om ervoor te zorgen dat deze kosten niet voor rekening van de gemeente komen maar voor degene die initiatiefnemer is van de ontwikkeling, verhaalt de gemeente deze kosten op die partij.

Bij kostenverhaal is onderscheid te maken tussen gebiedseigen en gebiedsoverstijgende kosten. Gebiedseigen kosten zijn kosten die gemaakt worden voor de te ontwikkelen locatie zelf en die daar volledig aan toe te rekenen zijn. Dat zijn bijvoorbeeld kosten voor het bouwrijp maken,

²³⁵ Hoofdstuk XV paragraaf 2 Gemeentewet.

²³⁶ Artikel 224 Gemeentewet.

²³⁷ Artikel 225 Gemeentewet. Bij de afschaffing van het betaald parkeren is op 16 mei 2017 door het college van burgemeester en wethouders aangegeven dat die maatregel de centra aantrekkelijker maakt, maar dat een prikkel om te fietsen wordt weggenomen en dat de maatregel een jaarlijks nadeel van € 106.928 heeft.

²³⁸ Artikel 228 Gemeentewet.

²³⁹ Artikel 227 Gemeentewet.

²⁴⁰ Artikelen 228a en 229 Gemeentewet.

²⁴¹ Er staan omgevingszaken in zowel titel 1, 2 als 3 van de tarieventabel bij de legesverordening.

kosten voor de inrichting van openbaar gebied, de plan- en procedurekosten en de ambtelijke uren. Naast gebiedseigen kosten wil Meierijstad gebiedsoverstijgende kosten verhalen. Dat zijn kosten die zijn toe te rekenen aan meerdere ontwikkellocaties en eventueel aan bestaand gebied. Dit type kosten behoort dus niet toe aan één plan. Het zijn kosten van investeringen waarvan meerdere plangebieden profijt hebben en die dus aan meerdere gebieden toerekenbaar zijn. Het zijn bijvoorbeeld kosten voor infrastructurele maatregelen, zoals een rotonde waarvan twee plangebieden profijt hebben. Of voor het realiseren van een ommetje voor bewoners.

Een deel van de kosten wordt verhaald indien de gemeente grond verkoopt voor de ontwikkeling. Denk aan de kosten van aanschaf, sanering en nutsvoorzieningen. Voor kostenverhaal geldt verder dat gebiedseigen kosten zijn te verhalen met een anterieure overeenkomst of een exploitatieplan (dat opgaat in het omgevingsplan).²⁴² In lijn met de voorkeur van de nationale wetgever streeft ons college van burgemeester en wethouders naar goede afspraken met ontwikkelaars en dus kostenverhaal bij overeenkomst.

Daarnaast legt de gemeente nu opnieuw een verband tussen ruimtelijke ontwikkelingen en maatregelen buiten het betreffende exploitatiegebied. Ook die gebiedsoverstijgende kosten wil Meierijstad verhalen.²⁴³ Dan gaat het om investeringen in klimaatadaptatie en voor biodiversiteit. We willen een adaptatiefonds gebruiken om een deel van de hogere lasten te dekken bij het realiseren van infiltratiezones, wateropvang en verrijkt openbaar groen in het stedelijk gebied. Dat zijn maatregelen waar ook de (uiteindelijke klanten van) ontwikkelaars baat bij hebben.

Grondbeleid

Het grondbeleid is een middel om gemeentelijke doelen te realiseren. Meierijstad voert een situationeel grondbeleid.²⁴⁴ Dit betekent dat de gemeente per gebiedsontwikkeling bepaalt welke vorm van grondbeleid wordt toegepast, actief of faciliterend of een mengvorm. Per gebiedsontwikkeling bepaalt de gemeente dus haar rol. Hiermee biedt situationeel grondbeleid ruimte voor maatwerk, om uiteindelijk zoveel mogelijk beleidsdoelen te realiseren. Indien de markt voorziet in de realisatie van gemeentelijke doelen, kan de gemeente volstaan met faciliterend grondbeleid. Wanneer de markt onvoldoende of niet voorziet in de realisatie van bepaalde doelen, kan de gemeente met actief grondbeleid daar toch in voorzien. De gemeente kan er ook voor kiezen om een samenwerking met een marktpartij aan te gaan om gezamenlijk een ruimtelijke ontwikkeling te realiseren.

Het uitgangspunt voor door ons gehanteerde grondprijzen is dat die marktconform zijn. Daarbij faciliteren we ook de woningcorporaties om hun publieke taak te vervullen. Bij onze uitgifte van woningbouwkwavels speelt mee welk type woningen voor een doelgroep wordt gerealiseerd. Dan baseert de gemeente zich op het actuele woningbouwprogramma. Daarnaast is het van belang dat een woningbouwproject een bijdrage levert aan de omgevingskwaliteit.

Bij onze uitgifte van bedrijfskwavels speelt mee dat op de schaarse bedrijventerreinen de meest passende activiteiten worden ondernomen. Voor Meierijstad is het van belang dat er ruimte is voor bedrijven met meerwaarde voor onze samenleving. Dan gaat het om werkgelegenheid, verduurzaming en 'spillover' voor andere bedrijven in onze gemeente of regio. Ook hinder en externe veiligheid zijn belangrijke onderwerpen.

²⁴² Artikel 6.12 Wet ruimtelijke ordening.

²⁴³ Artikelen 6.13 lid 7 en 6.24 lid 1 aanhef en sub a Wet ruimtelijke ordening.

²⁴⁴ *Nota grondbeleid* (2018) Veghel: gemeente Meierijstad.

De gemeente kan met andere eigenaren gronden ruilen als dat het omgevingsbeleid en die particulieren helpt. Dat kan een instrument zijn bij het vernieuwen van een bedrijventerrein, het concentreren van detailhandel en horeca in een centrum, of het aanleggen van verkeersinfrastructuur. Als Meierijstad snippergroen verkoopt aan aanwonenden, doen we dat met een waarborg dat de hoeveelheid groen niet vermindert (zie ook tekstdeel 7.4.2). Willen kopers die grond toch bebouwen of bestraten, dan verlangt de gemeente een compensatie. Denkbare vormen van die compensatie zijn het ontstemen van een ander deel van het perceel van de koper, of van het openbaar gebied, of een bijdrage aan een groenfonds. Wie gemeentelijke gronden pacht, committeert zich aan het natuurinclusieve gebruik daarvan (zie ook tekstdeel 6.3.2).

Box 8.3. Fondsvorming omgevingsbeleid

Fondsen van lokaal omgevingsbeleid
<ul style="list-style-type: none"> • Adaptatiefonds: bijdragen grondexploitatie, voor investeringen in infiltratiezones, wateropvang en verrijkt openbaar groen in het stedelijk gebied (klimaatadaptatie en biodiversiteit) • Groenfonds: bijdragen als compensatie bij verkoop snippergroen, voor investeringen in openbaar groen en speelplekken (kwaliteit leefomgeving)

Financiële veranderacties

Omdat de gemeente al jarenlang ruimtelijk en sectoraal beleid voert, bestaan er beleidsdoelen, regels en maatregelen in de praktijk die iets vanzelfsprekends hebben gekregen. Dat is een reden om in deze omgevingsvisie niet ons beleid voor de fysieke leefomgeving in werkelijk al zijn aspecten en details te benoemen. Ook de wetgever verlangt slechts hoofdlijnen en hoofdzaken.²⁴⁵ Ondanks dat wordt de omgevingsvisie een lijvig beleidsdocument. Daarom ronden we de behandeling van financiën af met een schematisch overzicht van de recente aandachtspunten en wijzigingen die ons omgevingsbeleid met zich meebrengt.

Schema 8.4. Financiële veranderacties

Nr.	Veranderactie	Rol gemeente	Partnerschap
8.2.1	Anticiperen op investeringen en lasten voor klimaatadaptatie, biodiversiteit, duurzaam personenvervoer en tegen zwerfafval	Opdrachtgever, uitvoerder of subsidiënt	Subsidiënten
8.2.2	Bedrijven die specifiek voordeel hebben bij de fysieke leefomgeving delen in de lasten (toerismebelasting, reclamebelasting / bedrijveninvesteringszones)	Regelgever en belastinginner	Ondernemers en hun organisaties
8.2.3	Gebiedsoverstijgende kosten meenemen in grondexploitatie en fondsvorming	Regelgever en investeerder	Ontwikkelaars
8.2.4	Gemeentelijke (pacht)gronden worden ingezet voor meerdere doelen van omgevingsbeleid	Eigenaar	Pachters

²⁴⁵ Artikel 3.2 aanhef en sub b en c Omgevingswet.

Bij dit overzicht hoort een zogenoemde disclaimer. Namelijk dat het gaat om een samenvatting van onze intenties. Het is mogelijk dat het omgevingsplan, de programma's of de programmabegroting nog andere recente aandachtspunten en wijzigingen bevatten ten opzichte van eerdere beleidsinstrumenten.

8.3. Over het omgevingsplan

Als één van de instrumenten van de Omgevingswet dient de raad een omgevingsplan vast te stellen. Dat omgevingsplan bestaat uit rechtsregels. Die rechtsregels kunnen rechtstreeks van belang zijn voor inwoners en bedrijven. Maar het omgevingsplan bevat ook kaders waarmee het college van burgemeester en wethouders aanvragen van een omgevingsvergunning behandelt. Terwijl het omgevingsplan algemeen verbindende voorschriften biedt, bindt een omgevingsvergunning vooral de aanvrager: degene die op een locatie een activiteit onderneemt. De totstandkoming van ons omgevingsplan wordt toegelicht in tekstdeel 9.7.

De inhoud van het omgevingsplan hangt af van de instructieregels van rijk en provincie, de bestaande lokale regels (bestemmingsplannen en verordeningen), het actueel ruimtegebruik, het actueel functioneren van inrichtingen, de actuele beleidsinzichten en van suggesties of zienswijzen vanuit de samenleving. De beleidsinzichten staan in deze omgevingsvisie.

Tot de beleidsinzichten hoort primair welk doel de gemeente voor ogen heeft, maar daarnaast hóe dat doel te realiseren is. Over de wijze van realisatie beperkt de omgevingsvisie zich meestal tot de hoofdlijn.

In tekstdeel 8.1.2 kwam al aan bod dat onder de Omgevingswet andere soorten regels meer naar voren zullen treden. Dan gaat het om het vervangen van een verbod tenzij vergunning door algemene regels, om meer open normen, om doelvoorschriften in plaats van middelvoorschriften, om scoremethodieken, om bredere toepassing van zorgplichten. Dat alles maakt dat het omgevingsplan er anders uit zal zien dan nu de regels van een bestemmingsplan.

Box 8.5. Beleidsfasering en het omgevingsplan

Omgevingsplan in de beleidsfasering
Agendering → Probleemdefinitie → rol van gemeente bepalen → Beleidsdoel bepalen → Beleidsontwerp → mix van beleidsinstrumenten → juridisch instrumentarium → Politieke besluitvorming → Uitvoering → monitoring → evaluatie

Afbeelding F53. Gemeentewerf Schijndel

8.4. Over programma's

Als één van de instrumenten van de Omgevingswet kan het college van burgemeester en wethouders één of meerdere programma's vaststellen (zie box 8.6 verderop). Die programma's zijn uitvoeringsgericht. Het gebruik van andere beleidsinstrumenten naast regels kan een plek krijgen in een programma. Met een programma kan ook nadere detaillering worden gegeven aan de omgevingsvisie. Dan wordt het programma een gebiedsvisie of een sectoraal beleidsdocument. Zelfs indien nog een sectoraal beleidsdocument wordt opgesteld, is de idee dat de beleidsintegraliteit van de omgevingsvisie doorwerkt in een breder georiënteerde beleidsuitvoering. Steeds is na de visie ook de uitvoering van groot belang.

Blauwe, groene en grijze plannen

Het programma water en klimaatadaptatie wordt in 2020-2021 voorbereid als de opvolger van het huidige verbreed gemeentelijk rioleringsplan plus (VGRP+) dat loopt tot aan 2022.²⁴⁶ Gebiedsaanwijzingen op basis van de Verordening fysieke leefomgeving Meierijstad kunnen hierbij worden meegenomen.²⁴⁷ Dan gaat het locaties of gebieden waar vandaan minder hemelwater wordt afgevoerd naar het afvalwatersysteem, of waar een alternatief voor de riolering wordt aangelegd. In het nieuwe programma worden de inzichten verwerkt uit de klimaatstresstest. Die heeft getoond welke delen van onze gemeente meest kwetsbaar zijn voor weersextremen. De aanpak van een risicodialoog op basis van de kennis over klimaat en gebied is onderdeel van de beleidsuitvoering voor water en klimaatadaptatie.

²⁴⁶ Artikelen 4.22, 4.23 Wet milieubeheer.

²⁴⁷ Artikelen 10.32a, 10.33 Wet milieubeheer.

Afbeelding F54. Riolbuizen op De Dubbelen te Veghel

In de *Integrale visie openbare ruimte* zijn aangekondigd een actieplan biodiversiteit en een beheersingsplan voor specifieke en problematische, invasieve exoten.²⁴⁸ Die thema's worden onderdeel van een programma landgebruik en natuurontwikkeling.

Als uitwerking van het *Integraal beheerplan openbare ruimte* (IBOR) zijn integrale gebiedsbeheerplannen genoemd.²⁴⁹ Zulke plannen kwamen ook ter sprake om het hondenbeleid in vorm te geven. Die thema's worden onderdeel van een programma openbaar gebied en een programma wonen en leefbaarheid. In het IBOR zijn ook bosbeheerplannen genoemd. Dat thema wordt onderdeel van een programma landgebruik en natuurontwikkeling.

Parallel aan deze omgevingsvisie bereidt de gemeente een duurzame mobiliteitsvisie voor. In de nieuwsbrief van mei 2020 voor de mobiliteitsvisie zijn aangekondigd de mobiliteitsvisie zelf, een uitvoeringsprogramma voor de korte termijn en een uitvoeringsprogramma voor de lange termijn. Een actualisatie van die drie beleidsdocumenten kan in 2023 de vorm krijgen van een programma mobiliteit. De werkgeversaanpak voor pendel en duurzaam personenvervoer is een thema dat een plek krijgt in een programma bedrijvigheid en bedrijventerreinen.

Meierijstad onderschrijft het Schone Lucht Akkoord (SLA) waartoe de rijksoverheid het initiatief nam (zie tekstdeel 7.6.2). Het doel is om gezondheidsschade door luchtvervuiling in 2030 met 50% verminderd te hebben ten opzichte van 2016.²⁵⁰ Mogelijk worden de acties die onze gemeente onderneemt vanwege de deelname aan het SLA opgenomen in een programma.

²⁴⁸ *Integrale visie openbare ruimte* (22 augustus 2018) Oisterwijk: BTL Advies, pagina 71.

²⁴⁹ *Integraal beheerplan openbare ruimte* (6 november 2018) 's-Hertogenbosch: BTL Advies.

²⁵⁰ TK 2018-2019, 30.175, nr. 339.

Wonen en warmte

Meerijstad stelt een programma wonen en leefbaarheid op voor de uitwerking van het omgevingsbeleid voor wonen, en als opmaat naar de prestatieafspraken met de woningcorporaties en hun huurdersorganisaties (vergelijk tekstdeel 7.4.2).

Bij de invoering van de Omgevingswet blijft het deel van de Woningwet dat gaat over de woningcorporaties, in stand. De prestatieafspraken tussen de gemeente, de woningcorporaties en hun huurdersorganisaties kunnen dan ook in die vorm opnieuw gemaakt worden.²⁵¹ Maar de hoofdlijnen van het volkshuisvestingsbeleid gaan op in de omgevingsvisie.²⁵² De omgevingsvisie heeft een meerjarige scope. Daarentegen dient het gemeentelijke woningbouwprogramma actueel te blijven. Daarom kan tussen enerzijds de omgevingsvisie en anderzijds de afspraken met de corporaties een programma worden opgesteld waarin de woningbouwprogrammering, waarover ook regionaal overleg plaatsvond, wordt opgenomen.

In het kader van nationaal beleid en regionale afspraken stelt Meerijstad in 2021 een transitievisie warmte op. De idee is dat die transitievisie wordt uitgewerkt in warmteplannen per wijk of dorp. We geven we de uitwerking van de transitievisie warmte een plek in enerzijds een programma duurzaamheid, milieu en energie met het oog op bronnen en netwerken, en anderzijds een programma wonen en leefbaarheid met het oog op vastgoedeigenaren en bewoners.

Box 8.6. Verwachte programma's

Programma en thema's	Vergelijk tekstdeel
<i>indicatief</i>	
Duurzaamheid, milieu en energie <i>over afvalbeheer, circulair bouwen en ondernemen, energieopwekking en emissies</i>	VG: 7.4.2 ZB: 7.6.2
Water en klimaatadaptatie <i>over klimaatadaptatie, kwaliteit van grond- en oppervlaktewater, afvalwaterstelsel en aquathermie</i>	LGHN: 6.2.2 LGA: 6.3.2
Landgebruik en natuurontwikkeling <i>over natuurinclusief boeren, waterlopen en oevers, beekdalen, bossen, faunapassages, verrijkt openbaar groen, gewasbescherming, invasieve exoten, natuur- en milieu-educatie</i>	LGHN: 6.2.2 LGA: 6.3.2 VG: 7.4.2 8.2
Openbaar gebied <i>over voorzieningen voor fietsers, voetgangers en automobilisten, wegen, kunstwerken, gladheid, verlichting, speelplekken, beheer openbaar groen, meldingen, bewegwijzering, zitmeubilair en buitenreclame</i>	CDG: 7.2.2 VG: 7.4.2
Wonen en leefbaarheid <i>over woningbouw, renovatie, mantelzorg, doorstroming, integratie, buurtbemiddeling, inbraak, zwerfafval, hondenpoep, bewonersinitiatieven, groenadoptie en ommetjes</i>	CSG: 7.3.2 VG: 7.4.2 8.1
Bedrijvigheid en bedrijventerreinen <i>over ondernemen, centrumfuncties, evenementen, recreatie en toerisme, stadsdistributie, parkmanagement, kaveluitgifte en pendel</i>	CDG: 7.2.2 LB: 7.5.2 ZB: 7.6.2

²⁵¹ Artikelen 43-44b Woningwet.

²⁵² Vergelijk artikel 42 lid 1 Woningwet.

Welk bestaand beleid een plek krijgt in programma's wordt nog verduidelijkt in tekstdeel 9.7.1. Hoe Meierijstad begint met het opstellen van programma's komt aan bod in tekstdeel 9.7.3.

Box 8.7. Beleidsfasering en programma's

Programma's in de beleidsfasering
Agendering → Probleemdefinitie → rol van gemeente bepalen → Beleidsdoel bepalen → Beleidsontwerp → mix van beleidsinstrumenten → Politieke besluitvorming → Uitvoering → monitoring → evaluatie

Afbeelding F55. Faciliteiten bij beheer openbaar gebied in Nijnsel

8.5. Over monitoring

De nationale wetgever verwacht dat we met de Omgevingswet het omgevingsbeleid nadrukkelijker vormgeven als een cyclus waarin de fase van beleidsuitvoering goed wordt verbonden met het zonedig opnieuw doorlopen van fasen van probleemanalyse en beleidsaanpassing (vergelijk box 8.8). Ondanks die wens en het inrichten van een stelsel van monitoring en evaluatie, blijven er uitdagingen. Die uitdagingen hangen er onder andere mee

samen dat de aandacht in sociale en massamedia en van een democratisch bestuur moeilijk is vast te houden voor uitvoering en reflectie. Treffende voorbeelden hiervan zijn dat Prinsjesdag veel meer in de belangstelling staat dan Verantwoordingsdag, en dat er in het openbaar bestuur regelmatig een affaire ontstaat als beleidsuitvoering is ontspoord en mensen zich afvragen hoe dat toch heeft kunnen gebeuren. Desondanks, of juist daarom, gaan we in deze omgevingsvisie al in op monitoring.

We vertrouwen erop dat ons omgevingsbeleid niet het gevreesde beeld laat zien van steeds weer nieuwe beleidsvoornemens zonder voldoende aandacht voor zorgvuldige uitvoering, bestudering van de resultaten en (neven)effecten van die uitvoering en bespreking van de bevindingen, conclusies en aanbevelingen uit die studie. Meierijstad laat in enkele sectoren nu immers al een beter beeld zien. Zo vindt over het duurzaamheidsbeleid en het woonbeleid regelmatige rapportage plaats. De gemeente wil een stelsel opbouwen dat zulke monitoring en rapportage waarborgt voor de breedte van onze fysieke leefomgeving. Daarbij voorkomen we dat het stelsel teveel administratieve lasten met zich meebrengt of topzwaar wordt.

Box 8.8. Beleidsfasering en monitoring

Monitoring in de beleidsfasering
Agendering → probleemdefinitie → rol van gemeente bepalen → beleidsdoel bepalen → beleidsontwerp → mix van beleidsinstrumenten → politieke besluitvorming → uitvoering → monitoring → evaluatie

Om te laten zien wat het omgevingsbeleid teweeg brengt, is eerst de startsituatie te schetsen. Vergelijkbaar met de nulmeting bij de NOVI,²⁵³ biedt de milieueffectrapportage bij onze omgevingsvisie een ‘foto van de leefomgeving’ (zie tekstdeel 9.5). In deze omgevingsvisie zelf zijn trends, ontwikkelingen en waarden beschreven die tezamen een probleemanalyse bieden. Allicht is een substantieel deel daarvan overgenomen uit sectorale beleidsnota’s van de gemeente en medeoverheden. Vervolgens is in programma’s te verduidelijken welke aspecten van de huidige situatie hoe, wanneer en met wie aangepakt worden. Het is ook in die programma’s dat we zullen opnemen welke gegevens we verzamelen bij de beleidsuitvoering en hoe we die informatie behandelen met het oog op nog beter omgevingsbeleid. De uitvoering van de programma’s en de behandeling van hun monitoring zal ons leren welke effecten het omgevingsbeleid heeft.

Voor de monitoring kunnen we deels gebruikmaken van bestaande onderzoeken en databanken. In tekstdeel 7.2.2.1 kwam al aan bod dat leefbaarheidsonderzoek kan helpen om gezondheid te verbeteren. In het woonbeleid is het gebruikelijk dat woonwensen worden onderzocht. Er bestaan ook benchmarks met tevredenheidsscores van verschillende gemeenten.

²⁵³ Kuiper, R. & W. Blom (21 september 2020) *Monitor Nationale Omgevingsvisie, Nulmeting bij de start van de Nationale Omgevingsvisie*, Den Haag: Planbureau voor de Leefomgeving.

Het is mogelijk om een doelstelling uit de omgevingsvisie vast te leggen als een waarde in het omgevingsplan,²⁵⁴ waarmee de verplichting van monitoring ontstaat alsook de verplichting om een programma in te zetten indien het bedoelde effect uitblijft. Meierijstad zal niet op korte termijn deze juridische aanpak toepassen. Zelfs indien we onszelf die plicht niet opleggen kan gemeentelijke monitoring noodzakelijk zijn: op basis van hoofdstuk 10 van het Besluit kwaliteit leefomgeving of met het oog op een nationaal of provinciaal programma waarin Meierijstad meewerkt.

Het verzamelen van gegevens over de fysieke leefomgeving is niet alleen een taak van overheden. Zo kan bij een omgevingsvergunning worden voorgeschreven dat de vergunninghouder monitort.²⁵⁵ Ook inwoners zorgen voor nuttige informatie. Dat kunnen mensen zijn die (regionaal) een milieuklacht indienen of die (lokaal) een melding doen over het openbaar gebied of over verkeersgedrag. En er zijn liefhebbers van natuur of erfgoed die meldingen en suggesties doen.

Een analyse van ontvangen meldingen over het openbaar gebied en toezicht ter plaatse maken onderdeel uit van de uitvoering van het beheer, de keuze van applicaties en de uitbesteding van werkzaamheden. Zo houdt Meierijstad zicht op de staat van bestrating, speeltoestellen, straatmeubilair, zwerfafval en onkruid. Het informatiegestuurd werken wordt opgenomen in een programma openbaar gebied en een programma water en klimaatadaptatie.

Onze gemeente waardeert de hulp die we krijgen om in gebieden de natuurkwaliteit in beeld te houden. Bewoners, liefhebbers, vrijwilligers zorgen ongevraagd en gevraagd voor meldingen en inventarisaties van flora en fauna. Allicht hebben onze gemeentelijke beheerders, partners zoals Staatsbosbeheer en waterschappen, en specifieke onderzoeks- en adviesbureaus hierbij ook hun aandeel. Deze participatie en samenwerking krijgen hun plek in een programma landgebruik en natuurontwikkeling.

Meierijstad neemt sinds 2020 deel aan het opzetten van het Regionaal meetnet lucht en geluid Zuidoost-Brabant dat de luchtkwaliteit in relatie tot lucht- en wegverkeer en veehouderijen, in termen van fijnstof, in beeld brengt.²⁵⁶ We willen dat meetnet of een vergelijkbare methode ook gebruiken om geluidbelasting van wegverkeer te monitoren.

Beleids effecten beoordelen

In de reeks van opwerking gegevens – informatie – bevindingen – conclusies – aanbevelingen worden betekenissen toegekend en situaties beoordeeld. Dat is een sociaal en politiek proces, maar er is met het stelsel van monitoring en evaluatie ook het één en ander voor ontworpen.

In ons omgevingsbeleid kan het beoordelingskader van het milieueffectrapport, met de criteria en indicatoren van het 'rad van de leefomgeving' (zie tekstdeel 9.5.2), nog vaker toegepast worden. Dan gaat het om het voorbereiden van programma's, de monitoring bij de beleidsuitvoering volgens die programma's, periodieke evaluaties én de milieueffectrapportage bij het omgevingsplan.

²⁵⁴ Artikel 2.11 lid 1 Omgevingswet. Vergelijk artikel 2.0 lid 1 Besluit kwaliteit leefomgeving.

²⁵⁵ Vergelijk artikelen 8.32-8.34, 8.55, 8.57, 8.62n Besluit kwaliteit leefomgeving.

²⁵⁶ *Meetplan ILM 2.0 – Luchtkwaliteit in de regio Brabant Zuidoost, Concept* (23 oktober 2019) zonder plaats: Universiteit Utrecht, Aireas, RIVM, ODZOB, GGD Brabant-Zuidoost, TNO, provincie Noord-Brabant, gemeente Eindhoven.

Uiteindelijk maken de beleidsdoelen van het omgevingsbeleid het mogelijk om situaties te beoordelen. De doelen uit tekstdeel 5.1 en de veranderacties samengebracht in tekstdeel 10 zijn niet allemaal zo SMART dat scherp getoetst kan worden.²⁵⁷ In de programma's kunnen beleidsdoelen nog geoperationaliseerd worden.

8.6. Over de adviescommissie

Meerijstad heeft een commissie nodig die het college van burgemeester en wethouders ten minste adviseert over de aanvragen van een omgevingsvergunning rijksmonumentenactiviteit.²⁵⁸ Dezelfde adviescommissie kan tot taak krijgen te adviseren over andere aspecten van de fysieke leefomgeving. Op basis van het voorgaande stelsel is dan te denken aan gemeentelijke monumenten, welstand, beeldkwaliteit voor specifieke ontwikkelgebieden, landschappelijke inpassing van energieopwekking, en aan naamgeving van straten of van andere locaties.

De Verordening fysieke leefomgeving Meerijstad, eerste tranche, laat de bestaande commissies van Meerijstad vooralsnog in stand. Met een volgende tranche van de verordening wordt, voordat de Omgevingswet in werking treedt, de ene adviescommissie ingesteld. In de aanloop naar dat besluit worden de gewenste taken en werkwijze van de commissie bestudeerd en besproken.

Afbeelding F56. Voormalig gemeentehuis Schijndel tijdens verbouwing

²⁵⁷ SMART = specifiek, meetbaar, aanvaardbaar, realistisch, tijdgebonden.

²⁵⁸ Artikelen 16.15a aanhef en sub c, 17.9 Omgevingswet.